

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

НЕРОДА НЕОНІЛА ВІКТОРІВНА

УДК: 796.071(043.3)

ДИСЕРТАЦІЯ
ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТУ

24.00.01 – олімпійський і професійний спорт

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання та спорту.

Дисертація містить результати власного дослідження. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Нерода Н.В.

Науковий керівник Бріскін Юрій Аркадійович, доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор

Львів-2018

АНОТАЦІЯ

Нерода Н.В. Організаційні та правові засади європейського професійного спорту. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання та спорту зі спеціальності 24.00.01 "Олімпійський і професійний спорт". – Львівський державний університет фізичної культури, Львівський державний університет фізичної культури, Львів, 2018.

Сучасний спорт розглядається не лише як складова загальної культури людства, а і як самостійний соціальний інститут, що інтегрує у всі сфери життя сучасного суспільства, виступає як засіб збереження та актуалізації суспільних цінностей, сприяє зміцненню соціальних та міжнародних зв'язків. Можна стверджувати, що в сучасних умовах існує тісний взаємозв'язок між спортом і політикою, оскільки перемоги спортсменів на престижних змаганнях підвищують авторитет країни на міжнародній арені і виступають індикатором ставлення держави до проблем спорту.

Не викликає сумніву залежність спорту і від економічного сектору. Економічна діяльність в галузі спорту все частіше набуває змісту підприємницької діяльності, в якій спорт і спортивні послуги набувають форму товару, а сам розвиток спорту відповідає вимогами ринкової економіки.

У сучасному спорті розрізняють декілька форм його функціонування. Більшість провідних вчених спільні у диференціюванні масового спорту та різних форм спорту вищих досягнень, зокрема, олімпійського і професійного спорту.

Незважаючи на відмінності у трактуванні, існуючі дефініції зазначають, що професійний спорт – це комерційний напрям спорту, що визначає його цільово-результативний аспект, а саме отримання прибутку. Основною діяльністю суб'єктів підприємницької діяльності у галузі професійного спорту є надання послуг по виробництву видовища. Саме цільово-результативний аспект визначає основну відмінність професійного спорту від спорту олімпійського, метою якого є демонстрація найвищого результату.

Професіоналізація та комерціалізація спорту є об'єктивними процесами, які обумовлені змінами, що відбуваються у сучасному суспільстві в умовах глобалізації. Відповідно, більшість видів спорту використовують ці процеси як засоби вдосконалення організаційної, економічної та соціальної складової свого розвитку.

Аналіз літературних джерел вказує, що автори приділяють значну увагу проблемам розвитку та функціонування професійного спорту, а саме аналізу професійного спорту як соціального явища, розвитку і функціонуванню північно-американського професійного спорту, формуванню правових засад професійного спорту в Європі, вивченню специфіки бізнесу та економічної ефективності в різних видах професійного спорту, розвитку окремих його видів в світі та Україні, проблемам правового регулювання. Значна кількість досліджень присвячена північно-американському професійному спорту, як еталону ведення спортивного бізнесу. Натомість дослідження стосовно європейського професійного спорту носять дискретний характер.

Невідповідність між соціальним запитом і наявною інформацією про європейський професійний визначила актуальність нашого дослідження. Вивчення історії та сучасного стану європейського професійного спорту дозволить розв'язати актуальне науково-практичне завдання щодо розширення системи знань у даній галузі і сприятиме вдосконаленню організаційної структури українського професійного спорту.

Мета дослідження. Удосконалення системи знань щодо організаційних та нормативно-правових засад європейського професійного спорту.

Вивчення наукового і освітнього простору продемонструвало, що від 4 до 10 % відповідно змістовного наповнення інформаційних джерел стосуються європейського професійного спорту. Це підтвердило нашу гіпотезу про недостатнє висвітлення інформації стосовно європейського професійного спорту.

У результаті проведеного анкетування фахівців в галузі професійного спорту було визначено, що серед наведених тем питання щодо передумов виникнення, чинників і періодизації європейського професійного спорту викликали найменше

зацікавлення з боку респондентів (64% і 72% відповідно), що, на нашу думку, пов'язано з відсутністю такої інформації у наявній літературі.

Історичний аналіз розвитку таких видів професійного спорту як бокс, велоспорт та футбол, дозволив визначити передумови, чинники та періоди розвитку європейського професійного спорту.

Серед передумов розвитку європейського професійного спорту варто виділити соціально-економічні (розвиток ринкових відносин, урбанізація, міграційні процеси, науково-технічний розвиток, утворення промислової інфраструктури, утвердження демократичного суспільного ладу, становлення і розвиток системи освіти, зниження релігійного впливу церкви на життя суспільства) та модифіковано-рекреаційні, власне спортивні. Під власне спортивними передумовами розуміється процес трансформації різних форм рекреації до видів спорту під впливом соціального запиту.

Встановлено, що системоутворювальними чинниками функціонування європейського професійного спорту слід вважати: в античні часи (V–IV ст. до н.е. – 404 р.)– культові та соціально-політичні (видовищні змагання є частиною релігійних свят та використовуються для підвищення соціального іміджу й відволікання населення від політичних та економічних проблем); у Середньовіччі (кін. V ст. –XVI ст.)– прикладні (змагання є засобом удосконалення у військовій майстерності) та рекреаційні (спортивні заходи відвідуються для проведення дозвілля); у Новий час (XV ст. – 1918 р.) – організаційні та комерційні (розпочався процес формування організаційних структур європейського професійного спорту); у Новітній час (з 1918 р.) – економічні (структура управління та підходи до організації змагань детермінуються їх економічною ефективністю).

В результаті дослідження були виділені наступні періоди та етапи розвитку європейського професійного спорту: перший період (V–IV ст. до н.е. – 404 р.) – поява ознак професіоналізму у спорті; другий період (кінець V ст. – XVIII ст.) – передумов формування європейського професійного спорту; третій період (початок XIX – 1985 р.) – зародження і становлення європейського професійного спорту включає в себе етапи: 1823 – 1894 рр.; 1896- 1939 рр.; 1945 – 1985 рр.; четвертий

період (з 1988 р.) – інтегроване функціонування європейського професійного спорту.

Нормативно-правове регулювання європейського професійного спорту здійснюється на підставі зовнішніх (акти міжнародного співробітництва та національного законодавства) та внутрішні (статути та регулюючі документи міжнародних спортивних організацій, національних спортивних організацій, професійних спортивних ліг (асоціацій), професійних клубів, індивідуальні контракти) документів.

Процес формування спільної законодавчої бази професійного спорту країн Європи розпочався в середині ХХ ст., що знайшло відображення у відповідних нормативно-правових актах, серед яких "Міжнародна Хартія фізичного виховання та спорту ЮНЕСКО" (1978), "Міжнародна Хартія фізичного виховання, фізичної активності і спорту" (2015), "Європейська конвенція про насильство та неналежну поведінку з боку глядачів під час спортивних заходів, і, зокрема футбольних матчів" (1985), "Антидопінгова конвенцію" (1989), "Європейська спортивна хартія" (1992), "Конвенція проти маніпулювання спортивними змаганнями" (2016).

В правому забезпеченні європейського професійного спорту важливого значення набуває судове прецедентне право на рівні Європейського союзу, що обумовлене специфікою професійного спорту, як різновиду підприємницької діяльності.

Аналіз правового поля України, з метою визначення правового підґрунтя для ефективного функціонування українського професійного спорту в умовах євроінтеграції, довів, що регулювання українського професійного спорту відбувається на підставі загальноприйнятих та галузевих нормативно-правових актів. З'ясовано, що державною політикою України передбачено розвиток професійного спорту, проте відносини в цій сфері на управлінсько-операційному рівні остаточно не врегульовані.

В ході дослідження з'ясовано, що структурно-функціональна специфіка європейського професійного спорту полягає в спортивно-комерційному напрямку

розвитку; поліструктурності системи змагань; багаторівневій організаційній структурі професійних ліг; значній інтернаціоналізації.

Серед основних організаційних тенденцій розвитку європейського професійного спорту визначено інтернаціоналізацію (вихід за національні та регіональні рамки як в змагальній діяльності, так і в організаційній структурі), запозичення американського досвіду у проведенні змагань і веденні бізнесу, економічність (забезпечення фінансової стабільності шляхом контролю над надмірними витратами), мультидисциплінарність (розширення кількості видів спорту, які набувають у Європі характеру професійних). Нормативно-правовими тенденціями розвитку європейського професійного спорту є подальше застосування прецедентного права та використання арбітражного суду для розв'язання суперечок.

Наукова новизна:

- *уперше* визначено системоутворювальні чинники генези європейського професійного спорту в античні часи (V–IV ст. до н.е. – 404 р.) – культові (видовищні змагання були частиною релігійних свят) та соціально-політичні (змагання використовували для підвищення соціального іміджу та відволікання населення від політичних та економічних проблем); у Середньовіччі (кінець V – XVI ст.) – прикладні (змагання були засобом удосконалення у військовій майстерності) та рекреаційні (спортивні заходи відвідували для проведення дозвілля); у Новий час (XV ст. – 1918 р.) – організаційні та комерційні (розпочався процес формування організаційних структур європейського професійного спорту); у Новітній час (з 1918 р.) – економічні (детермінованість структури управління та підходів до організації змагань економічною ефективністю);

- *уперше* обґрунтовано періодизацію розвитку європейського професійного спорту: перший період – поява ознак професіоналізму у спорті (V–IV ст. до н.е. – 404 р.); другий період – виникнення передумов формування європейського професійного спорту (кінець V – XVIII ст.); третій період – зародження і становлення європейського професійного спорту (початок XIX ст. – 1985 р.), що містить етапи: 1823–1894 рр.; 1896–1939 рр.; 1945–1985 рр.; четвертий період – інтегроване функціонування європейського професійного спорту (від 1988 р.);

- *уперше* визначено такі тенденції розвитку європейського професійного спорту, як інтернаціоналізація, запозичення американського досвіду у проведенні змагань і веденні бізнесу, економічність, мультидисциплінарність (організаційні) та застосування прецедентного права та використання арбітражного суду для вирішення суперечок (організаційні та нормативно-правові відповідно);
- *удосконалено* наукові положення щодо структурно-функціональної специфіки європейського професійного спорту;
- *удосконалено* наукові положення щодо нормативно-правового забезпечення європейського професійного спорту;
- *набули подальшого розвитку* положення системи знань щодо передумов розвитку європейського професійного спорту та його функціонування.

Практичне значення роботи полягає у використанні отриманих результатів для удосконалення підготовки кадрів за рівнем вищої освіти «бакалавр» у галузі фізичної культури і спорту. Результати дослідження впроваджено в навчальний процес Національного університету фізичного виховання і спорту України, Львівського державного університету фізичної культури, Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту, Харківської державної академії фізичної культури, Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, що засвідчено відповідними актами.

Ключові слова: професійний спорт, Європа, періодизація, генеза, чинники.

Публікації за темою дисертації:

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Нерода Н. Напрями дослідження організаційно-правових засад професійного спорту в Україні з урахуванням європейської моделі його розвитку. В: Приступа Є., редактор. Молода спортивна наука України. Зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини. Львів: ЛДУФК; 2014;18;4,с. 98–102. *Видання внесене до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.*

2. Нерода НВ. Правове поле професійного спорту в Україні. В: Костюкевич ВМ, редактор. Фізична культура, спорт та здоров'я нації. Зб. наук. пр.

Вінницьк. держ. пед. ун-ту ім. Михайла Коцюбинського. Вінниця; 2014;17, с. 780–785.

3. Пітин М, Нерода Н, Ваулін О. Порівняльна характеристика доходів професійних спортсменів світу за 2013 р. В: Арзютов ГМ, редактор. Науковий часопис Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2014;6(49)14, с. 120–127. *Внесок здобувача полягає у постановці проблеми щодо впливу процесів комерціалізації та професіоналізації на розвиток спорту.*

4. Бріскін Ю, Пітин М, Нерода Н, Ваулін О. Характеристика комерційних змагань у фехтуванні. В: Костюкевич ВМ, редактор. Фізична культура, спорт та здоров'я нації. Зб. наук. пр. Вінницьк. держ. пед. ун-ту ім. Михайла Коцюбинського. Вінниця; 2014;18;1, с. 356–361. *Внесок здобувача полягає в систематизації даних щодо комерційного компонента змагань у Європі.*

5. Нерода Н. Порівняльний аналіз організаційно-правових засад європейської та американської моделей професійного спорту. В: Приступа Є, редактор. Молода спортивна наука України. Зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини. Львів: ЛДУФК; 2015;19;4, с. 60–64. *Видання внесене до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.*

6. Задорожна ОР, Хіменес ХР, Нерода НВ. Спортивний маркетинг: стан та перспективи досліджень. В: Вісник Чернігів. нац. пед. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка. Чернігів; 2015;129;1, с. 94–98. *Внесок здобувача полягає у визначенні перспективних напрямів розвитку маркетингу в спорті.*

7. Нерода Н. Характеристика європейської моделі професійного спорту та її відмінності від американської. Спортивна наука України [Інтернет]. 2016; 2(72): 68–72. Доступно на: <http://sports-science.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/418>. *Видання внесене до міжнародних наукометричних баз Українські наукові журнали, Advanced Science Index, Cite Factor, Google Scholar, Research Bible, Scientific Indexing Service (SIS).*

8. Нерода Н, Бріскін Ю. Періодизація розвитку професійного спорту в Європі. Фізична активність, здоров'я і спорт. 2016;2(24):3–10. *Внесок здобувача*

полягає в обґрунтуванні основних чинників та періодизації розвитку європейського професійного спорту. Видання внесене до міжнародних наукометричних баз Українські наукові журнали, *Advanced Science Index*, *Cite Factor*, *Google Scholar*, *Research Bible*, *Scientific Indexing Service (SIS)*.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

9. Нерода НВ, Ваулін ОІ. Характеристика європейської моделі професійного спорту. В: Фізичне виховання та спорт у контексті державної програми розвитку фізичної культури в Україні: досвід, проблеми, перспективи. Зб. наук. пр. ЖДУ ім. Івана Франка. Житомир; 2014;1, с. 21–24. *Внесок здобувача полягає у визначенні характеристик європейського професійного спорту.*

10. Нерода Н, Ваулін О. Характеристика спонсорів національних федерацій фехтування (на прикладі Великої Британії, Франції та Німеччини). В: Приступа Є, редактор. Молода спортивна наука України. Зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини. Львів: ЛДУФК; 2014;18;1, с. 170–177. *Внесок здобувача полягає в узагальненні інформації стосовно спонсорів у фехтуванні. Видання внесене до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.*

11. Нерода НВ. Актуальні питання професійного спорту серед осіб із особливими потребами. В: Здоровий спосіб життя, фізична культура, спорт. Актуальні питання спортивної медицини. Реабілітація: фізична, медична, психологічна. Тези доп. І установчої наук.-практ. конф. Київ; 2014, с. 104–106.

12. Нерода Н. Генеза правового регулювання європейського професійного спорту. В: Молодь та олімпійський рух. Тези доп. X Міжнар. конф. Київ; 2017, с. 144–145.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

13. Нерода НВ, Ваулін ОІ. Проблеми комерціалізації сучасного спорту. В: Огаренко ВМ, редактор. Актуальні проблеми фізичного виховання, спорту та туризму. Тези доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. 10–11 жовтня 2013 р. Запоріжжя: ЗПУ; 2013, с. 156–157. *Внесок здобувача полягає в обґрунтуванні питання комерціалізації сучасного спорту.*

14. Бріскін ЮА, Пітин МП, Нерода НВ, Ваулін ОІ. Організаційно-економічні чинники ефективності змагань із фехтування. В: Науковий часопис НПУ ім.М.П.Драгоманова. Серія15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2014;11(52), с.21–24. *Внесок здобувача полягає у виявленні проблеми та аналізі літературних джерел з проблематики дослідження.*

15. Пітин М, Нерода Н, Ваулін О. Взаємодія організаційно-економічних чинників комерціалізації змагань із фехтування. В: Приступа Є, редактор. Молода спортивна наука України. Зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини. Львів: ЛДУФК; 2015;19;1, с. 29–33. *Особистий внесок здобувача полягає в узагальненні наукових даних та інтерпретації результатів дослідження. Видання внесене до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.*

ABSTRACT

Neroda N.V. Organizational and legal foundations of European professional sport. – Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.

Dissertation for Candidate Degree in Physical Education and Sport in speciality 24.00.01 – Olympic and Professional Sport. – Lviv State University of Physical Culture, Lviv State University of Physical Culture, Lviv, 2018.

Modern sport is considered not only as a component of the general culture of mankind, but also as an independent social institution that integrates into all branches of the life of modern society, serves as a means of preserving and updating social values, contributing to the strengthening of social and international relations. It can be argued that in today's conditions there is a close relationship between sport and politics, because the victories of athletes at prestigious competitions increase the credibility of the country on the international scene and serve as an indicator of the state's attitude to the problems of sport. There is no doubt about the dependence of the sport and on the economic. Economic activity in the field of sports increasingly becomes the content of entrepreneurial activity, in which sports and sports services take the form of goods, and the development of sports meets the requirements of a market economy.

In modern sport, there are several forms of its functioning. Most leading scholars share in the differentiation of mass sports and various forms of sport of higher achievements, in particular, Olympic and professional sports.

Despite the differences in interpretation, the existing definitions indicate that professional sport is a commercial sport, which determines its purpose-oriented aspect, namely profit making. The main activity of business entities in the field of professional sports is the provision of services for the production of spectacle. It is a goal aspect that determines the main difference between professional sports from the Olympic sport, whose purpose is to demonstrate the highest result.

Professionalization and commercialization of sport are objective processes that are conditioned by changes taking place in a modern society in the conditions of globalization.

Accordingly, most sports use these processes as a means of improving the organizational, economic and social components of their development.

Analysis of literary sources indicates that researchers pay considerable attention to the problems of the development and functioning of professional sports, namely, the analysis of professional sport as a social phenomenon, the development and functioning of North American professional sports, the formation of legal principles of professional sport in Europe, the study of business specifics and economic efficiency in various kinds of professional sports, development of its individual types in the world and Ukraine, problems of legal regulation. A significant amount of research is devoted to North American professional sport, as a reference standard for sports business. Instead, research on European professional sport is discrete.

The discrepancy between the social request and the available information about the European professional has determined the relevance of our study. Studying the history and current state of European professional sport will solve the actual scientific and practical task of expanding the knowledge system in this field and will contribute to the improvement of the organizational structure of Ukrainian professional sport.

The aim of the study. Improvement of the system of knowledge about the organizational and legal basis of European professional sport.

The study of scientific and educational space has shown that from 4 to 10% of the content of information sources refer to European professional sport. This confirmed our hypothesis about insufficient coverage of information on European professional sport.

As a result of the questionnaire of experts in the field of professional sports, it was determined that among the above-mentioned questions about the preconditions for the emergence, factors and periodization of European professional sport caused the least interest from respondents (64% and 72% respectively), which, in our opinion, with the lack of such information in the available literature.

Historical analysis of the development of such types of professional sports as boxing, cycling and football, allowed to determine the preconditions, factors and periods of development of European professional sport.

It was clarified that the main preconditions for the development of European professional sport were social and economic (market relations development, high level of urbanization, migration processes, scientific and technical development, the emergence of automotive industry and the formation of industrial infrastructure, the development of communication systems, the development of democratic civil rights and freedoms; reduction of the religious influence upon society, the formation and development of the education system) and modified-recreational ones. As for modified-recreational preconditions it is important to stress that popular sporting activities have been transformed from various recreation forms (cycling, ball games, fist battles) to sport influenced by a social request.

System forming factors of the European professional sport genesis in society have been defined. The most important among them are as follows in the ancient times (V–IV centuries BC – 404) – religious (spectacle competitions were a part of religious festivals) and social and political (competitions were used to increase social image and distraction of the population from political and economic problems); in the Middle Ages (late V century–XVI century) – applied (competitions were used for improvement of military skills) and recreational (visiting sports events for leisure); in the New Age (XV century–1918) – organizational and commercial (formation of organizational structures of European professional sport); in Contemporary time (since 1918) – economic (management and organization approaches were determined by the economic efficiency).

The main periods of European professional sports development are: the first period of the appearance of signs of professionalism in sport (V–IV century BC–404 years); the second period of the preconditions for the formation of European professional sport (end of V century–XVIII century); the third period – the birth and formation of European professional sports (the beginning of the XIX–1985 years), which includes the stages: 1823–1894; 1896–1939; 1945–1985; the fourth period – the integrated functioning of European professional sport (since 1988 years).

The regulatory and legal regulation of European professional sports is carried out on the basis of external and internal normative documents. External normative documents include acts of international cooperation and national legislation; to internal ones – statutes

and regulatory documents of international and national sports organizations, of professional sports leagues (associations), professional clubs and employment agreement.

The process of forming a common legislative framework for professional sport in Europe began in the middle of the XX century, reflected in the relevant legal acts, including the International Charter of Physical Education and Sport of UNESCO (1978), the International Charter on Physical Education, Physical Activity and Sport (2015), the European Convention on Spectator Violence and Misbehaviour at Sports Events and in particular at Football Matches (1985), the Anti-Doping Convention (1989), the European Sports Charter (1992), the Convention on the manipulation of sports competitions (2016).

In the proper provision of European professional sport, the judicial precedents law of the European Union becomes of paramount importance, which is conditioned by the specifics of professional sports as a type of entrepreneurial activity.

The analysis of the legal field of Ukraine in order to determine the legal basis for the effective functioning of Ukrainian professional sports in the context of European integration proved that the regulation of Ukrainian professional sports is based on generally accepted and sectoral legal acts. It is revealed that the state policy of Ukraine provides for the development of professional sports, but the relations in this area at the managerial and operational level are not finally resolved.

The structural and functional specificity of European professional sport are sports-commercial direction of development, features in the organizational structure of professional leagues and regulation of sports competition; polystructuring of the system of competitions; internationalization of European professional sport.

Among the organizational trends of development of European professional sport are worth highlighting internationalization (access to national and regional frameworks in competition and organizational structure), adoption American experience in conducting competitions and management, effectivity (providing financial stability of clubs by controlling excessive expenses), multidisciplinary (a significant expansion of the number kinds of sports that receive a professional character in Europe).

Legal tendencies are the further application of judicial precedents law and the use of the arbitral tribunal to resolve conflicts.

Publications:***Scientific papers, in which the main scientific results of the dissertation are published:***

1. Нерода Н. Напрями дослідження організаційно-правових засад професійного спорту в Україні з урахуванням європейської моделі його розвитку. В: Приступа Є., редактор. Молода спортивна наука України. Зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини. Львів: ЛДУФК; 2014;18;4,с. 98–102. *The publication is included in the international science database Index Copernicus.*

2. Нерода НВ. Правове поле професійного спорту в Україні. В: Костюкевич ВМ, редактор. Фізична культура, спорт та здоров'я нації. Зб. наук. пр. Вінницьк. держ. пед. ун-ту ім. Михайла Коцюбинського. Вінниця; 2014;17, с. 780–785.

3. Пітин М, Нерода Н, Ваулін О. Порівняльна характеристика доходів професійних спортсменів світу за 2013 р. В: Арзютов ГМ, редактор. Науковий часопис Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2014;6(49)14, с. 120–127. *The applicant's contribution is to raise the problem of the impact of commercialization and professionalization processes on sport development.*

4. Бріскін Ю, Пітин М, Нерода Н, Ваулін О. Характеристика комерційних змагань у фехтуванні. В: Костюкевич ВМ, редактор. Фізична культура, спорт та здоров'я нації. Зб. наук. пр. Вінницьк. держ. пед. ун-ту ім. Михайла Коцюбинського. Вінниця; 2014;18;1,с. 356–361. *The applicant's contribution is to systematize data on the commercial component of the competition in Europe.*

5. Нерода Н. Порівняльний аналіз організаційно-правових засад європейської та американської моделей професійного спорту. В: Приступа Є, редактор. Молода спортивна наука України. Зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини. Львів: ЛДУФК; 2015;19;4, с. 60–64. *The publication is included in the international science database Index Copernicus.*

6. Задорожна ОР, Хіменес ХР, Нерода НВ. Спортивний маркетинг: стан та перспективи досліджень. В: Вісник Чернігів. нац. пед. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка.

Чернігів; 2015;129;1, с. 94–98. *The applicant's contribution is to determine the perspective directions of marketing development in sport.*

7. Нерода Н. Характеристика європейської моделі професійного спорту та її відмінності від американської. Спортивна наука України[Інтернет]. 2016;2(72):68–72. Доступно на: <http://sports-science.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/418>. *The publication is included in the international science and technology databases. Ukrainian scientific journals, Advanced Science Index, Cite Factor, Google Scholar, Research Bible, Scientific Indexing Service (SIS).*

8. Нерода Н, Бріскін Ю. Періодизація розвитку професійного спорту в Європі. Фізична активність, здоров'я і спорт. 2016;2(24):3–10. *The applicant's contribution is to substantiate the main factors and periodize the development of European professional sport. The publication is included in the international science and technology databases. Ukrainian scientific journals, Advanced Science Index, Cite Factor, Google Scholar, Research Bible, Scientific Indexing Service (SIS).*

Scientific works certifying the testing of the dissertation materials:

9. Нерода НВ, Ваулін ОІ. Характеристика європейської моделі професійного спорту. В: Фізичне виховання та спорт у контексті державної програми розвитку фізичної культури в Україні: досвід, проблеми, перспективи. Зб. наук. пр. ЖДУ ім. Івана Франка. Житомир; 2014;1, с. 21–24. *The applicant's contribution is to determine the characteristics of European professional sport.*

10. Нерода Н, Ваулін О. Характеристика спонсорів національних федерацій фехтування (на прикладі Великої Британії, Франції та Німеччини). В: Приступа Є, редактор. Молода спортивна наука України. Зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини. Львів: ЛДУФК; 2014;18;1, с. 170–177. *The applicant's contribution is to summarize information on sponsors in fencing. The publication is included in the international science-based database Index Copernicus.*

11. Нерода НВ. Актуальні питання професійного спорту серед осіб із особливими потребами. В: Здоровий спосіб життя, фізична культура, спорт. Актуальні питання спортивної медицини. Реабілітація: фізична, медична, психологічна. Тезидоп. І установчої наук.-практ. конф. Київ; 2014, с. 104–106.

12. Нерода Н. Генеза правового регулювання європейського професійного спорту. В: Молодь та олімпійський рух. Тези доп. X Міжнар. конф. Київ; 2017, с. 144–145.

Scientific works, which additionally reflect the scientific results of the dissertation:

13. Нерода НВ, Ваулін ОІ. Проблеми комерціалізації сучасного спорту. В: Огаренко ВМ, редактор. Актуальні проблеми фізичного виховання, спорту та туризму. Тези доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. 10–11 жовтня 2013 р. Запоріжжя: ЗПУ; 2013, с. 156–157. *The applicant's contribution is to substantiate the issue of commercialization of modern sports.*

14. Бріскін ЮА, Пітин МП, Нерода НВ, Ваулін ОІ. Організаційно-економічні чинники ефективності змагань із фехтування. В: Науковий часопис НПУ ім.М.П.Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2014;11(52), с.21–24. *The applicant's contribution is to identify problems and to analyze literary sources on the research issues.*

15. Пітин М, Нерода Н, Ваулін О. Взаємодія організаційно-економічних чинників комерціалізації змагань із фехтування. В: Приступа Є, редактор. Молода спортивна наука України. Зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини. Львів: ЛДУФК; 2015;19;1, с. 29–33. *The applicant's personal contribution consists in summarizing scientific data and interpreting the results of the study. The publication is included in the international science database Index Copernicus.*

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ.....	2
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ.....	20
ВСТУП	21
РОЗДІЛ 1. ПРОФЕСІЙНИЙ СПОРТ У СИСТЕМІ СУЧАСНИХ СУСПІЛЬНИХ ВАРТОСТЕЙ	27
1.1. Спорт як соціальний інститут	27
1.2. Професійний спорт в системі міжнародного спортивного руху.....	31
1.3. Професійний спорт у сучасному суспільстві.....	37
Висновки до розділу.....	48
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	50
2.1. Методи дослідження	50
2.2. Організація дослідження	54
РОЗДІЛ 3. ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ, ЧИННИКИ ГЕНЕЗИ ТА ПЕРІОДИЗАЦІЯ РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТУ.....	56
3.1. Європейський професійний спорт в освітньому та науковому прострі....	56
3.2. Організаційні засади розвитку видів професійного спорту в Європі.....	62
3.2.1. Історичний аналіз розвитку професійного боксу.....	62
3.2.2. Історичний аналіз розвитку професійного велоспорту.....	71
3.2.3. Історичний аналіз розвитку професійного футболу.....	91
3.3. Періодизація розвитку європейського професійного спорту.....	101
Висновки до розділу	118
РОЗДІЛ 4. Структурно-функціональна специфіка європейського професійного спорту.....	122
4.1. Нормативно-правове забезпечення європейського професійного спорту....	122
4.2. Аналіз організаційної структури європейських професійних організацій...	132
4.3. Структурно-функціональна специфіка європейського професійного	150

спорту.....	
4.4. Організаційні та нормативно-правові тенденції розвитку європейського професійного спорту.....	155
4.5. Правове поле професійного спорту України.....	160
4.6. Напрями актуалізації змістовного наповнення дисципліни "Професійний спорт".....	167
Висновки до розділу	174
РОЗДІЛ 5. АНАЛІЗ ТА ОБГОВОРЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	178
ВИСНОВКИ.....	190
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	194
ДОДАТКИ.....	223

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

ЄЕС – Європейська економічна спільнота

ЄС – Європейська спільнота

ЗМІ – засоби масової інформації

МОК – Міжнародний олімпійський комітет

НОК – Національний олімпійський комітет

США – Сполучені штати Америки

IBF – Міжнародна боксерська федерація

ICA – Міжнародної асоціація велосипедистів

ПАФ – Міжнародні асоціація легкоатлетичних федерацій

FIFA – Міжнародна федерація футбольних асоціацій

NBA – Національна баскетбольна асоціація

NBA – Національна боксерська асоціація

NHL – Національна хокейна ліга

NFL – Національна футбольна ліга

UCI – Міжнародний союз велосипедистів

WBA – Всесвітня боксерська асоціація

WBC – Всесвітня боксерська рада

WBO – Всесвітня боксерська організація

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасному спорті розрізняють декілька форм його функціонування. Більшість провідних учених спільні у диференціюванні масового спорту та різних форм спорту вищих досягнень, зокрема професійного спорту [111, 112, 144]. Незважаючи на цільово-результативні відмінності між олімпійським та професійним спортом, з 80-х років ХХ ст. спостерігається їхня тісна взаємодія [137, 139].

Залежно від ступеня державної підтримки, історично виокремлено три моделі функціонування професійного спорту: американську, європейську та азійсько-африканську (азійсько-латиноамериканську). На думку фахівців, український професійний спорт тяжіє до європейської моделі [19,46].

Професійний спорт для України – явище порівняно нове, тому досвід побудови ефективної організаційно-управлінської системи практично відсутній. Головним чином, це зумовлено історично-політичними аспектами, оскільки за часів СРСР професійний спорт жорстко критикували. Його вважали мікромоделлю капіталістичного суспільства, де агресія, жорстокість і досягнення перемоги за всяку ціну були нормами поведінки та взірцем виховання членів суспільства [15, 91, 150, 171, 194]. Таке розуміння професійного спорту гальмувало його розвиток у країнах соціалістичного табору.

Зі здобуттям державної незалежності, через складне економічне становище спостерігався виїзд висококваліфікованих спортсменів і тренерів за кордон [19, 91], що не могло не позначитися на розвитку українського професійного спорту.

Припускаємо, що політичний курс України на інтеграцію до європейської спільноти передбачає, зокрема, реорганізацію і вдосконалення наявних підходів професійного спорту в Україні та визначення нової стратегії його розвитку, що вимагає підготовки кваліфікованих кадрів. Відповідно, підготовка майбутніх фахівців у галузі фізичної культури і спорту потребує актуалізації знань про європейський професійний спорт.

Проте в науковому й освітньому просторі України більшість досліджень стосуються північно-американського професійного спорту як еталону ведення спортивного бізнесу. Це протиріччя і визначає актуальність дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в межах теми 1.1 "Професійний спорт у науковому і освітньому просторі" Зведеного плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури на 2016–2020 рр. (номер державної реєстрації 0116U003166).

Роль автора у виконанні зазначеної теми полягає у визначенні місця інформації про європейський професійний спорт в освітньому й науковому просторі України, визначенні генези та тенденцій розвитку європейського професійного спорту, розширенні відомостей про організаційні та нормативно-правові засади європейського професійного спорту.

Мета дослідження – удосконалення системи знань щодо організаційних та нормативно-правових засад європейського професійного спорту.

Завдання дослідження:

1. Визначити місце професійного спорту в системі сучасних суспільних цінностей, науковому та освітньому просторі.
2. Виявити організаційні засади розвитку видів професійного спорту в Європі.
3. Визначити основні передумови, чинники та періоди розвитку європейського професійного спорту.
4. Визначити структурно-функціональну специфіку європейського професійного спорту.
5. Установити організаційні та нормативно-правові тенденції розвитку європейського професійного спорту.

Об'єкт дослідження – система знань про професійний спорт як складову частину сучасних суспільних вартостей.

Предмет дослідження – генеза організаційних та нормативно-правових засад європейського професійного спорту.

Методи дослідження. Теоретичний аналіз та узагальнення використано для аналізу наукової та методичної літератури й документальних матеріалів за проблематикою дослідження та оцінювання стану досліджуваної проблеми, визначення рівня актуальності теми, конкретизації об'єкта і предмета дослідження, обґрунтування його мети і завдань.

Системний підхід був застосований для дослідження європейського професійного спорту як динамічної соціальної системи, яка підлягає впливу певних чинників: світової політики, внутрішньополітичних, економічних і соціальних чинників.

Історичні методи (порівняльно- і конкретно-історичний методи) дали змогу дослідити виникнення, формування та розвиток процесів і подій європейського професійного спорту у хронологічній послідовності; виявити внутрішні та зовнішні зв'язки, закономірності та суперечності, визначити періоди, етапи та основні тенденції розвитку європейського професійного спорту, порівняти розвиток організаційної структури та формування нормативно-правових засад європейського професійного спорту на різних етапах його розвитку.

Контент-аналіз використано для визначення місця інформації щодо європейського професійного спорту в науковому й освітньому просторі.

Опитування (анкетування) науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, де здійснюється викладання навчальної дисципліни «Професійний спорт», застосовано для узагальнення практичного досвіду щодо цього компонента підготовки здобувачів вищої освіти зі спеціальності 017 «Фізична культура і спорт».

Методи математичної статистики використано для оброблення результатів дослідження.

Наукова новизна:

- *уперше* визначено системоутворювальні чинники генези європейського професійного спорту в античні часи (V–IV ст. до н.е. – 404 р.) – культові (видовищні змагання були частиною релігійних свят) та соціально-політичні (змагання використовували для підвищення соціального іміджу та відволікання населення від політичних та економічних проблем); у Середньовіччі (кінець V – XVI ст.) –

прикладні (змагання були засобом удосконалення у військовій майстерності) та рекреаційні (спортивні заходи відвідували для проведення дозвілля); у Новий час (XV ст. – 1918 р.) – організаційні та комерційні (розпочався процес формування організаційних структур європейського професійного спорту); у Новітній час (з 1918 р.) – економічні (детермінованість структури управління та підходів до організації змагань економічною ефективністю);

- *уперше* обґрунтовано періодизацію розвитку європейського професійного спорту: перший період – поява ознак професіоналізму у спорті (V–IV ст. до н.е. – 404 р.); другий період – виникнення передумов формування європейського професійного спорту (кінець V – XVIII ст.); третій період – зародження і становлення європейського професійного спорту (початок XIX ст. – 1985 р.), що містить етапи: 1823–1894 рр.; 1896–1939 рр.; 1945–1985 рр.; четвертий період – інтегроване функціонування європейського професійного спорту (від 1988 р.);

- *уперше* визначено такі тенденції розвитку європейського професійного спорту, як інтернаціоналізація, запозичення американського досвіду у проведенні змагань і веденні бізнесу, економічність, мультидисциплінарність (організаційні) та застосування прецедентного права та використання арбітражного суду для вирішення суперечок (організаційні та нормативно-правові відповідно);

- *удосконалено* наукові положення щодо структурно-функціональної специфіки європейського професійного спорту;

- *удосконалено* наукові положення щодо нормативно-правового забезпечення європейського професійного спорту;

- *набули подальшого розвитку* положення системи знань щодо передумов розвитку європейського професійного спорту та його функціонування.

Практичне значення роботи полягає у використанні отриманих результатів для удосконалення підготовки кадрів за рівнем вищої освіти «бакалавр» у галузі фізичної культури і спорту. Результати дослідження впроваджено в навчальний процес Національного університету фізичного виховання і спорту України, Львівського державного університету фізичної культури, Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту, Харківської державної академії

фізичної культури, Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, що засвідчено відповідними актами.

Особистий внесок автора полягає у визначенні та конкретизації напряму, мети, завдань дослідження, нагромадженні теоретичного матеріалу, аналізі й інтерпретації отриманих даних. Автор самостійно визначила передумови та чинники, виокремила періоди розвитку європейського професійного спорту.

У працях, опублікованих разом зі співавторами, дисертантові належить висвітлення проблеми комерціалізації та професіоналізації спорту, систематизація даних щодо комерційного компонента змагань в Європі, визначення перспективних напрямів розвитку маркетингу в спорті, обґрунтування чинників та періодизації розвитку європейського професійного спорту.

Апробація результатів дисертаційної роботи. Основні теоретичні положення, відомості та висновки оприлюднено на Міжнародній науково-практичній конференції "Проблеми розвитку вищої школи та економіки в XXI столітті" (Рівне, 2013); міжнародних науково-практичних конференціях "Молода спортивна наука України" (Львів, 2014–2017); Międzynarodowej Konferencji "Prewencja chorób cywilizacyjnych" (Musczkowce, 2014–2015); I Всеукраїнській науково-практичній конференції "Фізичне виховання та спорт у контексті державної програми розвитку фізичної культури в Україні: досвід, проблеми, перспективи" (Житомир, 2014); X Міжнародній науково-практичній конференції "Основні напрямки розвитку фізичної культури, спорту та фізичної реабілітації" (Дніпропетровськ, 2015); Міжнародній науково-практичній конференції "Фізична культура і спорт: досвід та перспективи" (Чернівці, 2017); X Міжнародній конференції "Молодь і олімпійський рух" (Київ, 2017).

Публікації. Результати дисертаційної роботи відображено у 15 публікаціях, з яких 8 статей – у наукових фахових виданнях України (6 внесено до міжнародних наукометричних баз).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг

дисертації 222 сторінки, основний текст – 168 сторінок; містить 6 таблиць, 17 рисунків, 4 додатки. Список опрацьованої літератури становить 330 джерел, 207 з яких – іноземні.

РОЗДІЛ 1. ПРОФЕСІЙНИЙ СПОРТ В СИСТЕМІ СУЧАСНИХ СУСПІЛЬНИХ ВАРТОСТЕЙ

1.1. Спорт як соціальний інститут

Сучасне суспільство характеризується постійними соціальними, економічними і політичними змінами. Ці зміни чинять значний вплив і на спорт, який з кожним роком все більше проникає у повсякденне життя людей.

Відомі фахівці в теорії спорту (В.М. Платонов, В.А. Запорожанов, В.С. Келлер та ін., 1987) визначають спорт як виховну, ігрову, змагальну діяльність, що базується на застосуванні фізичних вправ, які мають суспільно значущі результати [144].

Сьогодні, спорт не сприймається вже у своєму первинному значенні як "гра" або "розвага". Не дивлячись на широке розмаїття існуючих визначень, що розглядаються стосовно його змісту, беззаперечним є факт: спорт – це важливий соціальний і соціально-культурний феномен, який інтегрує до основних галузей людської діяльності, таких як освіта, політика, економіка, культура, релігія [27, 72, 104]. Окрім того, беззаперечним є інтенсивний розвиток спорту як самостійного соціального інституту і посилення його впливу на виховання та соціалізацію особистості, формування відповідного стилю життя та поведінки.

Згідно Закону України "Про фізичну культуру і спорт" від 24 грудня 1993 р., спорт є органічною частиною фізичної культури, особливою сферою виявлення та уніфікованого порівняння досягнень людей у певних видах фізичних вправ, технічної, інтелектуальної та іншої підготовки шляхом змагальної діяльності. Соціальна цінність спорту визначається його дійовим стимулюючим впливом на поширення фізичної культури серед різних верств населення [163].

Дійсно, як один з соціальних інститутів, спорт через реалізацію своїх функцій має величезний вплив на суспільство [19, 100, 102, 106, 194, 223]. І не лише як засіб поширення фізичної культури. Спорт впливає на взаємовідносини між країнами і організаціями, етичні і моральні цінності суспільства, спосіб життя людей.

Розглядаючи соціалізацію як важливий процес, що відображає існування особистості у суспільстві, можна стверджувати, що спорт володіє всіма

можливостями для ефективної реалізації цього процесу. Як зазначають Л.Лубишева, Л.Люта, взаємодіючи з різними галузями суспільного життя, маючи потужну соціалізуючу дію, здійснюючи значний вплив на формування морально-вольових якостей та моделей поведінки, спорт виступає стимулюючим фактором формування особистості [100, 106]. Значною мірою саме змагальна діяльність сприяє самоствердженню, моральній стійкості, прагненню до успіху не лише на спортивній арені, але й у повсякденному житті [30,72]. Окрім того, участь у змаганнях сприяє зміцненню соціальних зв'язків, подоланню міжнаціональних і міжкультурних бар'єрів, нетерпимості до будь-яких проявів дискримінації.

Проте, в окремих випадках завершення спортивної кар'єри потребує процесу ресоціалізації, пов'язаного з поверненням до звичайного життя, оскільки в спорті існують специфічні цінності та норми, що актуальні виключно для спортивної субкультури [106, 169].

Виходячи з потужної соціалізуючої сили спорту, політики розглядають його як засіб політичного впливу, підвищення національної свідомості, економічного та соціального розвитку. Саме тому провідна роль в розвитку спорту належить керівництву країни [47, 197]. Фінансування спортивних програм, створення спортивних об'єктів та інфраструктури державою сприяє залученню громадян до занять спортом, що, в свою чергу, приносить користь здоров'ю населення, а отже і суспільству в цілому; сприяє успішному виступу спортсменів на змаганнях, підвищуючи авторитет країни на міжнародному рівні.

В історії можна знайти чимало випадків використання спортсменів і спортивних досягнень як засобів реалізації політичних цілей і формування позитивного іміджу держави на світовій арені [2, 42, 145]. Недарма, вдалі виступи спортсменів на міжнародних змаганнях розглядаються як показник могутності держави, переваг соціальної політики, рівня економічного розвитку [170] і використовуються політиками з пропагандиською метою, оскільки можуть одночасно впливати на представників різних соціальних груп.

Однак, ступінь і форма державної підтримки в кожній країні обумовлені домінуючою політичною ідеологією та ставленням до спорту членів суспільства.

Згідно досліджень И.В. Понкина (2014) в період від закінчення Другої світової війни і до середини 80-х рр. XX ст. в Європі існувало дві моделі існування спорту: східноєвропейська, яка була ідеологічно-орієнтованою, та західноєвропейську, яка передбачала взаємодію органів влади і недержавних організацій [146].

Спираючись на дослідження В.І. Лукашук моделі організації спорту можна звести до трьох типів – державна, суспільна та змішана. Державна модель, характерна для Франції, Китаю, Фінляндії, передбачає ефективну взаємодію держави і спортивних організацій. Суспільна модель реалізується шляхом розмежування повноважень державних органів і спортивних організацій, що характерно для американського спорту. Змішана модель являє собою сполучення державних і суспільних механізмів регулювання і є найбільш поширеною у світі [102].

Держава має в своєму розпорядженні значну кількість засобів, що можуть впливати на структуру і масштаби спорту, серед яких створення сприятливого для функціонування спорту національного законодавства та системи заходів соціального захисту спортсменів, матеріальна та фінансова підтримка національних спортивних організацій та наукових досліджень у галузі спорту.

Глобалізація, як одна з основних тенденцій розвитку сучасного суспільства, має значний вплив і на спорт. Вона впливає як на виробників так і на споживачів спортивних товарів та послуг, що виявляється в інтеграції спорту в систему ринкової економіки, формуванні потужного світового ринку спортивних товарів та робочої сили [3, 116, 165, 224, 283]. Саме тому, зважаючи на тісні взаємовідносини між різними галузями, політичні, економічні та соціальні чинники можуть виступати як стимуляторами, так і перешкодами на шляху глобалізації спорту.

Спорт як різновид підприємницької діяльності – це ряд скоординованих моделей економічної дії і управління ними, які змінюються під впливом економічних, політичних і соціальних умов [3, 67]. Інтеграція спорту в систему ринкової економіки викликає істотні зміни у системі соціально-економічних відносин галузі. Саме тому діяльність всіх фізкультурно-спортивних організацій, в тому числі і неприємницьких поставлена на ринкову основу [118, 185].

Характерною ознакою індустрії спорту є те, що вона містить у собі дві складові: некомерційну, спрямовану на одержання соціального ефекту, та комерційну, метою якої є економічний ефект [110].

Wladimir Andreff, Jean-François Nys, М.О. Ткалич, В.В. Галкин та інші. спільні у думці, що спорт, як вид діяльності, передбачає виробництво матеріальних благ, їх споживання, а також пов'язані з ним комплекси послуг. Спорт виступає як один із факторів впливу на розвиток виробничого потенціалу держави, оскільки в ньому задіяна велика кількість робочої сили і обертаються значні кошти. Орієнтуючись на споживача, спорт займає гідне місце серед інших видовищних заходів, активно використовує елементи шоу, перетворюється на товар і стає потужним сектором економіки [33, 105, 188, 213, 216] Сьогодні важко уявити країну, економіка якої б не була пов'язана зі спортом. Велика кількість підприємств, науково-дослідних інститутів працюють над забезпеченням спортивної галузі. Зокрема, в індустрії професійного спорту знаходяться в постійному обігу мільярди доларів, що позитивно впливає на економічний потенціал не лише країни, а і світової економіки в цілому.

Спорт перетворився на індустрію спортивно-видовищних масових заходів. Сьогодні глядачі мають можливість доступу до великої кількості спортивних подій, за перебігом яких вони можуть спостерігати як безпосередньо, так і завдяки засобам масової інформації [103, 197].

Зважаючи на особливості спортивної діяльності дослідники відмічають характерні особливості спорту, які визначають необхідність застосування спеціальних методів управління спортивними організаціями: збереження конкурентного балансу між суперниками; використання спортивними функціонерами відчуття азарту для мотивації людей до споживання спортивних послуг; нестабільна якість товару (спортивне видовище) і високий рівень лояльності споживачів до нього; максималізація прибутків обумовлена тривалістю спортивного сезону [303].

В той самий час, такі специфічні властивості спортивної послуги як нематеріальний характер, неможливість зберігання, обов'язковість регулярного

споживання істотно ускладнюють формування ринкового попиту порівняно з іншими галузями економіки [118,133].

Отже, сучасний спорт це самостійний соціальний інститут що інтегрує у всі сфери життя суспільства. Відповідно, його розвиток та функціонування відбувається згідно з вимогами ринкової економіки, що обумовлено глобалізацією сучасного світу.

1.2. Професійний спорт в системі міжнародного спортивного руху

У сучасному спорті розрізняють декілька форм його функціонування.

Більшість провідних вчених спільні у диференціюванні масового спорту та різних форм спорту вищих досягнень. Так, за В. С. Келлером та В. М. Платоновим (1992) спорт поділяється на масовий та спорт вищих досягнень, формами існування якого виділяють аматорський і професійний спорт (рис.1.1). Цілком очевидно, що в даному випадку аматорський спорт ототожнюється з олімпійським спортом.

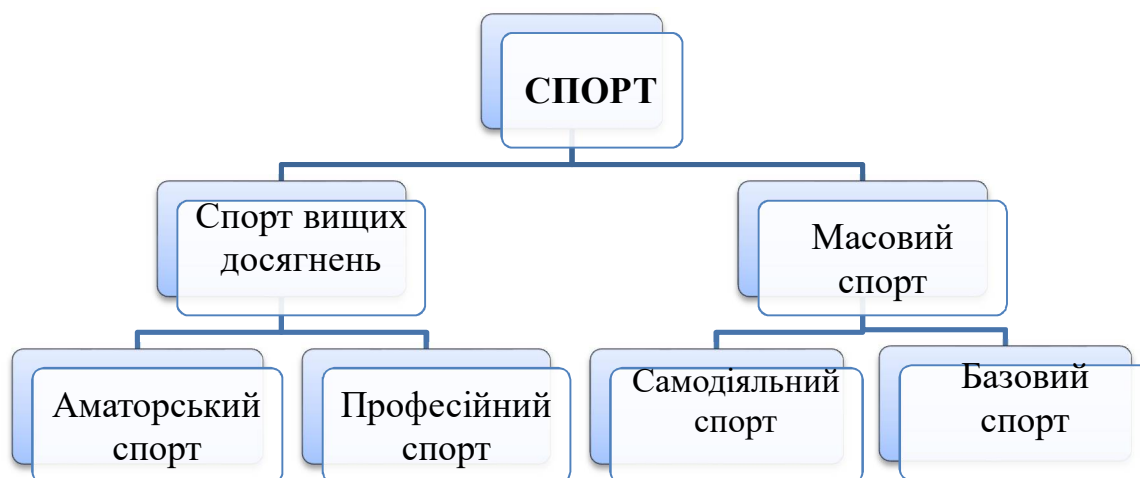

Рис.1.1. Форми функціонування спорту у суспільстві
(за В.С.Келлером та В.М.Платоновим,1992, рис. наш)

Згідно диференціації В.Н.Платонова у сучасному спорті існують масовий, олімпійський і професійний спорт (рис.1.2) [139]. За Л.П. Матвєєвим [112], виділяється "великий спорт", який в свою чергу поділяється на професійно-комерційний і спорт вищих досягнень ("професійний-супердостиженческий" - рос.),

оскільки перший, як галузь бізнесу, керується фінансовими інтересами, а другий розвивається за законами власне спортивної діяльності (рис.1.3).

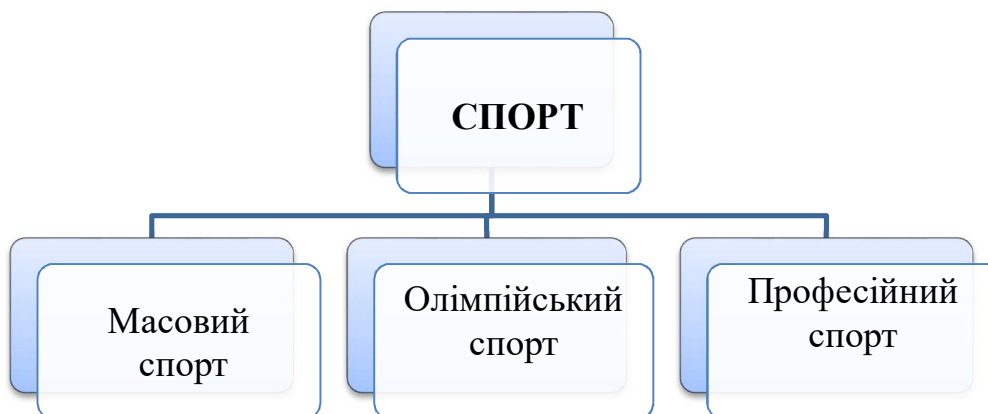

Рис.1.2. Форми функціонування спорту у суспільстві
(За В.Н. Платоновим, 1997, рис. наш)

И.Переверзин (2002) вважає, що сучасний спорт вищих досягнень – це змішаний спорт, який об’єднує як спортсменів-аматорів так і спортсменів-професіоналів, тому розділяти його на аматорський і професійний недоцільно [140]. На нашу думку, зважаючи на різницю в цільово-результативному аспекті діяльності, таке узагальнення є недостатньо коректним.

За даними С.Матвеева, О.Борисовой та інш (2013) у сучасному світі розрізняють олімпійський, професійний, масовий, неолімпійський і адаптивний спорт (рис.1.4) [111].

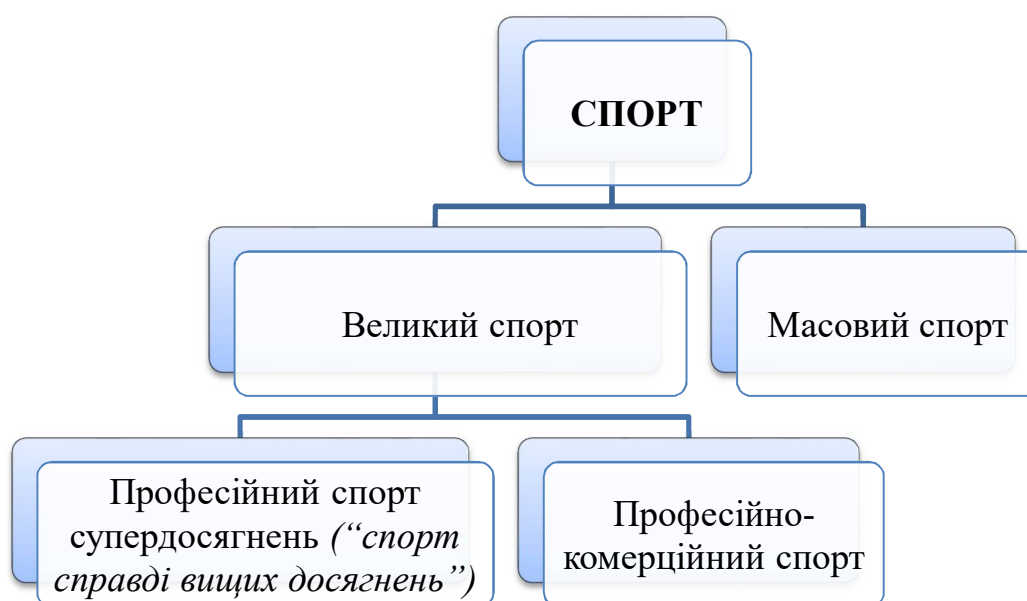

Рис.1.3. Форми функціонування спорту у суспільстві
(За Л.П.Матвеевим, 1997, рис. наш).

Згідно Закону України "Про фізичну культуру і спорт" (від 24.12.1993 № 3808-ХІІ) спорт в Україні має такі напрями: дитячий спорт, дитячо-юнацький спорт, резервний спорт, спорт вищих досягнень, професійний спорт, спорт ветеранів, олімпійський спорт, неолімпійський спорт, спорт інвалідів тощо [163]. Згідно Закону професійний спорт визначається, як комерційний напрям діяльності у спорті, пов'язаний з підготовкою та проведенням видовищних спортивних заходів на високому організаційному рівні з метою отримання прибутку [163].

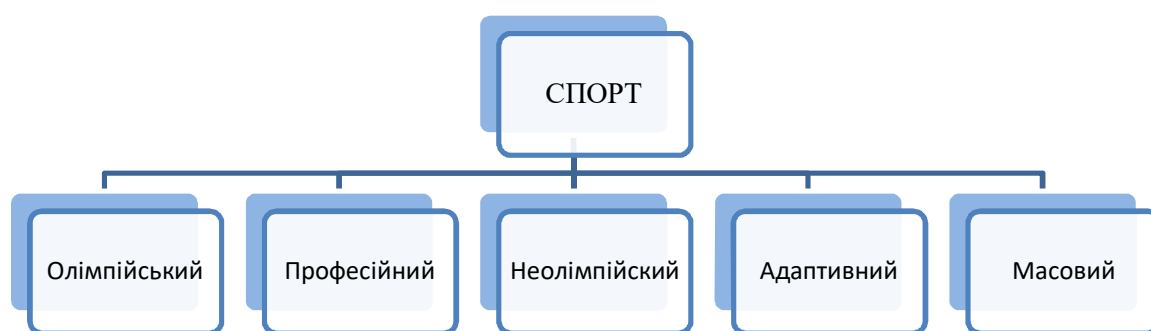

Рис.1.4. Структура сучасного спорту

(За С.Матвєєвим, О.Борисовою, І.Когут, Є.Гончаренко, В.Маринич, рис.наш)

За визначенням С.И. Гуськова, В.Н.Платонова, М.М.Линця, Б.Н. Юшко, професійний спорт це різновид підприємницької діяльності спортивних функціонерів та спортсменів-професіоналів, метою якої є виробництво спортивного видовища, що набуває форми товару [46].

Як зазначає С.М. Алтухов, професійний спорт – це платна спортивна послуга, що передбачає економічну ефективність для суб'єктів і високу інформаційно-розважальну цінність спортивно-видовищних заходів для глядачів [3].

Незважаючи на розбіжності у трактуванні, наведені дефініції спільні у тому, що професійний спорт – це комерційний напрям спорту, що визначає його мету і сутність функціонування, а саме отримання прибутку. Одним з основних завдань суб'єктів підприємницької діяльності у галузі професійного спорту є надання послуг

щодо виробництва і продажу видовища. Таким чином, кожна складова професійного спорту, спортивні споруди, інвентар, інфраструктура, людські ресурси, мають сприяти отриманню прибутку [260].

Цільово-результативні аспекти визначають головну відмінність професійного спорту від олімпійського, метою якого виступають саме спортивні досягнення і демонстрація найвищого результату.

Враховуючи особливості діяльності, автори виділяють наступні риси професійного спорту, що вирізняють його від олімпійського: пріоритетний розвиток видів спорту, які можуть принести прибуток; система змагань, орієнтована на постійну підтримку атмосфери жорсткої конкуренції; потужна система соціального захисту спортсменів-професіоналів; ефективна система відбору і "розкрутки" спортивних зірок; інтеграція американського професійного спорту в інші країни [46, 93]. Незважаючи на це, з 80-х рр. ХХ ст. спостерігається активізація співпраці між олімпійським і професійним спортом. Більшість олімпійських видів спорту такі як легка атлетика, плавання, фехтування, гандбол обрали шлях професіоналізації і комерціалізації [66, 137,141, 142].

Аналіз наукової літератури доводить, що процеси комерціалізації і професіоналізації мають суттєвий вплив на розвиток сучасного спорту, що призвело до розширення кількості офіційних та комерційних змагань на міжнародному рівні, стрімкого розвитку комерційно-цікавих і видовищних видів спорту, зростання матеріальних винагород за досягнутий спортсменом результат [11, 21, 140, 145, 215].

Комерціалізація, як процес співробітництва між учасниками міжнародного олімпійського руху та представниками ділового світу, є невід'ємною складовою сучасного олімпійського руху та умовою його успішного функціонування. Вона є закономірним наслідком соціально-економічних умов функціонування сучасного суспільства [6, 135, 168, 191]. Зацікавлення з боку глядачів, спонсорів, рекламодавців та ЗМІ напряму залежить від рівня спортивної майстерності і досягнутого результату учасників змагань.

Розглядаючи питання соціальних передумов становлення та розвитку комерціалізації сучасного олімпійського спорту М. Зайдіє (1999) виділяє послугу

олімпійського спорту, як сукупну діяльність учасників олімпійського руху, що спрямована на задоволення соціального запиту споживачів, основними компонентами якої є культурно-світоглядний, комунікативний, політичний, видовищний. Автор виділяє основні періоди комерціалізації олімпійського спорту: 1) кінець XIX ст – 60-і рр. XX ст.; 2) 60–70-і рр.; 3) 80-і рр.–кінець XX ст. [60].

Дослідження проведені Ю.П. Мічудою свідчать про переважно некомерційний характер діяльності в олімпійському спорті, оскільки переважна більшість суб'єктів (МОК, НОКи, МСФ) є громадськими організаціями і за своїм юридичним статусом здійснюють некомерційне підприємництво, тобто отримання прибутку не є головною метою їх діяльності [118].

В дослідженнях А.М. Зенкової (2013) та О.К.Козлової (2013) зазначається, що з 80-х років XX ст. під впливом комерціалізації Міжнародна асоціація легкоатлетичних федерацій (IAAF) щорічно вдосконалює систему змагань. Поява нових змагань і трансформація традиційних стартів, використання нових організаційних і маркетингових підходів сприяє збільшенню як кількості учасників змагань, так і глядачів [66,77, 113].

Міжнародною федерацією фехтування (FEI) з метою розвитку виду спорту ведеться активна політика з поступової комерціалізації системи змагань, а саме: внесенні змін у систему проведення змагань і нарахування очок, зростанні рівня нагород, наявності стартових внесків, активному залученні спонсорів [141, 142, 143].

Отже, на сучасному етапі розвитку значна кількість видів спорту активно використовують комерціалізацію, як засіб вдосконалення організаційної, економічної та соціальної складової розвитку. Позитивний вплив комерціалізації на розвиток і функціонування виду спорту не залишає сумнівів: зростає видовищність змагань, а отже і зацікавленість з боку спонсорів, рекламодавців та ЗМІ; підвищується популярність виду спорту; збільшуються фінансові надходження і зростають доходи як організаторів змагань, так і їх учасників; зростає кількість новітніх розробок і методик в галузі спорту.

З іншого боку, негативні наслідки комерціалізації вбачають у залежності

правил, програми та розкладу змагань від побажань телебачення та спонсорів; пріоритетності участі спортсменів у комерційних змаганнях; невідповідності існуючої системи підготовки змінам у календарі змагань; необхідності диференційованої регламентації змагань різних напрямів; зростанні випадків вживання допінгу; потребі залучення фахівців зі спортивного маркетингу, тощо[45, 49, 66].

Так, за останні десятиріччя система змагань з легкої атлетики зазнала суттєвих змін, що пов'язано з прагненням Міжнародної асоціації легкоатлетичних федерацій (IAAF) упорядкувати міжнародні комерційні турніри в загальній системі змагань, сприяти участі світових "зірок" легкої атлетики в якомога більшій кількості турнірів. Якщо в 1990-х рр. календар IAAF включав 45-46 змагань, то в останні роки ці показники збільшились на 26,97-32, 37 % [77]. Проте це залишається не вивченим і не враховується при підготовці спортсменів високої кваліфікації, а рекомендації часто будуються на матеріалі 80-років ХХ ст.[66, 77]

Професіоналізація в кінці ХХ ст. набула значних масштабів і розглядається як природний процес розвитку спорту [7]. Події пов'язані з професійним спортом викликають велике зацікавлення з боку ЗМІ і суспільства, а спортсмени-професіонали виступають об'єктом для наслідування, законодавцями не лише спортивної моди, а і стилю життя.

За результатами досліджень А.В. Починкина, прогрес розвитку олімпійського руху після допуску спортсменів-професіоналів спостерігався у збільшенні кількості видів спорту та спортивних дисциплін, країн-учасниць і спортсменів; зростанні спортивної конкуренції; розширенні жіночої частини програми Олімпійських ігор; вдосконаленні спортивного інвентарю та обладнання; підвищенні зацікавленості з боку телебачення [145, 149]. Це, в свою чергу сприяло перетворенню олімпійського спорту на товар, вартість якого стрімко почала зростати після допуску спортсменів-професіоналів.

Але професіоналізація олімпійського спорту має і негативний бік. Зокрема, керівники національних збірних та федерацій зіштовхнулися з проблемою формування команд і знецінення спортивної складової окремих видів програми,

оскільки професійні клуби та спортсмени-професіонали не завжди зацікавлені в участі в Олімпійських іграх, оскільки невдалий виступ або отримання травми може негативно позначитись на рейтингах спортсменів і результатах сезону професійних ліг, а отже, і зниженні прибутків [46, 93, 145, 150]. Окрім того, щільний змагальний графік та зростання тренувальних навантажень ставить високі вимоги до здоров'я спортсменів. Як наслідок, в суспільстві поширюється думка, що "професіоналізований" спорт це соціальне лихо, оскільки його продукт – не лише перемоги і рекорди, що сприяють підвищенню рейтингу країни, але і спортсмени, які втрачають здоров'я заради результату [15, 57, 171].

Однак, як показує досвід, професіоналізація спорту є об'єктивним процесом, який диктується часом і відповідає змінам, які характерні для сучасного суспільства. Професіоналізація сприяє підвищенню видовищності, результативності та популярності виду спорту.

1.3. Професійний спорт у сучасному суспільстві

Аналіз літературних джерел вказує, що автори приділяють значну увагу проблемі розвитку і функціонування професійного спорту.

Право на проведення професійних міжнародних змагань і світових чемпіонатів важливе для країни, як з політичної, так і економічної точки зору, оскільки це позитивно впливає на її імідж та соціально-економічний розвиток.

Проте, до кінця 80-х років ХХ ст. ставлення до професійного спорту було неоднозначним. Зокрема, в часи панування соціалізму вважалось, що в СРСР існує лише аматорський спорт. Професійний спорт піддавався жорсткій критиці і розглядався як засіб експлуатації спортсменів-професіоналів. Існувала думка, що професійний спорт, як соціальне явище, в умовах капіталістичних відносин має суперечливий характер: з одного боку йому притаманне використання новітніх технологій в тренувальному процесі, відборі спортсменів, організації видовищних спортивних змагань, а з іншого боку професійний спорт вважався прикладом аморальності і дегуманізації спорту [1, 15, 91, 171]. Незважаючи на активну боротьбу проти комерціалізації і професіоналізації міжнародного спортивного руху з боку

СРСР, велика кількість спортсменів колишніх соціалістичних країн отримували державні або відомчі стипендії або рахувались на різних посадах, отримуючи заробітну плату за місцем праці. Виходячи з ідеологічної позиції в науковому просторі СРСР дослідження стосовно професійного спорту не привертало увагу науковців до 70-х рр. ХХ ст. [81, 109, 140, 151].

В сучасному суспільстві соціальна цінність професійного спорту не викликає сумнівів. Він розглядається як один з загальнодоступних шляхів досягнення успіху [65, 94]. На думку фахівців, професійний спорт в соціо-культурному просторі розглядається не лише як варіант дозвілля, а і як засіб формування суспільної думки [27].

Професійний спорт як потужне соціальне явище є невід'ємною складовою життя членів суспільства, має міцні взаємозв'язки з економічним, політично-ідеологічним, соціально-культурним розвитком країни [46, 47, 95, 101, 169].

Розглядаючи корпоративну соціальну відповідальність в професійному спорті, як зобов'язання компаній дотримуватись етичних принципів та сприяти економічному розвитку, одночасно покращуючи якість життя працівників й суспільства в цілому, Kathy Babiak та Richard Wolfe зазначають, що соціальні ініціативи північно-американських професійних ліг останніми роками зростають швидкими темпами. Професійні спортивні команди та ліги володіють цінними ресурсами, які посилюють вплив корпоративної соціальної відповідальності, а саме спортивні об'єкти, співпраця з постачальниками і спонсорами, засобами масової інформації, тощо [223].

Розуміючи вплив професійного спорту і спортсменів-професіоналів на формування цінностей членів суспільства, керівництво NHL спільно з представниками армії США розробили моральні принципи професійних хокеїстів, які включають в себе такі загально-прийняті норми моралі як лояльність, обов'язок, повага, самовідданість, принциповість, відвага [107].

Натомість, актуальною проблемою в галузі професійного спорту фахівці вбачають соціально-психологічні проблеми та складність соціальної адаптації спортсменів-професіоналів після завершення спортивної кар'єри. Завершення

спортивної кар'єри передбачає повернення спортсмена до звичайного життя і супроводжується процесом ресоціалізації. Даний процес вимагає повної зміни поглядів на суспільство, переосмислення життя, формування нового світосприйняття, оскільки для професійного спорту характерні специфічні цінності та норми, що актуальні виключно для спортивної субкультури [106, 131]. Існує думка, що професійний спорт не сприяє набуттю спортсменами-професіоналами комунікативних навичок, які б дозволили їм будувати нові взаємовідносини, займатися іншою соціально-економічною діяльністю поза межами спорту [169].

Не менш важливою проблемою в професійному спорті є надмірні навантаження, пов'язані з щільним календарем змагань, що вимагає впровадження програм по збереженню здоров'я спортсменів [16, 57].

Успішний розвиток професійного спорту, як багатогалузевої підсистеми економіки, здатної приносити прибуток та підвищувати імідж країни на міжнародній арені, передбачає визначення його місця в соціально-економічній галузі країни, визнання професійного спорту з боку держави [3].

Більшість дослідників спільні у думці, що професійний спорт має позитивний вплив на економіку [4, 21, 47, 202, 277, 299]. Наприклад, С.М. Березка наголошує, що сучасний футбол є важливим сегментом європейської спортивної індустрії, що сприяє розширенню зв'язків з іншими галузями економіки [11].

Виходячи з гіпотези, що наявність професійної команди впливає на економічне зростання міста, Robert A. Vaade проаналізував рівень доходу населення 36 міст США. В результаті дослідження було доведено, що розташування в місті команд північно-американських професійних ліг не має значного впливу на місцеву економіку. Дослідження Jeffrey Pierro (2014) підтвердили цей факт [222, 292].

Як відомо, основним продуктом в професійному спорті є видовище, яке набуває форми товару, попит на який залежить від економічних, спортивних та демографічних чинників [117, 248]. Лише в професійному спорті об'єднання клубів у ліги за принципом картелів є припустими, оскільки така співпраця дозволяє виробляти якісне видовище [46, 96, 97, 288, 298]. На відміну від інших товарів виробництва спортивному продукту притаманні такі особливості, як нематеріальний

характер, неоднорідність, невіддільність процесу виробництва від процесу споживання і неможливість зберігання [196, 204]. Виходячи з наведеного, виробництво видовища вимагає від професійного спорту особливих умов функціонування.

Організація змагань і створення видовища потребує співпраці професійних ліг з представниками ринку [109,299, 326]. Тому з початку 80-х років ХХ ст. важливе значення в функціонуванні професійного спорту набуває маркетингова діяльність [88, 113] .

Використання засобів маркетингу в галузі професійного спорту обумовлене передусім розвитком ринкових відносин. Головними напрямками маркетингової діяльності є: робота з глядачами (інформаційно-роз'яснювальна робота, організація продажу квитків і абонементів, забезпечення безпеки, надання додаткових послуг); залучення спонсорів та інших ділових партнерів; співпраця з засобами масової інформації, насамперед з телекомпаніями, щодо встановлення з ними ділових партнерських стосунків; реклама та проведення масових заходів. До прикладу, проведення тенісних турнірів передбачає не лише маркетинг спортивного видовища, а і маркетинг спортивних споруд [20, 117]. Обговорюючи питання українського професійного спорту, в цьому контексті варто відзначити потребу у збільшенні кількості якісних спортивних споруд [88].

Окрім традиційних шляхів отримання доходів від продажу квитків, прав на телетрансляції, концесії спортивних споруд, рекламно-спонсорської, ліцензійної і франчайзингової діяльності [31, 46, 92, 95, 101, 213], з розвитком Internet-ресурсів можливості представників спортивного бізнесу і користувачів значно розширилися за рахунок продажу товарів і послуг через всесвітню мережу, персональні сайти відомих спортсменів-професіоналів та професійних ліг, форуми для прихильників спорту [32, 305]. Збільшення глядацької аудиторії і потенційних споживачів за рахунок користувачів мережі Internet сприяло подальшому зміцненню професійного спорту в якості потужного сегменту шоу-бізнесу та світової економіки [74].

Зростання масштабів професійного спорту як соціальної практики привертає увагу дослідників, які зосереджують свою увагу на розвиткові найбільш популярних

видів професійного спорту таких як футбол, автоперегони, баскетбол, бейсбол, американський футбол, теніс, гольф.

Спортивна конкуренція між футбольними клубами в теперешній час все більше переростає в економічну конкуренцію, що спонукає до пошуку нових джерел фінансування спортивної галузі [31]. В таких футбольних чемпіонатах як Ліга Європи, Ліга чемпіонів або клубних чемпіонатах країн спортивну перевагу мають ті команди, які мають найвищу зарплатну відомість і "зірок" у своєму складі [152]. Тож, серед досліджень, що стосуються професійного футболу, значна кількість присвячена саме проблемам розвитку футболу в умовах ринку і використанню маркетингових технологій.

Маркетингова діяльність в професійному футболі реалізується в роботі з глядачами, продажі медіа-прав, роботі зі спонсорами та рекламодавцями, мерчендайзингу. Наприклад, завдяки політиці орієнтації на задоволення потреб глядачів і збалансованості напрямів маркетингу й джерел доходів клуби Бундеслиги зберігають фінансову стабільність, тим самим забезпечують безбитковість підприємницької діяльності. До слабких сторін маркетингової політики Бундеслиги варто віднести невисокий рівень ділового партнерства з засобами масової інформації та низьку результативність мерчендайзингу [180, 200, 210].

Розглядаючи перспективи розвитку європейського футболу Hoehn Thomas, Szymanski Stefan припускають створення європейської Суперліги, яка функціонуватиме за системою закритих північно-американських професійних ліг [273].

Говорячи, про пріоритетний розвиток професійного футболу в Україні, В.Ткачук зазначає, що цей вид спорту у всіх формах його існування (масовий, олімпійський, професійний) є виробником широкого спектру послуг серед яких організація і проведення спортивно-видовищних заходів, забезпечення навчально-тренувального процесу на різних рівнях, розвиток футбольної інфраструктури, інформаційно-консультативні та освітні послуги. При цьому споживання футбольних послуг приносить значний політичний та соціально-економічний ефект

суб'єктам професійного футболу і має високу інформаційно-розважальну цінність для глядачів [68, 190].

Зростання ефективності функціонування футбольних клубів України С.М.Стороженко вбачає в розробці процедури атестації футбольних клубів згідно вимог UEFA та чинного законодавства України, яка має включати в себе спортивні, інфраструктурні, кадрові, адміністративні, правові та фінансові критерії [180]. Щодо керівництва професійним футбольним клубом, то його ефективність залежить від емоційної стабільності адміністрації та персоналу, відповідності стилю керівництва та соціально-психологічних настанов керівника по відношенню до підлеглих [86].

Сучасний теніс потужне соціально-культурне явище, яке демонструє постійний розвиток та велику популярність як на аматорському, так і професійному рівнях [19, 230]. Професійний теніс – це сукупність соціально-економічних відносин приватного і публічного характеру, що виникають між суб'єктами у зв'язку з їх участю в професійній спортивній діяльності [20,21]. В процесі генези сучасного професійного тенісу О.В. Борисова виділяє п'ять етапів: 1875-1895 рр., 1896-1925 рр., 1926-1967 рр., 1968-1987 рр., з 1988 р.по теперішній час. Вирішальне значення на розвиток тенісу мали такі чинники, як зацікавленість вищих верств населення, позиція МОК та економічні чинники [19].

Зростання популярності сприяла перетворенню гольфу з елітного виду спорту та дозвілля до загальнодоступного, що не могло не позначитись на активному розвитку його професійного напрямку. Основними чинниками розвитку професійного гольфу на різних історичних етапах є зацікавленість суспільства, існування гольфу як виду дозвілля, професіоналізація спорту [134,139]. І.Павлюк пов'язує сучасні тенденції розвитку жіночого гольфу з вдосконаленням системи змагань та організаційних основ, включенням гольфу до програми Ігор Олімпіад, розширенням його географії, зростанням зацікавленості з боку спонсорів та засобів масової інформації [138]. Варто відзначити і пріоритетну політику Міжнародної федерації гольфу (IGF) щодо збереження екологічно безпечного середовища на полях для гольфу, яка реалізується клубами та національними федераціями [136].

Баскетбол тривалий час мав дві концепції розвитку: американську і європейську, що позначилось на особливостях правилах змагань, суддівстві, техніко-тактичних діях, системі змагань. Щільність ігрового сезону провідних баскетболістів Європи в два рази нижче у порівнянні з баскетболістами NBA [10]. Відрізняється і спосіб ведення змагальної боротьби. В NBA більшість команд використовують стиль гри, в якому перевага надається прояву індивідуальних техніко-тактичних здібностей баскетболістів і гра всієї команди скерована на одного гравця. Натомість, команди Євроліги частіше використовують комбінаційний баскетбол [39].

Дослідження стосовно професійних автоперегонів були спрямовані на вивчення історичних та соціально-економічних аспектів розвитку. Одними з найпопулярніших змагань з автоперегонів є "Формула-1", популярність і економічна ефективність якої забезпечується послідовними кроками в реалізації маркетингової політики та популяризації цього виду автоперегонів на різних історичних етапах [12, 23, 108].

В сучасних умовах спостерігається тенденція до появи нових видів спорту. Явище комп'ютеризації призвело до появи нового сучасного виду спорту – кіберспорту, який особливо набуває популярності серед молоді. Кіберспорт володіє усіма рисами, притаманними професійному спорту: змагальний аспект, організаційна структура, професійні гравці, правила змагань, система чемпіонатів, великий призовий фонд, спонсори, тоталізатор [7].

Таким чином, розвиток і результативність функціонування професійних видів спорту в значній мірі залежить від ефективної системи змагань. Система змагань в професійному спорті зорієнтована на отримання прибутків, у відповідності з цим розробляється календар змагань і вдосконалюється система їх проведення [18, 46, 92].

Розвиток професійного спорту залежить від ступеню висвітлення його засобами масової інформації. Ряд досліджень присвячені ролі засобів масової інформації у популяризації і розвитку спорту [45, 51]. На думку А.М.Шахмалова власне "медійність" вирізняє професійний спорт від аматорського [203]. Співпраця з

телевізійними каналами та поява платного телебачення сприяла економічному розвитку професійного спорту [45, 229]. Серед телетрансляцій професійних спортивних змагань та інформації в спортивних новинах переважає інформація про змагання за участю чоловіків, натомість жіночим змаганням приділяється недостатньо уваги [251]. Як стверджує Д.Ш. Богданова, існуючий образ професійного спорту, як найбільш відповідної моделі соціуму, сформований завдяки впливу ЗМІ та медіа-технологій [14].

Окрім того, визначальними чинниками розвитку і функціонування професійного спорту виступають особливості правового і економічного регулювання, вплив яких дозволяє виділити три моделі функціонування професійного спорту у світі, а саме американську, європейську та азійсько-африканську (азійсько-латиноамериканську). І якщо азійсько-африканська модель є достатньо новою і лише починає формуватися, то американська і європейська моделі є достатньо сформованими і вже довели свою ефективність [19, 46, 90, 214].

Правове регулювання професійного спорту в різних країнах має свої особливості. Регулювання північно-американського професійного спорту здійснюється на федеральному і регіональному рівнях, причому здебільшого норми правового регулювання визначаються штатами [43, 48, 176]. З іншого боку, в США існують федеральні законодавчі акти, які поширюються не на всі штати. Наприклад, "Закон про захист професійного та аматорського спорту" (1992), забороняє спортивні ставки по всій країні, за винятком деяких штатів [147, 285].

В країнах Європи правове регулювання професійного спорту здійснюється у відповідності до документів міжнародної інтеграції, національного трудового законодавства, правових документів спортивних організацій, рішень судових інстанцій [98].

Організаційна структура професійного спорту визначається його специфікою і складається з професійних ліг, професійних клубів або команд, спортсменів-професіоналів. Відповідно, суб'єктами діяльності в професійному спорті виступає велика кількість осіб що призводить до ускладнення відносин і потребує чіткого правового регулювання професійного спорту [17, 47]

Провідна роль у професійному спорті відводиться спортсменам-професіоналам, кваліфікованим спортсменам, які визнають спорт своєю основною професією і підписали трудову угоду (контракт) з відповідною організацією або приватною особою (клуб, команда, менеджер), які є основними виробниками спортивного видовища. Відповідно, розвиток професійного спорту значною мірою залежить від правового регулювання та соціально-економічного забезпечення їх діяльності [84, 174, 189, 192, 205].

А.С. Леонов [92] припускає, що професійних спортсменів можна поділити на дві групи: ті, хто отримують заробітну плату за участь у змаганнях і підготовку до них та винагороду від організаторів змагань, т.б. перебувають у трудових відносинах, і тих, хто отримують лише винагороду за участь у змаганнях, не перебуваючи у трудових відносинах. На нашу думку, такий розподіл є некоректний, оскільки саме наявність трудових відносин є основною ознакою спортсмена-професіонала.

Основним документом, який регламентує відносини між суб'єктами в професійному спорті є трудова угода, або контракт.

Практика укладання контрактів з'являється у професійному спорті в кінці XIX ст. в США, що було обумовлене бажанням власників команд контролювати ринок праці та обмежити зростання рівня заробітної плати гравців [189, 219]. Звичайно, такі трудові угоди в першу чергу захищали інтереси власників команд і менеджерів, однак в подальшому практика укладання контрактів перетворилась на базовий елемент професійного спорту не лише на північно-американському континенті, а і в Європі.

Розвиток професійного бейсболу в кінці XIX ст. і поява положення про резервування гравців заклали початок боротьби між керівництвом і спортсменами-професіоналами. Simon Rottenberg's (1956) стверджував, що положення про резервування не варто розглядати як необхідну умову підтримки конкурентоспроможності між командами [298]. Абсолютний контроль над гравцями тривав до 1975 р., незважаючи на те, що гравці виграли ряд судових справ проти положення про резервування [219, 228, 250, 252]. З часом гравці добились значного

успіху в боротьбі за власні права на ринку праці. Проте, надалі велика кількість справ, щодо умов праці спортсменів-професіоналів потрапляють на судовий розгляд [13, 70, 297].

Як зазначають фахівці, поява статусу вільного агента замість положення про резервування, жодним чином не позначилась на конкурентоспроможному балансі між командами і на рівні заробітної плати гравців [248].

Цілком очевидно, що проблема регулювання трудових відносин не могла залишитись поза увагою науковців. Роботи авторів Г.М.Гніздовської, О.А. Костюченко, Ю.С.Сухої, М.О.Ткалича [37, 38, 82, 182, 187], та інш. присвячені визначенню особливостей укладання трудових угод в професійному спорті, виявленню проблемних аспектів їх правового регулювання. В своїх працях науковці наголошують на необхідності чіткого правового регулювання відносин в сфері професійного спорту. Однак, серед науковців немає єдності думок щодо правового статусу спортивних контрактів.

Дослідник С.В.Васильєв [28] вважає професійний спорт одним із різновидів спорту, який відрізняється особливими ознаками, що дає змогу розглядати професійний спорт як самостійний вид трудової діяльності. На його думку, трудова діяльність спортсменів-професіоналів має низку особливостей, які вимагають диференційованого підходу до регулювання трудових відносин, що не виключає можливість застосування норм трудового права.

Виходячи зі специфічних умов праці спортсменів-професіоналів, які свідомо піддають ризику своє здоров'я заради спортивного результату [16] . О.С. Шевченко [207] обґрунтовує необхідність додаткових юридичних і соціальних гарантій для спортсменів-професіоналів: зменшення пенсійного віку, компенсації у випадку отримання спортивних травм, медичний контроль, створення сприятливих умов для здобуття освіти.

Згідно авторської дефініції М.О Ткалича [189], спортивний контракт це домовленість двох сторін (спортсмена та спортивного клубу), відповідно до якої одна сторона (спортсмен) зобов'язується виконувати тренувальну діяльність з метою набуття навичок, що дозволяють досягати високих результатів у спортивних

змаганнях, безпосередньо приймати участь у змаганнях та передати право користування досягнутими результатами іншій стороні (спортивному клубу), а інша сторона (спортивний клуб) зобов'язується сплатити за це обумовлену у контракті грошову суму.

Контракт, укладений між спортивною організацією та спортсменом-професіоналом має всі ознаки підприємницької діяльності, тому слід його розглядати як цивільно-правовий інвестиційний договір. Згідно умов контракту працедавець бере на себе організацію та фінансування процесу підготовки спортсмена, участь у зборах та змаганнях, а отримані дивіденди від спортивних досягнень спортсмена розподіляються між спортсменом і спортивною організацією [29, 87].

Існує думка щодо комплексного правового регулювання трудових договорів, як нормами цивільного так і трудового права. Зокрема, укладання трансферного контракту футболістів на правах оренди, має ознаки змішаного договору, укладання якого регулюється нормами цивільного та трудового законодавства [38, 40, 62, 187].

Цю думку спростовує М.І.Попичев, О.А.Шаповалова, В.М.Маслов [148], які вважають, що спортивний контракт є різновидом трудового договору, а отже має ґрунтуватись на нормах трудового права, враховуючи особливості праці спортсменів-професіоналів.

До особливостей трудової діяльності в професійному спорті відносяться застосування штрафних санкцій до спортсмена та його дискваліфікація від участі у змаганнях, що потребує ретельного правового обґрунтування [44, 53]. Проте, відносини, пов'язані з дискваліфікацією не знайшли належного регламентування в трудовому законодавстві, отже, попадають під дію цивільного права [205].

Таким чином, в правовому регулюванні праці спортсменів-професіоналів в процесі укладання контракту особливого значення набувають особливості умов і характеру праці. Правова природа трудового контракту в професійному спорті є до кінця невизначеною, оскільки його положення регулюються нормами трудового та цивільного права.

Спортивний агент виступає посередником між спортсменом-професіоналом та спортивним клубом. Основне призначення агентських договорів в професійному спорті – це забезпечення участі спортсменів-професіоналів в професійній спортивній діяльності. Особливості укладення та змісту агентських договорів регулюються спортивними регламентами відповідних спортивних організацій і містять положення щодо терміну дії угоди, умов пов'язаних із розрахунком та здійсненню оплати послуг агента, умови про ексклюзивність тощо [76, 182].

Серед негативних явищ професійного спорту виділяють вживання допінгу, різноманітні шахрайства, агресію. На думку М.В.Бавсуна, О.С.Шевченко та інш.[5, 8, 207, 330] дієвим засобом боротьби з цими проблемами може стати розвиток сучасного кримінального законодавства з урахуванням порушень в галузі професійного спорту, здатних заподіяти тяжкі наслідки не лише спортсменам, а й суспільству в цілому. Під кримінальну відповідальність мають попадати порушення положень та правил змагань, які спричинили тяжкі наслідки, медична діяльність в професійному спорті без відповідного дозволу, розповсюдження допінгу, хуліганські дії під час змагань.

Аналіз наукової літератури дозволив зробити висновок, що професійний спорт як напрямок наукового дослідження привертає увагу значної кількості науковців. Проте, лише незначна їх частина присвячена проблемам європейського професійного спорту. Вивчення історії та сучасного стану європейського професійного спорту дозволить розв'язати актуальне науково-практичне завдання щодо розширення системи знань у даній галузі.

Висновки до розділу 1:

1. Сучасний спорт не лише складова загальної культури людства, а самостійний соціальний інститут, що інтегрує у всі сфери життя суспільства, виступає як засіб збереження та актуалізації суспільних цінностей, сприяє зміцненню соціальних та міжнародних зв'язків. Функціонування та розвиток спорту все більше відбувається згідно з вимогами ринкової економіки.

2. Серед форм функціонування спорту у суспільстві диференціюють масовий спорт та різні форми спорту вищих досягнень, зокрема олімпійський і професійний спорт.

3. Професіоналізація та комерціалізація спорту є об'єктивними процесами, які відповідають змінам, характерним для сучасного суспільства. Процеси комерціалізації і професіоналізації численних видів спорту відбуваються шляхом удосконалення організаційної, економічної, соціальної складової їх розвитку.

4. Аналіз наукових джерел свідчить про зацікавленість з боку науковців проблемами в галузі професійного спорту, а саме: визначенню місця професійного спорту в сучасному суспільстві; розвитку та функціонуванню північно-американського професійного спорту; вивченню специфіки бізнесу та економічної ефективності в різних видах професійного спорту; розвитку окремих його видів у світі та Україні; проблемам правового регулювання. Значна кількість праць присвячена дослідженню північно-американського професійного спорту, як еталону ведення спортивного бізнесу. Натомість дослідження стосовно європейського професійного спорту носять дискретний характер. Актуальність дослідження обумовлена існуючою диспропорцією в системі знань про європейський професійний спорт і іншими напрямками досліджень. Вивчення історії та сучасного стану європейського професійного спорту дозволить розв'язати актуальне науково-практичне завдання щодо розширення системи знань у даній галузі.

Результати за розділом 1 опубліковано у восьми наукових статтях [1, 3, 4, 6, 10, 13, 14, 15].

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Методи дослідження

В основу методології нашого дослідження покладені знання і досвід, накопичені в галузі професійного спорту, викладені в працях вітчизняних і закордонних авторів.

Розглядаючи професійний спорт як соціальну систему, у якості методологічної основи роботи для вирішення завдань дисертаційного дослідження нами був використаний системний підхід. Системний підхід являє собою комплексне дослідження великого і складного об'єкту як єдиного цілого із узгодженим функціонуванням усіх елементів і частин, у їх зв'язку та взаємодії з іншими елементами, впливу властивостей окремих частин системи на її роботу в цілому. Це дозволило нам розглядати професійний спорт, як динамічну систему, що підлягає впливу певних чинників: світової політики, внутрішньо політичних, економічних і соціальних чинників.

З метою забезпечення обґрунтованості результатів дослідження у роботі використано наступні методи дослідження: загальнонаукові методи теоретичного рівня (аналіз, синтез, абстрагування, індукція); теоретичний аналіз та узагальнення науково-методичної літератури; документальний метод; історичні методи (порівняльно- і конкретно-історичний методи); метод контент-аналізу; методи математичної статистики.

Аналіз — метод пізнання, при якому явище розчленовується на складові частини.

Синтез — метод пізнання, що полягає в дослідженні явища в цілому, на основі об'єднання зв'язаних один з одним елементів у єдине ціле.

Абстрагування - відволікання від другорядних факторів з метою зосередження на найважливіших особливостях досліджуваного явища.

Індукція - перехід від часткового до загального, коли на підставі знання про частину предметів класу робиться висновок стосовно класу в цілому.

Основним методом отримання первинної інформації був теоретичний аналіз та узагальнення науково-методичної літератури та документальних джерел з проблеми

дослідження. Опрацювання літературних джерел з фондів бібліотек та всесвітньої мережі Інтернет з використанням загальнонаукових методів теоретичного рівня дозволило оцінити теоретичний і експериментальний стан досліджуваної проблеми, визначити рівень актуальності питань, конкретизувати об'єкт і предмет дослідження, теоретично обґрунтувати його мету і завдання, підібрати методи та коректно інтерпретувати отримані дані.

Аналіз та узагальнення науково-методичної літератури здійснювалися на усіх етапах дослідження. У процесі роботи над дисертацією було здійснено аналіз та синтез наукових, навчально-методичних праць, у яких висвітлено питання розвитку і функціонування професійного спорту на Північно–Американському континенті, країнах Європи та Україні, відомостей офіційних сайтів організаційних структур професійного спорту, а також порівняння, систематизацію та узагальнення отриманих даних. Це дало нам підстави визначити передумови розвитку, чинники, періоди генези та тенденції розвитку європейського професійного спорту; структурно-функціональну специфіку європейського професійного спорту.

Загалом нами вивчено 330 джерел (207 з яких – іноземні) науково-методичного характеру та інформаційні дані мережі Інтернет, які містять результати досліджень вітчизняних і зарубіжних авторів.

Для отримання інформації, що використовувалася у дослідженнях, були опрацьовані фонди наукових бібліотек Національного університету фізичного виховання і спорту України, Львівського державного університету фізичної культури, Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Центральної отраслевої бібліотеки по физической культуре и спорту, Белорусского государственного университета физической культуры.

Було опрацьовано матеріали наукових періодичних видань у галузі фізичної культури та спорту, зокрема наукові журнали: "Наука в олімпійському спорті", "Слобожанський науково-спортивний вісник", "Теорія і методика фізичного виховання і спорту", "Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання та спорту", "Фізична активність, здоров'я і спорт", "Придніпровський спортивний вісник", та ін.; збірники наукових статей: "Молода

спортивна наука України", "Вестник спортивной науки", "Теория и практика физической культуры", "Физическая культура: воспитание, образование, тренировка", "Ученые записки университета имени П. Ф. Лесгафта", "Физкультура и спорт", "The Journal of Sports Science and Medicine", "Physical Culture and Sport. Studies and Research".

В ході дослідження проаналізовано чинні законодавчі акти України і країн Європи. За способом фіксування інформації проаналізовані документи є друкованими, за типом авторства – суспільними, за статусом – офіційними, за способом отримання – природніми, за ступенем близькості до емпіричного матеріалу – повторними, за часом дії – чинні та архівні.

Ототожнення (як метод абстрагування) та індукція (метод єдиної подібності) дозволили обґрунтувати об'єднання відмінних за структурою і умовами функціонування північно-американський та європейський професійний спорт у загальній системі професійного спорту.

У роботі використовувався міждисциплінарний підхід оскільки окремі аспекти професійного спорту розглядалися в межах різних наукових дисциплін. Вивчалися теоретичні положення і практичні рекомендації, як у педагогічних, так і суміжних науках (юриспруденції, спортивному маркетингу, соціології, психології тощо).

Застосування групи історичних методів дало змогу дослідити виникнення, формування та розвиток процесів і подій європейського професійного спорту у хронологічній послідовності, з метою виявлення внутрішніх та зовнішніх зв'язків, закономірностей та суперечностей, визначення періодів, етапів та основних тенденцій розвитку європейського професійного спорту.

Історико-логічний метод ми використовували у дисертаційній роботі в поєднанні з теоретичним аналізом та узагальненням. Конкретно-історичний метод дозволив виділити основні періоди та етапи функціонування європейського професійного спорту, окреслити коло чинників, що мали вплив на його становлення та розвиток. Порівняльно-історичний метод дозволив порівняти розвиток організаційної структури та формування правових основ європейського професійного спорту на різних етапах його розвитку.

Опитування – це метод збору первинної інформації, побудований на безпосередній (інтерв'ю) або опосередкованій (анкета) соціально-психологічній взаємодії між дослідником і респондентом (тим, кого опитують).

Анкетування – це метод отримання інформації шляхом письмових відповідей респондентів на систему стандартизованих питань анкети.

З метою узагальнення практичного досвіду щодо процесу підготовки здобувачів вищої освіти зі спеціальності 017 "Фізична культура і спорт", нами було проведене анкетування науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, де здійснюється викладання навчальної дисципліни "Професійний спорт".

Анкетування за обсягом – суцільне, оскільки опитування охоплювало всю генеральну сукупність науково-педагогічних працівників кафедр спеціалізованих вищих навчальних закладів, на яких викладається дисципліна "Професійний спорт". За способом спілкування: заочне. За процедурою – індивідуальне. За способом вручення – поштове. Анкета складалась з трьох питань.

Нами було опитано 50 респондентів серед яких 7 докторів наук з фізичного виховання та спорту, 17 кандидатів наук з фізичного виховання та спорту, 1 доктор педагогічних наук, 10 кандидатів педагогічних наук, 1 кандидат медичних наук. Науково-педагогічний стаж респондентів від 2 до 50 років (середній науково-педагогічний стаж 23 роки).

Контент-аналіз – це виділення в тексті документу ключових понять (або змістовних одиниць) з наступним підрахунком частоти використання цих одиниць, співвідношення різних елементів тексту один з одним, а також з загальним обсягом інформації. Контент-аналіз застосовується для дослідження документів масової комунікації (засобів масової спортивної інформації, текстів газетних і журнальних статей, радіо- і телепередач), при аналізі навчальних документів.

Метод контент-аналізу використовувався для визначення місця інформації що стосується європейського професійного спорту в науковому і навчальному просторі.

Джерелами інформації для проведення контент-аналізу було обрано бібліометричну базу даних Google Scholar та офіційне навчальне джерело єдиний

підручник "Профессиональный спорт" (С.И.Гуськов, В.Н. Платонов, М.М. Линець, Б.Н.Юшко, 2000 р.).

Категорії аналізу — це поняття, за допомогою яких описується предмет дослідження: американський професійний спорт, професійний спорт США, європейський професійний спорт, професійний спорт в Європі, європейська модель професійного спорту, американська модель професійного спорту.

Одиниці розрахунку - поява категорії або ознаки категорії в тексті або частота появи категорій чи ознак категорій у текстах. Фіксується не лише присутність або відсутність посилання на категорію в одиниці аналізу, а й скільки разів воно зустрічається.

Методи математичної статистики. Обробку результатів досліджень здійснювали за допомогою методів математичної статистики. В дослідженні здійснювалось обчислення абсолютних і відносних величин.

Відносні величини - це узагальнені кількісні показники, які виражають співвідношення порівнюваних абсолютних величин. Відносні величини вимірювались у відсотках і вираховувались за формулою:

$$\text{Відносна величина} = \text{Величина порівняння} / \text{Базова величина}$$

2.2 Організація дослідження

Дослідження було поділено на чотири етапи з послідовним вирішенням завдань.

Перший етап (вересень 2013 – жовтень 2014 р.) – проведено аналіз науково-методичної літератури за напрямом дослідження, що дозволило конкретизувати тему, мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, методологію його проведення. Підготовано та затверджено обґрунтування дисертаційної роботи. Визначено місце професійного спорту в системі сучасних суспільних вартостей. Сформовано робочий текст першого та другого розділу дисертаційної роботи.

Другий етап (листопад, 2014 р. – жовтень, 2015 р.) – проаналізовано науково-методичну літературу за проблематикою дослідження та нормативно-правові документи. З метою визначення місця європейського професійного спорту в

освітньому та науковому просторі здійснено аналіз навчальних програм з дисципліни "Професійний спорт" спеціалізованих закладів вищої освіти з підготовки здобувачів вищої освіти зі спеціальності 017 "Фізична культура і спорт" та проведено контент-аналіз бібліометричної бази Google Scholar та підручника "Профессиональный спорт" (С.И.Гуськов, В.Н. Платонов, М.М. Линець, Б.Н.Юшко, 2000). Проведено і оброблено результати опитування науково-педагогічних працівників спеціалізованих закладів вищої освіти з метою вдосконалення змістовного наповнення дисципліни "Професійний спорт". Визначено передумови виникнення, чинники генези, періоди та етапи розвитку європейського професійного спорту. Підготовано текст третього розділу дисертаційної роботи.

Третій етап (листопад, 2015 р. – жовтень, 2016 р.) – проведено аналіз науково-методичної літератури за напрямком дослідження. Виявлено організаційні структури та зміст нормативно-правового забезпечення сучасного європейського професійного спорту, структурно-функціональні характеристики європейського професійного спорту, тенденції розвитку європейського професійного спорту. Підготовлено текст четвертого розділу дисертаційної роботи.

Четвертий етап (листопад, 2016 р. – жовтень, 2017 р.) – узагальнено результати дослідження, остаточно сформульовано висновки, підготовлено текст дисертаційної роботи. Оформлено впровадження результатів дослідження.

РОЗДІЛ 3. ПЕРЕДУМОВИ, ЧИННИКИ ТА ПЕРІОДИЗАЦІЯ РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТУ

3.1. Європейський професійний спорт в освітньому та науковому просторі

В першому розділі дисертаційного дослідження встановлено, що професійний спорт є специфічним, суперечливим та динамічним суспільним явищем. Для України професійний спорт є і відносно новим явищем. Передумовами офіційного визнання існування професійного спорту в Україні були зміни в міжнародній олімпійській системі, політичні та соціально-економічні зміни в 80-90-х рр. ХХ ст., що змінило місце професійного спорту в системі суспільних вартостей, торкнулося всіх сторін діяльності спортивних організацій.

Аналіз літературних джерел показав, що більшість авторів спільні у думці, що функціонування професійного спорту в Україні більш наближене до європейської моделі [20, 51].

Інтеграційні процеси до європейської спільноти, які тривають в Україні сьогодні, передбачають співробітництво у всіх сферах: політиці, економіці, освіті, культурі, спорті. Таким чином, постає важливе завдання, щодо підготовки фахівців в галузі фізичної культури і спорту, враховуючи досвід європейського професійного спорту.

Однією із складових професійної підготовки є формування професійно-важливих вмінь і знань у майбутніх фахівців, вдосконалення методики викладання профільних дисциплін. Виходячи з вище наведеного, аналізу характеристики сучасного європейського професійного спорту має бути приділено значну увагу в підготовці фахівців в галузі фізичної культури і спорту.

Наступним кроком нашого дослідження було вивчення наукового поля з метою визначення в ньому місця європейського професійного спорту. З цією метою нами був проведений контент-аналіз бібліометричної бази даних Google Scholar.

В результаті пошукового запиту за категорією "професійний спорт" ми отримали посилання на 950 літературних джерел, 206 з яких безпосередньо стосуються професійного спорту. З них, лише 4% присвячені темі європейського

професійного спорту, а 96 % іншим напрямам досліджень професійного спорту (рис.3.1).

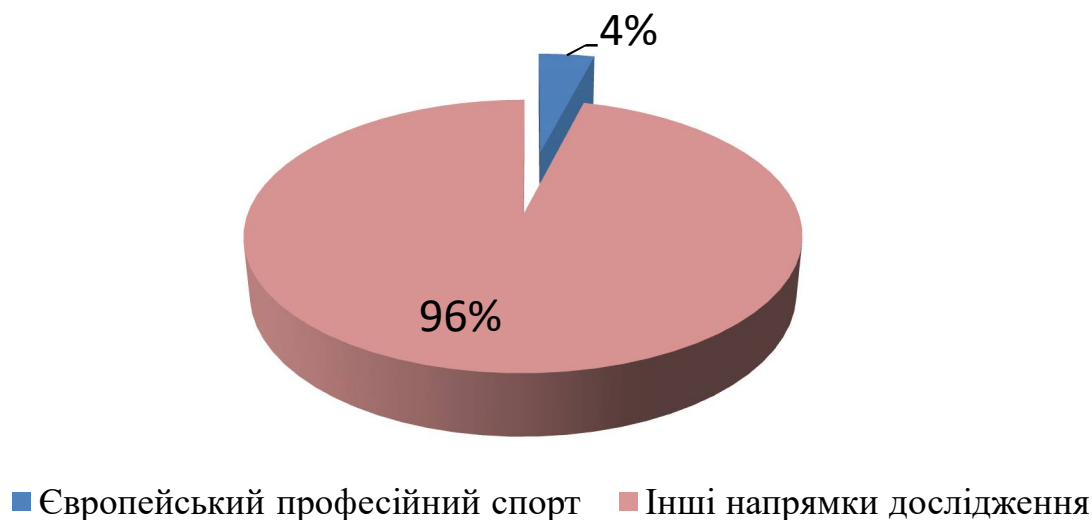

Рис. 3.1. Результати контент-аналізу за категорією "професійний спорт"

Контент-аналіз за категорією "professional sport" дозволив нам отримати наступні результати: в назві 456 джерел з 1001 присутня категорія "professional sport", з них 10% літературних джерел по темі європейського професійного спорту (рис.3.2).

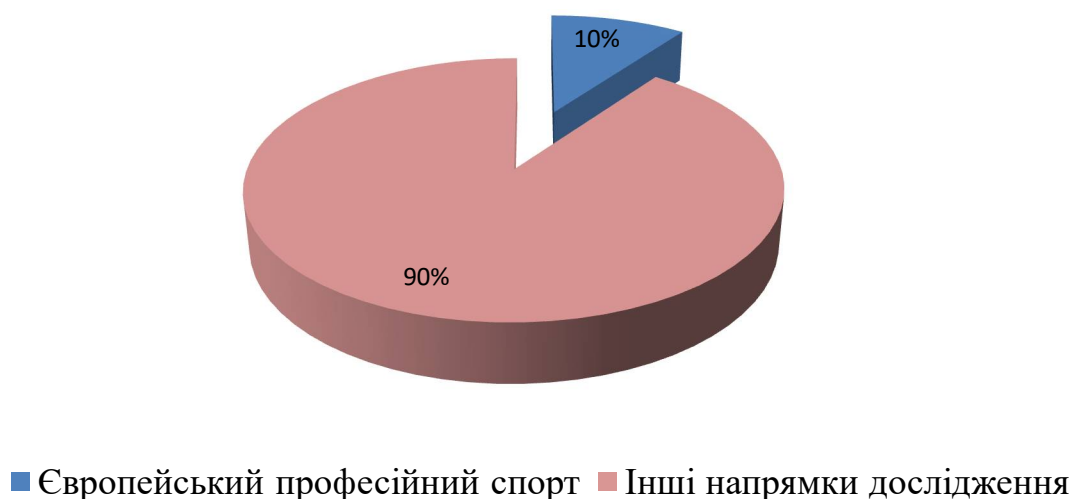

Рис. 3.2. Результати контент-аналізу за категорією "professional sport"

З метою визначення місця інформації про європейський професійний спорт в освітньому просторі нами було проаналізовано навчальні програми спеціалізованих

закладів вищої освіти, де здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти зі спеціальності 017 "Фізична культура і спорт".

В ході аналізу було з'ясовано, що в навчальних матеріалах з дисципліни "Професійний спорт" спеціалізованих закладів вищої освіти від 5 до 10 % інформації стосується європейського професійного спорту.

Станом на сьогодні забезпечення навчального процесу з дисципліни "Професійний спорт" обмежено єдиним підручником "Профессиональный спорт" авторства С.И. Гуськов, В.Н. Платонов, М.М. Линець, Б.Н. Юшко, виданим у 2000 р. [46] та навчально-наочним посібником "Професійний спорт" за редакцією І.О. Когут, Т.Г. Данько, С.Ф. Матвєєва, О.В. Борисової, Т.А. Кропивницької, які підготовлені у відповідності до вимог дисципліни "Професійний спорт" для студентів фахових закладів вищої освіти.

В даному підручнику на матеріалі північно-американського та європейського професійного спорту розглянуто становлення, розвиток та функціонування професійного спорту.

Підручник складається з 392 сторінок з ілюстраціями.

В розділі 1 "Любительство и профессионализм в спорте" розглядається еволюція уявлення про спортсменів-аматорів і професіоналів, професіоналізація олімпійського спорту та особливості професійного спорту.

Розділ 2 "История развития профессионального спорта" розповідає про історію розвитку професійного спорту на прикладі бейсболу, американського футболу, баскетболу, хокею та боксу; розкривається місце професійного спорту в сучасному суспільстві.

Інтеграції професійного спорту у міжнародний олімпійський рух і особливостям впливу держави на його розвиток присвячений розділ 3 "Международное спортивное движение, профессиональный спорт и государство".

В розділі 4 "Профессиональный спорт в США" розкриваються мета, завдання, соціальні функції, особливості організації і управління професійного спорту, основні фактори його розвитку в США.

В розділі 5 "Социально-экономические аспекты современного профессионального спорта в США" обґрунтовано специфіку спортивного бізнесу, наведені основні джерела доходів професійного спорту США.

Розділ 6 "Правовые аспекты и трудовые отношения в профессиональном спорте США" висвітлює організаційно-правові основи північно-американського професійного спорту.

В розділі "Воздействие профессионального спорта на американское общество и личность" спорт розглядається як уособлення традиційних цінностей американського суспільства, що і визначає основні тенденції розвитку професійного спорту в США.

Розділ 8 "Становление и современное состояние некоторых видов профессионального спорта" присвячений історичним аспектам розвитку таких видів спорту як футбол, теніс, автомобільний спорт, кінний спорт, гольф, білліардний спорт.

Розділ 9 "Профессиональный спорт в Европе" розкриває особливості розвитку та правове регулювання європейського професійного спорту та окремих його видів, а саме футболу, хокею, баскетболу, велоспорту.

В розділі 10 "Развитие профессионального спорта в России и Украине" висвітлюється процес створення національних структур професійного спорту на території Росії та України та їх інтеграція у міжнародну систему; розкривається місце російських та українських спортсменів у професійному спорті та проблеми їх адаптації до міжнародного професійного спортивного руху.

В розділі 11 "Отбор спортсменов в профессиональном спорте" на прикладі північно-американських професійних ліг (NBA, MLB, NHL, NFL) та окремих видів спорту (автоперегони, бокс, велоспорт, теніс) розглядається процес відбору спортсменів до професійних команд.

Розділ 12 "Подготовка спортсменов в профессиональном спорте" розкриває особливості підготовки спортсменів США та країн Європи в командних ігрових видах спорту, велоспорті і боксі.

Системі змагань в професійному спорті присвячений розділ 13. На прикладі північно-американських професійних ліг, NBA, MLB, NHL, NFL та індивідуальних видів спорту розглянуто особливості системи змагань.

Як бачимо, в структурі підручника лише один інформаційний блок присвячений темі європейського професійного спорту, що становить 2 % від загального обсягу. Наведена в підручнику інформація щодо європейського професійного спорту не враховує загальних тенденцій його розвитку, а стосується окремих видів спорту.

З метою визначення змістовного наповнення і співвідношення інформації про північно-американський і європейський професійний спорт нами був проведений контент аналіз підручника.

Словосполучення "професійний спорт" зустрічається в тексті 482 рази. З них 71 згадування стосуються "професійного спорту США" і "американського професійного спорту" (23 і 48 разів відповідно). Лише 5 разів зустрічається "європейський професійний спорт" (табл.3.1).

Таблиця 3.1.

Результати контент-аналізу підручника "Профессиональный спорт"

(С.И.Гуськов, В.Н. Платонов, М.М. Линець, Б.Н.Юшко, 2000)

№	Категорія	Частота згадування, кількість разів
1.	Професійний спорт	406
2.	Професійний спорт США	23
3.	Американський професійний спорт	48
4.	Європейський професійний спорт	5
5.	США	376
6.	Америка	53
7.	Європа	112
8.	Європейські країни	37

Таким чином, можна зазначити, що найбільш досліджуваним явищем в підручнику "Профессиональный спорт" є історичні, соціальні, організаційно-правові та економічні аспекти північно-американського професійного спорту. Разом з тим,

на нашу думку, питання стосовно європейського професійного спорту носять фрагментарний характер.

З метою узагальнення практичного досвіду, щодо підготовки здобувачів вищої освіти зі спеціальності 017 "Фізична культура і спорт", та вдосконалення навчального процесу нами було проведено анкетування серед науково-педагогічних працівників кафедр спеціалізованих закладів вищої освіти, на яких читається дисципліна "Професійний спорт".

Анкетування за обсягом - суцільне, оскільки опитування охоплювало всю генеральну сукупність науково-педагогічних працівників кафедр спеціалізованих вищих навчальних закладів, на яких викладається дисципліна "Професійний спорт". За способом спілкування: заочне. За процедурою – індивідуальне. За способом вручення – поштове.

Нами було опитано 50 респонденти серед яких 7 докторів наук з фізичного виховання та спорту, 17 кандидатів наук з фізичного виховання та спорту, 1 доктор педагогічних наук, 10 кандидатів педагогічних наук, 1 кандидат медичних наук. Науково-педагогічний стаж респондентів від 2 до 50 років.

100 % респондентів погоджуються, що структура та змістовне наповнення навчальної дисципліни "Професійний спорт" потребує вдосконалення.

У відповіді на друге питання анкети "Чи потребують розгляду, в межах навчальної дисципліни "Професійний спорт", питання щодо європейського професійного спорту?" 96% опитуваних дали стверджуючу відповідь, 4% обрали відповідь "Складно відповісти".

В третьому питанні респондентам було запропоновано з перелічених тем стосовно європейського професійного спорту обрати ті, які потребують поглибленого розгляду в межах дисципліни "Професійний спорт". Кількість відповідей була необмежена. В результаті опитування (табл.3.2) виявлено теми, які потребують поглибленого розгляду та покращення змістовного наповнення.

Ми припускаємо, що найменше зацікавлення респондентів питаннями щодо передумов виникнення, чинників і періодизації європейського професійного спорту (64% і 72% відповідно), пов'язана, перш за все, з відсутністю такої інформації у

наявній літературі. Саме це спонукало нас до зосередження уваги саме на цих питаннях.

92% респондентів зазначили, що потребує більш детального розгляду питання стосовно економічних засад європейського професійного спорту. Проте, ми не розглядали це питання, оскільки воно виходить за межі нашого дослідження.

Таблиця. 3.2

Результати опитування респондентів стосовно вдосконалення навчальної дисципліни "Професійний спорт"

Тема	
Передумови виникнення професійного спорту в Європі	64%
Чинники та періоди розвитку європейського професійного спорту	72%
Організаційно-правові засади європейського професійного спорту	90%
Економічні засади європейського професійного спорту	92%
Структура і зміст європейської моделі професійного спорту	94%

Крім того, в межах відповіді на третє питання, респондентам було запропоновано надати свої рекомендації, щодо вдосконалення навчальної дисципліни.

Основними ініціативними пропозиціями респондентів стали вивчення таких тем, як сучасні тенденції функціонування окремих видів професійного спорту в різних європейських країнах, розвиток і функціонування професійного спорту в Україні, проблема організації змагань та проведення відбору в європейських країнах, які знаходяться поза проблемним полем нашого дослідження і можуть стати предметом подальшого розгляду.

3.2. Організаційні засади розвитку видів професійного спорту в Європі

3.2.1. Історичний аналіз розвитку професійного боксу

Термин "prizefighting" (англ. "боротьба за приз") є синонімом "професійного боксу" і підкреслює прагнення змагатися за грошової винагороди [254]. В

літературних джерелах вперше цей термін зустрічається у 1706 р. проте, змагання з кулачного бою заради матеріальної винагороди були популярними набагато раніше.

В часи Середньовіччя на території Європи кулачні бої не входили в систему лицарської підготовки, але були досить популярними серед народу.

Батьківщиною сучасного боксу вважається Англія. Поява і розвиток боксу, як виду спорту, саме в Англії обумовлений національним менталітетом. Один з перших спортивних журналістів в книзі *Boxiana* (1812) зазначає, що в Англії вважають за краще використовувати кулаки [34].

Незважаючи на відсутність правил, поєдинки з кулачних боїв знаходили велику кількість глядачів. В Англії і на теренах усієї Європи з'являються професійні кулачні бійці. Кулачними бійцями ставали переважно вихідці з нижчих прошарків населення та переселенці з села, для яких участь в поєдинках заради грошової винагороди була однією з можливостей заробити собі на життя [46].

У січні, 1681 р. лондонська газета "Protestant Mercury" ("Протестант Меркурі") опублікувала репортаж про кулачний бій (a match of boxing) між лакеєм і м'ясником Герцога Олбемарлського (Albermarle's), організований за для веселоців і розваг. Це була перша документальна згадка про бокс у новий час [264].

Починаючи з 1698 р. в Королівському театрі Лондона проводились регулярні змагання з кулачних боїв. Бійці вели бій практично без правил доки один з учасників був в стані продовжувати сутичку. Проте, в цих поєдинках були узгоджені грошові винагороди. Окрім того, боєць отримував відсоток від ставок, які робили глядачі [211]. Це і стало поштовхом для розвитку боксу саме в Лондоні. Подібна ситуація зберігалась до середини XVI ст.

У першій половині XVIII ст. в Англії з'явився "призовий бокс" – поєднання кулачного бою з боротьбою в стійці, в основу якого були покладені самобутні види одноборств, що існували на той час в Англії. Змагання проводились на спеціальних аренах і скоріше нагадували бійку: були дозволені удари ногами, ліктем, різні захоплення і кидки, удари нижче пояса, нанесення ударів після падіння суперника на землю [264]. Така жорстокість була пов'язана з тим, що "призовий бокс" в першу

чергу являв собою видовище, і від результату поєдинку залежав заробіток спортсмена.

Боксери-чемпіони також заробляли гроші навчаючи боксу новачків, отримуючи відсоток від ставок, які вигравали їхні опікуни, та від ставок, що робили самі на себе. Недивно, що гемблінг стає невід'ємною складовою боксерських матчів. Особливо це стосувалось представників аристократії, які з цією метою опікувались і спонсорували перспективних боксерів.

Один з перших професійних кулачних бійців Джеймс Фігг (James Figg), був першим проголошеним чемпіоном Англії з боксу і володів цим званням з 1719 до 1729 р. Оскільки до цього моменту такого звання не існувало, деякі джерела пропонують вважати 1719 р. роком заснування боксу як виду спорту [34, 211, 264].

Джеймс Фігг першим став викладати кулачний бій і був одним з перших організаторів "призового рингу". Після отримання чемпіонського титулу за підтримки багатого покровителя графа Петерборо він відкрив "Академію боксу Джеймса Фігга" і почав навчати бажаючих мистецтву кулачного бою. Академія мала круглу арену і місця для глядачів, де проводились бої за грошові винагороди як серед чоловіків, так і жінок [34]. В 1722 р. Елізабет Вілкінсон (Elizabeth Wilkinson) та Ханна Хайфілд (Hannah Hyfield) повідомили, що бажають вирішити суперечку публічно в боксерському поєдинку за приз у розмірі три гінеї. Згідно правил кожна з жінок тримала затиснуту в долоні монету, щоб уникати подряпин [315].

Отже, починаючи з середини XVIII ст. бокс, набувши великої популярності, став частиною суспільного життя Англії і розвивався завдяки підтримки аристократії і заможних дворян.

Проте, незважаючи на зростання популярності боксу серед різних верств населення, поєдинки і надалі мало чим відрізнялись від звичайних бійок, оскільки не існувало єдиних правил ведення бою. Правила узгоджувались учасниками або їх опікунами безпосередньо перед початком поєдинку.

В 1743 р. один з учнів Джеймса Фігга Джек Броутон (Jack Broughton) за підтримки декількох багатих покровителів відкрив власну боксерську арену на Хануей-роуд (Hanway Road), недалеко від Оксфорд-стріт, і розробив перші правила

боксу, за що отримав почесне звання "Батько боксу". Йому також належить винахід "mufflers" - попередниць сучасних боксерських рукавичок, які повинні були захищати руки боксерів, хоч ідея їх використання не знайшла підтримки серед боксерів того часу [231].

Правила склалися всього з 7 пунктів. Згідно правил бій починався з середини рингу, позначеної квадратом із стороною в 1 ярд (91 см) і званою "скретч". Боєць, який вчасно не став на свою лінію квадрата, вважався переможеним. Якщо боксер падав або втрачав рівновагу, секундант повинен був допомогти йому за 30 с встати і продовжити бій. Секунданти не мали права звертатися з запитаннями до супротивника і пропонувати йому здатися. Ніхто, крім суперників і їх секундантів, не мав права перебувати на рингу під час бою. Не дозволялось бити суперника, що знаходився на землі. Суперник, що впав на коліна, вважався лежачим на землі. Щоб уникнути суперечок під час фінальних змагань, бійці обирали двох суддів, рішення яких було остаточним. Якщо думки суддів розходились, рішення приймав третій обраний суддя [211].

З метою регулювання конкуренції і боротьби зі "здачею" бою, одне з правил, запропонованих Броутоном, передбачало заборону будь-яких домовленостей між боксерами, які стосувалися грошей. Була і чітко визначена система розподілу призових грошей: переможець отримував дві третини застави. Гроші видавалися публічно, якщо з цього приводу не було укладено інших домовленостей.

Поява правил Броутона сприяла перетворенню боксу з бійки на спортивні змагання і поклала початок регулюванню фінансових питань. Ці правила, з невеликими змінами, проіснували до 1838 р., доки не були замінені, більш докладними правилами Лондонського призового рингу (London Prize Ring Rule) [237]. Нові правила, склалися з 29 пунктів і регулювали правила ведення бою, умови проведення змагань, умови виплати винагород і ставок, що мало велике значення для гемблерів. Згідно нових правил, гемблери повинні бути повідомлені про дату і місце проведення змагань; грошові винагороди учасникам бою і ставки виплачувалися одразу після оголошення переможця; у випадку скасування бою всі ставки вважалися недійсними, якщо тільки бій не було оголошено знову за згодою

сторін, в такому випадку всі призові залишалися в уповноважених осіб до визначення переможця, якщо кожна зі сторін не погодиться забрати свою частку.

З 1841 р. в боксі запроваджено "чемпіонський пояс" – традиційний перехідний приз. Чемпіон володів цим призом до першої поразки. Перший пояс був виготовлений із смуги червоного оксамиту, обробленої шкірою, на якій кріпилися срібні щити з імена чемпіонів.

Бажаючи надати боксерським поєдинкам більшої шляхетності в 1867 р. Джон Грем Чемберс (John Graham Chambers), член Британського аматорського атлетичного клубу (British Amateur Athletic Club), за підтримки Джона Шолто Дугласа, дев'ятого маркіза Куїнсберрі (John Sholto Douglas Queensberry) запропонував нові правила. Згідно правил Queensberry бій повинен був проходити на квадратній арені зі стороною 24 фути; тривалість раунду 3 хв. з хвилинною перервою між раундами; боксери зобов'язані були змагатися в шкіряних рукавичках з однаковою вагою в обох суперників, бути новими і хорошої якості; черевики з гострими підборами заборонялися; будь-які дії, окрім нанесення ударів руками визнавалися забороненими; якщо один із суперників падав, він повинен був піднятися без сторонньої допомоги протягом 10 с., на цей час його суперник відходив у свій кут рингу; боксер, що чіплявся руками за канати або торкався коліном рингу, вважався таким, що впав; окрім боксерів на рингу міг перебувати тільки арбітр; бій закінчувався перемогою одного з суперників (нічия допускалася, якщо ті, хто зробив ставки на боксерів погоджувався з таким результатом); в інших випадках для вирішення питань повинні були використовуватися "Правила Лондонського призового рингу"[34,254].

Отже, нові правила Квінсберрі доповнювали попередні, оскільки для вирішення окремих питань і надалі використовувалися "Правила лондонського призового рингу". Окрім того, гемблери мали можливість впливати на результат поєдинку, оскільки саме від них залежав результат матчу, що закінчувався нічиєю.

Небажання професійних боксерів змагатися за новими правилами, залишаючи за професійним боксом славу жорстокого виду спорту, спонукало маркіза Джона Шолто Дугласа Куїнсберрі до проведення перших аматорських змагань з боксу,

учасники яких не ухилялись від змагання в рукавичках. Так, в середині XIX ст. в Англії з'являється аматорський бокс.

За правилами маркіза Квінсберрі починають проводитись боксерські поєдинки не лише в Англії, а й в інших країнах Європи і США. В кінці XIX ст. поширилась практика міжнародних поєдинків, зокрема між боксерами Європи і США.

У 1880 р. була заснована Аматорська Асоціація Боксу (Amateur Boxing Association - АВА) [274]., а з 1881 р. почали проводитися перші регулярні чемпіонати серед аматорів. На нашу думку, це поклало початок розмежуванню аматорського і професійного боксу.

В 1882 р. суд у справі Regina v Coney постановив, що незважаючи на добровільну участь, боксерські поєдинки супроводжуються нанесенням тілесних ушкоджень і отриманням травм. Це шкодить громадськості і суперечить суспільним інтересам. Рішенням суду, проведення боксерських поєдинків в громадських місцях вважалось незаконним, незалежно від згоди осіб, що беруть в них участь [296]. Це рішення не лише визнавало правила маркіза Квінсберрі офіційними, а і почало гальмувати розвиток професійного боксу в Англії. На нашу думку не останню роль в цьому відіграла концепція аматорства, в основі якої було покладене класове протистояння, оскільки аматорський бокс був привілеєм заможних прошарків населення, а професійний бокс залишався засобом заробітку для робітничого класу і бідняків.

Професійний бокс опинився поза законом. Поліція отримала можливість розганяти боксерські змагання, а у випадку загибелі боксера на рингу, заарештувати його суперника за звинуваченням у вбивстві.

На початку XX ст. центр розвитку професійного боксу переміщується в США. Цьому сприяло економічне зростання Америки і збільшення потоку емігрантів з усього світу.

У 1891 р. в Лондоні Джон Флемінг (John Fleming) і А.Ф. "Пеггі" Беттінсон (А.Ф. "Peggy" Bettinson) заснували приватний закритий професійний боксерський клуб – Національний спортивний клуб (N.S.C). Засновники Національного спортивного клубу мали на меті створити організаційну структуру, яка б

контролювала розвиток професійного боксу в Великій Британії, стежила за дотриманням правил Квінсберрі і проголошувала "істинного" чемпіона.

Президентом цієї організації обрали Х'ю Лаутера, 5-ого графа Лонсдейла (Hugh Lowther, 5th Earl of Lonsdale). В клубі були встановлені досить суворі правила, які стосувались як учасників бою так і членів клубу. Бої відбувалися після обіду у присутності близько 1300 гостей. Боксери змагалися мовчки, розмови були заборонені протягом усього поєдинку [264].

У 1909 р. президент клубу Х'ю Лонсдейл представив чемпіонський пояс - Lonsdale Belt, що в якості перехідного призу присуджувався в кожній ваговій категорії. Пояси були зроблені з порцеляни, двадцяти двох каратного золота і тканини червоного, білого і синього кольорів. Якщо боксер захистив свій титул тричі, він отримував звання абсолютного чемпіона і пояс залишався у нього. Окрім того, чемпіон отримував право на пенсію у розмірі 1 фунта на тиждень після досягнення ним 50-річного віку.

Наведені факти дають можливість стверджувати, що на початку ХХ ст. в англійському професійному боксі починають формуватися організаційно-правові основи, які стосувались не лише проведення змагань і отримання прибутку, а і соціального захисту професійних боксерів.

У 1920-х рр. професійному боксу вдалося повернути собі статус масового видовища. В 1928 р. Національний спортивний клуб відкрив свої двері для всіх бажаючих, але це не допомогло йому утримати авторитет в професійному боксі і 11 лютого 1929 р. було створено Британську боксерську раду (Британську комісію з контролю за боксом) (British Boxing Board of Control). Велика частина правління нової організації була представлена колишніми членами Національного спортивного клубу. Нова організація продовжувала вручати переможцям Lonsdale Belt, вигляд якого було змінено. Новий чемпіонський пояс прикрашав портрет лорда Лонсдейла на центральній панелі і був виконаний з позолоченого срібла. Lonsdale Belt вручається професійним боксерам в Великій Британії і сьогодні [264].

Станом на сьогодні, Британська боксерська рада є членом провідних світових і міжнародних професійних боксерських організацій, таких як Всесвітня боксерська

рада (WBC, World Boxing Council), Всесвітня боксерська асоціація (WBA, World Boxing Association), Всесвітня боксерська організація (WBO, World Boxing Organisation), Міжнародна федерація боксу (IBF, International Boxing Federation), Європейський боксерський союз (EBU, European Boxing Union).

World Boxing Association - Всесвітня боксерська асоціація (WBA) [327]. зародилася як Національна Асоціація Боксу (National Boxing Association, NBA) в 1921 р. в Род-Айленді (США) як керуючий і контролюючий орган професійного боксу. У післявоєнний час і час економічної кризи в США, бокс був одним із засобів відволікання людей від повсякденних проблем. Перший бій у важкій вазі за чемпіонський титул за версією NBA відбувся 2 липня 1921 р. між американським боксером Джеком Демпси (Jack Dempsey) і французом Жоржем Карпеті (Georges Carpentier), в результаті якого чемпіоном світу став американець. Тобто не дивлячись на статус національної організації NBA одразу почала залучати боксерів з країн Європи.

Після Другої світової війни в кінці 40-х - початку 50-х рр. популярність боксу зросла по всьому світі, що потребувало координальних змін в організаційній структурі NBA. 23 серпня 1962 р. NBA з національної організації, якою вона вже не була, переросла в світову і змінила назву на Всесвітню боксерську організацію (World Boxing Association, WBA).

Далі WBA погодила створення титулу Суперчемпіона, коли боксер володіє чемпіонськими титулами за двома з чотирьох найпрестижніших версій - WBA, WBC, IBF і WBO. Як тільки боксер отримує титул Суперчемпіона, два претенденти (по кожній з версій) мають право поборотися як за титул чемпіона за однією з них, так і за титул Суперчемпіона. Така доктрина отримала популярність серед багатьох уболівальників і ЗМІ [211].

Незабаром були засновані ще кілька організацій - WBC в 1963 р., IBF в 1983 р., WBO в 1988 р. і ще десяток інших, але чемпіонські титули за їх версіями менш престижні, ніж чемпіонський титул за версією WBA.

World Boxing Organization (WBO) [329]. – Всесвітня боксерська організація створена в 1988 р. бізнесменами з Пуерто-Ріко і Домініканської Республіки. У 1990-

х рр. завоювала авторитет у Європі. Проте, в США до середини 2000-х рр. вважалася другорядною організацією.

У 2004 р. WBO, отримала визнання від Всесвітньої боксерської асоціації (WBA); у 2006 р. - від Всесвітньої боксерської ради (WBC), і в 2007 р. була визнана міжнародною боксерської федерацією IBF. З 2007 року пояс WBO вважається обов'язковим для статусу абсолютного чемпіона світу, разом з поясами WBA, WBC і IBF.

WBO так само як і WBA практикує оголошення титулу Суперчемпіона, яким нагороджує максимально гідних і витривалих (за вислугу років) чемпіонів. Боксер, що отримав статус Суперчемпіона WBO не може здобути або втратити титул у поєдинку з іншим боксером. Титул Суперчемпіона зберігається навіть при переході боксера в іншу вагову категорію [329].

Всесвітня боксерська рада (World Boxing Council, WBC) [328]. - професійна боксерська організація, заснована в 1963 р. одинадцятьма національними організаціями боксу: Аргентини, Бразилії, Великобританії, Венесуели, Мексики, Панами, Перу, США, Філіппін, Франції, Чилі.

У 1990 р. до складу Всесвітньої боксерської ради увійшло Східно-Європейське боксерське бюро (ЕЕВВ), яке в 1993 р. перетворено в Бюро СНД і слов'янських країн.

Незважаючи на існування чотирьох потужних світових професійних боксерських організацій, кожна з них має високий економічний, спортивний і соціальний рейтинг. На нашу думку, головним чином це пов'язано з їхньою тісною співпрацею між собою як на спортивній арені, так і в веденні бізнесу.

Провідні міжнародні професійні боксерські організації зацікавлені в проведенні своїх боїв в країнах Європи, зокрема в Англії і Німеччині, що пов'язано з сприятливими умовами для отримання прибутків. В розвинутих країнах Європи існує потужний телеринок, послуги платного телебачення, великі спортивні арени, які дозволяють вмістити велику кількість глядачів, і, звичайно, платоспроможність прихильників боксу.

3.2.2. Історичний аналіз розвитку професійного велоспорту

Поява велосипеда датується початком XIX століття. Його появі передували вози на двох, трьох і чотирьох колесах, які з'явилися майже одночасно в Німеччині, Франції, Англії та інших країнах.

Винахід велосипеда приписують збирачу податків Карлу Фон Дрезу (Karl von Drais) з Мангейма (Німеччина) в 1817 р., який отримав патент в Німеччині на винахід "першого в світі велосипеда" [181, 227, 267].

Особливо новим засобом пересування зацікавилися представники вищих класів, а кількість прихильників пересування на велосипеді в країнах Європи зростала рік за роком. Значну роль у цьому відіграло покращення стану доріг. Так, У 1824 р., вперше асфальтні блоки були розміщені для покриття дороги на Єлисейських полях у Парижі [267]. Недарма, сьогодні саме тут щороку завершується останній етап найпрестижнішої велогонки Тур де Франс

Офіційною датою появи велоспорту вважається 31 травня 1868 р., коли відбулися перші офіційні велоперегони біля Парижу у приміському парку Сент-Клу (Saint-Cloud Park). Дистанція перегонів складала 1200 м між фонтаном і входом в парк. Переможцем гонки став англієць Джеймс Мур (James Moore). Він отримав золоту медаль з портретом Наполеона III [246, 318].

Перші міжміські перегони відбулися у Франції від Парижа до Руана 7 листопада 1869 р. Організаторами змагань виступили компанія The Michaux Company, виробники велосипедів, та тижневик Le Vélocipède Illustré [243]. Нагорода переможцю становила тисяча золотих франків та велосипед. Ймовірно, що дані змагання були організовані в першу чергу з метою реклами, а грошова винагорода виступала як заохочення до участі. Однак, факт грошової винагороди дає можливість припустити про появу ознак професіоналізму у велоспорті вже на початку його зародження.

В перегонах взяли участь 120 гонщиків, у тому числі дві жінки Переможцем став знову Джеймс Мур, який подолав 123 км за 10 год.45 хв. з середньою швидкістю 11 км/год., що для того часу було рекордною швидкістю пересування на велосипеді.

Початок франко-пруської війни в 1870 р. завадив проведенню наступних велоперегонів Париж – Руан. Вони були відновлені в 1895 р. як перегони серед аматорів. В період з 1895 по 1912 рр. змагання проводились нерегулярно. В період Першої Світової війни перегони не відбувалися. З 1925 р. змагання проводились щороку. В період Другої Світової війни Франція оголосила про капітуляцію перед Німеччиною і вже в 1940 р. повсякденне життя на її території відновилося. Позначилось це і на велоспорті. Перегони Париж-Руан були відновлені і не відбулися лише двічі - в 1940 і 1945 рр. [181, 243].

Отже, поява велоспорту тісно пов'язана з розвитком сучасного суспільства, а саме з розвитком техніки, засобів пересування та будівництвом доріг. Перші велоперегони Париж-Руан дали поштовх розвитку велоспорту в європейських країнах, особливо у Франції, Італії та Англії. В 1869 р. відбулися перегони Лондон – Брайтон, в 1870 р. – Флоренція – Пістоя, 1876 р. – Мілан – Турин (табл.3.3).

Таблиця 3.3.

Найстаріші європейські велоперегони

Дата	Перегони	Місце проведення	Дистанція (км)	Перші організатори	Сучасні організатори
Травень, 1868	Парк Сент-Клу (Париж)	Франція	1,2	Michaux bicycle Company	–
Листопад, 1869	Париж-Руан	Франція	123	The Michaux Company та тижневик Le Vélocipède Illustré.	Не проводяться з 2009 р.
1876	Мілан-Турин	Італія	199	La Gazzetta dello Sport	RCS Sport
Травень, 1891	Бордо-Париж	Франція	572	Bordeaux Vélo Club та газета Veloce Sport	З 1989 р. не проводяться
Вересень, 1891	Париж-Брест-Париж	Франція	1200	Le Petit Journal	Остання гонка 1951 р.
1892	Льєж-Бастонь-Льєж	Бельгія	250	Газета L'Expresse	Amaury Sport Organisation
Квітень, 1893	Париж-Брюсель	Франція, Бельгія	407	La Bicyclette	
1896	Париж-Рубе	Франція	280	Теодору Веней, Морис Перес	Amaury Sport Organisation
1896	Париж-Тур	Франція	250	Le Velo	Amaury Sport Organisation
1903	Тур-де-Франс	Франція	2428	L'Auto	Amaury Sport Organisation
Листопад,	Джиро ді	Італія	230	La Gazzetta dello	RCS Sport

1905	Ломбардія			Sport	
Квітень, 1907	Мілан-Сан Ремо	Італія	230	La Gazzetta dello Sport	RCS Sport
Травень, 1909	Джиро д'Італія	Італія	2448	La Gazzetta dello Sport	RCS Sport

Підприємці швидко зрозуміли зацікавлення спільноти велосипедами та перегонами. Проте стягувати плати з глядачів під час шосейних перегонів було практично неможливо.

Організація велоперегонів на треку вирішила проблему як поганого стану дорожнього покриття так і залучення глядачів до платного перегляду змагань в комфортних умовах. В 1868 р. в Лондоні був побудований перший бетонний велотрек. У 70-х рр. ХІХ ст. розпочалось їх масове будівництво. З 1890 р. майже в кожному великому місті Європи з'являється велодром [263].

Вже на той час гонщики поділялись на професіоналів, тобто тих, хто заробляв гроші участю в перегонах, та аматорів, які використовували велосипед для прогулянок і ведення здорового способу життя [246,267,302]. Провести чітку межу між ними на той час було складно, оскільки професіонали часто брали участь в аматорських змаганнях, навіть якщо їм доводилося реєструватися під вигаданими іменами.

Для демонстрації практичності велосипеду в 1891 р. газета "Le Petit Journal" анонсувала перегони Париж-Брест-Париж. До участі в 1200-кілометровому марафоні допускалися тільки французькі гонщики, тільки чоловіки. Участь приймали як аматори, так і професіонали. За умовами перегонів кожен з учасників міг мати десять помічників, які розташовувалися по маршруту, щоб надати технічну або іншу допомогу. Звичайно не всі гонщики могли собі це дозволити. Велосипеди позначалися на старті, змінювати їх заборонялося [269].

Гонку 6 вересня 1891 р. розпочали 206 велосипедистів. Було заплановано шістнадцять контрольно-пропускних пунктів. До фінішу дісталось 99 учасників, інші зійшли в ході гонки з різних причин. Переможець Шарль Террон (Charles Terront) фінішував в Парижі через три дні після старту і з часом 71 год. 22 хв.

Террон три доби провів без сну і фінішував практично безтями від втоми. Перші сімнадцять гонщиків отримали грошові винагороди.

Перегони Париж-Брест-Париж мали настільки величезний успіх у преси і глядачів, що проводити їх вирішено було тільки один раз на десять років. Незважаючи на значну вигоду для газети, організатори порахували, що гонщикам буде складно долати таку дистанцію щороку.

Наступного разу перегони Париж-Брест-Париж відбулися в 1901 р. За новими правилами гонщики-професіонали та аматори змагалися окремо. Професіонали стартували на 17 хв. раніше аматорів, або вело туристів. До змагань також були допущені іноземці. Як і в перших перегонах, гонщикам дозволялося мати помічників. Переможцем став Моріс Гарен (Maurice Garin), який до того моменту вже був дворазовим переможцем Париж-Рубе, і якому ще тільки належало стати першим переможцем Тур де Франс. Гарен подолав дистанцію за 52 год. 11 хв.

У 1911 р. правила перегонів зазнали змін: заборонено надання допомоги гонщикам між контрольними пунктами, проте професіоналам дозволили заміну велосипедів під час перегонів. Для аматорів правила залишились без змін: всю дистанцію вони мали долати на одному велосипеді.

У 1921 р. в перегонах взяли участь 43 професіонали і 63 вело-туристи. В правила знову були внесені зміни: збільшилася кількість контрольних пунктів, про місцезнаходження яких учасників не повідомляли.

Поширенню аматорського велоспорту сприяло створення в 1923 р. Федерації співтовариств велотуристів (Federation Francaise des Societes de Cyclotourisme - FFSC) [269], яка об'єднала французькі клуби велотуризму і яка розробила правила для аматорів на маршруті Париж-Брест-Париж. Велосипедисти аматори або рандоннери (randonneurs), розподілялися на дві категорії : "audax", гонщики, які долали дистанцію групами в фіксованому темпі, та "allure libre" які їхали в довільному темпі.

Участь у перегонах була досить травматичною, оскільки додання дистанції 1200 км вимагало від учасників значних фізичних зусиль. Щоб запобігти травматизму і летальним наслідкам під час перегонів у 1930 р. Audax Club Parisien

(1904 р.) , найстаріший французькій клуб і керівний орган рандоннерів, запровадив проходження дистанції, яке назвали бреветом (з фр. "brevet" – "посвідчення"). До участі в Париж-Брест – Париж допускалися учасники, які подолали кваліфікаційну дистанцію 300 км за 96 год. [181, 263, 302].

Як вже зазначалось, Федерація співтовариств велотуристів значну увагу приділяла розвитку саме аматорського велоспорту. На нашу думку, цей факт та зростаюча популярність перегонів Тур де Франс позначились на складі учасників змагань перегонів у 1931 р. Участь взяли лише 28 професіоналів та 150 велотуристів. Вперше до участі в змаганнях були допущені жінки.

На відміну від перегонів Париж-Руан, які проводились і під час Другої світової війни, Париж-Брест-Париж не вдалось провести у 1941 р., оскільки через комендантську годину гонщикам не можна було пересуватися в нічний час і більша частина Бресту була зруйнована внаслідок військових дій. Президентом Audax Club Parisien П'єр Бонтемпе (Pierre Bontemps) було прийнято рішення щодо проведення позачергових перегонів в 1948 р., а потім ще в 1951 р. щоб повернутися до розкладу.

Перегони 1948 і 1951 рр. останні в яких взяли участь професійні гонщики. З 202 зареєстрованих учасників перегонів 1948 р. було 52 професіонали, в 1951 р. їх було 41 з 488 учасників.

Професійні гонщики надавали перевагу участі в менш виснажливих перегонах, за участь в яких могли заробити. Проте аматори навпаки активніше залучались до участі в марафоні. Тим самим зумовивши зміну орієнтації перегонів Париж – Брест - Париж з професійних гонщиків на гонщиків-аматорів. Таким чином, епоха професіоналів на Париж-Брест-Париж закінчилася в 1951 році .

Якщо говорити про класичні одноденні професійні велоперегони, то найстарішими є Льеж – Бастонь – Льеж (Liège-Bastogne-Liège), Париж – Брюсель та Париж – Рубе.

Як і багато інших професійних велогонок, перегони Льеж-Бастонь-Льеж [309].вперше були організовані газетою L'Expresse. Оскільки газета була

орієнтована на французько-бельгійську аудиторію, маршрут перегонів проходив по південній, франкомовній території Бельгії.

Перші перегони довжиною 250 км від Спа до Бастону та назад пройшли в 1892 р. Учасниками перегонів були 33 гонщика, які представляли Велосипедну спілку Льежа (Liège cycling union) [281].та Pesant Club Liégeois (1891 р.) [291].. Наприкінці ХІХ ст. велосипедний спорт вважався "розвагою для джентельменів", тому в перегонах 1892 і 1893 рр. участь брали лише заможні учасники-аматори. В 1894 р. до участі в перегонах були допущені професіонали і з того часу Льеж – Бастонь – Льеж вважаються професійними перегонами. В подальшому через організаційні проблеми і брак учасників перегони не проводились і були відновлені в 1908 р. за зміненим маршрутом: стартом і фінішем в Льежі [309].

Перегони Льеж – Бастонь – Льеж не проходили в період Першої та Другої світових війн, але з 1945 р. проведення перегонів набуло стабільності.

Париж - Брюссель (Paris-Bruxelles) [181, 243]. – другі з найстаріших професійних одноденних велоперегонів, які проводяться до теперішнього часу. Перші перегони, проведені в квітні 1893 р., були аматорськими і проходили продовж двох днів. З 1907 р. до участі були допущені професійні спортсмени.

Вже з моменту своєї появи Париж-Брюссель вирізнялися своєю нестабільністю. Після вдалого старту в 1893 р. другі перегони вдалося провести лише в 1906 р. і з того часу проведення перегонів Париж-Брюссель переривалося лише в період світових війн. В 60-х рр. ХХ ст. перегони почали втрачати популярність і через організаційні проблеми в 1967-1972 рр. знову не проводилися. Відновили змагання лише в 1973 р. і перенесли на кінець сезону, оскільки проведення перегонів в вересні співпадало з Вуельтою Іспанії. В 1980-х рр. старт перегонів було перенесено з Парижа на північ Франції до Санлі; в першій половині 1990-х рр. - в Нуайон; з 1996 р. - в Суассон. Фініш розташований в Брюссельському регіоні, зазвичай в Андерлехті.

З червня 2013 р. перегони Париж –Брюссель змінили назву на Брюссельську велосипедну класику (Brussels Cycling Classic) і з того часу маршрут проходить лише по території Бельгії [319].

Перегони Париж-Рубе [243, 318]. треті з найстаріших одноденних велоперегонів, які проводяться сьогодні, відомі своєю складністю. За перемогу в даних змаганнях гонщикам нараховується 100 балів в світовому рейтингу UCI, в той час як за перемогу на етапі перегонів Тур-де-Франс переможець отримує лише 20 балів.

Ідея перегонів і втілення її в життя належить двом підприємцям Теодору Веней та Морису Пересу (Théo Vienne, Maurice Pérez), які побудували велодром в Рубе. Будучи прихильниками велоспорту і перегонів Бордо – Париж, вони запропонували директору газети Le Vélo Пауло Руссо (Paul Rousseau) проводити тренувальні заїзди перед Бордо – Париж, які б починалися в Парижі і закінчувалися в Рубе на їхньому велодромі. Веней і Перес добре розуміли, що такі перегони будуть мати позитивні наслідки як на їхній власний бізнес, так і на розвиток провінційного міста в цілому [227].

Павло Руссо дав свою згоду, розробив маршрут і 19 квітня 1896 р. стартували перші перегони Париж – Рубе. Переможцем став німецький гонщик Джозеф Фішер (Josef Fischer), який отримав приз у розмірі 1 тис. франків, що на той час було значною сумою.

Незважаючи на складність проходження маршруту, який здебільшого проходив по бруківці, перегони викликали зацікавлення як у гонщиків, так і у глядачів. Було прийняте рішення про їх проведення щороку.

До 1967 р. маршрут відповідав назві: старт в Парижі - фініш в Рубе. З 1968 р. старт перегонів був перенесений в Комп'єн, але назва залишилась незмінною. Як і більшість велоперегонів Париж – Рубе не проводились в 1915-1918 рр. через Першу світову війну, та в 1940-1942 рр.- через Другу світову.

Отже, в середині XIX ст. основоположниками розвитку професійного велоспорту в Європі виступають такі країни як Франція, Англія, Італія та Бельгія, на території яких проводиться велика кількість міжнародних перегонів. Найвідомішими з них є Льеж – Бастонь – Льеж, Париж – Брюсель та Париж – Рубе, які проводяться до теперішнього часу.

Переломним моментом в історії велоспорту і професійних велоперегонів став 1903 р., коли було проведено перший Тур де Франс. На нашу думку, з цього моменту розпочався новий етап розвитку професійного велоспорту.

Проведення велоперегонів Тур де Франс планувалося як рекламний проект газети L'Auto з метою збільшення читацької аудиторії і конкуренції з газетами Le Petit Journal, яка виступала організатором Бордо-Париж та Le Velo [312].

Ідея створення абсолютно нового формату велоперегонів належить журналісту L'Auto Жео Лефевру (Géo Lefèvre) та головному редактору газети Анрі Дегранжу (Henri Desgrange). В 1902 р. Лефевр запропонував провести шестиденні велоперегони, які проходили б через всю Францію. Ідея була підтримана керівництвом газети і L'Auto анонсувала проведення перегонів, які мали відбутися в 1903 р.

Кожен учасник мав сплатити стартовий внесок у розмірі 10 франків.

Організатори виділили призовий фонд в 20 тис. франків, з яких - 3000 франків для переможця загального заліку, 2000 франків за друге місце, 1200 франків за третє місце. Далі призові були розподілені наступним чином - 800, 500, 250, 200, 100 і 50 франків мав отримати кожен гонщик, котрий пройшов дистанцію до кінця. Крім цього щодня кожен гонщик отримував по 5 франків [181].

Вже на перших етапах перегонів більшість гонщиків припинили змагальну боротьбу, оскільки не мали достатнього рівня фізичної підготовленості. З 60 гонщиків, які вийшли на старт, лише 21 доїхали до фінішу. Переможцем став француз Морріс Гарен, який подолав дистанцію 2428 км за 94 год.33 хв.14 с.

Перші перегони Тур де Франс виправдали очікування організаторів. Видання газети L'Auto подвоїлося, а в 1904 р. успіх перегонів призвів до банкрутства одного з конкурентів газети Le Velo.

До 1914 р. спостерігалася позитивна динаміка в розвиткові Тур де Франс. Вдосконалювалися правила перегонів і маршрут, збільшилися кількість учасників і призовий фонд.

Так, щоб запобігти шахрайствам з боку гонщиків, в 1905 р. дистанції етапів були скорочені, але кількість етапів збільшилась з 6 до 11 за рахунок виключення

проходження перегонів у нічний час. Окрім того, вперше маршрут Тур де Франс 1905 р. проходив через іншу країну - німецьке місто Метц (Metz), а в 1906 р. з заїздом в Швейцарію.

Довжина дистанції була збільшена вдвічі в 1906 р. з 2428 км до 4545 км, а кількість етапів зросла до 14. Найдовшою дистанцією у довоєнний час вважається маршрут Тур де Франс 1914 р. – 5380 км, який був поділений на 15 етапів [312].

В період з 1903 по 1905 рр. переможець визначався за сумарним часом проходження дистанції, але з 1906 по 1912 рр. Дегранж запровадив нову систему – визначення переможця за сумарною кількістю балів, які отримав гонщик протягом кожного дня туру. Однак, ця система виявилася недосконалою, оскільки гонщики долали всю дистанцію в помірному темпі і лише перед закінченням етапу намагались вирватись вперед, щоб отримати більше балів.

З року в рік збільшувалася кількість учасників з 105 в 1904 р. до 197 в 1914 р. Якщо говорити про національну приналежність учасників, то спочатку переважали представники Франції. Так, з 60 учасників 1903 р. 50 гонщиків були французами, 4 громадяни Швейцарії, 3 бельгійця, 2 німця і один італієць. Поступово географія учасників розширювалась, проте у період з 1903-1914 рр. в десятку кращих найчастіше попадали представники Франції, Бельгії, Італії і Люксембургу.

В перегонах 1909 р. вперше в Тур де Франс учасники змагались в двох категоріях: команди та одиночні гонщики (фр. Isoles) [312]. Дане нововведення пов'язане з популяризацією спонсорства у велоперегонах. Якщо в 1909 р. було представлено 7 команд, то в 1914 р. їх було вже 12. Переважно спонсорами велоперегонів виступали компанії – виробники велосипедів або комплектуючих до них (Alcyon, Dunlop, Peugeot). Компанії виплачували професійним гонщикам заробітну плату, а ті своєю чергою рекламували товар, виступаючи під назвою спонсорів. Варто відзначити, що перші спонсори в велоспорті з'явилися ще 1891 р., коли компанія Michelin (виробник пневматичних шин) залучилась до проведення Париж-Брест-Париж.

Зі зростанням популярності Тур де Франс зростав і призовий фонд змагань. Так, в 1903-1904 рр. він становив 20 тис.франків, в 1911 р. - 30 тис.франків, в 1914

р. – 45 тис. франків. Грошовий приз переможця в 1907 р. становив 5 тис.франків і залишався незмінним до 1914 р.

В зв'язку з Першою світовою війною Тур де Франс не проводився в період 1915-1918 рр.

Перші післявоєнні перегони відбулися в 1919 р. через 7 місяців після підписання мирної угоди. Кількість учасників була меншою ніж в довоєнний період – 155 гонщиків. Для того, щоб забезпечити проведення змагань на належному рівні організатори самі забезпечували учасників велосипедами і їжею. Призовий фонд становив 50 тис.франків, а приз переможцю – 5 тис.франків.

Головним нововведенням 1919 р. було запровадження жовтої майки лідера, яка мала забезпечити запеклішу боротьбу між учасниками і сприяти підвищенню видовищності змагань.

Ще на останніх довоєнних перегонах спостерігалася тенденція до концентрації найкращих гонщиків в одній команді, оскільки потужніші в фінансовому сенсі компанії переманювали сильних гонщиків, пропонуючи їм вищу заробітну плату. Так, в перегонах 1913 і 1914 рр. 6 і 8 відповідно з 10 найвищих позицій і три призових місця зайняли члени однієї команди (Peugeot). Це знижувало конкуренцію між учасниками і зацікавлення до перегонів, тому починаючи з 1919 р. організатори Тур де Франс відмовились від командної участі, а отже і залучення спонсорів. В період 1919-1924 рр. гонщики змагались в індивідуальному заліку.

Перегони 1921р. вперше висвітлювали не лише представники французької преси, а й журналісти Бельгії та Італії, що сприяло популяризації Тур де Франс за межами Франції.

В 1925 р. Тур де Франс стартував в передмісті Парижа - Ле-Везіні (Le Vesinet). Вперше, починаючи з 1910 р. було змінено кількість етапів з 15 до 18, за рахунок зменшення середньої протяжності етапів. До участі в перегонах повернулися команди: учасники були поділені на дві групи: 39 чоловік входили до складу команд, 91 – змагались як "туристи" (аматори). В 1928 р. гонщики вже були поділені на три групи: 8 професійних команд, 9 регіональних команд (по 5 чоловік) і гонщики-аматори.

В 1928 р. Анрі Дегранж знову зіштовхнувся з проблемою домінування представників однієї команди Alcyon на п'єдисталі пошани, що змусило організаторів відмовитись від командної участі і розподілити учасників перегонів 1929 р. на професіоналів (As) і аматорів (туристів). Задля стимулювання конкуренції між гонщиками було введено заборону на використання сторонньої допомоги у випадку технічних проблем під час перегонів. В Тур де Франс 1930 р. вперше на старт вийшли не спонсорські, а національні команди, які склалися з 8 гонщиків (Бельгія, Італія, Іспанія, Німеччина, Франція), і 60 гонщиків-аматорів. Формат змагань серед національних команд зберігався до 1961 р.

Забезпечення учасників взяли на себе організатори Тур де Франс, які отримували допомогу від спонсорів в обмін на рекламу під час змагань. Тобто, не можна стверджувати, що організатори повністю відмовились від участі спонсорів в Тур де Франс.

В пошуках шляхів покращення Тур де Франс, організатори з року в рік вносили зміни в правила. Так, вже в 1930 р. гонщики отримали можливість використовувати технічну допомогу; переможець командного заліку визначався за результатами трьох кращих гонщиків команди. Змінювалась і система боніфікацій: якщо в 1932 р. переможець етапу отримував фору в 4 хвилини на наступному етапі, то в 1933 р. його бонус складав 1,5 хв.

Початок Другої світової війни перервав хронологію Тур де Франс.

Через підозру у співпраці з нацистами після звільнення Франції в 1944 р. видавництво L'Auto і вся його власність, включаючи права на проведення Тур де Франс, були конфісковані державою. В 1947 р. права на проведення Тур де Франс перейшли видавництву L'Equipe [181].

В перегонах 1947 р. був збережений формат участі національних команд. Серед десяти команд-учасниць були команди Франції, Бельгії, Італії, об'єднані команди Швейцарії і Люксембургу, Нідерландів і Франції та п'ять французьких регіональних команд. Призовий фонд становив 4 млн.580 тис.франків, а перший приз – 500 тис.франків [317].

З 1963 р. організатори Тур де Франс повернулися до участі професійних команд. На нашу думку, це був вимушений крок, обумовлений фінансовими проблемами. Економічна криза 1957-1958 рр., яка охопила США і капіталістичні країни Європи, негативно позначилась на промисловості і, зокрема, на компаніях, які виступали спонсорами Тур де Франс [312]. В пошуках нових джерел фінансування представники велоспорту приймають рішення не обмежуватись лише компаніями-виробниками вело продукції, а залучати виробників інших товарів і послуг, які також були зацікавлені в рекламі своєї продукції. Так французька компанія "Bic" , виробник запальничок і ручок, виступала спонсором п'ятиразового переможця Тура де Франс Жака Анкетіля (Jacques Anquetil); "Chlorodont" – німецький виробник зубної пасти переможця Тур де Франс 1960 р. Гастона Ненчіні (Gastone Nencini), тощо [317].

Варто відзначити, що багато спонсорів 1960-х рр. були виробниками зовсім "неспортивних" товарів, таких як алкогольні та тютюнові вироби.

В 1948 р. вперше була проведена пряма трансляція фінішу Тур де Франс, а з 1950 р. глядачі отримали можливість спостерігати в прямому ефірі за перебігом перегонів на всіх етапах. Організатори Тур де Франс отримали нове джерело доходів у вигляді продажу прав на телетрансляцію. Таким чином, розвиток телебачення сприяв зростанню популярності не лише Тур де Франс, а й велоспорту в цілому.

Починаючи з 1992 р. права на проведення Тур де Франс належать компанії Amaury Sport Organisation (ASO) – відділення французької медіагрупи Editions Philippe Amaury (EPA), якій належить газета L'Équipe. Amaury Sport Organisation організовує такі велоперегони як Париж-Рубе, Лієж-Бастонь-Лієж, Флеш-Валонь, Париж-Тур, Париж-Ніцца, Критеріум Дофіне та Вуельта Іспанія. Окрім велоспорту ASO виступає організатором змагань з таких видів спорту, як легка атлетика, гольф та автоперегонів "Париж-Дакар". На нашу думку, це підтверджує той факт, що окремі види спорту розглядаються в бізнесових колах як засіб отримання доходу, а отже відбувається і активний розвиток професійного спорту.

Другими за престижністю вважаються велоперегони Джиро д'Італія (Giro d'Italia) [266] – професійні багатоденні перегони, які проходять щорічно по території Італії протягом трьох тижнів зазвичай в травні-червні. Перші перегони відбулися в 1909 р.

Італія є однією з країн, в яких професійний велоспорт почав активно розвиватися з моменту свого зародження. Появі велоспорту на території Італії можна завдячити спортивній газеті La Gazzetta dello Sport, перший випуск якої з'явився 3 квітня 1896 р. з анонсом перегонів Мілан-Монца-Лекко-Ерба (Milano-Monza-Lecco-Erba). В 1905 р. за ініціативи редакції газети розпочалась Джиро ді Ломбардія (Giro di Lombardia), а з 1907 р. – Мілан – Сан-Ремо (Milano - San-Remo) [181].

В боротьбі за читачів, захоплені успіхом Тур де Франс, редакція La Gazzetta dello Sport вирішила створити аналогічні велоперегони, які б проходили по території Італії.

Перша Джиро д'Італія стартувала 13 травня 1909 р. в Лорето-Плейс в Мілані і складалася з восьми етапів загальною довжиною 2448 км. З 127 гонщиків лише 47 зуміли дістатися до фінішу. Переможцем став італійський велогонщик Луїджі Ганна (Luigi Ganna), який отримав грошовий приз у розмірі 5325 лір [227].

Починаючи з 1914 р. визначення переможця перегонів визначався за сумарним часом проходження дистанції, а не по очках, як це було раніше.

В 1922 р. Джиро д'Італія стає брендом: враховуючи успіх перегонів та появу публікацій про проведення аналогічних заходів La Gazzetta реєструє в Регіональній префектурі товарний знак "Giro d'Italia".

Через фінансові суперечки команди відмовилися від участі в перегонах 1924 р., тому участь брали одиночні-гонщики, харчування і проживання яких забезпечували організатори змагань.

З метою стимулювання учасників в 1927 р. ввели боніфікаційний час для переможців етапу. В 1931 р. затверджено рожеву майку лідера, а в 1933 р. – гірський залік та білу майку для одиночних гонщиків. Премія переможця перегонів була

збільшена до 296 тис. лір. Ці нововведення додали перегонам інтриги і сприяли росту їх популярності.

Після Другої світової війни, 15 червня 1946 р., через два тижні після проголошення Італії парламентською республікою, *La Gazzetta dello Sport* відновила проведення Джиро д'Італія. На нашу думку, це як найкраще демонструє важливість професійного спорту для членів суспільства.

Незважаючи на післявоєнну кризу італійська лотерея "Totip" надала в якості премії переможцю перегонів 1948 р. 1 млн.лір, а "Radiofortuna" запроваджує приз у розмірі 10 тис.лір переможцю етапу, в котрого буде 1 с переваги.

Починаючи з 1956 р. до проведення перегонів Джиро д'Італія, як і Тур де Франс, починається активне залучення спонсорів.

З початку 1990 рр. розширюється географія учасників: 96 з 180 учасників були представниками 19 країн. В 2005 р. з 197 учасників – 145 іноземців з 29 країн світу. Варто відзначити появу в 1989 р. спортсменів з СРСР. 97-й випуск Джиро д'Італія в 2014 р. вперше завершився перемогою гонщика з Латинської Америки колумбійця Наіро Кінтано (Nairo Quintana)

В 2017 р. стартував 100-й випуск Джиро д'Італія. Учасниками Італійського Гран-туру стали 195 велогонщиків з 32 країн, більшість з яких італійці (43 гонщика). Участь в перегонах взяли 22 команди [266].

Вуельта Іспанії (Vuelta a Espana) [323] - треті за престижністю професійні велоперегони, організовані газетою газетою "Diario Informaciones". Перший випуск Вуельта Іспанії стартував напередодні громадянської війни в Іспанії і Другої світової війни в 1935 р. В перегонах взяли участь 50 гонщиків з 7 країн. Більшість були іспанці (32). Маршрут перегонів довжиною 3425 км складався з 14 етапів.

Перегони 1936 р. були під загрозою зриву оскільки в Барселоні розпочались заворушення пов'язані з громадянською війною. Але попри це вони все ж відбулись.

Третій випуск Вуельта Іспанії проводився в 1941 р. Незважаючи на те, що громадянська війна тільки завершилась, а Європа потерпала від Другої світової війни, іспанці намагались повернутись до нормального життя і використовували спорт як засіб відволікання. Вуельта Іспанії була організована за підтримки уряду та

спортивної газети "Gol". Через війну кількість іноземних гонщиків була невисокою – лише 4 представники нейтральної Швейцарії з 32 учасників.

В зв'язку зі складною економічно ситуацією і війною Вуельта Іспанії не проводилась в 1943 і 1944 р.

Не зважаючи на труднощі, *Diario Informaciones* вдалось організувати 5-ті перегони Вуельта Іспанії в 1945 р. Як і в попередніх перегонах кількість іноземців була незначною: 8 представників Португалії з 54 учасників, що певним чином було пов'язано з політичною ситуацією.

В 1950 р. право проведення Вуельта Іспанії було передано видавництву *El Correo Español-El Pueblo*, яке відновило проведення велоперегонів лише в 1955 р. Після чотирьох років відсутності 10-ті перегони характеризувалися значною зацікавленістю з боку глядачів і великою кількістю учасників: 108 гонщиків у складі 18 команд представляли 9 країн. Це дало можливість Вуельті Іспанії увійти в трійку найбільших велоперегонів разом з Тур де Франс і Джиро д'Італія.

В 1959 р. було змінено формат перегонів. Після внутрішньоконандного суперництва було прийнято рішення про участь комерційних команд замість національних [323].

Отже, професійний велоспорт один із найпопулярніших індивідуально-командних видів спорту на європейському континенті. Розуміючи, що від інтриги під час перегонів залежить їх популярність, організатори і надалі продовжують вдосконалювати організацію змагань для підвищення видовищності і загострення конкурентної боротьби між гонщиками. Можна виділити наступні чинники організаційної ефективності професійного велоспорту:

– вдосконалення правил змагань. Визначення переможця на ранніх етапах Тур де Франс (1905-1912) та Джиро д'Італія (1909-1913) відбувалося за сумою очок набраних на всіх етапах. В подальшому ця система була замінена на визначення загального часу проходження етапів, що сприяло підвищенню конкуренції між учасниками і зростанню видовищності велоперегонів. Тур де Франс в період 1903-1909 та 1919-1924 проводився за принципом особистих змагань;

– введення нових номінацій (класифікацій). В Тур де Франс окрім жовтої майки лідера, в 1952 р. запроваджено звання "Найагресивніший гонщик"; з 1952 р. – зелену майку отримує лідер спринтерської класифікації; 1971-1989 рр. – класифікація проміжних спринтів; 1975 р. – молодіжна і гірська класифікація. Окрім майок відповідного кольору, гонщик отримує грошову винагороду. В Джиро д'Італія запроваджено зелену майку лідера гірського етапу (1974), білу майку в категорії найкращий молодий гонщик (1976) [266, 312, 323];

– планування маршруту перегонів. Маршрути професійних велоперегонів плануються таким чином, щоб на шляху було більше великих міст. Все частіше етапи перегонів проходять по території сусідніх країн. В 1978 р. Тур де Франс стартував в Лейдені (Нідерланди); в 1980 р. – у Франкфурті (Німеччина); в 2012 р. – в Льєжі (Бельгія). Тур де Франс–2017 пройшов по території Німеччини, Бельгії, Люксембургу та Франції. Маршрут Джиро д'Італія 1973р.проходив через Бельгію, Німеччину, Люксембург, Францію, Швейцарію [266, 312, 323]. Міста готові платити організаторам перегонів за право проходження етапів на їх території;

– залучення спонсорів. В 1953 р. Fiorenzo Magni підписав контракт з німецькою косметичною фірмою Nivea в якості титульного спонсора. Це поклало початок розширення кола потенційних спонсорів від виробників велосипедів і комплектуючих до них, до виробників інших товарів [227];

– активна співпраця з телевізійними компаніями. З 1950-х рр. починається активне залучення телебачення до висвітлення подій велоспорту. В 1963 р. телекомпанія RAI провадила щоденну пряму трансляцію останніх 10 км Джиро д'Італія. З лібералізацією європейського телевізійного ринку зростає конкуренція між телекомпаніями за право трансляцій велоперегонів, що сприяє зростанню доходів організаторів змагань, а отже і призового фонду та заробітної плати гонщиків;

– збільшення призового фонду. В 1949 р. призовий фонд Тур де Франс становив 12 млн.франків, з яких переможець отримував 1 млн. франків. В період 1954-1959 рр. сума виросла до 41 млн. 710 тис.франків. Проте, таке зростання призового фонду і розміру призових було пов'язане з високими темпами інфляції,

які охопили Францію в 50-х рр. XX ст. Після проведення девальвації і введенні в 1960 р. нового стабільного франку призовий фонд Тур де Франс становив 400 тис. франків, а перший приз – 20 тис.франків. До 1976 р. призовий фонд виріс до 1 млн. 4,5 тис.франків, а в 2001 р. – 16 млн.470 тис. франків. Після введення в 2002 р. в обіг нової валюти призовий фонд складав 2 млн.664 035 євро. Станом на сьогодні, призовий фонд Тур де Франс складає 2 млн. 280 тис. 950 євро. Переможець перегонів 2017 р. отримав 500 тис.євро [317];

– інтернаціоналізація змагань. На ранніх етапах розвитку національних професійних велоперегонів їх учасниками були переважно представники країни, в якій проводяться змагання. З розвитком велоспорту склад учасників стає більш інтернаціональний. Окрім європейських гонщиків збільшується кількість спортсменів з США та країн Азії;

– боротьба з допінгом. Проблема вживання заборонених препаратів існує в велоспорті досить тривалий час. Ще в 1949 р. італійський гонщик Фаусто Коппі в інтерв'ю зазначив, що в велоспорті всі гонщики, і він особисто, вживають амфетамін [55]. Після загибелі Тома Сімпсона (Tom Simpson) на Тур де Франс 1967 р. процедура допінг-контролю стала обов'язковою, особливо для переможців кожного етапу. На жаль, і надалі під звинувачення у вживанні допінгу потрапляють як окремі спортсмени (Ленс Армстронг, 2012 р.), так і цілі команди ("Festina", 1998 р.).

З моменту зростання популярності пересування на велосипеді в країнах Європи почали утворюватися перші організаційні структури в цьому виді спорту. Спочатку вони носили клубний характер. В середині XIX ст. професійний велоспорт розвивався відокремлено в різних країнах Європи. І якщо у Франції велосипедний рух об'єднував як аматорів, так і професіоналів, то в Англії спостерігалось чітке розмежування цих двох категорій.

В 1869 р. в Ліверпулі було сформовано перший вело клуб - Liverpool Velocipede Club, в 1870 р. в Лондоні Велосипедний клуб Піквіка (Pickwick Bicycle Club) та Аматорський велосипедний клуб (Amateur Bicycle Club). Як зазначав секретар Аматорського велосипедного клубу, метою організації є розвиток велоспорту серед вищих і середніх класів суспільства [246]. Гаррі Лоусону належить ідея створення в

1873 р. Брайтонського велосипедного клубу. Вартість велосипеда на той час була досить високою, що робило членство в клубі доступним не для всіх. Станом на 1878 р. членство в Брайтонському велосипедному клубі мали лише 20 чоловік [225].

Ідея створення Піквінського велосипедного клубу [271] з метою спілкування та проведення дозвілля належить шістьом друзям (Messrs. J. A. Johnson, Jno. Bryant, W. E. Maverly, K. M. Yeoman, L. C. B. Yeoman, D. S. Medcalf). На зустрічі в 1870 р. було обрано голову та секретаря клубу, прийнято рішення щодо його назви на честь роману Чарльза Дікенса ("Посмертні записи Піквінського клубу") та узгоджено, що кожен член клубу має обрати собі прізвище одного з персонажів роману і користуватися ним на всіх засіданнях. Протягом наступних двох років кількість членів клубу збільшилась до 16 осіб. Клуб організував перегони з грошовими винагородами, які виплачувались з членських внесків і коштів клубу.

В квітні 1874 р. в переписці між Піквінським та Мідлсексовським велосипедними клубами (Middlesex Bicycle Club, 1870 р.) обговорювалося питання аматорства і професіоналізму. Комітет Піквінського клубу висловив думку, що участь в змаганнях за грошові нагороди може бути розглянута як підстава для позбавлення гонщика статусу аматора. Так, в 1875 р. Дж. Вулфорд був позбавлений членства в клубі через звинувачення у професіоналізмі, оскільки він володів фірмою, яка виготовляла велосипеди. Проте, грошові винагороди, які отримували переможці змагань, організованих клубом до уваги не бралися [271].

В 1875 р. Піквінський клуб прийняв рішення про створення свого відділення в Вудфорді (Woodford) і розробку правил стосовно членства: філія отримувала право на самоврядування і знаходилась на власному фінансуванні за рахунок членських внесків, підпорядковувалася всім правилами Піквінського Клубу та отримувала представництво на загальних зборах Клубу.

Станом на 1875 р. на території Великої Британії функціонувала велика кількість велосипедних клубів, що послужило прийняттю рішення про проведення Чемпіонату серед аматорських команд в 1876 р. в цій країні. Це було початком формування міжнародних організаційних структур велоспорту та заклало створення національних федерацій.

З метою організації велоперегонів у Великій Британії 16 лютого 1878р. в Лондоні був створений Союз велосипедистів (Bicycle Union), який 1883 р. змінив назву на Національний союз велосипедистів (National Cyclists' Union) [287]. Національний союз велосипедистів став першим керівним органом велоспорту в Великій Британії, завданнями якого стало проведення чемпіонатів світу та розвиток велоспорту. В основу розвитку велоспорту Національний союз велосипедистів покладав статус аматорства. Проте, через відсутність міжнародної організації ці чемпіонати світу носили неофіційний характер.

Керуючись досвідом Великої Британії, в 1884 р. було засновано Асоціацію німецьких велосипедистів (Bund Deutscher Radfahrer), Італійську асоціацію велосипедистів (Unione Velocipedistica Italiana) [306] в 1885 р., Союз велосипедистів Франції (Union vélocipédique de France) [293] в 1881 р. За ініціативи перелічених національних організацій, а також велосипедних асоціацій Бельгії, Канади, Данії, Франції, Голандії та США, з метою централізації влади і організації змагань на міжнародному рівні 24 листопада 1892 р. було оголошено про створення Міжнародної асоціації велосипедистів (International Cyclists Association, ICA) [318].

Згідно Статуту новоствореної організації, до участі в змаганнях допускалися виключно аматори, а всі обрані посадові особи мали бути лише "почесними", тобто їх членство в організації було неоплачуваними та добровільним [263].

Міжнародна асоціація велосипедистів взяла на себе проведення Чемпіонатів світу. Перший чемпіонат Світу пройшов в Чикаго (США) в 1893 р. Проведення чемпіонату 1900 р. було заплановано у Франції, але через правило аматорства виникли суперечки між ICA та Союзом велосипедистів Франції, оскільки професійні перегони Бордо-Париж (1891), Париж-Рубе (1896), Париж-Брюссель (1896) сприяли поширенню професіоналізму серед велосипедистів.

Не дійшовши згоди, Франція та Італія прийняли рішення про відокремлення від ICA і створення конкуруючої організації - Міжнародного союзу велосипедистів (Union Cyclisme Internationale, UCI), який був заснований 14 квітня 1900 р. в Парижі представниками національних федерацій Бельгії, Франції, Італії, Швейцарії та США. З моменту створення Міжнародний союз велосипедистів є світовим керівним

органом велоспорту, місія якого полягає у розвитку велоспорту у всіх його формах, від змагальної до рекреаційної діяльності [318].

UCI взяв на себе обов'язки по проведенню Чемпіонату світу в 1900 р., в якому взяли участь як аматори, так і професійні велогонщики [267]. Одним з перших рішень UCI було введення заборони на участь у Чемпіонаті світу терміном на три роки представників тих країн, які виступали проти створення організації. Таким чином, британський Національний союз велосипедистів зміг приєднатись до UCI лише в 1903 р. [263]. Дане рішення, на нашу думку, дозволило зменшити вплив англійської концепції аматорства на розвиток європейського професійного велоспорту.

В компетенцію UCI входить реєстрація світових рекордів, допуск спортсменів на Ігри Олімпіад, організація змагань на відкритих і критих велодромах для аматорів і професіоналів. Так, з 1921 р. UCI проводить Чемпіонат світу для аматорів з шосейних перегонів, а з 1927 р. Чемпіонат світу для професіоналів.

З моменту свого створення UCI відповідав за розвиток як аматорського, так і професійного велоспорту. Разом з тим, Міжнародний союз велосипедистів не міг залишатись осторонь світових спортивних тенденцій. У 1965 р. під тиском МОК в структурі UCI було створено два допоміжні органи - Міжнародну федерацію аматорського велоспорту (*Fédération Internationale Amateur de Cyclisme, FIAC*), яка була розташована в Римі, та Міжнародну федерацію професійного велоспорту (*Fédération Internationale de Cyclisme Professionnel, FICP*) у Люксембурзі [318]. Міжнародна федерація аматорського велоспорту об'єднувала національні федерації п'яти континентів, зокрема, країн східного соціалістичного блоку, де існував лише аматорський спорт. Тож її основною місією було представлення велоспорту на Іграх Олімпіад. Координацію розвитку професійного велоспорту було покладено на Міжнародну федерацію професійного велоспорту. З початком професіоналізації олімпійського руху необхідність в існуванні двох федерацій відпала і в 1992 р. вони були реорганізовані.

Починаючи з 2005 р. під егідою Міжнародного союзу велосипедистів проводився UCI Pro Tour – серія змагань з шосейних велоперегонів, які проходили в

країнах Європи, Північної Америки та Австралії і включали в себе серед інших найпрестижніші професійні велоперегони, такі як Тур де Франс, Вуельта Іспанії та Джиро Італії. З 2009 р. ця серія змагань носить назву Світовий тур (UCI World Tour). Сезон 2017 р. включав в себе 37 перегонів, які проходили з січня по жовтень. Окрім трьох Гранд-турів, Світовий тур-2017 включав 14 багатоденних і 10 одноденних велоперегонів. Варто відзначити, що 30 перегонів проходять в країнах Європи, що ще раз підтверджує пріоритетний розвиток професійного велоспорту на європейському континенті.

3.2.3. Історичний аналіз розвитку професійного футболу

Футбол – один з найпопулярніших і найпоширеніших видів спорту в світі. До сьогодняшнього дня точаться дискусії стосовно його походження. Існують свідчення, що країнами походження цієї гри є Греція, Рим, Японія, Китай. Однак незаперечним є факт, що країною народження сучасного футболу є Велика Британія [34, 46].

В XII ст. у Великій Британії гра в м'яч вважалася народною розвагою. В грі могли брати участь понад сто осіб. На той момент жодних правил не існувало і часто гра супроводжувалася заворушеннями, що викликало незадоволення з боку місцевої влади і церкви і, як наслідок, стало причиною неодноразової заборони гри. В 1314 р. лорд-мер Лондона оголосив про заборону футболу в межах міста [34]. Порушення цього закону каралось позбавленням волі. Під час Столітньої війни між Англією і Францією королі Едвард III, Річард II, Генріх IV і Генріх V переслідували гру в м'яч, вказуючи на те, що футбол перешкоджає практикуватись у військовій підготовці, особливо в стрільбі з лука. В XV ст. футбол був заборонений і на території Шотландії.

Значний вплив на зростання популярності футболу в XV ст. відіграла Італія, де в ті часи був поширений свій різновид футболу – кальчо (calcio). Гра в кальчо була невід'ємним атрибутом урочистих заходів і свят у Флоренції. В ній була витонченість, якої не було в англійському футболі [254, 280].

В XVI ст. з поширенням пуританства, яке виступало проти необґрунтованих розваг, до яких було віднесено і спорт, зокрема, футбол, було накладено заборону на проведення будь-яких розважальних заходів в неділю, проте футбол залишався улюбленою розвагою серед населення. І вже в 1592 р. році в Шотландії заборона на футбол була знята, а в 1603 р. цей приклад наслідувала й Англія [308].

Така популярність не залишилась непоміченою. Завдяки директору коледжу Святого Павла Річарду Малкастеру, який підкреслював виховне значення і позитивний вплив на зміцнення здоров'я гри з м'ячем, футбол був включений в програму навчання закладів освіти [99].

До середини XIX ст. футбол розвивався стихійно. У 1830-1850 рр. на території Великої Британії налічувалося більше 70 футбольних клубів, які представляли університети, чоловічі клуби, паби, окремі села, представників однієї професії, але вони не мали офіційного статусу. Надалі не існувало єдиних правил гри. Майже кожна школа і кожна футбольна команда мали свої власні збірки правил. Правила обговорювалися перед початком матчу, а за їх дотриманням стежив ухвалений обома сторонами арбітр. Подібні матчі часто залучали глядачів, які укладали парі на його результат [308].

Перша спроба уніфікувати футбольні правила, які отримали назву "Кембриджські правила", була здійснена у 1846 р. на зібранні представників Кембриджського університету й інших навчальних закладів [253]. У 1857 р. в м.Шеффілд Натаніель Кресвік і Вільям Престо (Nathaniel Creswick, William Prest), які до того створили місцевий крикетний клуб, заснували найстаріший у світі футбольний клуб "Шеффілд" (Sheffield FC) [313]. Вже у 1859 р. ними були розроблені правила гри в футбол "Шеффілдські правила". Так розпочався процес трансформації народної розваги до виду спорту.

В 1862 р. в популярному на той час виданні Bell's Life з'явилася стаття Ебенезера Морлі, лондонського адвоката, засновника футбольного клубу Барнс (Barnes FC), в якій він наголошував на необхідності єдиних футбольних правил. 26 жовтня 1863 р. представники 11 лондонських клубів і шкіл зібралися в таверні "Вільні каменярі"(Freemason's Tavern) з метою обговорення правил гри. В ході

зустрічі було прийняте рішення про створення Футбольної асоціації Англії, першого офіційного керівного органу [311]. Шість зустрічей протягом 44 днів знадобилось членам новоствореної організації для вирішення ключових питань функціонування Асоціації та розвитку футболу: встановлено розмір вступного внеску, який складав одну гінею на рік; прийнято рішення, що інформація щодо змін в правилах мала публікуватись в спортивних газетах; уніфіковано правила змагань, в основу яких були покладені "Кембріджські правила", стандартизовано розмір і вага м'яча [253, 270]. Уніфікація футбольних правил призвела до кінцевого розподілу футболу і регбі. Це сталося 8 грудня 1863 р. [258, 268]. Без сумніву, рішення прийняті Футбольною Асоціацією Англії мали історичне значення для розвитку футболу як виду спорту і формування його організаційної структури, проте, поза увагою залишилось питання стосовно кількості гравців на полі та календаря змагань, як наслідок, ігри продовжували проводитись стихійно.

Перший футбольний турнір –Кубок Англії – між клубами Футбольної Асоціації Англії був проведений в 1871 р. Незважаючи на те, що з 50 клубів в першому кубковому матчі взяли участь лише 12 і було проведено 13 ігор, змагання викликали зацікавлення з боку глядачів. Всі команди на полі склались з 11 чоловік. Наступного року був проведений перший матч між національними командами Англії і Шотландії [311].

Тривалий час домінуюче положення займали команди публічних шкіл і університетів, тобто переважна кількість гравців були аматорами - представниками вищих соціальних верств. Але з часом представники робочого класу почали формувати свої команди. Долучились до розвитку футболу і представники церкви. Наприклад, команда "Aston Villa" [221] була заснована в 1874р. представниками уесліанської церкви, "Everton Football Club" [257] в 1878 р. при англіканській церкві Святого Домінго. З'являється розподіл гравців на аматорів і професіоналів, основним критерієм якого виступає класова приналежність. Футболісти-професіонали не допускались до участі в матчах, які проходили під егідою Футбольної асоціації Англії [311].

Розвиток залізничного транспорту сприяв поширенню футболу в Великій Британії і поза її межами. Команди отримали можливість відвідувати інші міста і країни заради спільних матчів. Перший міжнародний турнір відбувся в 1883 р. між збірними Англії, Ірландії, Шотландії і Уельсу [258].

На початку 80-х років XIX ст. помітними стають тенденції професіоналізації футболу. Важливим чинником, що сприяв цьому процесу, було поширення практики продажу квитків на матчі. Бажання отримати дохід спонукало власників команд відходити від принципів аматорства. В боротьбі за кращих гравців власники клубів почали таємно виплачувати окремим гравцям грошові винагороди за успішні виступи або за перехід з іншої команди.

Намагаючись зберегти аматорський футбол, Футбольна асоціація Англії в 1882 р. постановила, що гравці, які отримували від клубу винагороду або грошове відшкодування, що перевищували витрати за участь у змаганнях, позбавлялися можливості участі у турнірах, що проводились під егідою Футбольної асоціації Англії. Клуби, які наймали гравців-професіоналів, позбавлялися членства в Асоціації [46, 311].

В 1884 р., після розіграшу Кубка Футбольної асоціації, лондонський клуб "Аптон Парк" (Upton Park) подав протест, стверджуючи, що за клуб "Престон Норт Енд" (Preston North End) виступали професіонали. Вільям Саделл (William Sudell), президент і менеджер "Престона", публічно визнав, що його клуб платить своїм гравцям, і що подібна практика існує майже в усіх найбільших футбольних клубах Англії [310].

Відверті заяви Саделла і вимоги провідних клубів визнати право футболістів отримувати грошову компенсацію змусили керівництво Асоціації переглянути своє ставлення до футболістів-професіоналів. В 1885 р. професійний футбол був легалізований [258, 270]. Отже, необхідність легалізації професіоналізму у футболі була обумовлена комерційними чинниками.

Популяризація футболу викликала необхідність у створенні національних організацій. На початку 1888 р. шотландець Уільям Макгрегор (William McGregor) запропонував створити професійну футбольну лігу з провідних клубів Англії, які б

змагались за заздалегідь встановленим розкладом на своєму і чужому полі. На думку Макгрегора, це мало сприяти підвищенню зацікавленості глядачів і зростанню майстерності футболістів. Так в 1888 р. була створена Англійська футбольна ліга (The Football League) [255]., яка об'єднала 12 клубів (Accrington, Aston Villa, Blackburn Rovers, Bolton Wanderers, Burnley, Derby County, Everton, Notts County, Preston North End, Stoke City, West Bromwich Albion, Wolverhampton Wanderers). Англійська футбольна ліга являла собою автономну структуру, що підпорядковувалася Футбольній асоціації Англії, яка і надалі залишалась найвищим авторитетним органом англійського футболу.

З часу легалізації професіоналізму у футболі Футбольна асоціація та керівництво клубів розробили основні положення функціонування ліги і регулювання ринку праці гравців. Зокрема, було запроваджено практику укладання контрактів між клубами і гравцями, розроблено положення про резервування та перехід гравців [46, 301]. З одного боку, це зупинило безконтрольний перехід гравців між клубами та дозволило зберегти спортивну конкуренцію, з іншого боку, це обмежувало права гравців.

Варто відзначити, що поширення практики укладання контрактів в професійному футболі сприяла появі профспілки. 2 грудня 1907 р. була заснована "Асоціація професійних футболістів" (Professional Footballers' Association, PFA), найстаріша профспілка спортсменів. Причиною її створення була боротьба за підвищення ліміту заробітної плати гравців, який в 1901 р. був встановлений Футбольною лігою у розмірі 4 фунтів [311].

Хоча правила футболу були уніфіковані на початку 80-х рр. XIX ст., футбольні асоціації Англії, Шотландії, Ірландії і Уельса застосовували різні версії правил. Це створювало проблеми в організації міжнародних матчів, оскільки під час проведення матчів використовувалася редакція правил приймаючої сторони. Щоб вирішити цю проблему, за ініціативи британських асоціацій в 1886 р. було створено постійно діючий орган для регулювання правил гри – Міжнародну раду футбольних асоціацій [268].

Важливе значення для поширення футболу у світі відіграли міграційні процеси, які були характерними для Європи Нового часу. Перша гра в футбол за межами Європи відбувалася в Буенос-Айресі (Аргентина) в 1867 р. серед британських емігрантів [304]. В 1893 р. було сформовано Футбольну асоціацію Аргентини [300].

Першим європейським клубом за межами Великої Британії був датський футбольний клуб Копенгаген (Kjobenhavn Boldklub), створений в 1876 р. Так само в Данії, в 1889 р. було створено одну із перших національних футбольних асоціацій.

Футбол в Іспанію був завезений британськими емігрантами і одразу знайшов своїх прихильників. Іспанський король Альфонс XIII в 1902 р. започаткував проведення Кубку коронації між іспанськими командами (з 1977 р. Copa del Rey — Кубок короля) [295].

У Франції і Німеччині футболу довелося конкурувати з велоспортом і гімнастикою, які були популярними серед місцевого населення. Тому у Франції перші футбольні команди були створені шотландцями і англійцями. Перший національний чемпіонат Франції був проведений в 1894 р. серед шести команд. Однак, як і Іспанія, Франція не мала національної організації до першої світової війни. Перший національний чемпіонат Німеччини відбувся в 1903 р. [304].

З розширенням кількості команд Англійської футбольної ліги в 1892 р. було прийняте рішення про створення першого дивізіону з 16 команд і другого дивізіону з 12 команд. Так в системі змагань професійного футболу з'являється ротація між лігами.

З розширенням Англійської професійної ліги зростає і популярність футболу. Відвідуваність матчів Кубку Англії виросла з 17 тис.чоловік в 1888 р. до 120 тис.чоловік в 1913 р. Загальна відвідуваність за сезон виросла з 600 тис. чоловік до 5 млн. в сезоні 1905/1906 рр. На початку ХХ ст. імена і обличчя футболістів починають використовувати в рекламних цілях [308, 324].

Наведений аналіз дає можливість стверджувати, що на початку ХХ ст. відбувається активний розвиток професійного футболу і перетворення його на бізнес.

Після початку Першої світової війни чемпіонат було відновлено в 1919 р. Перший і Другий дивізіони були розширені до 22 команд. У наступному 1920 р. провідні клуби з Південної Футбольної ліги увійшли до складу Футбольної ліги, сформувавши Третій дивізіон (Football League Third Division), який був перейменований в 1921 р. в Третій південний дивізіон, так як паралельно з нових клубів був створений Третій північний дивізіон [255].

Матч між командами "Арсенал" і "Шеффілд Юнайтед" 22 січня 1927 р. вперше транслювався в прямому ефірі на радіо BBC, що сприяло збільшенню кількості футбольних уболівальників.

У 1939 р. чемпіонат був знову перерваний у зв'язку з початком Другої світової війни і був відновлений в сезоні 1946/1947 рр. Після жахів війни футбол став для людей одним з засобів повернення до повсякденного життя, що позначилось на відвідуваності змагань, яка сягнула 35 млн. чоловік.

У зв'язку зі збільшенням кількості команд у 1950 р. Третій дивізіон, Північ і Південь, було розширено до 24 команд, що збільшило загальну кількість клубів в Англійській футбольній лізі до 92. У 1958 р. було прийнято рішення про реорганізацію Третього дивізіону і створенні Третього і Четвертого дивізіону (Football League Fourth Division). Клуби в верхній половині турнірної таблиці Третього південного і північного дивізіонів сформували Третій дивізіон, а клуби з нижньої половини таблиці - Четвертий дивізіон. На сьогоднішній день система футбольних ліг Англії включає в себе 140 ліг, які комплектуються більш як з 480 дивізіонів.

Перша телетрансляція футбольного матчу між командами "Blackpool" і "Bolton Wanderers" відбулась в 1960 р. Проте, занепокоєння організаторів, щодо негативного впливу телевізійних трансляцій на відвідуваність змагань, тим самим зменшуючи основне джерело доходів від продажу квитків, спонукало їх до відмови від телетрансляцій. Так, в 1965 р. французський футбольний клуб Ренн відмовився від пропозиції у 50000 франків за право на трансляцію матчів по телебаченню, а Британська футбольна прем'єр-ліга відхилила пропозицію BBC в мільйон фунтів за право прямої трансляції матчів чемпіонату в 1967 р. [214].

Однак, з часом стало зрозуміло, що відвідуваність змагань в першу чергу залежить від якості спортивного видовища і спортивних споруд. Це поклало початок тісної взаємовигідної співпраці між футболом і телебаченням.

Незважаючи на зростання доходів в професійному футболі, заробітна плата гравців підлягала обмеженню. Окрім того, права професійних футболістів поршувались умовами контракту, а саме положеннями про резервування і трансфер, які обмежували перехід до інших команд навіть після завершення терміну дії контракту.

Завдяки діяльності Асоціації професійних футболістів в 1961 р. гравцям вдалось домогтися скасування ліміту заробітної плати і Джонні Хейнс з "Фулхемо" став першим гравцем, який почав отримувати 100 фунтів на тиждень. А рішення суду у справі Джорджа Істхема проти "Ньюкастл Юнайтед" (Eastham v. Newcastle United) в 1978 р. визнало систему резервування і передачі гравців необґрунтованою [255, 258, 324]. Дані рішення поклали початок реформ у регулюванні трудових взаємовідносин в професійному футболі.

Незважаючи на популярність футболу, на відміну від Великої Британії, іншим європейським країнам знадобилось більше часу для створення національних професійних футбольних ліг. До кінця 1920-х рр. в більшості країн Європи розвивався аматорський футбол. В 1929 р. створено Іспанську професійну футбольну лігу (La Liga) [279] та Італійську професійну футбольну лігу (Serie A) [280]., в 1932 р. професійну футбольну лігу Франції (Ligue 1), 1963 р. – Німецьку футбольну Бундеслигу (Fußball-Bundesliga) [261].

Професіоналізація європейського футболу привела до змін і в Латинській Америці. В 20-30-хх рр. ХХ ст. спостерігався відтік латиноамериканських футболістів в країни Європи, де заробітна плата гравців була вищою. Наприклад, в 1928 р. аргентинський футболіст Раймондо Орсі перейшов грати в "Ювентус" після того, як італійська сторона запропонувала йому щотижневу заробітну плату в розмірі 8 000 лір, новий Fiat і бонус в розмірі 100 000 лір [304]. Зіткнувшись з втратою кращих гравців, латиноамериканські клуби були змушені перейти від аматорського до професійного футболу.

Незважаючи на успішні виступи англійських клубів на чемпіонатах різного рівня, наприкінці 1980-х рр. в англійському футболі спостерігається значний спад. Стадіони були в поганому стані, звичайним явищем під час матчів ставали випадки хуліганських вчинків вболівальників. Саме хуліганські дії фанатів "Ліверпуля" призвели до трагедії 29 травня 1985 р. на стадіоні Ейзель (Брюсель, Бельгія), коли під час матчу між італійським "Ювентусом" і англійським "Ліверпулем" внаслідок обвалу стіни загинуло 39 осіб, а сотні отримали поранення. Через дану трагедію всі англійські клуби на п'ять років були позбавлені участі у турнірах, які проводились під егідою UEFA [320]. Ще одна трагедія на стадіоні "Хіллсборо" (Шефільд, Англія) 15 квітня 1989 р. під час пів-фіналу між клубами "Нотінгем Форест" і "Ліверпуль" призвела до загибелі 96 вболівальників "Ліверпуля". Ці події негативно позначились на англійському футболі: знизилась відвідуваність матчів, а відповідно і доходи клубів, що призвело до переходу англійських футболістів до інших європейських клубів.

З метою покращення рівня англійського футболу та фінансової ситуації 17 липня 1991 р. було прийняте рішення про реорганізацію структури професійного англійського футболу. 22 клуби, які входили в Перший дивізіон Футбольної ліги створили Прем'єр-лігу (Premier League) [294]. Новостворений вищий дивізіон отримував комерційну незалежність від Футбольної асоціації та Футбольної ліги і міг самостійно вести переговори щодо продажу прав на телевізійні трансляції та укладати спонсорські угоди.

Одразу після створення Прем'єр-ліга уклала п'ятирічний контракт на телевізійні трансляції з "Sky Sports" та BBC, вартістю 304 млн. фунтів стерлінгів, а Футбольна ліга на 24 млн. фунтів стерлінгів з телекомпанією ITV [255].

З утворенням Прем'єр-ліги в Футбольній лізі залишилося три дивізіони. Формат чемпіонату не змінився: в турнірі взяла участь та ж кількість команд, що і раніше в Першому дивізіоні (22 команди); правила ротації команд між Прем'єр-лігою та новим Першим дивізіоном залишилися такими ж, як і між старим Першим і Другим дивізіонами. В 1995 р. згідно рішення FIFA Прем'єр-ліга скоротилася до 20 клубів .

Сьогодні керівним органом світового футболу є Міжнародна федерація футболу – FIFA (Fédération Internationale de Football Association) [258]. Необхідність створення єдиної організації для управління футболом на міжнародному рівні виникла на початку ХХ ст. у зв'язку з популяризацією футболу та збільшенням кількості міжнародних матчів серед європейських команд. Ідея створення міжнародної футбольної організації, команди якої б змагали за єдиними правилами вперше була оприлюднена в 1902 р. представниками Нідерландів. Ця ідея була підтримана Асоціацією футболу Франції, яка виступила з ідеєю створення "Європейської федерації" [270]. Футбольна асоціація Англії зайняла нейтральну позицію.

Міжнародну Федерацію футбольних асоціацій (FIFA) було засновано 21 травня 1904 р. в Парижі представниками Франції, Бельгії, Данії, Нідерландів, Іспанії, Швеції, Швейцарії. Футбольна асоціація Англії визнала існування нового керівного органу і стала членом FIFA лише в 1906 р. [258].

В 1912 р. кількість членів FIFA зросла до 21 національної асоціації, в 1930 р. до 41. Міжнародна федерація футболу розширила свій вплив за межі європейського континенту після включення до свого складу Асоціації футболу ПАР в 1909 р., Асоціації футболу Аргентини в 1912 р., Федерації футболу США в 1913 р.

Сьогодні FIFA об'єднує 211 національних федерацій. Ще одним доказом глобалізації міжнародного футбольного руху є збільшення кількості країн-учасниць відбіркових матчів Чемпіонату світу: з 32 в 1934 р. до 200 в 2014 р.

З моменту створення FIFA не поділяла футболістів на аматорів та професіоналів. Критерієм розподілу футболістів був рівень їх спортивної майстерності та вік.

FIFA взяла на себе обов'язки організації і проведення міжнародних турнірів. В 1908 р. футбол вперше був включений в якості офіційного виду спорту до програми Ігор Олімпіад і до появи Чемпіонату світу з футболу олімпійські футбольні турніри вважалися найбільш престижним. З огляду на це у членів FIFA з'явилась думка про проведення власних глобальних змагань.

Перший Чемпіонат світу під егідою FIFA відбувся в 1930 р. в Уругваї, участь в якому взяли 13 команд. Рішенням FIFA Чемпіонат світу мав проводитись раз на чотири роки. До початку Другої світової війни було проведено три Чемпіонати світу з футболу (1930, 1934, 1938 рр.) і відновити його проведення вдалось лише в 1950 р.

В 1991 р. в Китаї був проведений перший Чемпіонат світу з футболу серед жіночих команд, що підтверджує реалізацію політики FIFA щодо гендерної рівності.

Сьогодні найпрестижнішим світовим турніром серед клубних команд є Ліга Чемпіонів, колишній Кубок Європи (1955-1991 рр.).

Потрібно особливо відзначити рішення МОК і FIFA про допуск професійних футболістів до олімпійського турніру. Футбол з'явився в програмі Ігор Олімпіад в 1900 р. Незважаючи на те, що FIFA об'єднувало як футболістів-аматорів, так і професіоналів, згідно позиції МОК професіонали ні за яких обставин не допускались до участі в Іграх Олімпіад. У "Новинах FIFA " (1981 р., листопад, № 221) зазначалося, що FIFA рекомендує називати футболістів просто гравцями замість "професіонали" і "аматори"[46, 258]. FIFA ухвалила рішення класифікувати гравців у міжнародному футболі за віком і рівнем їх майстерності. Тому в 1984 р. в Лос-Анджелесі в складах олімпійських команд з'явилися футболісти-професіонали.

3.3. Періодизація розвитку європейського професійного спорту

При вивченні будь-якого явища основоположним є питання про те, що зумовило його появу і регулює функціонування в даний час і розвиток в майбутньому.

При визначенні періодів генези європейського професійного спорту ми спиралися на думку В. Платонова (2009) та О. Борисової (2011), що в процесі вивчення такого масштабного явища, неможливо орієнтуватися на один чинник, а необхідно враховувати їх сукупність, зокрема політичного, економічного, соціального і спортивного характеру [19,145].

Розвиток професійного спорту в різних країнах світу визначається певними чинниками, серед яких можна виділити організаційні, політичні, економічні, соціальні, рекреаційні, історичні особливості розвитку країни, регіону і навіть міста.

В ході дослідження європейського професійного спорту були запропоновані такі критерії періодизації, як стан професійного спорту в конкретний історичний період, ставлення суспільства до нього, наявність організаційних структур та відповідного правового регулювання в галузі професійного спорту, рівень економічної ефективності від комерційної діяльності в професійному спорті.

Розвиток і функціонування будь-якого явища нерозривно пов'язані з історичними періодами розвитку суспільства. В різні історичні періоди професійний спорт посідав відповідне місце у суспільному житті, що й визначало особливості його функціонування.

Витоки професійного спорту на Європейському континенті варто шукати на території Греції, де у V–IV ст. до н.е. (570–480 рр. до н.е.) з'явилися перші ознаки професіоналізму у спорті. Цей час характеризується поступовою втратою культового характеру Олімпійських ігор і підвищенням уваги до видовищності змагань [46, 145].

З часів виникнення і більш ніж тисячолітньої історії Олімпійських ігор Стародавньої Греції культові чинники були визначальними в їх існуванні [26]. Окрім релігійної складової це сприяло об'єднанню і формуванню національної свідомості греків. Переможець Олімпійських ігор являв собою ідеал всебічного розвитку – духовної та фізичної досконалості, був героєм і прикладом для наслідування.

Проте, зміни в політичній, економічній і соціальній царині життя призвели і до істотних змін моральних цінностей греків, що відобразилось на їх ставленні до Олімпійських ігор та інших змагань, що ознаменувалося поступовою частковою зміною їх орієнтації з культової до розважальної. Отже, починаючи з IV ст. до н.е. відбувся поступовий перехід від релігійного характеру давньогрецьких Олімпійських ігор до видовищного характеру атлетичних змагань. Очевидно, що поява атлетів-професіоналів припадає на розквіт стародавніх Олімпійських ігор.

Поступово знижувалося зацікавлення глядачів такими видами змагань як біг, метання списа, метання диска та ін., тоді як все більшої привабливості набували

боротьба, кулачний бій і панкратіон, для яких було характерно демонстрація сили, грубості та жорстокості.

Атлетичні змагання все більше ставали розвагою для простого народу і заняттям для бідних людей, які мали низький рівень культури та освіти [26]. В папірусі Herminus (194 р. до н.е.) згадувалися атлети, які характеризувалися в значній мірі як "неграмотний" або "неписменний" [321].

Зростає кількість спортивних заходів, які щедро фінансуються і проводяться в період між Олімпійськими іграми. За теорією Девіда Янга [321], грошей, які атлет отримував за перемогу на таких змаганнях вистачало для початку кар'єри, а подальші перемоги забезпечували його всім необхідним. З метою підвищення авторитету міст-держав і їх правителів поширюється практика найму і підготовки атлетів до змагань. Так, у 300 р. до н.е. місто Ефес субсидує двох молодих атлетів з метою їх участі у Панелінських іграх.

Професіоналізація спорту Стародавньої Греції сприяла вдосконаленню методики та організації підготовки атлетів. На відміну від початкового періоду історії давньогрецьких Олімпійських ігор, коли атлети виступали в декількох видах змагань, в ході професіоналізації давньогрецького спорту відбувається їх вузька спеціалізація. Претенденти на участь в Олімпійських іграх упродовж десяти місяців тренувались в гімнасіях під керівництвом тренерів, які працювали на професійній основі. Підготовка атлетів до Ігор носила систематичний характер і включала в себе не лише різноманітні засоби і методи і тренування, але й знання в галузі медицини, гігієни, масажу, харчування.

Метою змагальної діяльності атлетів стають призи, грошові винагороди, суспільне визнання та інші блага. На думку В.М. Платонова, М.М. Булатової, С.Н. Бубки [145] це стало однією з причин занепаду олімпійського руху в Стародавній Греції. Проте, на думку А.В. Починкина [150] причинами поступового занепаду і припинення Ігор є економічне ослаблення Греції, припинення державної фінансової підтримки гімнасій, спортсменів та Олімпійських Ігор, поширення християнства. На нашу думку, саме професіоналізація давньогрецького спорту стала

поштовхом для еволюції спорту в цілому, виокремлення його професійного напрямку.

За часів панування Римської імперії (146 р. до н.е.) атлети почали об'єднуватися в професійні спілки – атлетичні гільдії, які користувалися опікою та матеріальною підтримкою римських імператорів. Між Олімпійськими іграми та іншими культовими змаганнями представники професійних спілок брали участь у різноманітних змаганнях і змагались між собою. Ці об'єднання професійних спортсменів фактично були прототипами сучасних професійних спортивних клубів [46, 321].

Отже, професіоналізація давньогрецького спорту була явищем не випадковим. Вона була наслідком істотних змін в житті давньогрецького суспільства, що проявилися у всіх сферах життя суспільства і мала значний вплив на трансформацію спорту і форм його функціонування.

Інформація про професіоналізацію спорту Стародавньої Греції є достатньо відомою. Разом з тим, у доступній нам літературі практично відсутній розгляд ознак професійного спорту у Римській імперії.

Загальновідомо, що захоплюючим видовищем стародавнього Риму були гладіаторські бої, які за часи свого існування використовувалися не лише як покарання і розвага, а і як засіб політичного впливу. Звичай проведення гладіаторських боїв виник з поховальних обрядів ритуальних вбивств рабів і військовополонених. Перші гладіаторські бої відбулися у Римі в 264 р. до н.е. і були організовані синами на честь загиблого батька Бруту Пере [226].

Поступово гладіаторські бої перестали розглядатись в контексті поховальних обрядів і почали використовуватися заможними римлянами як засіб підвищення авторитету і соціального іміджу [238]. Становлення гладіаторських ігор як масового видовища датується 105 р. до н.е. Гладіаторські бої організовувались на честь військових перемог, відзначення візитів посадових осіб та з метою відволікання населення від політичних і економічних проблем.

По всій території Римської імперії будувалися арени для гладіаторських поєдинків. Найбільшою з них вважається римський Колізей, якій вміщував понад

50 тис. глядачів. На честь закінчення будівництва Колізею у 80 р. до н.е. імператор Тіт організував гладіаторські бої, які тривали 100 днів [85].

Про проведення ігор повідомляли населення спеціальними оголошеннями, які писалися фарбою на стінах будинків і громадських будівель або проголошувалися на площах. У них вказували подію, з нагоди якої влаштовують ігри, ім'я організатора, кількість гладіаторів та програму змагань. Часто під час ігор глядачам роздавали хліб і вино[132]. В такий спосіб державні діячі та заможні римляни використовували гладіаторські бої як засіб соціально-політичного впливу і підвищення власного авторитету.

Організація гладіаторських боїв була коштовною справою, що могли собі дозволити лише заможні римляни, які орендували або купували бійців на період ігор.

Людей, які займалися купівлею, вербуванням та підготовкою гладіаторів, називали ланістами (lanista - лат.)

На той час існувала чітка система підготовки бійців. Оскільки переможці боїв були "зірками" того часу, високий рівень фізичної підготовленості був необхідною умовою попиту на гладіаторів з боку глядачів. З цією метою для підготовки гладіаторів існували спеціальні школи, де гладіатори вдосконалювали фізичну підготовленість, навчалися мистецтву ведення бою і володіння різними видами зброї. Гладіаторам надавалася професійна медична допомога у випадку поранень, у школах працювали досвідчені лікарі і масажисти [132, 238].

Більшість гладіаторів були рабами, засудженими злочинцями або військовополоненими. Проте, чимало гладіаторів були за походження вільними римлянами, які добровільно брали участь в іграх з метою збагачення і слави. Гладіатори-добровольці звалися "аукторати" (auctorati - лат.). Сума, яку на початку отримували аукторати, була незначною, не більш 2000 сестерціїв, що дорівнювало вартості некваліфікованого раба. За кожний вихід на арену аукторат одержував визначену винагороду. Гладіатори-раби мали можливість вибороти собі свободу [85]. Це був, на нашу думку, своєрідний диференційований підхід до оплати праці.

У разі оренди бійців, за померлого в бою гладіатора, ланіста міг вимагати від організатора бою компенсацію в сто разів вищу, ніж він отримав за переможця. Організатор ігор мав переважне право приймати рішення щодо результату бою і очевидно, що ні він, ні ланіста не були зацікавлені у загибелі на арені професійних бійців, які були для них джерелом доходів [85].

Практика проведення гладіаторських боїв простежується до 404 р., коли вони були заборонені в зв'язку з поширенням в Римській імперії християнства [238, 226].

Отже, гладіаторські бої, зважаючи на їхню популярність, використовувались заможними римлянами з метою підвищення соціального іміджу та як засіб відволікання населення від політичних та економічних проблем, а гладіатори являли собою джерело доходів для організаторів ігор.

Таким чином, сукупність наукових фактів дає можливість виділити перший період розвитку європейського професійного спорту – появи ознак професіоналізму у спорті, який тривав з V–IV ст. до н.е. до 404 р.(рис.3.1). В Античний період визначальними чинниками генези європейського професійного спорту були культові та соціально – політичні.

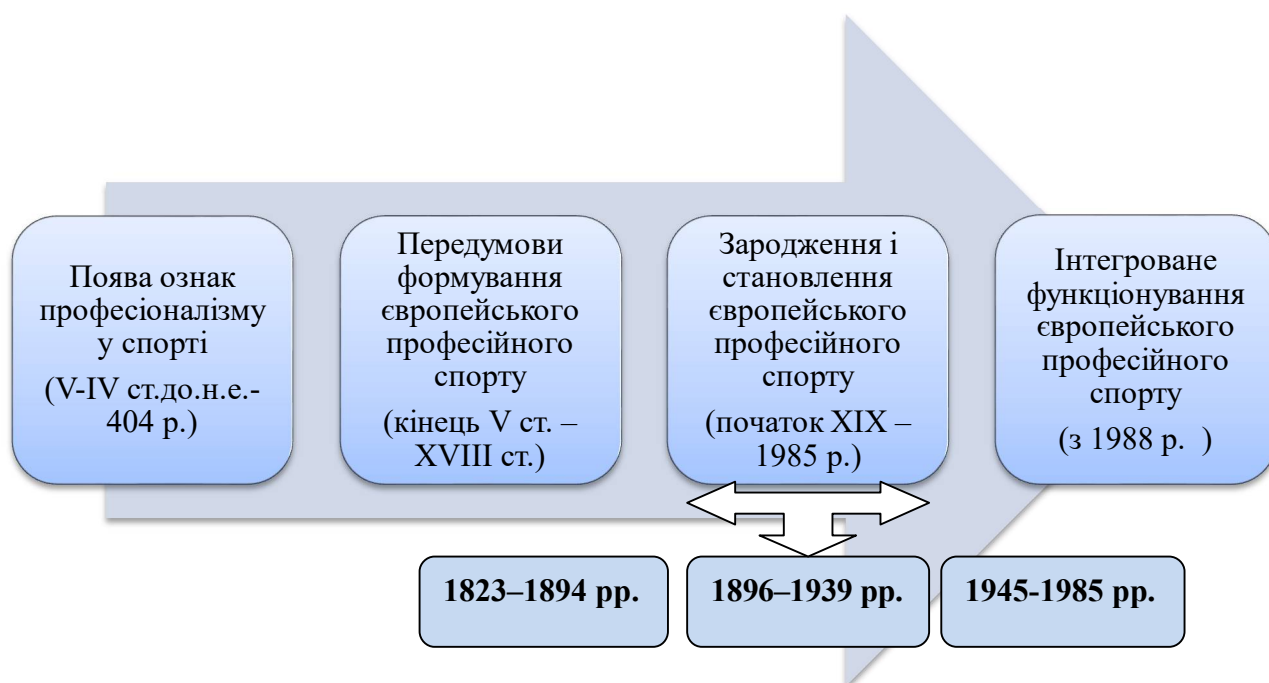

Рис.3.1. Періоди та етапи розвитку європейського професійного спорту

Другий період – кінець V ст.–XVIII ст. – можна охарактеризувати як період передумов формування європейського професійного спорту. Професійні відносини починають розвиватися в таких видах спорту як теніс, боротьба, бокс, футбол, велоспорт, веслування, кінні перегони.

Часи Середньовіччя (кін. V –XVI ст.) характеризуються зародженням і розвитком різноманітних видів спорту саме в країнах Європи, зокрема в Англії і Франції. Незважаючи на те, що в Середньовіччі змагальна діяльність була обумовлена лицарською і військовою підготовкою, їй були притаманні певні ознаки професійного спорту, а саме створення видовища з метою отримання грошової винагороди. Так, в часи Середньовіччя в Європі монархи влаштовували різноманітні турніри і військові ігри не лише для вдосконалення військової майстерності дворян, а і для задоволення потреб людей у розвагах. Одним з найпоширеніших видів змагань середньовічних європейських турнірів були кінні перегони.

За даними М.А. Тіхонової [184], вже у Середні віки існували спортивні організації у вигляді професійних напіввійськових союзів, які започатковувались на публічно-правових або на приватноправових засадах (на підставі договору).

До пізнього Середньовіччя і Ренесансу можна відносити широке поширення в різних частинах Європи зокрема у Франції, борців-професіоналів, які демонстрували свої навички за гроші. Великою популярністю серед глядачів користувались акробати, атлети які піднімали велику вагу та інші спортсмени [46, 145].

В XIII-XVI ст. поширення в Європі набуває гра корт-теніс або "jeu de raime" (фр. – гра долонею), прототип сучасного тенісу. В XVI ст. у Парижі існувало 1800 тенісних кортів [19, 34, 314].

В Англії гра отримала назву "теніс" (фр. "tenez" – "ось вам, беріть"). Це слово англійці знайшли в судовому документі датованому кінцем XIV ст., в якому йдеться про Вільяма Террі з Кентербері, власника дорожнього притулку, який дозволив грати в теніс (у документі – "tenesse") декільком мешканцям за часів англо-французької Столітньої війни (1337–1453 pp.), що на той час вважалось правопорушенням [34].

Коли в 1530 р. у королівському палаці Хемптон Корт побудували перший в світі тенісний майданчик, теніс отримав славу "королівської гри". Як зазначає О.В. Борисова [19], важливим економічним чинником в розвитку тенісу, є те, що XIII–XIV ст. саме розіграш монети в 60 су визначив формування 15–ти бальної системи тенісного рахунку.

На противагу аристократичному тенісу в XII ст. в середньовічній Англії з'являється футбол, який став розвагою для нижчих прошарків населення. Негативне ставлення представників влади та церкви стало причиною заборони гри. Порушення цього закону каралось позбавленням волі.

Але, незважаючи на дію економічних чинників, в часи Середньовіччя в функціонуванні професійного спорту визначальними були прикладні чинники. Підтвердженням цього є факт, що за часів Столітньої війни (1337-1453 рр.), було введено заборону на азартні ігри, теніс і футбол, оскільки вони перешкоджали практикуватись у більш важливій військовій підготовці, особливо в стрільбі з лука.

Можемо зробити висновок, що ознаки професійного спорту, притаманні змагальній діяльності Стародавньої Греції та Середньовіччя дають можливість говорити про існування прототипів професійного спорту в частині задоволення потреб у розвагах, а не як різновиду підприємницької діяльності.

Передумовами виникнення і розвитку європейського професійного спорту були еволюційні процеси, що розпочалися на території Європи в XV ст.

Епоху Нового часу у Західній Європі традиційно пов'язують з утвердженням, товарно-грошових відносин, що в свою чергу, спричинило розвиток та поширення ринкових відносин і створило ефективні передумови економічного, політичного і соціального характеру для зародження професійного спорту на початку XVIII ст. [46].

Сукупність зовнішніх і внутрішніх факторів сприяли тому, що спорт, як специфічний вид людської діяльності найбільшої популярності і розвитку набув у Великій Британії, яка вважається "Першою промисловою нацією" в історії економічного зростання. Це позначилось і на розвитку професійного спорту.

В табл.3.4. представлені показники валового внутрішнього продукту (ВВП) на душу населення в період з 1700 р. до 1910 р. Лідером за ВВП в цей період була Велика Британія, яка суттєво випереджала інші країни Європи в економічному зростанні [316].

Таблиця 3.4.

Показники валового внутрішнього продукту (ВВП) на душу населення в країнах Європи з 1700 по 1910 рр. (\$ 1990)
(за даними Richard H. Tilly, 2010)

Країна	Рік				
	1700	1760	1820	1870	1913
Велика Британія	1130	1365	1707	3191	4921
Бельгія			1319	2697	4220
Нідерланди			1821	2753	4049
Данія			1274	2003	3921
Німеччина			1958	1821	3648
Франція			1230	1876	3485
Швейцарія			1280	2202	4266
Швеція			1198	1664	3096
Італія			1198	1664	3096
Португалія			963	997	1244

Зародженню професійного спорту сприяли високий рівень урбанізації та масове переселення у міста; науково-технічний розвиток; виникнення автомобільної промисловості і утворення промислової інфраструктури (залізничне, транспортне та морське сполучення, телеграф та інші комунікації); утвердження демократичних громадянських прав і свобод; зміцнення фінансових взаємозв'язків як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках [56, 119]. Механізація засобів виробництва спричинила стрімке зростання обсягів виробництва та продуктивності праці, що призвело до покращення добробуту населення і збільшення вільного часу. [46, 195]. Таким чином, індустріалізація і урбанізація дозволили населенню частину вільного часу присвячувати спорту і відвідуванню спортивних змагань.

Окрім того спостерігалось зниження релігійного впливу церкви на життя суспільства становлення і розвиток системи освіти, що не могло не позначитись на розвиткові спорту.

Історичний аналіз розвитку видів професійного спорту в Європі дозволив виділити окрім соціально-економічних передумов розвитку європейського професійного спорту ще і модифіковано-рекреаційні, власне спортивні передумови. Під впливом соціального запиту відбувається процес трансформації різних форм рекреації, таких як гра в м'яч, їзда на велосипеді, кулачні бої, до видів спорту, що доцільно розглядати, як власне спортивні передумови.

Професійний спорт як явище починає зароджуватись у Новий час. Ще в XVI ст. в Англії перевізники-човнярі почали влаштовувати перегони по Темзі поблизу Лондона. З 1715 р. проходять найстаріші у світі змагання з веслування "Doggett's Coat and Badge". Окрім призів переможці отримували 250 фунтів стерлінгів за перше місце, 150 фунтів стерлінгів за друге місце, 100 і 50 фунтів стерлінгів за третє і четверте місця відповідно [247]. З 1716 р. міська влада почала проводити щорічні змагання. Переможець отримував приз – червону пов'язку на рукав із зображенням човняра. Такий знак був рекламою, як для самого переможця, так і для власника тієї переправи, де працював переможець. Веслування набуло популярності в Англії, але до участі у змаганнях допускались лише човнярі-професіонали, тобто особи, пов'язані своєю трудовою діяльністю безпосередньо з веслуванням. Правил змагань в ті часи не було, і умови обговорювалися безпосередньо перед їх початком.

Розвиток кінних перегонів розпочався в XVII ст. в Англії. У XVIII ст. відбулося відкриття найбільших іподромів в таких містах Великої Британії як Епсом, Аскот, Ньюмаркет і Донкастер. Пізніше іподроми почали з'являтися у Франції.

Згодом в Англії кінні перегони почали регулюватися Національними правилами і положеннями і був організований перший жокейський клуб, який отримав повноваження контролю за проведення кінних змагань[34].

Починаючи з середини XVIII ст. великої популярності в Англії набуває бокс. З 1698 р. в Королівському театрі Лондона проводилися регулярні боксерські змагання з визначеними грошовими винагородами, а з появою гемблінгу поширюється практика матеріальної підтримки перспективних бійців з боку аристократії. Так Джеймс Фігг в 1719 р. за підтримки графа Петерборо збудував школу єдиноборств з

ареною і місцями для глядачів, де проводились бої за грошові винагороди серед чоловіків і жінок [264]. Правила Броутона, та Правила Лондонського призового рингу регулювали не лише умови проведення змагань, а і фінансові взаємовідносини між боксерами, організаторами змагань і гемблерами.

З іншого боку, у тенісі популярність гри на гроші, доступність кортів, здебільшого, для заможних прошарків населення та обмежений простір для глядачів не дозволяли йому стати масовою розвагою. В Англії теніс продовжував існувати, але королівські майданчики залишалися недоступними, а господарі приватних кортів воліли здавати їх в оренду акторам - це виявилось більш прибутковою справою [19,36]. В ті часи гра в теніс велась здебільшого на гроші, а борги з переможених тенісистів стягувались навіть через суд.

В 1592 р. і в Шотландії заборона на футбол була знята, а в 1603 р. цей приклад перейняла Англія. Як вже зазначалося, значний вплив на посилення популярності футболу в Англії XV ст. відіграло італійське кальчо, яке було невід'ємним атрибутом урочистих заходів і свят у Флоренції.

Таким чином, початок XVIII ст. характеризується появою ознак професіоналізму у стосунках зі спортсменами в таких видах спорту як теніс, бокс, футбол, веслування. Проте, відсутність єдиних правил з видів спорту, систематичності проведення змагань та організаційних структур, які б контролювали їх розвиток дає можливість говорити про хаотичне і епізодичне існування ознак професійного спорту. Рекреаційні чинники виступають основними у розвитку професійного спорту в Новий час, оскільки ключове значення у популяризації видів спорту відігравало зацікавлення з боку аристократії та соціальний запит.

Третій період — початок XIX–1985 р. — характеризується зародженням і становленням європейського професійного спорту. На нашу думку в даному періоді доцільно виділити наступні етапи: 1823–1894 рр.; 1896–1939 рр.; 1945–1985 рр.

Межами першого етапу на нашу думку, варто вважати 1823 р., коли вперше було застосовано поняття “професіонал” на змаганнях з веслування в Оксфорді та 1894 р., коли текст правил аматорства з'явився у бюлетені МОК №1. Пояснюється

це домінуванням Великої Британії на міжнародній політичній арені, і, як наслідок, її впливом на розвиток спорту в Європі. Одним з ключових елементів цього впливу було дотримання статусу аматорства, критерієм якого була соціальна приналежність спортсменів.

На погляд істориків спорту, вперше поняття "аматор" і "професіонал" практично були застосовані на змаганнях з веслування в Оксфорді у 1823 р. Стефану Девісу, який за професією був човнарем, заборонили брати участь у змаганнях з веслування, оскільки, ті хто мав перевагу в силі або майстерності, обумовлених професією, не допускався до аматорських змагань [19, 46,145]. Як Хенлейская королівська регата (Henley Royal Regatta), яка проводилась з 1839 р. саме для аматорів. У 1879 році організатори регати дали перше формальне визначення поняття "аматор", згідно якого жодна особа не могла вважатися аматором, якщо вона коли-небудь брала участь в будь-яких відкритих змаганнях на парі, гроші або вступний внесок, коли-небудь змагалась з професіоналами заради призу, була оплачуваним інструктором, хто є чи був за професією механіком, ремісником або робітником.

Заснування в 1857 р. першого футбольного клубу "Шеффілд" створення Футбольної асоціації Англії (1863) – першого офіційного керівного органу, легалізація професійного футболу і введення системи укладання контрактів між клубами і гравцями, доцільно розглядати як початок формування організаційно-правових засад професійного спорту на території Європи. Еміграція британців в інші країни Європи і на інші континенти сприяла поширенню футболу у світі.

Значного поширення набуває і боротьба. Так, в 1830 р. у Франції виникла каста борців-професіоналів. У 1848 р. Жан Есбройе (фр. Jean Ehbroyat), шоумен і борець розробив правила боротьби, названої ним приблизно як "боротьба із захопленнями долонями" [272]. Після смерті Есбройе у 1872 р. трупу очолив Россиньоло-Роллін, адвокат з Ліона, який організовував видовищні змагання з призовим фондом і провадив активну рекламну компанія для залучення глядачів. Можливо, що саме він був одним з перших професійних менеджерів і продюсерів у одноборствах. З часом почали проводитися чемпіонати міст та країни. До Франції з

інших європейських країн приїжджали борці для участі у змаганнях та ознайомлення з правилами. Таким чином незабаром виникла "французька боротьба", відома зараз як греко-римська боротьба [71, 272], перші офіційні правила якої були прийняті у 1880 р.

В середині XIX ст. основоположниками розвитку професійного велоспорту в Європі виступають такі країни як Франція, Італія та Бельгія, на території яких проводиться велика кількість міжнародних перегонів серед яких Льеж – Бастонь – Льеж, Париж – Брюсель та Париж – Рубе, які проводяться до теперішнього часу. В цих перегонах брали участь як аматори, які використовували їзду на велосипеді для прогулянок і розваги, так і професіонали. Натомість в Англії, зі створенням перших велосипедних клубів розвивався аматорський велоспорт. Зокрема, члени Піквінського велосипедного клубу (1873) та Національний союз велосипедистів (1883) в основі своєї діяльності вбачали статус аматорства.

Отже, на першому етапі відбувається розподіл спортсменів на аматорів і професіоналів; робляться перші спроби розробити і уніфікувати правила і календар змагань; починають створюватися перші організаційні структури в спорті; з'являється практика укладання контрактів зі спортсменами.

Другий етап (1896–1939 рр.) характеризується бурхливим розвитком олімпійського спорту і його подальшим розмежуванням з професійним спортом. Значну роль у цьому відіграла позиція МОК. Саме тому у багатьох країнах Європи статус спортсмена-аматора цінувався спортивною громадськістю значно вище ніж статус професіонала. Незважаючи на це в європейських країнах починається процес створення професійних спортивних організацій в таких видах спорту як автоспорт, мотоспорт, хокей, регбі, гандбол, бокс (додаток Г). Окрім того, окремі міжнародні спортивні федерації брали на себе розвиток як аматорського, так і професійного напрямків розвитку спорту. Так, під егідою Міжнародного союзу велосипедистів (1900) з 1927 р. проводились чемпіонати світу серед професіоналів з шосейних велоперегонів, великої популярності набувають професійні перегони Тур де Франс (1903), Джиро Італія (1909), Вуельта Іспанії (1935).

Так само і Міжнародна федерація футбольних асоціацій (1904) з моменту заснування відмовилась від розподілу футболістів на аматорів і професіоналів. Протягом другого періоду відбувається активне створення професійних футбольних ліг на території Європи: Англійської футбольної ліги (1888), Іспанської професійної футбольної ліги та Італійської футбольної ліги (1929), Професійної футбольної ліги Франції (1932 р).

Заснування в 1912р. в Парижі Міжнародної федерації лаун-тенісу сприяло розширенню міжнародних зв'язків та стабілізації календаря змагань [19, 314]. З 1926 р. теніс був поділений на два самостійні напрями - аматорський і професійний. Аматорський теніс був представлений турнірами "Великого шлему", "Кубком Девіса", Кубком Федерації тощо, які проводились під егідою ІТФ. Професійний теніс не мав керівного органу і чіткої структури системи змагань. Професійні тенісисти виступали в показових змаганнях, організованих спортивними функціонерами. Готовність глядачів платити за право дивитися видовищну гру сприяла появі професійних контрактів на виступи тенісних гравців. Проте, найбільшої популярності такі комерційні змагання мали в США, що спричинило від'їзд європейських професійних тенісистів в США.

Отже, на другому етапі відбувається активне створення міжнародних спортивних організацій, у тому числі професійних, формування календаря змагань, зростання зацікавленості з боку глядачів. Проведення регулярних змагань з чітким календарем, початок радіотрансляцій та висвітлення інформації про спортивні змагання в пресі сприяло зростанню інтересу глядачів.

Події третього етапу (1945–1985 рр.) демонструють зміцнення позицій професійного спорту в системі вартостей членів суспільства країн Європи. Незважаючи на події і наслідки Другої світової війни, в 1945 р. відновлено проведення Вуельта Іспанії, в 1946р. – чемпіонату Футбольної ліги Англії та велоперегонів Джиро д'Італія.

І хоча початок третього етапу і надалі характеризується подальшим розмежуванням аматорського і професійного спорту, в його кінці спостерігається початок їхньої взаємодії. Так, намагаючись роз'єднати два напрями, в 1965 р. в

структурі UCI було сформовано Міжнародну федерацію професійного велосипедного спорту (FIRC), що сприяло більш активному його розвитку.

Подібна ситуація спостерігалась і в тенісі. Після Другої світової війни в тенісі назрів конфлікт між аматорами, які отримували за участь у турнірах нелегальні призові, і професіоналами, які змагались на власних турнірах і не допускались до офіційних міжнародних змагань. Перехід найкращих тенісистів-аматорів в професіонали і, як наслідок, зниження престижності і видовищності аматорських турнірів змусило Міжнародну федерацію тенісу переглянути своє ставлення до участі професійних тенісистів в своїх турнірах і проголосити з 1968 р. початок ери "відкритого тенісу" [19]. Проте, спільна система змагань і надалі передбачала розподіл на аматорів і професіоналів, що спричинило до збереження асоціаціями професійних тенісистів власних турів і створення за ініціативи провідних тенісистів з різних країн в 1972 р. Асоціації тенісистів-професіоналів (АТР) [220] та Жіночої асоціації професійного тенісу (WITA) в 1973 р. [325].

Важливим кроком на шляху формування професійного спорту в Європі на нашу думку варто вважати виокремлення в організаційній структурі міжнародних спортивних організацій – європейських конфедерацій, які почали проводити регіональні змагання на різних рівнях. Так, в 1954 р. створено Союз європейських футбольних асоціацій (UEFA) [320]; в 1976 р. двадцять чотири делегати з 17 європейських країн проголосили про створення в структурі Міжнародної федерації тенісу Європейської тенісної асоціації, завданням якої була координація аматорського і професійного тенісу [314].

Важливого значення в розвитку європейського професійного спорту почало відігравати телебачення. В 1948 р. вперше була проведена пряма трансляція фінішу Тур де Франс, а з 1950 р. глядачі отримали можливість спостерігати в прямому ефірі за перебігом перегонів на всіх етапах. В 1960 р. відбулася перша телетрансляція футбольного матчу між командами "Blackpool" і "Bolton Wanderers".

Третій етап позначився початком процесів комерціалізації і професіоналізації олімпійського спорту, що, в свою чергу, сприяло процесам інтеграції професійного спорту; виокремленням в організаційній структурі міжнародних спортивних

організацій європейських конфедерацій, які проводять регіональні змагання на різних рівнях.

Процеси комерціалізації і професіоналізації олімпійського спорту сприяли появі позитивних тенденцій у розвитку професійного спорту в Європі. Спільним рішенням МОК і FIFA професійні футболісти, хоча й з обмеженнями, допускались до участі в олімпійських турнірах, а гравців у міжнародному футболі класифікували за віком і рівнем майстерності [46, 145].

В лютому 1985 р. МОК прийняв рішення про допуск професійних спортсменів віком до 23 років до участі в Олімпійських іграх починаючи з 1988 р. у змаганнях з футболу, тенісу і хокею. Це рішення ознаменувало з 1988 р. початок четвертого періоду розвитку європейського професійного спорту – інтегрованого функціонування європейського професійного спорту.

Процеси професіоналізації спорту сприяли легалізації “відкритих” змагань з велоспорту на початку 1990-х рр. і подальшому об'єднанню в 1992 р. Міжнародної федерації професійного велоспорту та Міжнародної федерації аматорського велоспорту в структурі Міжнародного союзу велосипедистів; прийняттю рішення щодо єдиної ліцензії для велосипедистів починаючи з 1996 р.

В 2010 р. під егідою Міжнародної боксерської Асоціації (AIBA) [274] було створено напівпрофесійну лігу Всесвітню боксерську серію (WSB), а в жовтні 2014 р. в структурі AIBA стартував новий турнір “AIBA Pro Boxing” (APB). Ще одним революційним рішенням Міжнародної боксерської Асоціації стало рішення про участь всіх без винятку боксерів-професіоналів в Олімпійських Іграх, починаючи з Ігор-2016 р. у Ріо де Жанейро. Таким чином, спостерігається тенденція до проведення офіційних турнірів за правилами професійного боксу.

Починаючи з середини 1980 рр. на території Європи спостерігається подальше активне створення професійних ліг з різних видів спорту (додаток Г). Характерною особливістю є те, що професійні ліги з'являються в колишніх соціалістичних країнах, в яких, як відомо, тривалий час зберігалось негативне ставлення до професійного спорту. Це ще раз підкреслює значення професійного спорту в житті сучасного суспільства та його місце в системі ринкової економіки.

Отже, системоутворювальними чинниками генези європейського професійного спорту у Новий час (XV ст.–1918 р.) були організаційні та комерційні. Існування професійного спорту як явища вимагало початку формування організаційних структур європейського професійного спорту. Створення спортивних організацій було обумовлено комерційними чинниками, оскільки відображало економічні інтереси осіб, залучених до спортивної діяльності. У Новітній час (з 1918 р.) чинниками варто виділити економічні чинники, що пов'язано з детермінованістю структури управління та підходів до організації змагань економічною ефективністю під впливом процесів глобалізації і комерціалізації.

На нашу думку, сьогодні ми є свідками наступного періоду розвитку європейського професійного спорту, проте, суттєвий брак фактичного і статистичного матеріалу не дозволяє чітко визначити його початок.

Висновки до розділу 3

1. Вивчення наукового і освітнього простору підтвердило гіпотезу про недостатнє висвітлення інформації стосовно європейського професійного спорту. Контент-аналіз бібліометричної бази даних Google Scholar показав, що за категоріями пошуку "професійний спорт" та "professional sport" лише 4% і 10 % відповідно наукових джерел присвячені темі європейського професійного спорту. Аналіз навчальних програм спеціалізованих закладів освіти з підготовки фахівців зі спеціальності 017 "Фізична культура і спорт" продемонстрував, що 5–10 % інформації у навчальних матеріалах стосується європейського професійного спорту. В структурі підручника "Профессиональный спорт" лише один інформаційний блок присвячений темі європейського професійного спорту, що становить 2 % загального обсягу, і не враховує загальних тенденцій його розвитку.

У результаті проведеного опитування фахівців в галузі професійного спорту було визначено, що серед наведених тем питання щодо передумов виникнення, чинників і періодизації європейського професійного спорту викликали найменше зацікавлення з боку респондентів (64% і 72% відповідно), що, на нашу думку, пов'язано з відсутністю такої інформації у наявній літературі.

2. З'ясовано, що починаючи з середини XVIII ст. бокс, зважаючи на свою популярність, був вагомим частиною суспільного життя Англії, розвиток якого відбувався за підтримки аристократії. Перші правила Броутона (1743) сприяли перетворенню боксу на спортивні змагання і поклали початок регулювання фінансових питань, оскільки визначали систему і умови розподілу призових грошей. Правила лондонського призового рингу (1838) регулювали не лише правила проведення змагань, а і умови виплати винагород та ставок, що мало велике значення для гемблерів. З появою правил "Queensberry"(1867) гемблери отримали можливість впливати на результат поєдинку, оскільки саме від них залежав результат матчу, що закінчився нічиєю.

Поява аматорського боксу в середині XIX ст., створення Аматорської асоціації боксу (1881) та заборона проведення боксерських поєдинків в громадських місцях

призвели до розмежування аматорського і професійного боксу і переміщення центру розвитку професійного боксу з Англії до США.

На початку ХХ ст. в англійському професійному боксі починають формуватися організаційно-правові основи, які стосувались не лише проведення змагань і отримання прибутку, а і соціального захисту професійних боксерів.

Високий економічний, спортивний і соціальний рейтинг провідних світових професійних боксерських організацій обумовлений специфічною для ведення бізнесу конкуренцією, характерною для професійного спорту, а саме їхньою тісною співпрацею між собою як в проведенні змагань, так і в веденні бізнесу.

3. Велоспорт, як і бокс, одразу почав розвиватись на професійних засадах, що сприяло формуванню ефективної організаційної структури. Поява професійного велоспорту тісно пов'язана з розвитком сучасного суспільства, а саме з розвитком техніки, засобів пересування та будівництвом доріг. Чинниками розвитку європейського професійного велоспорту є зацікавлення з боку аристократії, використання велоспорту з рекреаційною метою, поширення спонсорства (середина ХІХ ст.), політичні чинники.

Основоположниками розвитку велоспорту в середині ХІХ ст. виступають такі європейські країни як Франція, Англія, Італія та Бельгія, на території яких проводилася значна кількість міжнародних перегонів як для аматорів, так і професіоналів, що обумовлювало диференціацію правил змагань. Факт грошової винагороди в перегонах Париж-Руан (1869) дає можливість припустити, про появу ознак професіоналізму у велоспорті вже на початку його зародження.

Початок формування організаційних структур професійного велоспорту розпочався зі створення національних організаційних структур в кінці ХІХ–початку ХХ ст. Метою створення Міжнародного союзу велосипедистів (1900) була централізація влади, уніфікація правил, створення єдиного рейтингу велосипедистів та спільного календаря змагань. З 1980 рр. спостерігається процес глобалізації професійного велоспорту, що характеризується збільшенням кількості команд та країн-учасниць професійних велоперегонів.

4. Процес активного розвитку професійного футболу і перетворення його на бізнес розпочався на початку ХХ ст. Серед основних чинників розвитку професійного футболу варто виділити популярність серед населення, ставлення з боку церкви і органів влади, включення до навчальних програм закладів освіти, статус аматорства, міграційні процеси.

На відміну Великої Британії, де розпочалось формування професійного футболу і була створена перша професійна ліга – Англійська футбольна ліга (1888), в більшості країн Європи до кінця 1920-х рр. розвивався аматорський футбол. В 1929 р. створено Іспанську професійну футбольну лігу (La Liga) та Італійську професійну футбольну лігу (Serie A), в 1932 р. професійну футбольну лігу Франції (Ligue 1), 1963 р. – Німецьку футбольну Бундеслигу (Fußball-Bundesliga).

Початком реформ у регулюванні трудових відносин в професійному футболі доцільно вважати рішення суду у справі Джорджа Істхема проти "Нюкастл Юнайтед" (1978), згідно якого система резервування і передачі гравців була визнана необґрунтованою.

5. Відсутність серед фундаторів UCI і FIFA представників Англії сприяла тому, що новостворені організації відповідали за розвиток як аматорського, так і професійного напрямку.

6. Визначено, що місце і функціонування професійного спорту в суспільстві визначали наступні системоутворювальні чинники: в античні часи (V–IV ст. до н.е.–404 р.) – культові та соціально-політичні, оскільки видовищні змагання були частиною релігійних свят і використовувались для підвищення соціального іміджу і відволікання населення від політичних та економічних проблем; у Середньовіччі (кінець V–XVI ст.) – прикладні та рекреаційні через те, що змагання були засобом удосконалення у військовій майстерності та спортивні заходи відвідували для проведення дозвілля; в епоху Нового часу (XV ст.–1918 р.) – організаційні та комерційні, тому що розпочався процес формування організаційних структур європейського професійного спорту; в Новітній час (з 1918 р.) – економічні чинники, що пов'язано з детермінованістю структури управління та підходів до організації змагань економічною ефективністю.

7. В ході дослідження нами обґрунтовано періодизацію розвитку європейського професійного спорту: перший період – поява ознак професіоналізму у спорті (V–IV ст. до н.е. – 404 р.); другий період передумов формування європейського професійного спорту (кінець V – XVIII ст.); третій період – зародження і становлення європейського професійного спорту (початок XIX – 1985 р.), що містить етапи: 1823–1894 рр.; 1896–1939 рр.; 1945–1985 рр.; четвертий період – інтегроване функціонування європейського професійного спорту (від 1988 р.).

Результати за розділом 3 опубліковано у двох наукових статтях [8, 11].

РОЗДІЛ 4. Структурно-функціональна специфіка європейського професійного спорту

4.1. Нормативно-правове забезпечення європейського професійного спорту

В умовах європейської інтеграції в Україні відбуваються процеси імплементації (здійснення норм міжнародного права на міжнародному й національному рівнях) національного законодавства до законодавства Європейського Союзу. Законом України "Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу"[154] від 18 березня 2004 р. задекларовано поетапне прийняття та впровадження нормативно – правових актів України, розроблених з урахуванням законодавства Європейського Союзу, що потребує вивчення правового поля європейського професійного спорту.

В нормативно- правовому забезпеченні європейського професійного спорту можна виділити зовнішні нормативно-правові акти, до яких відносяться акти міжнародного та національного законодавства (рис.4.1).

Рис.4.1. Нормативно-правове забезпечення європейського професійного спорту

На XX сесії Генеральної конференції Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) 21 листопада 1978 р. в Парижі було прийнято "Міжнародну Хартію фізичного виховання та спорту"[114]. Мета Хартії – поставити розвиток фізичного виховання і спорту на службу прогресу людства, сприяти

їхньому розвитку і спонукати уряд, компетентні неурядові організації, працівників освіти, сім'ї та окремих осіб керуватися нею і поширювати її і застосовувати.

Документ передбачає право кожної людини на доступ до фізичного виховання та спорту, необхідним для розвитку особистості, оскільки на суспільному рівні фізичне виховання та спорт збагачують громадські відносини і розвивають спортивний дух (чесна гра), який є необхідним для життя в суспільстві. Стаття 9 Хартії покладає здійснення заходів з фізичної культури і спорту, виховне значення яких є цілком очевидним, на державні органи на всіх рівнях і спеціалізовані неурядові організації, участь яких має полягати у проведенні в життя законів і постанов, забезпеченні матеріальної підтримки та прийнятті всіх інших заходів заохочення, стимулювання і контролю. Окрім того, з метою заохочення до цієї діяльності державні органи влади повинні забезпечити відповідні податкові положення "[114].

Згідно положення 3.3. Хартії, спортивні змагання, що містять видовищні елементи, повинні залишатися, відповідно до олімпійських ідеалів, на службі виховного спорту, вищим проявом і прикладом якого вони є. Він повинен бути вільний від комерційного впливу, заснованого на прагненні до наживи. На нашу думку, дане положення Хартії заперечує комерціалізацію спорту, виховне значення видовищних спортивних заходів, які ставлять за мету отримання прибутку, т.б., можна припустити, що і професійного спорту.

Отже, "Міжнародна Хартія фізичного виховання та спорту" покладає на державні органи всіх рівнів і спеціалізовані неурядові організації прийняття нормативно-правових актів, забезпечення матеріальної підтримки, а також використанні інших засобів заохочення, стимулювання та контролю що покликані сприяти розвитку фізичній культурі та спорту. Проте, в Хартії не має роз'яснення, щодо поняття "спорт", тому застосування положень Хартії до професійного спорту залишається під питанням.

Попри те, з урахуванням реалій сучасного життя й існування спорту в оновленій "Міжнародній хартії фізичного виховання, фізичної активності і спорту" (2015), визнано автономію спортивних організацій щодо визначення їх

організаційно-управлінської структури та встановлення правил організації і проведення змагань, підкреслено необхідність контролю з боку працедавців за психологічним і фізичним здоров'ям професійних спортсменів [115].

ЮНЕСКО тісно співпрацює з Радою Європи, яка була заснована 5 травня 1949 р. з метою об'єднання країн-членів для "збереження і втілення в життя ідеалів і принципів, які є їхнім спільним надбанням, та сприяння їх економічному та соціальному прогресу". Головним завданням Ради Європи є координація законодавств країн-учасниць для забезпечення норм ліберальної демократії, які викладені у "Європейській конвенції з прав людини" (1950) та "Конвенції із захисту прав людини та фундаментальних свобод" (1953) [164, 244]. Діяльність Ради Європи спрямована на різні сфери суспільного життя, зокрема освіту, культуру, охорону здоров'я і спорт.

Для запобігання та контролю над насильством та неналежною поведінкою з боку глядачів під час футбольних матчів держави-члени Ради Європи прийняли рішення про підписання "Європейської конвенції про насильство та неналежну поведінку з боку глядачів під час спортивних заходів, і, зокрема футбольних матчів" (1985) [58]. Сторони, які ратифікували Конвенцію, координують політику та заходи своїх міністерств та інших державних установ, в межах конституційних положень, щодо боротьби з насильством та неналежною поведінкою з боку глядачів під час футбольних матчів та інших видів спорту та спортивних заходів. Реалізація положень Конвенції державами-членами здійснюється на національному і міжнародному рівнях.

Варто відзначити, що розглядаючи неналежну поведінку спортивних вболівальників як важливу соціальну проблему, яка становить небезпеку для реалізації основних етичних принципів, FIFA запровадила практику накладання штрафів і санкцій на клуби, вболівальники яких демонстрували агресію або ненормативну поведінку.

Так само, Міністерство внутрішніх справ Іспанії, Вища рада Іспанії зі спорту, Іспанська Королівська федерація футболу, Національна футбольна ліга та Іспанська асоціація професійних футболістів спільним рішенням затвердили "Зобов'язання

проти насильства в спорті"(24 липня 2002 р.). Цей документ спрямований на запобігання і боротьбу з проявами насильства і расизму в спорті [175].

Вище наведене доводить факт тісної співпраці між органами державної влади і спортивними організаціями.

Для боротьби і запобігання використанню в спорті допінгових препаратів і методів і негативним наслідкам їх використання для здоров'я учасників і для майбутнього спорту Рада Європи прийняла "Антидопінгову конвенцію" [6] в 1989 р. Реалізація конвенції здійснюється на національному рівні урядовими відомствами та органами державної влади, що відповідають за боротьбу з допінгом у спорті шляхом координації політики та практичних заходів. У разі необхідності сторони приймають законодавство, правила чи вживають адміністративних заходів, які спрямовані на обмеження наявності, а також використання у спорті заборонених допінгових препаратів і допінгових методів та особливо анаболічних стероїдів. Одне з положень "Антидопінгової конвенції" передбачає використання дотримання антидопінгових правил спортивними організаціями як одного з критеріїв надання державних субсидій [6].

Враховуючи необхідність у спільній структурі розвитку європейського спорту, заснованої на поняттях плюралістичної демократії, нормах права, правах людини та етичних принципах Радою Європи була прийнята в 1992 р."Спортивна Хартія Європи" [256]. В межах Хартії поняття"спорт" передбачає всі форми фізичної активності, які через епізодичну або організовану участь, спрямовані на вираження або вдосконалення фізичного та розумового стану, формування соціальних відносин або досягнення результатів у змаганнях усіх рівнів.

Враховуючи значення спорту для розвитку суспільства, положення Хартії передбачають реалізацію прав людини на заняття спортом та захист моральної та етичної бази спорту, людської гідності і безпеки, шляхом створення гарантій для спортсменів від будь-яких проявів експлуатації з метою політичного, комерційного та фінансового зиску.

Окрема стаття 8 "Допомога спорту вищих досягнень та професійному спорту" присвячена професійному спорті, де зазначається, що відповідні компетентні органи

мають сприяти професійному спорту в організації та менеджменті, а спортсменам-професіоналам повинен бути наданий відповідний соціальний статус і захист, та етичні гарантії від будь-яких форм експлуатації [256].

Метою "Конвенції Ради Європи проти маніпулювання спортивними змаганнями" (2016) [79]. є боротьба з маніпулюванням спортивними змаганнями з метою захисту чистоти спорту і спортивної етики у відповідності до принципу автономії спорту. Основними цілями цієї Конвенції є попередження, виявлення та застосування санкцій проти національного чи транснаціонального маніпулювання національними і міжнародними спортивними змаганнями; сприяння національному та міжнародному співробітництву між відповідальними органами державної влади, а також з організаціями, залученими до спорту і ставок на спортивні змагання. Таким чином, дія Конвенції поширюється не лише на спортивні організації, організаторів змагань і їх учасників, а і на операторів ставок. Варто відзначити, що у випадку виявлених правопорушень Конвенція не виключає кримінальної, цивільної та адміністративної відповідальності у відповідності до норм національного законодавства та загальних норм міжнародного права [79].

Отже, визнаючи соціальне значення спорту та його внесок у зміцнення здоров'я та пропаганду здорового способу життя Радою Європи затверджено ряд нормативно-правових актів, серед яких "Європейська конвенція про насильство та неналежну поведінку з боку глядачів під час спортивних заходів, і, зокрема футбольних матчів" (1985), "Антидопінгова конвенція" (1989), "Європейська спортивна хартія" (1992), "Конвенцію проти маніпулювання спортивними змаганнями" (2016), які покликанні забезпечити спільну структуру розвитку та функціонування європейського спорту, сприяти соціальному захисту спортсменів та дотриманню спортивної етики. Дія наведених нормативно-правових актів поширюється і на професійний спорт.

До 80-х років ХХ ст. європейський професійний спорт залишався практично поза увагою державних органів влади і функціонував за власними законами, які були викладені у Статутах професійних ліг і клубів [46, 98, 262]. Суперечки, які виникали, вирішувалися, як правило, спортивними інстанціями. В наслідок

процесів комерціалізації і професіоналізації спорту почастишали випадки конфліктних ситуацій, пов'язаних з грошовими питаннями, що почали виникати між спортсменами та спортивними організаціями. Постає проблема в нормативно-правовому регулюванні спортивної діяльності, вирішення якої знайшлося зі створенням Європейського економічного співтовариства, що було засноване 25 березня 1957 р. в Римі в наслідок підписання угоди між країнами Європи (Римська угода) [193]. В межах ЄЕС передбачалось створення спільного ринку товарів, послуг, капіталів і робочої сили з метою розвитку економічної діяльності у Співтоваристві, стабільності та прискореного підвищення рівня життя і взаємозв'язків між державами, які воно об'єднує.

Згідно Маастрихтської угоди від 7 лютого 1992 р. створено Європейську спільноту, правонаступну організацію Європейського економічного співтовариства [54]. І хоча створення ЄЕС та ЄС не має прямого відношення до професійного спорту, вони зробили значний внесок у формування правових основ європейського професійного спорту і регулювання ринку праці.

Тут провідну роль відіграли рішення Суду Європейських Співтовариств у справі *Walrave and Koch v. Union Cycliste Internationale* (1974) і справі *Gaetano Donà v. Mario Mantero* (1976), у яких йшлося про те, що у випадку, коли діяльність спортсменів представляє собою вид економічної діяльності, то вона за своєю природою є оплачуваною. На професійних спортсменів поширюються норми ст. 7, 48 та 59 Угоди ЄЕС [193], присвячені регулюванню трудової, підприємницької та іншої економічної діяльності. Угода гарантує вільне переміщення громадян країн-членів в межах Співтовариства, і передбачає заборону будь-якої дискримінації за національною ознакою по відношенню до них, що стосується зайнятості, оплати та умов праці. Відповідно, правила спортивних асоціацій, ліг і інших спортивних організацій, що регулюють діяльність спортсменів і суперечать Угоді, є порушенням права Співтовариств. Якщо ж діяльність спортсменів здійснюється в чисто спортивних інтересах і не переслідує мети одержання прибутку, то на неї не поширюється дія зазначених вище норм Договору ЄЕС.

Суттєвий вплив на формування і регулювання ринку праці в європейському професійному спорті мала "Справа Босмана" (*Bosman v. Union Royale Belge Sociétés de Football Association, case C-415/93 [1995]*) [233]. В своєму позові Жан-Марк Босман вимагав відміни трансферної системи і обмеження на участь легіонерів. Сутність трансферної системи в європейському професійному футболі полягає в тому, що перехід гравців з однієї команди в іншу можливий лише на підставі угоди між клубами з подальшою виплатою компенсації за підготовку гравця. Компенсація виплачується клубу (клубам), який підготував гравця: при підписанні гравцем його першого контракту в якості професіонала і при кожному переході професіонала до закінчення сезону, протягом якого він досягає 23 років. Зобов'язання по виплаті компенсації за підготовку виникає незалежно від того, чи відбувається трансфер під час дії або після закінчення дії контракту гравця [61, 166, 237].

У справі Босмана рішенням Європейського суду визнавалось невідповідність трансферної системи і обмеження на участь легіонерів законодавству ЄС, а саме ст.48, 85 та 86 Угоди ЄС [54, 233].

Рішенням Європейського суду з питань юстиції в 1995 р. для країн-членів Європейського Союзу були зняті обмеження у кількості іноземців, які виступають у футбольних клубах, що мало вплив на вільне пересування робочої сили та трансферну політику не лише футболістів, а й представників інших видів професійного спорту. Таким чином, "Справа Босмана" сприяла активізації процесів інтернаціоналізації європейського професійного спорту.

Підставою позову Юрія Лехтонена проти Федерації баскетболу Бельгії до Європейського суду, була заява про порушення умов про вільне пересування в межах ЄС. Юрій Лехтонен (Juri Lehtonen) підписав контракт для участі в іграх плей-офф бельгійського чемпіонату. Оскільки перехід був оформлений після завершення терміну, визначеного Федерацією баскетболу Бельгії, клуб, який придбав Лехтонена був оштрафований, а сам спортсмен дискваліфікований від участі в змаганнях. Згідно рішення Європейського суду, положення Угоди ЄС мають домінуюче значення над правилами спортивних федерацій [232].

У справі "Селтік" проти "Союзу європейських футбольних асоціацій" рішення арбітражного суду ґрунтувалось на положеннях Договору ЄС та рішенні у "Справі Босмана". Сутність позову полягала в відшкодуванні компенсації за підготовку футболіста при його трансфері з одного клубу в інший [22].

Підрозділ 1, розділу IV Угоди ЄС стосується правил конкуренції. Згідно ст.81 та 82, будь-які угоди, рішення та практики між суб'єктами господарювання, зловживання одного чи кількох суб'єктів господарювання своїм домінуючим становищем на спільному ринку чи на істотній його частині, які можуть вплинути на торгівлю між державами-членами й метою чи наслідком яких є запобігання, обмеження чи спотворення конкуренції на внутрішньому ринку є заборонені, як несумісні з внутрішнім ринком [54]. Посилання на ці статті Угоди ЄС мали вирішальне значення у вирішенні суперечок в спортивному секторі, які розглядалися Європейською комісією.

Рішення у справі Девіда Мека-Медіна та Ігора Майзена (David Meca-Medina and Igor Majcen v Commission of the European Communities, 2006) [234] було першим, в якому ці положення про конкуренцію були застосовані до спортивної діяльності. В позові зазначалось, що антидопінгові правила та обов'язковість вирішення суперечок через спортивний арбітражний суд (CAS), які застосовують МОК та FINA ('Fédération Internationale de Natation Amateur) обмежують конкуренцію і свободу спортсменів в процесі надання спортивних послуг. В ході розгляду справи суд першої інстанції зазначив, що якщо прецедентне право в спорті застосовується стосовно положення про вільне переміщення працівників і надання послуг в межах ЄС, відповідно ті самі принципи є справедливими до умов конкуренції Угоди ЄС. Проте, статті Угоди застосовуються лише до підприємницької діяльності. Оскільки антидопінгові правила не мають на меті отримання економічної вигоди, а спрямовані на захист здоров'я спортсменів та збереження умов чесної конкуренції під час змагань. Антидопінгове законодавство не має нічого спільного з економічною діяльністю, отже не попадає під дію ст.39, 49, 81, та 82 Угоди ЄС .

Важливе значення для продажу прав на футбольні матчі у Європі мало рішення Суду Європейських Співтовариств від 4 жовтня 2011 р. Прем'єр-ліга ("Premier

League") прогала судову справу проти власниці пабу у Великій Британії, яка використовувала картку доступу, придбану у Греції, для ретрансляції футбольних матчів Прем'єр-ліги. Згідно рішення Суду ліцензії на трансляцію футбольних матчів, які надають організаціям мовлення територіальну ексклюзивність суперечать праву Європейського Союзу. Цілком очевидно, що дане рішення суду матиме наслідки на продаж прав на телетрансляції не лише для Прем'єр-ліги, а і в якості прецеденту може бути використане іншими організаторами спортивних заходів, які продають права на телетрансляцію на певній території.

Таким чином, незважаючи, на позитивне ставлення в питаннях державного регулювання спортивної галузі Європи, діяльність спортивних організацій має здійснюватись у відповідності до чинного законодавства ЄС. Суттєве значення в регулюванні правових відносин в професійному спорті має прецедентне право на рівні ЄС.

Окрім спільної законодавчої бази країн Європи в регулюванні європейського професійного спорту важливе значення має і національне законодавство. Спортивне законодавство Франції, Великої Британії, Німеччини, Італії, Іспанії врегульовує трудові відносини у професійному спорті [147,172]. Контракти у цих країнах передбачають зобов'язання власника щодо виплат заробітної плати, пенсійних виплат після закінчення спортивної професійної діяльності, систему страхування, надання для підготовки кваліфікованого персоналу спорядження та спортивних споруд, створення житлових умов, дотримання особистих прав спортсмена, тощо[206, 208].

Закон Іспанії "Про спорт" (№ 10/1990 від 15.10.1990) являє собою основний нормативно-правовий акт, який здійснює регулювання спортивної діяльності. В цьому документі вперше на законодавчому рівні була здійснена диференціація спорту на аматорський і професійний. Окрім того, в "Королівському Декреті № 1006/1985 "(26 червня 1985 р.) подано визначення професійного спортсмена, як спортсмен що добровільно здійснює свою практичну спортивну діяльність на регулярній основі в рамках організації і під керівництвом спортивного клубу або

спортивного товариства за винагороду. Окремий розділ Декрету присвячений регулюванню особливих трудових відносин професійних спортсменів [175].

Істотний внесок в розвиток професійного спорту в Італії вніс Закон "Правові основи відносин між спортивними організаціями і професійними спортсменами" (від 23 березня 1981 р.), який конкретизував умови укладення спортивного контракту, зокрема визначив положення щодо граничного терміну його дії та скасував ряд обмежень прав спортсменів; врегулював порядок вирішення суперечок; визначив гарантії щодо охорони здоров'я професійних спортсменів і вимоги до їх медичного забезпечення; забезпечив обов'язкове страхування професійних спортсменів від смерті і нещасних випадків, коли присутні відповідні ризики, обумовлені заняттям спортом; визначив вимоги до пенсійного забезпечення професійних спортсменів. Закони Італії "Про заходи у області незаконних парі та ігор і про забезпечення належної поведінки по час спортивних заходів" (від 13 грудня 1989 р.), "Заходи по боротьбі з проявами насильства і допінгом в спорті (від 28 листопада 2001 р.), "Невідкладні заходи щодо запобігання та припинення насильства під час футбольних змагань" (від 8 лютого 2007 р.) спрямовані на забезпечення безпеки під час проведення спортивних заходів та боротьбу з негативними впливами на чистоту спорту [176].

У Франції регулювання спорту на державному рівні здійснюється на підставі "Спортивного кодексу Франції" (2010) , який докладно регулює питання правового статусу, діяльності та взаємовідносин суб'єктів спортивних відносин; захисту здоров'я та медичного контролю спортсменів; боротьби і контролю за вживанням допінгу; вимог до спортивних споруд та інших спортивних об'єктів; обов'язків, пов'язаних зі спортивною діяльністю; порядку організації і проведення спортивних заходів та їх висвітлення засобами масової інформації ; фінансування і державної підтримки спорту; адміністративних правопорушень і кримінальних злочинів в спортивній галузі. Частина III Кодексу "Спортивні федерації та професійні спортивні ліги" присвячена професійному спорту. В ній прописані умови створення і функціонування професійних ліг, їх взаємовідносини зі спортивними федераціями і органами влади [177, 179].

Отже, регулювання європейського професійного спорту здійснюється на підставі зовнішніх і внутрішніх документів. До зовнішніх документів відносяться акти міжнародного співробітництва та національного законодавства; до внутрішніх – статuti та регулюючі документи міжнародних спортивних організацій, статuti національних спортивних організацій, статuti професійних спортивних ліг (асоціацій), статuti професійних клубів. Окреме місце в регулюванні європейського професійного спорту мають рішення на основі судового прецедентного права в межах ЄС.

4.2. Аналіз організаційної структури європейських професійних організацій

Організаційна структура визначається у відповідності до мети діяльності. В професійному спорті результативність як спортивної, так і економічної діяльності напряму залежить від ефективної організаційної структури. В межах нашого дослідження розгляд організаційної структури здійснюватиметься на прикладі боксу, велоспорту та футболу.

Як вже зазначалось найвпливовішими професійними боксерськими організаціями вважаються Всесвітня боксерська асоціація (WBA), Всесвітня боксерська рада (WBC), Всесвітня боксерська організація (WBO), які здійснюють свою діяльність на міжнародному рівні.

У 1982 р., після обрання Жілберто Мендоси (Gilberto Mendoza) на посаду президента, штаб-квартира WBA була перенесена з Панами в Каракас (Венесуела). При його правлінні була здійснена децентралізація організації за регіональною ознакою, в результаті чого з'явилися міжнародна європейська (World Boxing Association International, WBAI); Боліварійська Bolivarian Boxing Federation, FEDEBOL); Пан-Азійська (Pan Asian Boxing Association, PABA), Пан-Африканська (Pan African Boxing Association, PFBA); Північно-Американська (North America Boxing Association, NABA); Центрально-Американська (Central America Boxing Federation, FEDECENTRO) і латино-американська (Latin American Boxing Federation, FEDELATIN) боксерські асоціації (рис. 4.2).

Основними правовими документами Всесвітньої боксерської асоціації є Статут та Правила.

Згідно Статуту WBA є добровільною некомерційною організацією, зі статусом юридичної особи, діяльність якої присвячена розвитку боксу та забезпеченню інтересів всіх боксерів [327].

Основними завданнями WBA є розвиток професійного боксу в усьому світі шляхом підтримки і співпраці з міжнародними боксерськими організаціями; розробка єдиних заходів контролю за професійними боксерами та у жіночому боксі; формування у громадськості позитивної оцінки щодо професійного боксу, як відповідальну роботу, яка вимагає дисципліни і професіоналізму її лідерів та інших учасників; організація поєдинків за звання Чемпіона WBA у всіх вагових категоріях; співпраця з різними регіонами світу з метою сприяння розвитку боксу; погодження на право проведення чемпіонатів під егідою WBA; провадження діяльності, пов'язаної з вищезазначеними завданнями.

Рис.4.2. Регіональні Асоціації Всесвітньої боксерської асоціації (WBA)

Асоціація наділена всіма повноваженнями і обов'язками, які надаються некомерційній організації. Асоціація має право укласти ліцензійні угоди і жертвувати кошти на благодійні організації. За для вирішення своїх завдань Асоціація має право купувати, відчужувати, віддавати в користування всі види своїх активів. Проте, Асоціація не може бути задіяна в будь-якій діяльності, яка може призвести до втрати статусу організації, яка звільняється від федерального прибуткового оподаткування відповідно до Закону США, Венесуели або подібних законів в юрисдикції інших країн світу, на які поширюється діяльність Асоціації [327].

Всі члени WBA мають сплачувати щорічні членські внески: 500 дол. для директорів, афільованих національних і континентальних членів. Також визначені суми вступних внесків: 5000 дол. для континентальних, регіональних і міжнародних організацій; 200-500 дол. для суддів і рефері; 5000-6000 дол. отримання річної ліцензії для промоутерів; 1000-1200 дол. для менеджерів.

Загальні збори, які відбуваються раз на рік, є вищим керівним органом WBA.

Дирекція Асоціації здійснює керівництво в період між Загальними зборами і представлена 21 членом, 10 з яких обираються Загальними зборами, а решта призначаються Президентом.

Президент, два віце-президенти та міжнародний комісар обираються більшістю голосів членів Загальних зборів терміном на 4 роки. Регіональні директори п'яти географічних регіонів обираються на дворічний термін.

Правила Всесвітньої боксерської асоціації регулюють умови проведення змагань та визначення переможців; правила формування рейтингів спортсменів; фінансові взаємовідносини між учасниками спортивного бізнесу (боксерами, агентами, менеджерами); визначають стандарти до рівня здоров'я боксерів та медичного забезпечення, тощо [327].

Як і Всесвітня боксерська асоціація Всесвітня боксерська організація (WBO) є некомерційною установою зі статусом юридичної особи та фінансової автономії, що володіє юрисдикцією і компетенцією у всіх асоційованих організацій і членів, які є

її частиною. Діяльність WBO і її членів здійснюється у відповідності положень Статуту та Правил організації.

Мета і завдання Всесвітньої боксерської організації: сприяти розвитку професійного боксу в усьому світі; встановлення правил діяльності організацій, що є членами WBO; розв'язання суперечок, пов'язаних професійною діяльністю у боксі; співпраця з регіональними і місцевими організаціями, які мають компетенцію в професійному боксі, з метою його поширення і розвитку у світі; контроль за дотриманням членами WBO правил безпеки та медичних стандартів, встановлених WBO, та місцевих законів і правил, під час організації змагань; сприяти підвищенню рівня охорони здоров'я, освіти, стандартів безпеки та добробуту боксерів на всіх рівнях [329].

Щоб отримати членство в WBO необхідно подати заяву разом з необхідними документами в Адміністрацію Президента; сплатити відповідний вступний внесок і щорічно сплачувати членські внески; дотримуватися Статуту та інших правових документів, що регулюють функціонування WBO.

З метою розвитку та контролю професійного боксу по всьому світу, WBO визначені наступні географічні регіони (Рис.4.3):

Рис.4.3. Географічні регіони Всесвітньої боксерської організації (WBO)

1. Європейський регіон: включає в себе всі країни Східної і Західної Європи.
2. Північно-американський регіон: включає в себе країни Канади, Сполучених Штатів, Мексики і Пуерто-Ріко.
3. Латино-американський регіон: включає в себе країни Південної Америки, Центральної Америки і Карибського басейну.
4. Східний і Тихоокеанський регіон: включає в себе країни Азії та Океанії.
5. Китайський Регіон: включає Китайську Народну Республіку і пов'язані з нею країни.
6. Африканський регіон: включає в себе всі країни африканського континенту.

Адміністративна структура Всесвітньої боксерської організації складається з: Генеральної Асамблеї, Виконавчого комітету; Консультаційного комітету, Класифікаційного комітету, Комітету Чемпіонату світу, Медичного комітету.

Генеральна Асамблея є керівним органом Організації і складається з членів і почесних членів. Генеральна Асамблея збирається на чергові сесії один раз в два роки за скликанням президента.

Обов'язки Генеральної Асамблеї: обрання та звільнення з посади Президента; встановлення суми річних вступних внесків для членів Організації; затвердження, внесення змін, скасування дії правових документів, які регулюють функціонування Організації; затвердження звітів Голови Виконавчого комітету і інших членів; затвердження звіту казначейства; призначення почесних членів Організації; затвердження планів функціонування Організації [329].

Виконавчий комітет складається з Президента, першого віце-президента, всіх минулих президентів, включно з президентом-засновником, трьох заступників Президента, шести регіональних заступників Президента, по одному для кожного географічного регіону, міжнародного комісара, скарбника, секретаря, директора Комітету з розгляду скарг, медичного радника, адміністративного радника, директора класифікаційного комітету, директора і замісника директора Комітету Світового чемпіонату, семи членів (чотири обираються і три призначаються).

Члени Виконавчого комітету обираються на чотирирічний термін і можуть бути переобраними на невизначений термін протягом наступних періодів. Виконавчий

комітет збирається на чергові сесії кожні шість місяців і позачергові сесії у разі необхідності скликанням Президента. Виконавчий комітет має наступні повноваження: провадити заходи, необхідні для досягнення мети Організації; стежити за ефективним функціонуванням Організації; готувати доповідь про роботу Організації; сприяти підготовці планів, проектів і бюджетів Організації і повідомляти про них на Генеральній Асамблеї; дивитися за дотриманням Статуту, Положень і резолюцій Генеральної Асамблеї і самої організації; затверджувати регіональних віце-президентів, рекомендованих асоційованими членами кожного регіону; скликати позачергові сесії Генеральної Асамблеї; затверджувати або відхиляти клопотання нових членів; вирішувати всі питання, які не входять до компетенції Генеральної Асамблеї.

Майно Організації формується за рахунок: щорічних членських внесків; пожертв і внесків, що надаються організаціям, фізичними або юридичними особами з метою розвитку професійного боксу на світовому рівні; плати за санкціонування змагань; дохід від володіння власним майном Організації, придбаним згідно закону; будь-які інші доходи, отримані організацією.

Діяльність WBO, підконтрольних їй асоціацій та членів здійснюється у відповідності до законодавства Пуерто-Ріко. Розгляд суперечок за участю WBO відбувається Вищому суді Пуерто-Ріко або, в окружному суді США для Співдружності Пуерто-Ріко [329].

Всесвітня боксерська рада (WBC) має дев'ять регіональних керівних органів: Північно-Американська федерація боксу (North American boxing federation, NABF), Східна та Тихоокеанська федерація боксу (Oriental & Pacific boxing federation, OPBF), Європейський боксерський союз (European Boxing Union, EBU), Африканська боксерська рада (African Boxing Union, ABU), Азійська боксерська рада (Asian Boxing Council, ABCO), Британська боксерська рада (British Boxing Board of Control, BBofC), Федерація боксу Центральної Америки та Карибського басейну (Central American & Caribbean Boxing Federation, FECARBOX), Боксерське бюро СНД і слов'янських країн (CIS & Slovenian Boxing Bureau, CISBB), Південна

Континентальна федерація боксу (South Continental Boxing Federation, FECONSUR)
(Рис. 4.4).

WBC є неприбутковою організацією, діяльність якої спрямована на розвиток боксу та захист інтересів спортсменів. Всі члени WBC повинні дотримуватися Конституції WBC, Положення, Правил чемпіонату та рішень WBC [328].

Рис.4.4. Регіональні органи Всесвітньої боксерської ради (WBC)

На національному рівні структуру боксерської професійної організації доцільно розглянут на прикладі Британської боксерської ради (BBVofC), як однієї з перших національних боксерських організацій. Британська боксерська рада є керівним органом професійного боксу в Великій Британії і Північній Ірландії. Останні кілька десятиріч основними напрямками її діяльності є представлення інтересів професійних і напівпрофесійних британських боксерів на міжнародному рівні, вирішення суперечок, проведення ліцензійної діяльності (боксерам, менеджерам, промоутерам, організаторам поєдинків, тощо), підвищення стандартів медичного страхування і забезпечення професійних боксерів, підготовка і

призначення кваліфікованих суддів і хронометристів [231]. В 1989 р. Рада отримала статус некомерційної організації з обмеженою відповідальністю. Діяльність Британської боксерської ради здійснюється на підставі Статуту та чинного законодавства Англії, Північної Ірландії та Шотландії.

В структурі Британської боксерської ради виділяють сім Регіональних рад, створених за територіальною ознакою (рис.4.5).

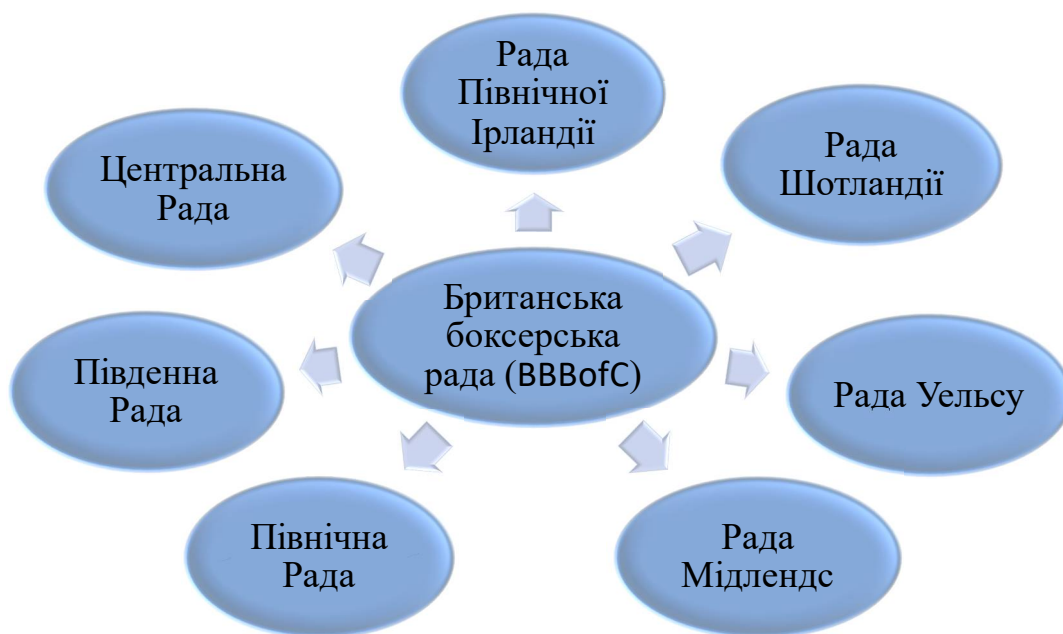

Рис. 4.5. Регіональні ради Британської боксерської ради

Регіональні ради приймають заявки на отримання ліцензій на підконтрольних їм територіях і після розгляду подають рекомендації Раді управління. Тільки Рада має право на видачу ліцензій, але регіональні ради мають право відкликати ліцензію у разі необхідності.

Кожна регіональна Рада має голову, секретаря, головного лікаря і його заступників, головного інспектора й інспекторів. Представник Регіональної Ради призначається в якості репрезентативного стюарда Ради управління Британської боксерської ради. Всім посадовим особам Регіональних рад не дозволено мати фінансову зацікавленість у спорті.

Організаційна структура Британської боксерської ради представлена Радою управління, Президентом, стюардами. Ніхто, хто має фінансовий інтерес від спортивної діяльності не може бути обраний стюардом Ради. Стюарди діляться на кілька категорій:

1.Адміністративні Стюарди (директори) - максимум сім осіб, які призначаються Радою і мають бути присутніми на всіх засіданнях Ради директорів, несуть відповідальність за управління.

2. Представницькі (репрезентативні) стюарди – не більше 7 осіб, по одному з кожної Регіональної ради. Мають ті самі обов'язки, що й адміністративні стюарди і представляють інтереси свого регіону і власників ліцензій.

3. Почесні Стюарди.Це почесне звання отримують видатні діячі, пов'язані з Радою, з боксом або спорту в цілому. Вони можуть бути присутніми на засіданнях час від часу або представляти Раду на офіційних заходах.

4. Апеляційні Стюарди – юристи. Виконують функції арбітражного суду і вирішують спірні питання між власниками ліцензій і Радою. Згідно Конституції Ради, апеляційні стюарди є незалежними експертами.

Важливе місце в професійному боксі посідають менеджери (агенти) професійних боксерів. Саме від менеджерів в багатьох випадках залежить кар'єра боксера. Укладаючи угоду, боксер уповноважує менеджера діяти і укласти контракти від його імені.

Згідно умов стандартного контракту між менеджером і професійним боксером Британської комісії контролю за боксом в обов'язки менеджера входить підтримка фізичної форми боксера, контроль за тренувальним процесом і підготовкою до змагань, відповідальність за здоров'я та безпеку спортсмена в контексті його професійної діяльності [231].

В велоспорті керівним органом є Міжнародний союз велосипедистів (UCI), який здійснює керівництво на всіх рівнях в наступних дисциплінах: шосейні велоперегони, перегони на треку, гірський велосипед (mountainbike), BMX, тріал, паравелоспорт тощо. Міжнародний союз велосипедистів є недержавною неприбутковою організацією, створеною згідно ст. 60 Цивільного кодексу Швейцарії [199]. Фінансування UCI здійснюється за рахунок членських внесків, ліцензійної та рекламно-спонсорської діяльності, відрахувань від проведення спортивних заходів [318].

Діяльність UCI спрямована на вдосконалення системи управління національних федерацій; кваліфіковану підготовку спортсменів, тренерів, суддів, технічного персоналу; надання фінансової допомоги національним федераціям; науково-технічне забезпечення галузі; відбір і підготовку перспективних гонщиків. Виходячи з цього, основними завданнями UCI є: розвиток велоспорту в світі; розробка правил і контроль за їх дотриманням; організація і проведення змагань на всіх рівнях; захист прав та безпеки спортсменів; співпраця з Міжнародним олімпійським комітетом, Міжнародним паролімпійським комітетом та іншими спортивними організаціями; сприяння дотриманню принципів спортивної етики, з метою запобігання корупції та вживання допінгу в велоспорті.

Конституція Міжнародного союзу велосипедистів є основним правовим документом, що регламентує діяльність організації та забезпечує правову основу велоспорту. Зокрема, Конституція UCI визначає права та обов'язки федерацій-членів, організаційну структуру. Конституція може бути змінена тільки сесією, яка є найвищим органом UCI [318].

Членами UCI є національні федерації, визнані Конгресом. Вони сплачують щорічні членські внески. Тільки одна національна федерація від країни допускається до членства в UCI. Національні федерації мають зберігати автономію і протистояти будь-якому зовнішньому втручанням, дотримуватись Конституції та Правил UCI та всіх рішень на їх основі. Відповідно, жодний нормативний документ федерації не має суперечити правовим документам UCI. У випадку порушень або недотриманні Конституції та Правил UCI на федерацію може бути накладений штраф у розмірі від 300 до 10000 швейцарських франків або позбавлення членства.

Національні федерації є членами континентальних конфедерацій (рис.4.6):

1. Європейський союз велосипедистів (Union Européenne de Cyclism) представляє інтереси федерацій велоспорту країн Європи. Був заснований 7 квітня 1990 р. за ініціативою 18 країн. Сьогодні UEC об'єднує 50 афілійованих членів країн Європи. Щороку UEC організовує понад 50 змагань, у тому числі 20 чемпіонатів Європи, у всіх дисциплінах велоспорту [319].

2. Конфедерація велоспорту Азії (Asian Cycling Confederation), створена 1993 р., включає в себе 40 федерацій країн Азії.

3. Панамериканська конфедерація велоспорту (Confederación Panamericana de Ciclismo) об'єднує 40 національних федерацій країн Північної та Південної Америки та три федерації з особливим статусом (Гвадалупе, Мартініка, Британські Віргінські острови). Конфедерація була заснована 24 вересня 1922 р. в Монтевідео, Республіка Уругвай [239].

Рис.4.6. Континентальні конфедерації Міжнародного союзу велосипедистів

4. Африканська конфедерація велоспорту (Confédération Africaine de Cyclisme) є об'єднанням 37 національних федерацій велоспорту на африканському континенті, які є членами Міжнародного союзу велосипедів [240].

5. Конфедерація велоспорту Океанії (Oceania Cycling Confederation) включає в себе 7 національних федерацій [289].

Діяльність конфедерацій спрямована на розвиток велоспорту на континентах; проведенні континентальних змагань; співпрацю з UCI та іншими міжнародними спортивними організаціями (МОК); контролі за дотриманням спортивної етики; боротьбі з будь-якими проявами дискримінації в спорті.

Протягом останніх років спостерігається збільшення кількості зареєстрованих UCI континентальних команд з 122 в 2010 р. до 260 в 2017 р. [318].

Варто відзначити стрімкий розвиток велоспорту в Африці та країнах Азії. Кількість перегонів у турнірі UCI Africa Tour зростає з 4-х в 2004/2005 р. до 20-ти у сезоні 2016/2017 рр., а в турнірі UCI Asia Tour 13-ти змагань в 2004/2005 р. до 27 у сезоні 2016/2017 рр. В 2011 р. Тур Пекіну став першим азійським змаганням в календарі Світового туру. В 2017 р. Світовий тур включав в себе Тур Абу-Дабі і Тур Гуансі. Таким чином, спостерігається глобалізація і популяризація професійного велоспорту.

Найвищим керівним органом Міжнародної федерації велосипедистів є Конгрес, який проводиться щорічно, і є загальними зборами членів (рис.4.7).

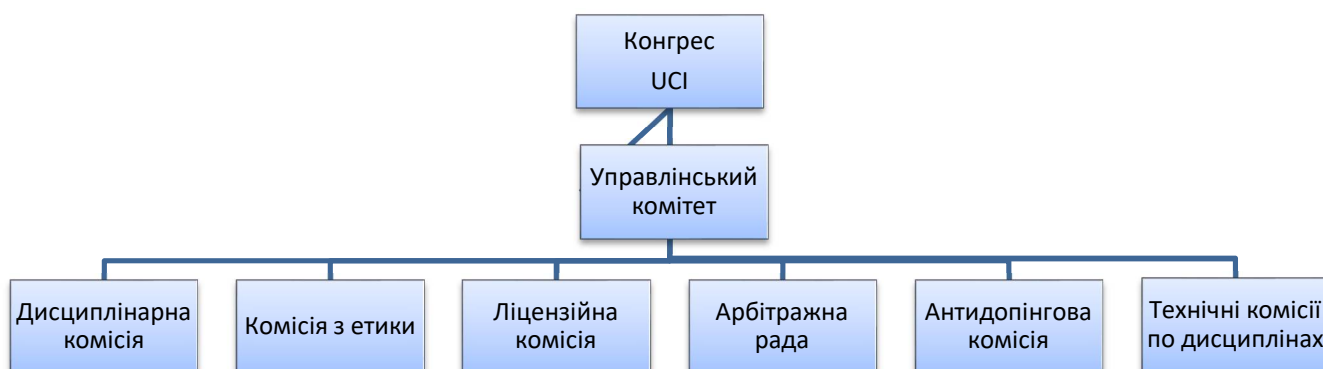

Рис. 4.7 . Організаційна структура Міжнародного союзу велосипедистів

Серед повноважень і обов'язків Конгресу є внесення поправок та змін до Конституції; зміна місця розташування штаб-квартири UCI; прийом, призупинення членства або виключення національних федерацій; встановлення суми щорічних членських внесків; вибори та звільнення Президента та 11 членів Управлінського комітету; призначення і звільнення аудитора, членів Комісії з етики; затвердження бюджету, звітів Виконавчого комітету, аудитора, річних звітів.

Рішення Конгресу приймаються більшістю (більше 50%) шляхом голосування. Конгрес вважається легітимним, якщо присутні більше ніж 50% членів, які мають право голосу, загальна кількість яких становить 45 осіб і розподілена між

конфедераціями наступним чином: Африка – 9; Америка -9; Азія – 9; Європа – 15; Океанія - 3 делегати. Кожен делегат має право одного голосу [318].

Управлінський комітет складається з 17 осіб: Президента, 11 членів, обраних Конгресом; п'яти президентів континентальних конфедерацій. Збори Управлінського комітету відбуваються не рідше ніж два рази на рік. На Управлінський комітет покладен призначення дати та місця проведення Конгресу; організація і скликання Конгресу; виконання рішень Конгресу; висунення пропозицій щодо кандидатів на посаду аудитора, розміру членських внесків; складання бюджету та річних звітів; призначення генерального директора за пропозицією Президента; прийняття рішень про укладання угод з третіми сторонами; затвердження та внесення поправок до Правил Міжнародного союзу велосипедистів; призначення членів комісій; визначення місця проведення чемпіонатів світу .

Президент UCI обирається Конгресом терміном на 4 роки максимально на три терміни. Президент має представницькі функції і несе відповідальність за виконання рішень прийнятих Конгресом та Управлінським комітетом, регулює взаємовідносини між UCI та континентальними конфедераціями, національними федераціями та іншими організаціями, головує на Конгресі і засіданнях Управлінського та Виконавчого комітетів. Кандидатура президента подається національною федерацією, яка відповідає його громадянству. Вік кандидат на посаду Президента на момент проведення виборів має бути менше 74 років; у нього не має бути звинувачень у кримінальних правопорушеннях або порушенні антидопінгових норм; не має обіймати будь-якої посади в національній федерації або континентальній конфедерації [318].

Члени Управлінського комітету обираються Конгресом з представників національних федерацій, за поданням континентальних конфедерацій. З 11 членів комітету 7 мають бути представниками Європейського союзу велосипедистів і по одному представнику з національних федерацій, які належать до чотирьох інших континентальних конфедерацій.

В структурі UCI створюються судові органи з осіб, незалежних від UCI, які покликані приймати рішення стосовно учасників велоспорту в межах своєї юрисдикції, а саме: дисциплінарна комісія (відповідальна за введення санкцій за порушення правил UCI); ліцензійна комісія (відповідає за видачу, перегляд та скасування ліцензій UCI WorldTour); Комісія з етики (здійснює контроль за дотриманням Кодексу етики UCI); Арбітражна рада (приймає рішення щодо суперечок між власниками ліцензій та / або особами та / або юридичними особами, які підпадають під дію положень Конституції, регулює суперечки стосовно контрактів); Антидопінгова комісія (розглядає та приймає рішення щодо порушень антидопінгових правил). Діяльність судових органів регулюється відповідними нормативними актами, а їх склад призначається Управлінським комітетом, за виключенням Комісії з етики, яка обирається рішенням Конгресу.

Завдання технічних комісій UCI полягає у підготовці пропозицій стосовно конкретної дисципліни велоспорту або сфери, за яку вони відповідають. Технічні комісії створюються Управлінським комітетом і, як правило, їх очолює один з членів Комітету.

Аудитор Міжнародного союзу велосипедистів обирається Конгресом терміном на чотири роки за пропозицією Управлінського комітету. В його обов'язки входить перевірка фінансових рахунків UCI і підготовка відповідного звіту. З метою запобігання корупції і шахрайству аудитор призначається через два роки після обрання Управлінського комітету і є представником незалежної аудиторської швейцарської компанії.

Згідно Конституції UCI Міжнародний спортивний арбітражний суд в Лозані (Швейцарія) є єдиним компетентним органом для вирішення суперечок, зокрема між національними федераціями і континентальними конфедераціями. Таке рішення обґрунтовано специфічним характером спортивної діяльності, яка виходить за межі стандартної судової системи, оскільки правові відносини в спортивній галузі в першу чергу регулюються внутрішніми документами – статутами спортивних організацій та положеннями, а не державними нормативно-правовими актами.

Рішення третейського суду є кінцевим і не підлягає оскарженню [69, 318].

Підсумовуючи, Конституція Міжнародного союзу велосипедистів визначає мету, завдання, місію його діяльності та структуру керівних органів. Слід відзначити, що на відміну від основних нормативних документів американських професійних ліг (зокрема NFL та NBA), в Конституції UCI не зазначено вимоги до процедури допуску спортсменів (ліцензування), вимоги до проведення змагань, не регламентовано умови співпраці з теле- і радіокомпаніями, спонсорами і рекламодавцями. Ці вимоги конкретизуються в Правилах UCI та Кодексі з етики.

Правила UCI містять нормативні положення, які стосуються змагальної діяльності, правил для кожної дисципліни велоспорту, антидопінгового регулювання.

Кодекс етики UCI відображає основні моральні цінності, обов'язкові для дотримання усіма представниками велоспорту. Кодекс етики зорієнтований на боротьбу з будь-якими проявами дискримінації, корупцією, вживанням допінгу, маніпулюванням результатами змагань та іншими зловживаннями, які загрожують збереженню цілісності та позитивної репутації велоспорту [318].

Подібна ситуація спостерігається і в структурі світового і європейського футболу. Міжнародна федерація футбольних асоціацій (FIFA) є асоціацією, зареєстрованою у Комерційному Реєстрі Кантону відповідно до ст. 60 та подальших статей Швейцарського Цивільного Кодексу [199]. Штаб-квартира ФІФА розташована в Цюріху [258]. Метою діяльності FIFA є розвиток та популяризація футболу в світі за допомогою юнацьких програм та програм розвитку; організація міжнародних змагань; розробка регламентуючих документів та положень, контроль на всіх рівнях з метою попередження порушень Статуту, регламентуючих документів або рішень FIFA, Правил гри; забезпечення принципів доступності футболу для всіх бажаючих незважаючи на стать або вік; сприяння розвитку жіночого футболу та забезпечення участі жінок на всіх рівнях управління; сприяння дотриманню чесності та непідкупності, норм етики та чесної гри з метою попередження випадків корупції, вживання допінгу та маніпулювання результатами матчів, здатних поставити під загрозу чесне проведення змагань, ім'я гравців, офіційних осіб та асоціацій-членів.

Структуру міжнародного футболу можна представити у вигляді піраміди, вершиною якої є FIFA (рис.4.8). Незважаючи, що всі структурні одиниці підпорядковуються FIFA, кожна з них має відносну незалежність у прийнятті рішень стосовно розвитку футболу та ведення фінансової та господарської діяльності.

Основним правовим документом, який регламентує не лише діяльність FIFA, а і усього світового футболу є Статут FIFA. Як зазначено в Статуті, всі континентальні конфедерації, асоціації-члени, мають дотримуватись Статуту, регламентуючих документів та рішень FIFA.

Рис.4.8. Структура міжнародного футболу

Будь-яка асоціація, що несе відповідальність за розвиток та функціонування футболу в усіх його формах у своїй країні, може стати асоціацією-членом. Від країни лише одна асоціація визнається асоціацією-членом. Виключенням є чотири асоціації Сполученого Королівства Великої Британії (Футбольна Асоціація Англії, Футбольна Асоціація Шотландії, Футбольна Асоціація Уельсу та Ірландська Футбольна Асоціація (Північна Ірландія)), кожна з яких є окремою асоціацією-членом ФІФА. Для членства в FIFA асоціація-претендент подає письмову заяву до генерального секретаріату, юридично чинний статут асоціації, що містить такі

обов'язкові положення: зобов'язання завжди дотримуватись Статуту, регламентуючих документів та рішень FIFA, а також відповідної конфедерації; зобов'язання дотримуватись чинних Правил гри; визнання Спортивного Арбітражного Суду [236, 258].

Для включення асоціації-члена до складу FIFA необхідна присутність на Конгресі абсолютної більшості (понад 50%) асоціацій-членів з правом голосу і пропозиція має бути підтримана більшістю (3/4) дійсних голосів. Членство в FIFA дозволяється при умові, що асоціація момент прийняття є членом конфедерації. У випадку невиконання фінансових зобов'язань, порушення Статуту, регламентуючих документів або рішень FIFA, втрати статусу національної асоціації Конгрес за поданням Ради може позбавити асоціацію членства. Разом з членством Асоціації отримують право на участь у Конгресі; право надання пропозицій для включення в порядок денний Конгресу; право висування кандидатів на посаду президента FIFA та до Ради Управління; право участі та голосування на всіх виборах FIFA; право участі в змаганнях, організованих під егідою FIFA; право участі в програмах з питань надання допомоги та розвитку.

Асоціації-члени мають дотримуватися нейтралітету у питаннях політики та релігії; виступати проти будь-яких форм дискримінації; визнавати юрисдикцію та повноваження CAS; нести відповідальність за регулювання питань, що стосуються арбітражу, боротьби з допінгом, реєстрацією гравців, ліцензуванням клубів, призначенням дисциплінарних заходів; забезпечувати реалізацію принципу гендерної рівності у футболі; надавати необхідну інформацію для щорічних незалежних аудиторських перевірок. Відповідні положення знаходять своє відображення у Статутах асоціацій. Крім того, у Статуті визначено сферу повноважень, права та обов'язки клубів, ліг або інших груп, афілійованих до асоціації. Національна асоціація затверджує їх статут та регламентуючі документи. З метою підтримання чесної конкуренції на асоціацію покладається контроль за відсутністю впливу з боку юридичних і фізичних осіб (власників клубів) на проведення матчів [258].

Конфедерація – континентальна федерація – об’єднує національні асоціації, які належать до одного континенту. В структурі FIFA виділяють шість конфедерацій (рис.4.9): Південно-американська Футбольна Конфедерація (CONMEBOL); Азійська Футбольна Конфедерація (AFC), Союз Європейських Футбольних Асоціацій (UEFA), Африканська Футбольна Конфедерація (CAF), Футбольна Конфедерація Північної, Центральної Америки та Карибського басейну (CONCACAF), Футбольна Конфедерація Океанії (OFC).

Рис.4.9. Континентальні конфедерації Міжнародної федерації футбольних асоціацій

Незважаючи на те, що європейський футбол на початку ХХ ст. не знайшов багато прихильників на території північно-американського континенту, Південно-американська Футбольна Конфедерація була однією з перших створених континентальних федерацій у складі FIFA (1916 р.). Це трапилось за сорок років до створення UEFA.

Окрім Статуту діяльність FIFA здійснюється у відповідності до Регламенту управління, який містить основні принципи та правила корпоративного управління FIFA. Регламент можна розглядати як уточнюючий документ, оскільки він

доповнює положення викладені в Статуті стосовно внутрішньої організації FIFA [258].

Звертаючись до питання функціонування професійних футбольних ліг, Англійська Прем'єр-ліга функціонує як акціонерна корпорація, членами і власниками якої є 20 клубів. Кожен клуб підпорядковується правилам Прем'єр-ліги, Футбольної Асоціації, UEFA та FIFA, та чинному законодавству Англії та Європи. Кожен клуб має один голос під час зборів акціонерів, які проводяться протягом сезону і на яких вирішуються питання щодо політики Прем'єр-ліги. Для прийняття рішення необхідна підтримка щонайменше двох третин голосів, або 14 клубів. Для управління Прем'єр-лігою клуби обирають президента, виконавчого директора та раду директорів. В кінці кожного сезону відбувається передача акцій між клубами, які вийшли за результатами чемпіонату з Прем'єр-ліги і клубами, які переходять з Чемпіонату Футбольної Ліги у вищий дивізіон [294].

Підсумовуючи отримані в ході аналізу результати можна зробити висновок, що спільними ознакам діяльності спортивних організацій європейського професійного спорту є: наявність статусу неприбуткової організації; здійснення фінансування своєї діяльності за рахунок членських внесків, ліцензійної та рекламно-спонсорської діяльності, відрахувань від проведення спортивних заходів; провадження діяльності на міжнародному рівні; наявність у структурі регіональних відділень; використання незалежних експертів для аналізу фінансової діяльності і вирішення суперечок.

4.3. Структурно-функціональна специфіка європейського професійного спорту.

Виходячи з орієнтації на досягнення максимальних прибутків професійний спорт розглядається як специфічна сфера бізнесу [48, 97, 249]. Американська система менеджменту розглядає професійний спорт як галузь дозвілля і індустрію розваг, а відомі спортсмени позиціонуються як представники шоу-бізнесу .

Серед головних напрямів розвитку професійного спорту фахівці виділяють спортивно-комерційний і комерційно-спортивний напрями [19, 80, 89, 217]. В функціонування обох напрямів спортивне суперництво виступає пріоритетним

чинником і обов'язковою умовою ведення спортивного бізнесу відбувається, а діяльність здійснюється на підставі економічних законів. Проте частка економічної складової даних напрямків є різною, що і визначає цільово-результативний компонент.

Фінансування професійних клубів в першу чергу здійснюється за рахунок доходів від спортивної діяльності. Продовж більшої частини 20-го століття основним джерелом доходу для європейського професійного спорту був дохід від продажу квитків. В деяких країнах (Німеччині, Франції, Італії) були дотації з національних і місцевих органів влади та промислових меценатів, таких як Fiat, Bayer, Philips і Peugeot. Рекламні доходи стали більш важливими, і в 60-70-х рр. XX ст. корпоративне субсидування значно збільшилося [214].

Станом на теперішній час, основним джерелом доходів як північно-американських, так європейських професійних ліг є продаж прав на телетрансляції. В 1997-98рр. дохід від продажу прав на телетрансляцію зайняв перше місце в системі фінансування французького професійного футболу і інших європейських клубів [217,301]. При цьому не команди, а ліги укладають договори з телебаченням і розподіляють отримані доходи між ними, але команди зберігають за собою право на контракт з регіональними телестанціями. У північно-американському професійному спорті, продаж телевізійних прав від імені Ліги був санкціонований ухваленням в 1961 р. закону "Про спортивне мовлення", що дозволяє Лігам розподіляти національний телевізійний дохід порівну між клубами [178].

В Європі продаж телевізійних контрактів від імені Ліги є більш спірним питанням. В Іспанії та Італії, такі механізми поза законом, в той час як у Франції та Німеччині це дозволено. Успішною по продажу прав на телетрансляцію була діяльність англійської Прем'єр-Ліги доки Європейський союз не почав наполягати на тому, що право на трансляцію має бути надано декільком телевізійним компаніям [282].

Значущість телебачення зростає також і в інших видах спорту, ставши основним джерелом доходів професійних спортивних організацій.

Спонсорство нехарактерно для американського спорту, але в Європі воно відіграє істотну роль. Ліцензування в бюджетах американських клубів, на відміну від європейських, досягає всього кількох відсотків, хоча абсолютні цифри по цій статті перевищують доходи багатьох європейських клубів.

В сезоні 2015/2016 рр. дохід UEFA склав 4,5 млрд.євро з яких 69% - від продажу прав на телетрансляції, 20% - ліцензійна діяльність, 6% - продаж квитків, 3% - концесії спортивних споруд, 2%- інші джерела доходів [320].

Натомість, Міжнародний союз велосипедистів отримав в 2016 р. дохід 64,7 млн.шв.франків, з яких лише 19% від продажу прав на телетрансляції, 46% - гонорар від міст, через які проходять етапи перегонів, 14%- реєстраційні внески, 12% - ліцензійна діяльність, 9% - інші джерела доходів. Додатковим джерелом доходів UCI є відрахування від олімпійського руху [318].

Головною метою спортивно-комерційного напрямку, що є характерним для європейського професійного спорту, є спортивний результат і гострота спортивної боротьби. Натомість, комерційно-спортивний напрямок, притаманний північно-американському професійному спорту, має на меті максималізацію доходів, а спортивний результат і конкурентна боротьба розглядається як засіб досягнення цієї мети [19, 217, 275]. Таким чином, саме напрям розвитку професійного спорту визначає особливість підходу щодо організаційної структури професійних ліг, регулювання спортивної конкуренції, принципів комплектування команд, умов проведення змагань. Особливо це стосується командних ігрових видів спорту.

Для професійних ліг Північно-Американського континенту таких як NFL, NBA, NHL, MLB характерна замкнена система, тобто команда, яка зайняла останнє місце за результатами чемпіонату залишається в Лізі. Для Європи більш характерним є відкритий формат ліг, коли відбувається ротація команд між вищими і нижчими лігами. Наприклад в Англійській футбольній лізі існують наступні рівні: Англійська Прем'єр-ліга, Чемпіонат Футбольної Ліги, Перша ліга, Друга ліга, Національна Конференція, Північна або Південна Конференція (в залежності від географічного положення) [294]. На останньому етапі три гірших команди з кожного дивізіону вибувають в Північну Прем'єр-Лігу, Південну Лігу або Істмійську Лігу. Відкритий

формат ліг стимулює команди до безкомпромісної боротьби протягом сезону [301, 307].

Команди чотирьох основних професійних спортивних ліг Північної Америки (NFL, NHL, NBA, MLB) протягом сезону беруть участь в одних змаганнях – регулярному чемпіонаті Ліги. Річний календар змагань європейських професійних футбольних команд ліг передбачає участь в декількох змаганнях одночасно, зокрема чемпіонаті ліги, Кубку ліги, міжконтинентальних змаганнях тощо. Участь у міжнародних змаганнях, що є важливою як на рівні клубу, так і на національному рівні є характерною для європейського професійного спорту, але практично відсутня у північно-американському професійному спорті.

В північно-американському професійному спорті слабші команди за результатами сезону мають переваги під час драфту, в ході якого команди обирають найбільш перспективних молодих гравців в зворотному порядку за результатами регулярного чемпіонату. Процедура відбору гравців за системою драфт відбувається раз на рік. Така процедура відбору дозволяє підтримувати конкурентну рівновагу між командами Ліги [241, 242, 286].

В системі відбору спортсменів в футбольні команди для європейського професійного спорту характерним є продаж і покупка гравців – трансфер. Трансферні угоди відбуваються двічі на рік в спеціально відведений період - трансферне вікно . Як правило літнє трансферне вікно відкрите з 20 травня по 12 вересня, а зимовий - з 1 до 31 січня [166, 237]. До того ж трансферна вартість гравців не завжди є об'єктивною і характеризується постійним зростанням. Наприклад, при переході бразильського футболіста Неймара з "Сантос" до "Барселони" в 2013 р. його трансферна вартість була 57 млн.євро. В 2017 р. клуб "Парі Сен Жармен" придбав його за 222 млн.євро., т.б. за чотири роки трансферна вартість Неймара виросла в 4 рази.

Отже, практика продажу і купівлю гравців є характерною для європейського професійного спорту, тоді як в північно-американському спорті існують обмеження на продаж гравців і відбувається перерозподіл гравців від сильних команд до слабких з метою підтримання конкуренції [275, 276, 301].

Окрім того, в закритих лігах північно-американського професійного спорту умови праці та заробітна плата спортсменів-професіоналів визначаються в результаті переговорів між власниками клубів і профспілками гравців. "Стеля" заробітної плати і "податок на розкіш", поширені в північно-американському професійному спорті, з одного боку обмежують рівень заробітної плати гравців, а з іншого дозволяють зберігати конкурентну рівновагу команд [96, 278, 297, 322]. Завдяки активній позиції профспілок "стеля" заробітної плати має тенденцію до зростання. В сезоні 2012/2013 рр. стеля заробітної плати NBA була 58 млн.дол; в сезоні 2016/2017 – 94 млн. дол., в сезоні 2017/2018 рр. – 99093 млн.дол. [286].

У відкритих європейських професійних лігах конкуренція між спортивними командами, багато в чому залежить від фінансових можливостей клубу і спроможності купувати найкращих гравців, що в свою чергу призводить до появи декількох суперклубів, які змагаються між собою за звання чемпіона [307]. Це стало однією з причин запровадження UEFA з 2011 р фінансового "фейр-плей", який має забезпечувати фінансову стабільність футбольних клубів і європейського футболу в цілому. Для участі в турнірах клуб має підтвердити свою безбитковість та довести, що він не має жодних фінансових зобов'язань перед іншим клубом, гравцями та податковою службою [320].

В Європі, на відміну від Північної Америки, не має обмеження на кількість гравців в клубі. В закритих північно-американських лігах існує обмеження на кількість гравців в активних списках клубу, тобто тих, які беруть участь в показових іграх, матчах регулярного чемпіонату, іграх плей-офф. В NBA він становить 12-13 гравців, в NHL - 25-27. В NFL – 65 (при ліміті гравців в клубі 80 чоловік). [90, 241, 242]. Закрита ліга може обмежити правила набору і мобільність гравців, тим самим монополізуючи ринок робочої сили, як це сталося в бейсболі в 1879 р., коли було введено положення про резервування, що обмежувало перехід гравців з однієї команди в іншу без згоди власника. З 1970 р. після кількох трудових конфліктів спортсмени отримують статус вільного агента, що визначається кількістю сезонів у лізі [219, 252, 276, 298].

Ще однією відмінністю між закритим і відкритим форматом ліг є процедура вступу до неї. В північно-американських лігах для отримання франшизи новій команді необхідно отримати згоду Ради управління Ліги і сплатити вступний внесок. В європейських відкритих лігах після сплати вступного внеску, нова команда має пройти весь шлях від нижчої до вищої ліги. Досягнення цієї мети вимагає серйозних інвестицій і це може тривати декілька років .

Існують відмінності між європейським і північно-американським професійним спортом і в принципах розташування професійних клубів. У північно-американському професійному спорті, вступаючи в лігу клуби отримують так зване "право на домашню територію". Згідно Статуту ліги команда можливість вести підприємницьку діяльність у місті розташування і на прилеглий території в радіусі 75 миль [48, 97, 241, 322,] Проте клуби за погодженням з лігою можуть змінити своє місце розташування, наприклад, переїхати в інше місто, де є більш сприятливі умови для економічної діяльності. Переміщення європейських клубів з одного міста в інше є обмежене.

Отже, для сучасного європейського професійного спорту характерний спортивно-комерційний напрямок розвитку, який визначає особливість підходу щодо організаційної структури професійних ліг, регулювання спортивної конкуренції, принципів комплектування команд та умов проведення змагань. Система змагань європейського професійного спорту являє собою багаторівневу структуру, яка об'єднує в єдину систему змагання різних рівнів (міжнародного, континентального, національного). Характерною особливістю системи змагань європейських клубних чемпіонатів ігрових видів спорту є ротація між нижчими і вищими лігами.

4.4. Організаційні та нормативно-правові тенденції розвитку європейського професійного спорту.

Отримані в ході дослідження результати дали можливість виділити основні тенденції розвитку європейського професійного спорту, які можна класифікувати на організаційні та нормативно-правові (рис. 4.10).

Серед організаційних тенденцій, на нашу думку, доцільно виділити інтернаціоналізацію, запозичення американського досвіду у проведенні змагань і веденні бізнесу, економічність та мультидисциплінарність.

Під інтернаціоналізацією ми розуміємо вихід за національні та регіональні рамки в змагальній діяльності і організаційній структурі. Зокрема, у професійному велоспорті це можна спостерігати на прикладі Світового туру UCI. Світовий тур – 2017 р. географічно розширив свої межі і тепер охоплює Азію, Океанію, Європу, Близькій Схід та Північну Америку за рахунок включення нових гонок Cadel Evans Great Ocean Road Race (Австралія), Tour of Qatar (Катар), Abu Dhabi Tour (ОАЕ) [318].

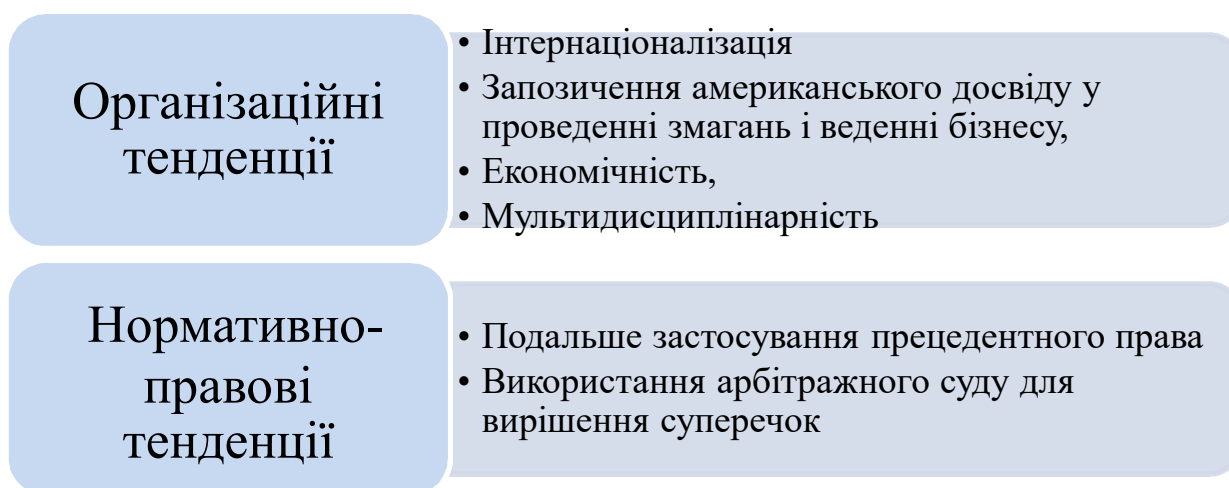

Рис.4.10. Тенденції розвитку європейського професійного спорту

На прикладі футболу спостерігається зростання американського та східного права власності на провідні англійські клуби. Так, з 2005 р. контрольний пакет акцій клубу "Манчестер Юнайтед" належить американському бізнесмену Малькольму Глейзеру [284], "Арсенал" – бізнесмену з США Еносу Стенлі Кронке, який окрім цього володіє командами в NHL та MLB. Клуб "Астон Вілла" також в 2006 р. перейшов в право власності американця Ренді Лернера, який вже в 2016 р. продав клуб китайському холдингу "Recon Group" [221]. Клуб "Манчестер Сіті" з 2010 р. належить члену королівської сім'ї Абу-Дабі Мансуру ібн Зайд аль-Нахайяну[320].

В сучасному європейському професійному спорті спостерігається тенденція до запозичення американського досвіду у побудові системи змагань і веденні спортивного бізнесу. Зокрема, це позначилось на маркетинговій політиці футбольних клубів. В 1998 р. клуб "Манчестер Юнайтед" запустив власний телевізійний канал "MUTV", доступ до якого є платний. Ведеться активна робота з вболівальниками і представниками фан клубів. З метою залучення глядачів до відвідування домашніх матчів існує система пільг на продаж квитків: зі знижкою продаються квитки для вболівальників віком старше 65 років і молодше 21; для людей з інвалідністю, які пересуваються на інвалідному візку і осіб, які їх супроводжують, надаються безкоштовні квитки в спеціально-відведену зону для осіб з інвалідністю, тощо [284].

Використання досвіду американського професійного спорту не обмежується лише маркетинговою політикою. Незважаючи на особливості характерні для європейського професійного спорту, вплив американського професійного спорту спостерігається і на структуру змагань. В європейських країнах поширюється практика утворення національних закритих професійних ліг. Так, Національна ліга бадмінтону (AJ Bell National Badminton League, NBL) [212], є першою в історії професійною національною лігою бадмінтону в Великій Британії. NBL була заснована в 2014 р. і цього ж року стартував її перший сезон. Перші два сезони до NBL входили шість команд. В сезоні 2016/2017 рр. за звання Чемпіона NBL змагались вже сім команд. Для включення в Лігу команди мають відповідати фінансовим критеріям, встановленим NBL.

Система змагань складається з регулярного чемпіонату, протягом якого всі команди проводять по одній грі між собою за коловою системою в п'яти дисциплінах: індивідуальні і парні змагання – жінки, чоловіки; змішані пари. Команда складається з 10 спортсменів, вісім з яких гарантовано беруть участь у чемпіонаті. З метою підвищення конкуренції, кожен гравець може змагатись лише в одній з п'яти дисциплін.

Чотири команди, які посідають найвищі місця рейтингу, за результатами регулярного чемпіонату, змагатимуться в матчах плей-офф за звання Чемпіона NBL. Команда, яка перемагає у трьох з п'яти дисциплін вважається переможницею матчу.

З метою забезпечення видовищності і динамічності гри в ексклюзивному форматі матчу Power-9 гра ведеться до 9 очок, на відміну від класичного бадмінтону, де необхідно набрати 21 очко. Якщо після 4 дисциплін рахунок досягає 2-2, то фінальна гра розігрується за унікальною для NBL системою: гравець, який першим набирає 5 очок вважається переможцем.

Для Чемпіонату NBL характерна унікальна система підрахунку очок і визначення переможця, специфічність використання тайм-аутів (перерв), короткочасний розігрів перед грою (60 с). За для залучення більшої кількості аудиторії матчі проводяться в вечірній час [212].

Як бачимо, Національна ліга бадмінтону обрала американську модель системи змагань. Наведені критерії мають забезпечувати високий рівень зацікавленості з боку глядачів і сприяють зростанню економічної ефективності від проведення змагань.

Італійська бейсбольна ліга (Campionato Italiano di baseball, IBL) є професійною бейсбольною лігою, діяльність якої регулюється Федерацією Італії з бейсболу та софтболу (Federazione Italiana Baseball Softball, FIBS), штаб-квартира якої знаходиться у Римі. Загальний рівень конкуренції IBL вважається найвищим в Європі [259].

До 2010 р. в системі змагань була передбачена ротація клубів між вищими і нижчими лігами, що є характерним для європейського професійного спорту. Проте, в кінці 2009 р. FIBS прийняла рішення про ліквідацію системи ротації клубів починаючи з сезону 2010 р. і застосування формату фіксованого складу команд аналогічну Головній бейсбольній Лізі (MLB).

На даний час IBL складається з восьми команд, кожна з яких проводить 42 гри протягом регулярного чемпіонату. Чотири команди, що набрали найбільшу кількість очок попадають в розіграш плей-офф.

З сезону 2010 р. FIBS встановив ліміт на іноземних гравців – в кожній команді може бути не більше 4 гравців не членів ЄС. Згідно з директивою Комітету ЄС, громадяни ЄС матимуть ті ж права, що і гравці, громадяни Італії. Окрім того FIBS суворо контролює положення, згідно якого 6 гравців-вихованців італійської школи бейсболу мають знаходитися на полі. Італійський гравець класифікується як вихованець італійської школи, якщо він був вихований в Італії, або відіграв 6 сезонів в італійській лізі [259].

Таким чином, в європейському професійному спорті спостерігається перехід до системи змагань, характерної для провідних північно-американських ліг.

Мультидисциплінарність європейського професійного спорту характеризується суттєвим розширенням кількості видів спорту, які набувають в Європі статусу професійних. Окрім таких традиційних видів професійного спорту як футбол, баскетбол, теніс, бокс, велоспорт, автоспорт, хокей, в Європі з'являється значна кількість професійних ліг і організацій, які здійснюють свою діяльність на національному, так і міжнародному рівнях.

Нормативно-правовими тенденціями розвитку європейського професійного спорту є подальше застосування прецедентного права та використання арбітражного суду для розв'язання суперечок.

Як зазначалось, на початку 80-х рр. ХХ ст. комерціалізація і професіоналізація спорту призвели до збільшення кількості суперечок, пов'язаних з товаро-грошовими відносинами, та конфліктних ситуацій між юристами і агентами спортсменів та спортивними організаціями [290]. Оскільки цивільні суди не приймали до розгляду позови, пов'язані з суперечками у спорті, постала необхідність у створенні нового незалежного судового органу. В 1983 р. МОК ратифікував Статут Міжнародного спортивного арбітражу, який вступав в силу з 30 червня 1984 р. З цього моменту Спортивний арбітраж розпочав свою діяльність [245].

Міжнародний спортивний арбітраж розглядає два види суперечок: комерційні (спонсорство, продаж телевізійних прав, організація спортивних заходів, відносини між гравцями або тренерами та клубами та / або агентами тощо) та дисциплінарні (насильство спорті, зловживання суддями, вживання допінгу). Створення

Спортивного арбітражу відіграло значну роль у регулюванні правових відносин не лише в олімпійському, а і професійному спорті. Міжнародний арбітражний суд звернувся до UEFA з пропозицією створення тимчасового спеціального підрозділу, який би регулював юридичні питання для проведення Чемпіонату Європи-2000. В подальшому ця практика стала носити традиційний характер. Вимоги європейських спортивних організацій обмежують можливості спортсменів-професіоналів у вирішенні суперечок в національних судах. Згідно Статутів європейських спортивних організацій спірні питання вирішуються незалежним арбітражним судом, а саме Спортивним арбітражним судом (м.Лозанна).

Беручи до уваги факт формування спільної законодавчої бази країн Європи, розглядаючи Європейський суд, як суд першої інстанції для країн-членів ЄС, виходячи з особливостей спортивної діяльності і специфічного характеру умов праці професійних спортсменів, на нашу думку, подальше вирішення суперечок між спортсменами-професіоналами і споривними організаціями здійснюватиметься на підставі прецедентного права.

4.5. Правове поле професійного спорту України

В межах розгляду питання нормативно-правового забезпечення європейського професійного спорту, на нашу думку варто розглянути правове поле професійного спорту України, як європейської держави, яка потребує вдосконалення існуючої системи функціонування професійного спорту.

Професійний спорт, як сфера людської діяльності, зачіпає коло інтересів значної кількості суб'єктів. Пропагуючи здоровий спосіб життя, професійний спорт виступає засобом зміцнення здоров'я членів суспільства і як наслідок збільшення працездатності населення, що позитивно позначається на соціальній і економічній сферах суспільства.

Стаття 3 Конституції України декларує, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Фізична культура і спорт є одними з засобів зміцнення здоров'я, задоволення моральних, естетичних, комунікативних та творчих потреб людства,

підвищення соціальної і трудової активності членів суспільства. Цілком очевидно, що держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту, що і закріплено у статті 49 Конституції України [83].

Розвиток олімпійського та професійного спорту, залучення членів суспільства до занять фізичним вихованням і спортом, розв'язання питання зміцнення здоров'я населення вимагає існування ефективної нормативно-правової бази в даній галузі.

На думку Г. Бордюгової та С. Гуськова у спорті постає необхідність створення такої системи правових відносин, яка б не лише задовольняла суб'єктів, а й сприяла розвитку видів спорту, зростанню майстерності спортсменів, залученню уваги ЗМІ, спонсорів та глядачів [17, 50]. На нашу думку, це твердження повністю відповідає умовам функціонування професійного спорту.

Суспільні відносини, що виникають між суб'єктами діяльності у галузі фізичної культури та спорту перетворюються на спортивно-правові відносини тоді, коли на них розповсюджується дія норм, які містяться в нормативно-правових актах спортивного законодавства [63, 64, 167, 173, 184].

Однією з актуальних проблем функціонуванні професійного спорту в Україні є питання його нормативно-правового регулювання. Певною мірою це обумовлено тим, що підходи до організації спортивної інфраструктури і управління професійним спортом почали формуватись після отримання Україною незалежності. Як відомо, за часів перебування України у складі СРСР регулювання спортивної галузі відбувалось на підставі адміністративної моделі [52], яка заперечувала факт існування професійного спорту, отже, і можливість отримання доходів від спортивної діяльності.

Перехід України до ринкових відносин не міг не позначитись на спортивній галузі, розпочавши процес формування професійного спорту.

Одним з ключових факторів функціонування спорту в країні є ефективна нормативно-правова база. Проте питання щодо становлення законодавства, яке б регулювала відносини у професійному спорті в Україні досі залишається відкритим. А це, в свою чергу, ускладнює процес розвитку українського професійного спорту.

Спортивне законодавство України – це система взаємодіючих між собою нормативно-правових актів та інших джерел, які регулюють суспільні відносини в галузі фізкультури та спорту. Спортивне законодавство України – це ті нормативно-правові акти, які приймаються компетентними органами державної влади та органами саморегуляції спортивних організацій з метою регулювання правових основ розвитку фізичної культури, масового та професійного спорту [82].

Нормативно-правове поле професійного спорту України включає в себе Конституцію України, закони України, підзаконні нормативно-правові акти органів державної влади у галузі фізичної культури та спорту, ряд підзаконних нормативно-правових актів, акти міжнародного співробітництва, нормативно-правові договори. До спортивного законодавства України постійно вносяться зміни, обумовлені реаліями сучасного життя, досвідом міжнародних спортивних організацій, європейським спортивним законодавством.

Законом України "Про фізичну культуру і спорт" (від 24.12.1993 № 3808-XII) визначено загальні правові, організаційні, соціальні та економічні основи діяльності у сфері фізичної культури і спорту та врегульовано суспільні відносини у створенні умов для їх розвитку. Серед визначених Законом напрямів існування спорту в Україні виділено і професійний спорт, як комерційний напрям діяльності у спорті, пов'язаний з підготовкою та проведенням видовищних спортивних заходів на високому організаційному рівні з метою отримання прибутку [163].

Згідно п.1 ст.42 глави 4 Господарського кодексу України під господарською комерційною діяльністю (підприємництвом) розуміють самостійну, ініціативну, систематичну, на власний ризик господарську діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [41].

Згідно Закону України "Про підприємництво" [161] підприємництво – це безпосередня самостійна, систематична, на власний ризик діяльність по виробництву продукції, виконанню робіт, наданню послуг з метою отримання прибутку, яка здійснюється фізичними та юридичними особами, зареєстрованими як суб'єкти підприємницької діяльності у порядку, встановленому законодавством.

В професійному спорті основним товаром виступає видовище, а виробниками товару є спортсмени-професіонали та спортивні функціонери.

Діяльність у професійному спорті спортсменів, тренерів та інших фахівців, яка полягає у підготовці та участі у спортивних змаганнях серед спортсменів-професіоналів і є основним джерелом їх прибутків, провадиться відповідно до Закону України "Про фізичну культуру і спорт", Кодексу законів про працю України та інших нормативно-правових актів, а також статутних та регламентних документів відповідних суб'єктів сфери фізичної культури і спорту та міжнародних спортивних організацій (ст. 38) [163].

Конституція, як Основний Закон України, гарантує громадянам України, до яких відносяться і суб'єкти професійного спорту (спортсмени-професіонали, організатори змагань, власники професійних клубів, тощо): право на підприємницьку діяльність, незаборонену законом (ст.42); право на працю, включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку він вільно погоджується та право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом (ст. 43); право на відпочинок та визначені законом максимальну тривалість робочого часу, мінімальну тривалість відпочинку та оплачуваної щорічної відпустки, вихідні та святкові дні (ст. 45); право на соціальний захист, яке гарантується загальнообов'язковим державним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення (ст. 46) [83].

Згідно ст.5 Закону України "Про фізичну культуру і спорт" державне управління фізичною культурою і спортом здійснюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту за сприяння відповідно інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування [163].

У Положенні про Державний комітет України з фізичної культури і спорту (1996) було зазначено, що одним з завдань, покладених на Держкомспорт України, є

державний нагляд та контроль у сфері фізичної культури і спорту, розвиток аматорського та професійного спорту.

Завданнями правонаступника Держкомспорту Державного комітету України з питань фізичної культури і спорту (2002) [153] були розширенні наступними положеннями: сприяти розвитку підприємництва у сфері фізичної культури і спорту, здійснювати відповідно до законодавства ліцензування фізкультурно-оздоровчої і спортивної діяльності щодо організації та проведення спортивних занять професіоналів та любителів спорту; надавати офіційну згоду спортсменові, який не набув статусу спортсмена-професіонала і включений до основного чи резервного складу збірних команд України, на укладення контракту про діяльність у професіональному спорті

Окрім вищезазначених завдань Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту [158] утворене у 2006 р. мало ще і координувати заходи з розвитку професійного спорту.

Виходячи з вищенаведеного, контроль за розвитком і функціонуванням професійного спорту в Україні має здійснюватись органом державної влади, що відповідає за розвиток фізичної культури і спорту, проте в Положеннях цих організацій, як і в Законі України "Про фізичну культуру та спорт", питання щодо професійного спорту відображені неповно.

На сьогоднішній день згідно Указу Президента України від 24 липня 2013 року № 390/2013 Міністерство молоді та спорту України [159] є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у молодіжній сфері, сфері фізичної культури і спорту. Проте, в Положенні даної організації визначення "професійний спорт" і завдання пов'язані з ним не зустрічаються

Розглядаючи питання фінансування професійного спорту з боку держави, варто звернутись до чинного Закону України "Про державний бюджет". Згідно ст.87 до видатків, що здійснюються з Державного бюджету України належать наступні видатки на фізичну культуру і спорт: державні програми з розвитку фізичної культури і спорту (забезпечення діяльності національних збірних команд,

проведення спортивних заходів державного і міжнародного рівня, підготовка і участь національних збірних команд у міжнародних змаганнях з олімпійських та неолімпійських видів спорту, у тому числі в Олімпійських іграх, Європейських іграх, Юнацьких Олімпійських іграх, Всесвітніх іграх з неолімпійських видів спорту, забезпечення діяльності закладів фізичної культури і спорту всеукраїнського рівня, фінансова підтримка баз олімпійської підготовки та всеукраїнських громадських організацій фізкультурно-спортивного спрямування згідно з переліками, затвердженими Кабінетом Міністрів України). Як бачимо, фінансування професійного спорту в данному переліку не згадується.

Отже, державною політикою України передбачається розвиток професійного спорту, проте на управлінсько-операційному рівні відносини в даній сфері остаточно не врегульовані.

Указом Президента України від 28 вересня 2004 року № 1148/2004 "Про національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту" [160], яка являє собою систему концептуальних ідей і поглядів на роль, організаційну структуру та завдання фізичної культури і спорту в Україні на період до 2016 року з урахуванням стратегії розвитку держави та світового досвіду, держава сприяє і створює умови для подальшого розвитку професійного спорту на комерційних засадах.

Виходячи з того, що професійний спорт є різновидом підприємницької діяльності, є очевидним, що він має підпорядковуватись і нормам комерційної діяльності.

У Класифікації видів економічної діяльності (КВЕД-2010) визначено напрями економічної діяльності у сфері спорту, зокрема, організація та проведення спортивних заходів для аматорів та професіоналів; діяльність професійних і напівпрофесійних спортивних клубів; діяльність спортивних ліг і регулюючих органів; діяльність зі сприяння підготовки і проведення спортивних заходів [73].

Спортсмен набуває статусу спортсмена-професіонала з моменту укладення контракту з відповідними суб'єктами сфери фізичної культури і спорту про участь у змаганнях серед спортсменів-професіоналів [163].

У Національному класифікаторі України "Класифікатор професій", створеному на основі Міжнародної стандартної класифікації професій (ISCO 88: International Standard Classification of Occupations/ILO, Geneva), в розділі "Фахівці" є професія "Спортсмен-професіонал з виду спорту". В "Довіднику кваліфікаційних характеристик професій працівників" (Випуск 85 "Спортивна діяльність") визначені основні вимоги щодо "Спортсмена-професіонала з виду спорту". Це особа, яка перебуває в офіційних трудових відносинах з організаційними структурами професійного спорту, оформлених у вигляді трудового контракту з урахуванням чинного законодавства України, статутів та положень українських та міжнародних спортивних організацій, правил міжнародних та національних федерацій, дотримується умов контракту (угоди, договору та інших договірно-правових документів, у тому числі і тих, що стосуються реклами), дотримується чинного законодавства щодо сплати податків. Таким чином, одним з основних критеріїв визначення статусу спортсмена-професіонала є наявність трудової угоди.

Укладення трудової угоди (контракту) між спортсменом з професійними спортивними клубами, федераціями (союзами, асоціаціями) з різних видів спорту, спортивними лігами тощо регулюється трудовим законодавством України: "Кодексом Законів України про працю" (№ 332-VIII від 10.12.71 р.) [75], "Цивільним кодексом України" (№ 435-IV від 16.01.2003 р.) [198], "Про страхування" (від 07 березня 1996 р.) [162], "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності" (від 23 вересня 1999 р.) [155].

Ми погоджуємося з думкою О.А. Костюченка (2012) [82] та М.О. Ткалич (2013) [187] чинне законодавство України не дає однозначного визначення правового статусу спортсмена-професіонала, яке б дало можливість чітко визначити умови, за яких спортсмен визнається професіоналом, порядок укладання контрактів зі спортсменами і тренерами, умови їх фінансування і соціальної захищеності, гарантії захисту їх прав.

Вступ України до Ради Європи в 1995 р. вимагає від країни визнання принципу верховенства права, зобов'язує її забезпечити права та основні свободи людини всім

особам, які знаходяться під її юрисдикцією, та ефективно співпрацювати з іншими державами з метою досягнення цілей Ради Європи [164].

До актів міжнародного співробітництва в галузі спорту доцільно віднести угоди про співробітництво, підписані Україною з іншими країнами світу, серед яких "Європейська конвенція про насильство та неналежну поведінку з боку глядачів під час спортивних заходів, і, зокрема, футбольних матчів" (ETS N 120, Страсбург, 19.08.85) [58], ратифікована Україною 15.11.2001р.; "Антидопінгова конвенція" (ETS N 135, Страсбург, 19.08.85) [6], ратифікована Україною 15.03.2001р., "Конвенція Ради Європи проти маніпулювання спортивними змаганнями" (Маглінген, 18.09.2014) [79], ратифікована Україною 16.11.2016 р., тощо.

Перспективні плани щодо розвитку професійного спорту в Україні, зокрема хокею, підтверджуються рішенням Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2007 р. № 1194 щодо затверджено Державної цільової соціальної програми "Хокей України" [156], в рамках якої заплановано і розвиток напрямку професійного хокею в Україні. Створення системи проведення чемпіонату України з хокею серед професійних команд у двох національних лігах і активізацію економічної діяльності суб'єктів вітчизняного хокею.

Отже, відносини в галузі професійного спорту України можна визначити як врегульовані нормами міжнародного і національного законодавства в галузі фізичної культури і спорту, а також цивільного і трудового права.

З метою забезпечення своїх інтересів держава має бути зацікавлена у розвитку всіх форм існування спорту, задекларованих у відповідному законодавстві.

Аналіз законодавчої бази України в галузі спорту показав, що в Україні створюються умови для активного розвитку фізичної культури і спорту, проте реалізація державної політики у розвитку професійного спорту є обмеженою.

4.6. Напрями актуалізації змістовного наповнення дисципліни "Професійний спорт"

Процеси європейської інтеграції України і вдосконалення організаційної структури українського професійного спорту вимагають підготовки кваліфікованих

фахівців в галузі фізичної культури та спорту з врахуванням традицій, сучасного досвіду та тенденцій розвитку європейського професійного спорту. Це, в свою чергу, вимагає актуалізації системи знань щодо європейського професійного спорту.

Розширення змістовного наповнення і актуалізація вже існуючої інформації стосовно європейського спорту сприятиме досягненню фахівцями високого рівня компетентності. Знання історії, структурно-функціональної специфіки та нормативно- правового забезпечення європейського професійного спорту сприятиме формуванню правового мислення та якісному виконанню своїх обов'язків майбутніми фахівцями галузі фізичної культури та спорту. Перелічені теми покликані забезпечити формування у майбутніх фахівців знань стосовно сутності, історичних аспектів, сучасного стану і тенденцій розвитку професійного спорту, зокрема європейського, що сприятиме якісному виконанню своїх обов'язків майбутніми фахівцями в галузі фізичної культури і спорту.

З метою актуалізації знань щодо європейського професійного спорту в системі підготовки фахівців на основі отриманих результатів нами запропоновано внести корективи в структуру і зміст існуючої програми з навчальної дисципліни "Професійний спорт", з 2017-2018 н.р. "Загальна теорія професійного спорту" підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня "бакалавр" зі спеціальності 017 "Фізична культура і спорт".

На вивчення дисципліни "Загальна теорія професійного спорту" навчальним планом передбачено 90 годин: 18 – лекції, 14- семінарські заняття; 50 – самостійна робота.

Нами було розроблено два підходи вдосконалення навчальної дисципліни.

Перший підхід передбачав винесення інформації стосовно європейського професійного спорту в окремий змістовний блок (табл.4.1).

Змістовий модуль 1. Професійний спорт як вид та результат діяльності

1. "Загальна теорія професійного спорту" як навчальна дисципліна.

Предмет і основні завдання дисципліни. Загальна характеристика змісту дисципліни. Основні поняття (терміни). Взаємозв'язок дисципліни "Загальна теорія

професійного спорту" з іншими дисциплінами навчального плану. Стан та перспективи розвитку професійного спорту в Україні.

Таблиця 4.1.

Розподіл навчального матеріалу з дисципліни "Професійний спорт" при умові винесення інформації про європейський професійний спорт в окремий інформаційний блок

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	с	лаб	інд	с.р.		л	с	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Професійний спорт як вид та результат діяльності.												
Тема 1. "Загальна теорія професійного спорту" як навчальна дисципліна	8	2	2	-	-	4	4	2	-	-	-	2
Тема 2. Аматорство і професіоналізм в спорті	8	2	2	-	-	4	12	2	2	-	-	8
Тема 3. Професійний спорт як соціальне явище	14	2	2	-	-	10	12	2	2	-	-	8
Разом за змістовим модулем 1	30	6	6	-	-	18	28	6	4	-	-	18
Змістовий модуль 2. Історико-організаційні аспекти розвитку ПС.												
Тема 4. Історія розвитку професійного спорту	8	2	2	-	-	4	8	-	-	-	-	8
Тема 5. Формування та розвиток професійного спорту на північно-американському континенті	14	2	4	-	-	8	14	2	2	-	-	10
Тема 6. Формування та розвиток європейського професійного спорту	14	2	4	-	-	8	14	2	2	-	-	10
Тема 7. Організаційно-	10	2	2	-	-	6	12	2	2	-	-	8

правові засади професійного спорту												
Тема 8. Економічні засади професійного спорту	10	2	2	-	-	6	14	2	2	-	-	10
Разом за змістовим модулем 2	56	10	14	-	-	32	62	8	8	-	-	46
Усього годин	90	18	22	-	-	50	90	14	12	-	-	64

2. Аматорство і професіоналізм у спорті. Уявлення щодо спортсменів-аматорів та професіоналів. Професіоналізація олімпійського спорту. Особливості професійного спорту.

3. Професійний спорт як соціальне явище. Сутність професійного спорту як соціального явища. Загальні соціальні функції професійного спорту. Специфічні соціальні функції професійного спорту. Міжнародні спортивні організації і професійний спорт. Держава і професійний спорт. Професійний спорт у сучасному суспільстві.

Змістовий модуль 2. Історико-організаційні аспекти розвитку ПС

4. Історія розвитку професійного спорту. Ознаки професіоналізму у спорті Стародавньої Греції. Передумови виникнення професійного спорту у новітній час. Роль засобів масової інформації у формуванні та розвитку професійного спорту.

5. Формування та розвиток професійного спорту на Північно-американському континенті. Передумови виникнення професійного спорту на Північно-американському континенті. Чинники та періодизація розвитку професійного спорту в США. Формування та розвиток професійного бейсболу на Північно-американському континенті. Формування та розвиток професійного американського футболу на Північно-Американському континенті. Формування та розвиток професійного баскетболу на Північно-Американському континенті. Формування та розвиток професійного хокею на Північно-Американському континенті. Організаційно-правові засади північно-американського професійного спорту. Економічні основи професійного спорту в США.

6. Формування та розвиток європейського професійного спорту.

Передумови виникнення європейського професійного спорту. Чинники та періодизація розвитку професійного спорту в Європі. Формування та розвиток професійного боксу. Формування та розвиток професійного футболу на Європейському континенті. Формування та розвиток професійного тенісу на Європейському континенті. Формування та розвиток професійного велоспорту на Європейському континенті. Організаційно-правові засади європейського професійного спорту. Економічні основи професійного спорту в Європі.

7. Організаційно-правові засади професійного спорту. Організаційна структура професійних ліг. Організаційна структура професійного спортивного клубу (команди). Основи правового регулювання у професійному спорті. Трудові взаємовідносини у професійному спорті. Асоціації спортсменів професійних ліг.

8. Економічні засади професійного спорту. Специфіка бізнесу у професійному спорті. Джерела прибутків професійного спорту. Статті видатків у професійному спорті.

6. Формування та розвиток європейського професійного спорту.

Передумови виникнення європейського професійного спорту. Чинники та періодизація розвитку професійного спорту в Європі. Формування та розвиток професійного боксу. Формування та розвиток професійного футболу на Європейському континенті. Формування та розвиток професійного тенісу на Європейському континенті. Формування та розвиток професійного велоспорту на Європейському континенті. Організаційно-правові засади європейського професійного спорту. Економічні основи професійного спорту в Європі.

Винесення питань стосовно європейського професійного спорту в окремий тематичний блок дає можливість систематизувати знання стосовно передумов його виникнення, розвитку та функціонування. Суттєвим недоліком такого підходу до навчальної дисципліни є потенційне дублювання інформації.

Другий підхід передбачав зміну структури дисципліни і доповнення існуючих тем питаннями, які стосуються європейського професійного спорту (табл.4.2).

Структура нової програми навчальної дисципліни передбачає шість тем, які розподілені на два змістовних модулі. Загальна кількість годин і їх розподіл на лекційний курс, семінарські заняття і самостійну роботу залишилися без змін. Натомість збільшилась кількість годин, відведених на розгляд тем.

Змістовий модуль 1. Професійний спорт як вид соціальної практики.

1. Професійний спорт як вид та результат діяльності. Предмет і основні завдання дисципліни "Загальна теорія професійного спорту". Структура та зміст дисципліни. Основні поняття (терміни). Сутність професійного спорту як соціального явища. Особливості професійного спорту. Загальні соціальні функції професійного спорту. Специфічні соціальні функції професійного спорту. Професійний спорт у сучасному суспільстві.

Таблиця 4.2.

Розподіл навчального матеріалу з дисципліни "Професійний спорт"

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	с	лаб	інд	с.р.		л	с	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Професійний спорт як вид соціальної практики.												
Тема 1. Професійний спорт як вид та результат діяльності	18	4	4	-	-	10	16	2	2	-	-	12
Тема 2. Аматорство і професіоналізм у спорті	8	2	2	-	-	4	14	2	2	-	-	10
Разом за змістовим модулем 1	26	6	6	-	-	14	30	4	4	-	-	22
Змістовий модуль 2. Історичні та організаційні основи розвитку професійного спорту												
Тема 3. Формування та розвиток професійного спорту	24	4	8	-	-	12	22	4	4	-	-	14

Тема 4. Організаційно-правові основи професійного спорту	20	4	4	-	-	12	20	4	2	-	-	14
Тема 5. Економічні засади професійного спорту	20	4	4	-	-	12	18	2	2	-	-	14
Разом за змістовим модулем 2	64	12	16	-	-	36	60	10	8	-	-	42
Усього годин	90	18	22	-	-	50	90	14	12			64

2. Аматорство і професіоналізм у спорті. Ознаки професіоналізму у спорті Стародавньої Греції. Уявлення щодо спортсменів-аматорів та професіоналів. Професіоналізація олімпійського спорту. Міжнародні спортивні організації і професійний спорт.

Змістовий модуль 2. Історичні та організаційні основи професійного спорту

3. Формування та розвиток професійного спорту. Передумови виникнення професійного спорту в США. Чинники та періоди розвитку американського професійного спорту. Формування та розвиток професійного бейсболу на Північно-американському континенті. Формування та розвиток професійного американський футболу на Північно-Американському континенті. Формування та розвиток професійного баскетболу на Північно-Американському континенті. Формування та розвиток професійного хокею на Північно-Американському континенті. Передумови виникнення європейського професійного спорту. Чинники та періоди розвитку європейського професійного спорту. Формування та розвиток професійного боксу. Формування та розвиток професійного футболу на Європейському континенті. Формування та розвиток професійного тенісу на Європейському континенті. Формування та розвиток професійного велоспорту на Європейському континенті. Роль засобів масової інформації у формуванні та розвитку професійного спорту. Держава і професійний спорт. Стан і перспективи розвитку професійного спорту в Україні.

5. Організаційно-правові основи професійного спорту. Організаційна структура професійних ліг. Організаційна структура професійного спортивного

клубу (команди). Трудові взаємовідносини у професійному спорті. Асоціації спортсменів професійних ліг. Організаційно-правові засади професійного спорту в США. Організаційно-правові засади професійного спорту в Європі. Правове поле професійного спорту в Україні.

6. Економічні засади професійного спорту. Специфіка бізнесу у професійному спорті. Джерела прибутків професійного спорту. Статті видатків у професійному спорті. Економічна діяльність провідних ліг північно-американського професійного спорту. Економічна діяльність європейських професійних ліг.

Висновки до розділу 4:

1. З'ясовано, що нормативно-правове забезпечення європейського професійного спорту здійснюється на підставі зовнішніх і внутрішніх документів. До зовнішніх нормативно-правових актів відносяться акти міжнародного співробітництва та національного законодавства в галузі фізичного виховання та спорту; до внутрішніх – документи, які забезпечують регулювання власне спортивної діяльності (статути та правила міжнародних спортивних організацій, статути національних спортивних організацій, статути професійних спортивних ліг (асоціацій), статути професійних клубів, трудові контракти).

Інтеграційні процеси в середині ХХ ст. розпочали процес формування спільної законодавчої бази професійного спорту європейських країн. Розвиток фізичного виховання та спорту відбувається за сприяння ЮНЕСКО та Рада Європи, що знаходить відображення у відповідних нормативно-правових актах, що покликані сприяти розвитку фізичної культури та спорту. Незважаючи, на позитивне ставлення щодо державного регулювання спортивної галузі Європи, діяльність спортивних організацій має здійснюватись у відповідності до чинного законодавства ЄС.

Враховуючи особливості професійного спорту, як галузі підприємницької діяльності, вирішення спірних питань звичайними нормативно-правовими актами є ускладнене. Відповідно правове регулювання європейського професійного спорту в багатьох випадках відбувається на основі прецедентного права.

2. Організаційна структура визначає спортивну та економічну результативність професійних спортивних організацій. Найвпливовішими професійними боксерськими організаціями вважаються Всесвітня боксерська асоціація (WBA), Всесвітня боксерська рада (WBC), Всесвітня боксерська організація (WBO), які здійснюють свою діяльність на міжнародному рівні. За своїм статусом вони є некомерційними організаціями зі статусом юридичної особи та фінансової автономії. В своїй структурі вони мають регіональні відділення. Основними нормативно-правовими документами професійних боксерських організацій є Статути, які визначають їх організаційну структуру, та Правил, які регулюють спортивну діяльність та взаємовідносини між боксерами-професіоналами, агентами, менеджерами і організаторами спортивних змагань.

3. Міжнародний союз велосипедистів (UCI) є керівним органом велоспорту на всіх рівнях і являє собою недержавну неприбуткову організацію, діяльність якої здійснюється у відповідності до чинного законодавства Швейцарії. Фінансування UCI здійснюється за рахунок членських внесків, ліцензійної та рекламно-спонсорської діяльності, спортивної діяльності. В структурі UCI виділяють континентальні федерації, членами яких є національні федерації, визнані Конгресом. Основними нормативними документами Міжнародного союзу велосипедистів є Конституція, яка регламентує діяльність організації та забезпечує правову основу велоспорту, Правила UCI, що містять нормативні положення, які стосуються змагальної діяльності, правил для кожної дисципліни велоспорту, антидопінгового регулювання, та Кодекс етики, в якому відображено моральні цінності, обов'язкові для дотримання усіма представниками велоспорту та дисциплінарні покарання у випадку їх порушення.

4. Міжнародна федерація футбольних асоціацій (FIFA) керівний орган міжнародного футболу є асоціацією, зареєстрованою у Комерційному Реєстрі Кантону відповідно до ст. 60 та подальших статей Швейцарського Цивільного Кодексу. Основним правовим документом, який регламентує не лише діяльність FIFA, а і усього світового футболу є Статут. Всі континентальні конфедерації та асоціації-члени, мають дотримуватись Статуту, регламентуючих документів та

рішень FIFA. "Регламент управління" та "Вибірчі положення" документи, які доповнюють фундаментальні положення, викладені в Статуті і стосуються питань корпоративного управління, процедури виборів і діяльності президента.

Організаційна структура міжнародного футболу являє собою ієрархічну структуру, вершиною якої є FIFA. На нижчих рівнях розташовані континентальні федерації, національні федерації, футбольні клуби, які мають відносну незалежність у прийнятті рішень стосовно розвитку футболу та ведення фінансової та господарської діяльності.

5. Для сучасного європейського професійного спорту характерний спортивно-комерційний напрям розвитку, що визначає особливості в підходах щодо організаційної структури професійних ліг, регулювання спортивної конкуренції, принципів комплектування команд та умов проведення змагань. Організаційна структура європейського професійного спорту являє собою багаторівневу ієрархічну структуру і включає в себе міжнародний, континентальний, національний рівні. Спортсмени—професіонали підпорядковуються професійним клубам. Клуби є членами національних федерацій, які в свою чергу об'єднані в континентальні федерації. В вершині організаційної піраміди знаходиться міжнародна спортивна федерація. Така ієрархічна структура визначає систему змагань, які проводяться на кожному з зазначених рівнів. Характерною особливістю системи змагань клубних чемпіонатів ігрових видів спорту є ротація між нижчими і вищими лігами.

6. Встановлено, що тенденціями розвитку європейського професійного спорту є інтернаціоналізація, запозичення американського досвіду у проведенні змагань і веденні бізнесу, економічність, мультидисциплінарність, які розглядаються як організаційні, та застосування прецедентного права та використання арбітражного суду для розв'язання суперечок, що визначено як нормативно-правові тенденції. Інтернаціоналізація проявляється у виході за національні та регіональні рамки як у змагальній діяльності, так і в організаційній структурі. Запозичення досвіду американського професійного спорту спостерігається в маркетинговій політиці та системі проведення змагань, зокрема, у практиці утворення закритих національних професійних ліг. Економічність як одна з тенденцій функціонування європейського

професійного спорту простежується в запровадженні фінансового фейр-плей у футболі, головна мета якого – забезпечення фінансової стабільності клубів шляхом контролю над надмірними витратами. Мультидисциплінарність європейського професійного спорту характеризується суттєвим розширенням кількості видів спорту, які в Європі набувають ознак професійних.

7. Питання щодо становлення законодавства, яке б регулювала відносини у професійному спорті в Україні досі залишається відкритим, що, в свою чергу, ускладнює процес розвитку професійного спорту в Україні. Об'єктивними чинниками розвитку професійного спорту в Україні є відсутність відповідного правового регулювання, досвіду побудови ефективної системи управління і раціональної методології розвитку професійного спорту, економічні особливості. Розвиток професійного спорту в Україні відбувається на основі загальноприйнятих та галузевих нормативно-правових актів. Діяльність в професійному спорті пов'язана з цивільним, трудовим, фінансовим, міжнародним, арбітражним правом. Державною політикою України передбачається розвиток професійного спорту, проте відносини в цій сфері на управлінсько-операційному рівні остаточно не врегульовані. Закон України "Про фізичну культуру і спорт" не відповідає сучасним реаліям і не відображає всю специфіку діяльності у професійному спорті. Положення, які стосуються професійного спорту мають узагальнюючий характер і не мають конкретного тлумачення. Нормативно-правові акти у галузі професійного спорту не систематизовані, а деякі задекларовані в них норми не виконуються.

Результати за розділом 4 опубліковано у п'яти наукових статтях [2, 5, 7, 9, 12].

РОЗДІЛ 5. АНАЛІЗ ТА ОБГОВОРЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Спорт на сучасному етапі розвитку людства розглядається як самостійна соціальна практика, що має міцні взаємозв'язки з такими суспільними інститутами, як політика і економіка. В умовах ринкової економіки функціонування та розвиток сучасного спорту все більшою мірою залежить від економічного сектору, а спортивні послуги набувають форму товару. Цілком очевидно, що серед різних форм функціонування спорту провідні вчені В. Платонов, [144], Л. Матвєєв [112], С. Матвєєв, О. Борисова, І. Когут, Є. Гончаренко, В. Маринич, 2013 [111], виділяють професійний спорт, як різновид підприємницької діяльності, що визначає його цільово-результативний аспект, а саме отримання прибутку.

В ході аналізу наукових джерел доведено, що сучасний професійний спорт являє собою потужний соціальний феномен, який виходить за межі спортивної діяльності і інтегрує у такі сфери як економіка, політика, культура і освіта. Спираючись на дослідження В. Платонова [145], М.Зайдіє [60], Д. Райта [165], І. Павлюк [137, 139], А. Зєнкової [66], М.Пітина, О. Вауліна [141], О. Борисової [18,19] з'ясовано, що процеси глобалізації, професіоналізації та комерціалізації використовуються переважною більшістю видів спорту з метою подальшого розвитку і покращення економічної складової своєї діяльності.

Аналіз наукових джерел продемонстрував, що фахівці приділяють значну увагу проблемі розвитку і функціонування професійного спорту, а саме: аналізу професійного спорту як соціального явища Д.Богданова [14], С.Гуськов [48], А.Зверев, П.Рыськин, М.Кочерьян [65], М.Линець [94], В. Лукащук [101], К.Вабіак [223]; розвитку професійного спорту в США А.В. Серебряков [171], С. Гуськов [48]; вивченню специфіки бізнесу та економічної ефективності в грових видах професійного спорту О. Борисова, Ю. Мичуда [20], А.Голиченко [39], М. Линець [92, 95, 97], П.Мічуда [117], А.Шахмалов [203], W.Andreff [4, 213, 215, 217], P. Downward, A. Dawson [248], M.Drewes [249], N.Walter [288]; дослідженню професійних автоперегонів О. Білик, Ю. Бріскін, М.Пітин [12], Ю.Бріскін, М. Линець [23], А.Магльований, О.Білик [108]; дослідженню професійного гольфу

І. Павлюк [136,138,139], розвитку професійного спорту і окремих його видів в Україні С.Березка [11], О. Борисова [19], М. Линець, Л. Шульга [91], А.Курганский [86], Н. Лалак, І. Войтович [88], В.Приходько [152], С.Г. Лисенчук, 2008; С.М. Стороженко [180]. Ряд досліджень присвячені ролі засобів масової інформації у популяризації та розвитку спорту С.Гуськов [45], R.Boyle [229], S.Eastman, A.Billings [251].

За останні роки наукові дослідження в Україні та поза її межами були зосереджені на проблемі правового регулювання спортивної галузі і, зокрема професійного спорту: становленню та розвитку спортивного права як окремої галузі О.Джафарова, В.Іванов [52], Л.Заїченко [63], А.Сердюков [170]; питанню формування галузі спортивного права України Г.Бордюгова [17], Г.Гніздовська [37], О.Костюченко [82], О.Сокуренко [173]; правовому регулюванню північно-американського професійного спорту С.Гуськов [47, 48], Р.Зыков [70], А.Соловьев [178], R. Blackwell [228], S.Dunn [250], P.Edmund [252], S.Kesenne [278], формуванню правових засад професійного спорту в Європі М.Линець [90, 98], L. Lindstorm-Rossi [282], R.Parris [290]; правовому регулюванні суспільних відносин у сфері професійного спорту в Україні Г.Гніздовська [38], М.Ткалич [187], Ю.Шкретій [208]; вивченні професійного спорту як об'єкта правового регулювання нормами трудового законодавства С.Васильев [208], Д.Горлова [40], Р.Гребнев [43], М.Козіна [76], Т.Коршунова [81], особливостях укладання контрактів в спорті А.Антипов [5], И.Благодарова [13], С.Васильев [28], Ю.Суха [183] тощо.

Отже, в межах вирішення першого завдання на основі аналізу спеціальної наукової і методичної літератури та інформаційних джерел мережі інтернет нами було виявлено дискретний характер досліджень, які стосуються європейського професійного спорту, що і визначило актуальність дослідження.

На другому етапі дослідження в продовження розв'язання першого завдання дослідження здійснено аналіз наукового й освітнього простору для визначення в ньому місця інформації щодо європейського професійного спорту. Було підтверджено гіпотезу про недостатнє висвітлення інформації стосовно європейського професійного спорту. Контент-аналіз бібліометричної бази даних

Google Scholar виявив, що за категоріями пошуку "професійний спорт" та "professional sport" 4 % і 10 % відповідно наукових джерел присвячені темі європейського професійного спорту. Аналіз навчальних програм спеціалізованих закладів вищої освіти з підготовки фахівців зі спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» засвідчив, що 5–10 % інформації у навчальних матеріалах стосується європейського професійного спорту. У структурі підручника «Профессиональный спорт» лише один інформаційний блок присвячений темі європейського професійного спорту, що становить близько 2 % загального обсягу.

У результаті проведеного опитування науково-педагогічних працівників спеціалізованих закладів вищої освіти, де здійснюється викладання навчальної дисципліни "Професійний спорт", визначено, що серед запропонованих тем питання щодо передумов виникнення, чинників і періодизації європейського професійного спорту викликали зацікавлення з боку респондентів на рівні 64 % і 72 % відповідно, що, на нашу думку, пов'язано з відсутністю такої інформації в наявній літературі.

На другому етапі дослідження в межах розв'язання другого і третього завдання дисертаційного дослідження з застосуванням порівняльно- і конкретно-історичного методів був проведений аналіз розвитку видів професійного спорту, що дало змогу визначити передумови, чинники та періоди розвитку європейського професійного спорту.

Аналіз розвитку видів професійного спорту було здійснено на прикладі боксу, велоспорту та футболу як таких, що мають європейське походження, принципово відмінні системи змагань та є найбільш популярними в Європі [11, 46, 90]. Результати цього аналізу свідчать, що в середині XIX–на початку XX ст. в англійському професійному боксі починають формуватися організаційно-правові стосунки, які торкнулися не лише проведення змагань і отримання прибутку, а й соціального захисту професійних боксерів.

Починаючи з середини XVIII ст., бокс став значущою ланкою суспільного життя Англії та розвивався завдяки підтримці аристократії і заможних дворян. Термін "prizefighting" (1706), який є практично синонімом "професійного боксу", підкреслює прагнення змагатися задля грошової винагороди, що відобразилося вже

в перших боксерських правилах. Так, правила Броутона (1743), правила "Лондонського призового рингу" (1838) та правила "Queensberry" (1867) не лише сприяли перетворенню боксу на спортивні змагання, а і поклали початок регулюванню фінансових питань, оскільки визначали умови виплати винагород і ставок.

Поява аматорського боксу в середині XIX ст., створення Аматорської асоціації боксу (1881) та заборона проведення боксерських поєдинків у громадських місцях зумовила переміщення центру розвитку професійного боксу з Англії в США.

Велоспорт, як і бокс, одразу почав розвиватися на професійних засадах, що сприяло формуванню ефективної організаційної структури. Поява велоспорту тісно пов'язана з розвитком сучасного суспільства, зокрема з розвитком техніки, засобів пересування та будівництва доріг. У середині XIX ст. основоположниками розвитку велоспорту на території Європи були Франція, Англія, Італія та Бельгія, на території яких проводилася велика кількість міжнародних перегонів з розподілом велосипедистів на аматорів і професіоналів, що обумовлювало диференціацію правил змагань. Масове будівництво велотреків у 70-х рр. XIX ст. дало змогу організаторам перегонів отримувати доходи від продажу квитків. Формування організаційних і нормативно-правових засад професійного велоспорту, завдяки створенню в кінці XIX – на початку XX ст. національних і міжнародних організаційних структур, зумовлено зростанням популярності велоспорту в суспільстві.

Активний розвиток професійного футболу і перетворення його на бізнес припадає на початку XX ст., чому сприяли його популярність серед населення, уведення в навчальну програму закладів освіти, ставлення з боку церкви й органів влади, міграційні процеси.

Незважаючи на популярність футболу, на відміну від Великої Британії, іншим європейським країнам знадобилося більше часу для створення національних професійних футбольних ліг. До кінця 1920-х рр. у більшості країн Європи розвивався аматорський футбол. У 1929 р. створено Іспанську професійну футбольну лігу (LaLiga) та Італійську професійну футбольну лігу (Serie A), 1932 р. –

професійну футбольну лігу Франції (Ligue 1), 1963 р. – Німецьку футбольну Бундеслигу (Fußball-Bundesliga).

Проведений аналіз дав змогу виокремити передумови розвитку європейського професійного спорту, а саме: соціально-економічні (розвиток ринкових відносин, урбанізація, міграційні процеси, науково-технічний розвиток, утворення промислової інфраструктури, утвердження демократичного суспільного ладу, становлення й розвиток системи освіти, зниження релігійного впливу церкви на життя суспільства) та модифіковано-рекреаційні, власне спортивні. Під власне спортивними передумовами ми розуміємо процес трансформації різних форм рекреації до видів спорту під впливом соціального запиту.

Встановлено, що системоутворювальними чинниками функціонування європейського професійного спорту в античні часи були культові та соціально-політичні, коли видовищні змагання були частиною релігійних свят та використовувалися для підвищення соціального іміджу та відволікання населення від політичних та економічних проблем; у часи Середньовіччя – прикладні та рекреаційні, оскільки змагання були засобом удосконалення у військовій майстерності та спортивні заходи відвідували для проведення дозвілля; в епоху Нового часу – організаційні та комерційні, тому що розпочався процес формування організаційних структур європейського професійного спорту; у Новітній час – економічні, що пов'язано з детермінованістю структури управління та підходів до організації змагань економічною ефективністю.

При визначенні періодів генези європейського професійного спорту ми спиралися на думку В. Платонова [145] та О. Борисової [19], що в процесі вивчення такого масштабного явища, неможливо орієнтуватися на один чинник, а необхідно враховувати їх сукупність, зокрема політичного, економічного, соціального і спортивного характеру. Таким чином, у процесі дослідження виокремили чотири періоди розвитку європейського професійного спорту, перший з яких характеризується появою ознак професіоналізму у спорті і тривав з V–IV ст. до н.е. до 404 р. Упродовж другого періоду, кінець V – XVIII ст., відбувалося формування передумов європейського професійного спорту. Третій період – зародження і

становлення європейського професійного спорту, що тривав з початку ХІХ ст. до 1985 р., містить три етапи: 1823–1894 рр.; 1896–1939 рр.; 1945–1985 рр. Четвертий період – інтегроване функціонування європейського професійного спорту розпочався від 1988 р. і триває до сьогодні.

Співставлення нашої періодизації з науковими даними щодо сучасного професійного тенісу, запропонованими О. Борисовою [19], дає можливість стверджувати про наявність спільних ознак розвитку видів професійного спорту в Європі.

Третій етап дослідження передбачав розв'язання третього і четвертого завдань і був присвячений дослідженню організаційних та нормативно-правових засад європейського професійного спорту.

У правовому полі європейського професійного спорту доцільно класифікувати зовнішні та внутрішні нормативно-правові акти. До зовнішніх нормативно-правових актів належать акти міжнародного співробітництва та національного законодавства; до внутрішніх – організаційні документи (статути, положення, правила) міжнародних та національних спортивних організацій, професійних спортивних ліг (асоціацій), професійних клубів, індивідуальні контракти.

Установлено, що інтеграційні процеси в середині ХХ ст. розпочали процес формування спільної законодавчої бази професійного спорту європейських країн. Зокрема, ЮНЕСКО та Рада Європи, визнаючи соціальне значення спорту та його внесок у зміцнення здоров'я і пропаганду здорового способу життя, сприяють розвитку фізичного виховання та спорту, що відображено у відповідних нормативно-правових актах.

У "Міжнародній хартії фізичного виховання та спорту ЮНЕСКО" (1978) зазначено, що прийняття нормативно-правових актів, забезпечення матеріальної підтримки та використання інших засобів заохочення, стимулювання та контролю покладено на державні органи всіх рівнів і спеціалізовані неурядові організації, відповідальні за розвиток фізичної культури та спорту. Попри те, що в положенні 3.3 Хартії наголошено на існуванні спорту без комерційного впливу, спрямованого на отримання будь-якої вигоди, в оновленій "Міжнародній хартії фізичного

виховання, фізичної активності і спорту" (2015), з урахуванням реалій сучасного життя й існування спорту визнано автономію спортивних організацій щодо визначення їх організаційно-управлінської структури та встановлення правил організації і проведення змагань, підкреслено необхідність контролю з боку працедавців за психологічним і фізичним здоров'ям професійних спортсменів.

Рада Європи, зважаючи на потребу у спільній структурі розвитку європейського спорту, прийняла "Європейську конвенцію про насильство та неналежну поведінку з боку глядачів під час спортивних заходів і, зокрема, футбольних матчів" (1985), "Антидопінгову конвенцію" (1989), "Європейську спортивну хартію" (1992), "Конвенцію проти маніпулювання спортивними змаганнями" (2016), дія яких поширюється на професійний спорт.

Беручи до уваги специфічний характер професійного спорту як різновиду підприємницької діяльності, розв'язання суперечок із застосуванням звичайних нормативних законодавчих актів є ускладнене. Відповідно, нормативно-правове забезпечення європейського професійного спорту здебільшого відбувається на основі судового прецедентного права, закріпленого на рівні Європейського союзу.

Діяльність європейських професійних спортивних організацій здійснюється на підставі Статуту, який визначає їх організаційну структуру, та Правил, які регулюють спортивну діяльність та взаємовідносини між спортсменами, агентами, менеджерами й організаторами спортивних змагань. Установлено, що основними організаціями, які визначають розвиток європейського професійного спорту, є Міжнародний союз велосипедистів, Міжнародна федерація футбольних асоціацій та такі провідні професійні боксерські організації, як Всесвітня боксерська асоціація, Всесвітня боксерська рада, Всесвітня боксерська організація.

Основними нормативними документами Міжнародного союзу велосипедистів (UCI) є Конституція, Правила UCI та Кодекс етики. Конституція UCI регламентує діяльність організації та забезпечує правову основу функціонування велоспорту. Правила UCI містять нормативні положення, які стосуються змагальної діяльності, правил для кожної дисципліни велоспорту, антидопінгового регулювання. Кодекс

етики UCI відображає основні моральні цінності, обов'язкові для дотримання усіма представниками велоспорту та дисциплінарні покарання в разі їх порушення.

Статут Міжнародної федерації футбольних асоціацій (FIFA) регламентує не лише її діяльність, а і усього світового футболу. Усі континентальні конфедерації та асоціації-члени, мають дотримуватися Статуту та інших організаційних документів FIFA. "Регламент управління" та "Вибірчі положення" – документи, які доповнюють фундаментальні положення, викладені в Статуті FIFA, і стосуються регулювання корпоративного управління та виборів і діяльності президента FIFA. Метою "Регламенту по статусу і переходам гравців" є встановлення загальних і обов'язкових для виконання правил стосовно регулювання ринку праці, оскільки містить положення щодо статусу футболістів, умов їх переходу між клубами, контрактних зобов'язань між професійним клубом і футболістом, дотримання положень колективних угод, порядку виклику та відрядження футболіста до збірних команд.

Організаційна структура визначає спортивну та економічну результативність професійних спортивних організацій.

Найвпливовішими професійними боксерськими організаціями вважаються Всесвітня боксерська асоціація (WBA), Всесвітня боксерська рада (WBC), Всесвітня боксерська організація (WBO), які координують розвиток і функціонування професійного боксу на міжнародному рівні. За статусом вони є некомерційними організаціями зі статусом юридичної особи та фінансової автономії. У своїй структурі мають регіональні відділення.

Міжнародний союз велосипедистів є керівним органом велоспорту на всіх рівнях у таких дисциплінах: шосейні велоперегони, перегони на треку, гірський велосипед, BMX, тріал, паравелоспорт тощо. Міжнародний союз велосипедистів є недержавною неприбутковою організацією, створеною згідно зі ст. 60 Цивільного кодексу Швейцарії. Фінансування UCI здійснюється за рахунок членських внесків, ліцензійної та рекламно-спонсорської діяльності, відрахувань від проведення спортивних заходів. У структурі UCI виокремлено континентальні федерації, членами яких є національні федерації, визнані Конгресом.

Міжнародна федерація футбольних асоціацій – керівний орган міжнародного футболу, який є асоціацією, зареєстрованою в Комерційному Реєстрі Кантону відповідно до ст. 60 та подальших статей Швейцарського Цивільного кодексу. Структуру міжнародного футболу можна подати у вигляді піраміди, вершиною якої є FIFA. На нижчих рівнях розміщені континентальні федерації, національні федерації, футбольні клуби. Попри те, що всі структурні одиниці підпорядковуються FIFA, кожна з них має відносну незалежність в ухваленні рішень стосовно розвитку футболу та ведення фінансової і господарської діяльності.

Під час дослідження нормативно-правового забезпечення європейського професійного спорту був проведений аналіз правового поля України, щоб визначити нормативно-правове підґрунтя для ефективного функціонування українського професійного спорту.

З'ясовано, що діяльність професійного спорту в Україні здійснюється на підставі загальних та галузевих нормативно-правових актів та пов'язана з міжнародним, цивільним, трудовим та фінансовим правом. З'ясовано, що державна політика України передбачає розвиток професійного спорту, проте відносини в цій сфері на управлінсько-операційному рівні остаточно не врегульовано. У Законі України "Про фізичну культуру і спорт" положення, які стосуються професійного спорту, є узагальненими і не мають конкретного роз'яснення. Нормативно-правові акти в галузі професійного спорту не систематизовані, а деякі задекларовані в них норми не мають практичної реалізації.

Установлено, що структурно-функціональна специфіка європейського професійного спорту полягає в спортивно-комерційному напрямі діяльності; поліструктурності системи змагань; багаторівневій організаційній структурі; інтернаціоналізації. Спортивно-комерційний напрям діяльності передбачає регулювання спортивної конкуренції, принципи комплектування команд та умови проведення змагань. Європейський професійний спорт становить собою ієрархічну структуру, що містить міжнародний, континентальний і національний рівні. Вершиною організаційної піраміди є міжнародна спортивна федерація. Така ієрархічна структура визначає систему змагань, які проводяться на кожному із

зазначених рівнів. Характерною особливістю системи змагань клубних чемпіонатів ігрових видів спорту є ротація між нижчими й вищими лігами.

За результатами нашого дослідження встановлено, що тенденціями розвитку європейського професійного спорту є інтернаціоналізація, запозичення американського досвіду у проведенні змагань і веденні бізнесу, економічність, мультидисциплінарність, які розглядаються як організаційні, та застосування прецедентного права та використання арбітражного суду для розв'язання суперечок, що визначено як нормативно-правові тенденції.

Інтернаціоналізація проявляється у виході за національні та регіональні рамки як у змагальній діяльності, так і в організаційній структурі. Запозичення досвіду американського професійного спорту спостерігається в маркетинговій політиці та системі проведення змагань, зокрема, у практиці утворення закритих національних професійних ліг. Економічність як одна з тенденцій функціонування європейського професійного спорту простежується в запровадженні фінансового фейр-плей у футболі, головна мета якого – забезпечення фінансової стабільності клубів шляхом контролю над надмірними витратами. Мультидисциплінарність європейського професійного спорту характеризується суттєвим розширенням кількості видів спорту, які в Європі набувають ознак професійних.

Правила європейських спортивних організацій обмежують можливості спортсменів-професіоналів у розв'язанні суперечок у національних судах. Згідно зі Статутами європейських спортивних організацій, спірні питання розглядає арбітражний суд, а саме Спортивний арбітражний суд (м. Лозанна).

Загалом, спираючись на отримані дані, вважаємо, що мета нашого дослідження була досягнута, оскільки отриманні в ході дослідження результати сприятимуть удосконаленню системи знань щодо організаційних та нормативно-правових засад європейського професійного спорту.

На підставі отриманих результатів дослідження подано положення наукової новизни. *Набули подальшого розвитку* положення системи знань щодо передумов розвитку та функціонування європейського професійного спорту. Визначено, що, окрім соціально-економічних передумов, доцільно вирізняти модифіковано-

рекреаційні, власне спортивні. Під власне спортивними передумовами ми розуміємо процес трансформації різних форм рекреації (їзда на велосипеді, кулачні бої, гра в м'яч) до видів спорту.

Удосконалено наукові положення щодо нормативно-правового забезпечення європейського професійного спорту, яке здійснюється на підставі зовнішніх і внутрішніх нормативно-правових актів.

Удосконалено наукові положення щодо структурно-функціональної специфіки європейського професійного спорту. Підтверджено дані С. Гуськова, В. Платонова, М. Линця, Б. Юшко (2000) [46], М. Линця, В. Артюха (2002) [90], В. Андрєффа (2000,2011) [214,217] стосовно відмінностей між європейським та північно-американським професійним спортом.

Новими даними, що є об'єктом авторського права, є наукові положення щодо системоутворювальних чинників генези європейського професійного спорту: в античні часи – культових та соціально-політичних (видовищні змагання є частиною релігійних свят та використовуються для підвищення соціального іміджу й відволікання населення від політичних та економічних проблем); у Середньовіччі – прикладні (змагання є засобом удосконалення у військовій майстерності) та рекреаційні (спортивні заходи відвідуються для проведення дозвілля); у Новий час – організаційні та комерційні (розпочався процес формування організаційних структур європейського професійного спорту); у Новітній час – економічні (структура управління та підходи до організації змагань детермінуються їх економічною ефективністю).

Уперше обґрунтовано періодизацію розвитку європейського професійного спорту: перший період – поява ознак професіоналізму у спорті (V–IV ст. до н.е. – 404 р.); другий період передумов формування європейського професійного спорту (кінець V – XVIII ст.); третій період – зародження і становлення європейського професійного спорту (початок XIX – 1985 р.), що містить етапи: 1823–1894 рр.; 1896–1939 рр.; 1945–1985 рр.; четвертий період – інтегроване функціонування європейського професійного спорту (від 1988 р.). Порівняння нашої періодизації з

періодизацією сучасного професійного тенісу, яку запропонувала О. Борисова, підтверджує наявність спільних ознак розвитку видів професійного спорту в Європі.

Уперше визначено тенденції до інтернаціоналізації, запозичення американського досвіду у проведенні змагань і веденні бізнесу, економічності, мультидисциплінарності, застосування прецедентного права та використання арбітражного суду для розв'язання суперечок у розвитку європейського професійного спорту.

ВИСНОВКИ

У дисертації подано нове розв'язання науково-практичного завдання, пов'язаного з удосконаленням системи знань щодо професійного спорту як соціального явища.

1. Спорт є самостійним соціальним інститутом, що інтегрується у всі сфери життя сучасного суспільства. Розвиток сучасного спорту відбувається згідно з вимогами ринкової економіки, а діяльність у галузі спорту дедалі частіше набуває змісту підприємницької діяльності, де спортивне видовище й послуги набувають форми товару.

Професіоналізація та комерціалізація спорту є об'єктивними процесами, що відповідають змінам, характерним для сучасного суспільства. Процеси комерціалізації і професіоналізації використовують багато видів спорту як засоби вдосконалення організаційного, економічного, соціального компонентів розвитку. Отже, професійний спорт як різновид підприємницької діяльності є невід'ємною складовою частиною системи сучасних суспільних вартостей.

2. Аналіз літературних джерел вказує, що в науковому та освітньому просторі приділено значну увагу проблемі розвитку й функціонування професійного спорту, а саме аналізу професійного спорту як соціального явища, розвитку північно-американського професійного спорту; формуванню правових засад професійного спорту в Європі; вивченню специфіки бізнесу та економічної ефективності в ігрових видах професійного спорту; розвитку професійного спорту й окремих його видів в Україні та світі; проблемі правового регулювання спортивної галузі і зокрема професійного спорту. Аналіз літератури дав змогу виявити дискретний характер знань щодо європейського професійного спорту, частка яких становить у науковому та освітньому просторі від 4 до 10 % змістовного наповнення інформаційних джерел.

Структура та змістове наповнення навчальної дисципліни "Професійний спорт" потребує вдосконалення, що підтверджують 100 % фахівців у галузі професійного спорту.

3. Організаційні засади розвитку видів професійного спорту в Європі сформовано під впливом концепції аматорства, що позначилося на розподілі спортсменів на аматорів і професіоналів та виокремленні професійного спорту як самостійної форми існування спорту, що підтверджується сукупністю історичних фактів. Так, у середині XIX – на початку XX ст. в європейському професійному спорті починають формуватися організаційні та нормативно-правові основи у процесі утворення національних і міжнародних організаційних структур.

Установлено, що відсутність серед фундаторів UCI і FIFA представників Англії сприяла тому, що новостворені організації розвивали аматорський і професійний напрями. Перші боксерські правила (правила Броутона, Лондонського призового рингу, правила "Queensberry") зумовили перетворення боксу на спортивні змагання та поклали початок регулюванню фінансових питань, оскільки визначали умови виплати винагород і ставок.

Діяльність професійних боксерських організацій (Всесвітньої боксерської асоціації, Всесвітньої боксерської ради, Всесвітньої боксерської організації), Міжнародного союзу велосипедистів та Міжнародної федерації футбольних асоціацій здійснюється на міжнародному рівні. За своїм статусом вони є некомерційними організаціями зі статусом юридичної особи та фінансової автономії та у своїй структурі мають регіональні відділення. Діяльність організацій здійснюється на підставі Статуту, який визначає організаційну структуру, та Правил, які регулюють спортивну діяльність і взаємовідносини між спортсменами, агентами, менеджерами й організаторами спортивних змагань.

4. Основними передумовами розвитку європейського професійного спорту є соціально-економічні (розвиток ринкових відносин, високий рівень урбанізації, міграційні процеси; науково-технічний розвиток; виникнення автомобільної промисловості і утворення промислової інфраструктури, розвиток комунікаційних систем; утвердження демократичних громадянських прав і свобод; зниження релігійного впливу церкви на життя суспільства; становлення й розвиток системи освіти) та модифіковано-рекреаційні. Модифіковано-рекреаційні – власне спортивні

передумови, зумовлені процесом трансформації різних форм рекреації (їзда на велосипеді, ігри з м'ячем, кулачні бої) до видів спорту впливом соціального запиту.

Системоутворювальними чинниками генези європейського професійного спорту в суспільстві визначено такі: в античні часи (V–IV ст. до н.е. – 404 р.) – культові (видовищні змагання були частиною релігійних свят) та соціально-політичні (змагання використовували для підвищення соціального іміджу та відволікання населення від політичних та економічних проблем); у Середньовіччі (кінець V – XVI ст.) – прикладні (змагання були засобом удосконалення у військовій майстерності) та рекреаційні (спортивні заходи відвідували для проведення дозвілля); у Новий час (XV ст. – 1918 р.) – організаційні та комерційні (розпочалося формування організаційних структур європейського професійного спорту); у Новітній час (з 1918 р.) – економічні (детермінованість структури управління та підходів до організації змагань економічною ефективністю).

Основні періоди розвитку європейського професійного спорту: перший період – поява ознак професіоналізму у спорті (V–IV ст. до н.е. – 404 р.); другий період – виникнення передумов формування європейського професійного спорту (кінець V – XVIII ст.); третій період – зародження і становлення європейського професійного спорту (початок XIX ст. – 1985 р.), що містить етапи: 1823–1894 рр.; 1896–1939 рр.; 1945–1985 рр.; четвертий період – інтегроване функціонування європейського професійного спорту (від 1988 р.).

5. Структурно-функціональною специфікою європейського професійного спорту є спортивно-комерційний напрям діяльності; особливості організаційної структури професійних ліг і регулювання спортивної конкуренції; поліструктурність системи змагань; інтернаціоналізація європейського професійного спорту. Нормативно-правове забезпечення європейського професійного спорту здійснюється на підставі зовнішніх і внутрішніх нормативно-правових актів. До зовнішніх нормативно-правових актів належать акти міжнародного співробітництва та національного законодавства; до внутрішніх – статuti та інші організаційні документи міжнародних спортивних організацій, національних спортивних

організацій, професійних спортивних ліг (асоціацій), професійних клубів, індивідуальні контракти.

6. Приналежність України до соціо-культурного простору Європи визначає актуальну потребу в аналізі нормативно-правового поля українського професійного спорту. Розвиток професійного спорту в Україні відбувається на основі загальнодержавних та галузевих нормативно-правових актів. Діяльність у професійному спорті пов'язана з цивільним, трудовим, фінансовим, міжнародним, арбітражним правом. Об'єктивними чинниками розвитку професійного спорту в Україні є відсутність відповідного правового регулювання, досвіду побудови ефективної системи управління й раціональної методології розвитку професійного спорту, економічні особливості. Державна політика України передбачає розвиток професійного спорту, проте відносини в цій сфері на управлінсько-операційному рівні остаточно не врегульовані. На законодавчому рівні положення, які стосуються професійного спорту, мають узагальнювальний характер, деякі задекларовані в них норми не виконуються.

7. Серед організаційних тенденцій розвитку сучасного європейського професійного спорту варто виокремити інтернаціоналізацію, як вихід за національні та регіональні рамки в змагальній діяльності і в організаційній структурі; запозичення американського досвіду у проведенні змагань і веденні бізнесу; економічність, як забезпечення фінансової стабільності клубів шляхом контролю над надмірними витратами; мультидисциплінарність, як суттєве розширення кількості видів спорту, які набувають у Європі характеру професійних. Нормативно-правовими тенденціями розвитку європейського професійного спорту є подальше застосування прецедентного права та використання арбітражного суду для розв'язання суперечок.

Перспективи подальших досліджень полягають в обґрунтуванні напрямів подальшого розвитку професійного спорту в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агаянц НИ. На льду профессионалы. Заметки публициста. Москва: Физкультура и спорт; 1974.128 с.
2. Алексеева ДА. Проблемы и перспективы участия России в международном олимпийском движении (политологический анализ) [автореферат]. Москва; 2012. 18 с.
3. Алтухов СВ. Государственное управление и рыночное саморегулирование экономики профессионального спорта в Российской Федерации[автореферат]. Москва; 2007. 27 с.
4. Андреев В. Финансирование спорта во Франции [Интернет].2011 [цитировано 2013 Сент. 13]. Доступно на: <http://lib.sportedu.ru/press/sfa/1996N1/p29-33.htm>
5. Антипов АФ, Уловистова ЛВ.Профессиональный спорт и закон. Теория и практика физической культуры.2001;11:19–21.
6. Антидопінгова конвенція[Интернет]. 1989 [цитовано 2014 Трав. 15]. Доступно на: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_228
7. Бабенко Н. Спорт як соціо-культурне явище [Интернет]. 2011 [цитовано 2015 Трав. 21]. Доступно на: <http://academy-journals.in.ua/index.php/.../173/154>
8. Бавсун МВ. Основные направления развития уголовно-правовой охраны профессионального спорта в России. Вестник Омского университета. Серия: Право. 2013; 1(34).
9. Бачинська НВ. Фізичне виховання та сучасні тенденції розвитку олімпійського та професійного спорту в Україні: монографія. Дніпропетровськ: Нова Ідеологія; 2011. 192 с.
- 10.Безмылов НН. Индекс "плотности" игроков сезона ведущих баскетболистов Европы и НБА. В: Полякова ТД, редактор. Научное обоснование физического воспитания, спортивной тренировки и подготовки кадров по физической культуре и спорту. XIII Междунар. науч. сессия по итогам НИР за 2012 год. Материалы IV Междунар. науч.-практ. конф. молодых ученых. Минск: БГУФК; 2013; 3, с. 7–10.

11. Березка СМ. Футбол как профессиональный спорт и перспективы его развития в Украине. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2013;3:7–10.
12. Білик ОЛ, Бріскін А, Пітин МП. Особливості організації та проведення змагань в автоспорті (на прикладі "Чемпіонату світу з ралі"). В: Спорт та сучасне суспільство. Зб. наук. пр. молодих вчених та матеріали VI відкр. студент. наук. конф. Київ; 2013, с. 183–188.
13. Благодарова ИА. Принцип свободы труда в профессиональном спорте. В: Гусов КН, Соловьева АА, редакторы. Спортивное право: перспективы развития. Материалы III Междунар. науч.-практ. конф. Москва; 2010, с. 31–36.
14. Богданова ДШ. Профессиональный спорт в современной культуре: проблема маргинализации. Общество. Среда. Развитие. 2012;2:162–166.
15. Боген ММ. Спорт в постсоциалистическом обществе. Теория и практика физической культуры. 1996;12:48–49.
16. Бойко Д. Особенности влияния профессионального спорта на организм спортсмена в условиях современности. В: Спорт та сучасне суспільство. Матеріали ІХ Всеукр. студент. наук. конф.; 26 лютого 2016 р. Київ: НУФВіСУ; 2016, с. 214.
17. Бордюгова ГЮ. Міжнародне спортивне право як основа для формування національної галузі права "Спортивне право України" [автореферат]. Київ: Інститут законодавства Верховної Ради України; 2009. 17 с.
18. Борисова О. Организационные основы проведения профессиональных теннисных турниров. Фізична активність, здоров'я і спорт. 2013;1(11):45–53
19. Борисова ОВ. Современный профессиональный спорт и пути его развития в Украине (на материале тенниса): монография. Київ: Центр учебной литературы; 2011. 310 с.
20. Борисова ОВ, Мичуда ЮП. Маркетинг как средство адаптации профессионального тенниса к условиям современного рынка. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2011;4:186–189.

- 21.Борисова ОВ, Мичуда ЮП. Теннис как вид спортивно-коммерческой деятельности. Педагогика, психология и медико-биологические проблемы физического воспитания и спорта.2016;3(1):20–25.
- 22.Бриллиантова АМ. Спортивный арбитраж как способ рассмотрения споров в области спорта (сравнительно-правовой аспект). Теория и практика физической культуры. 2004;6:21–25.
- 23.Бріскін ЮА, Линець М. Соціально-економічні аспекти гонок "Формула-1". В: Актуальні проблеми організації фізичного виховання студентської та учнівської молоді Львівщини. Зб. наук. пр. Львів; 2003, с.24–28.
- 24.Бріскін Ю, Пітин М, Нерода Н, Ваулін О. Характеристика комерційних змагань у фехтуванні. В: Костюкевич ВМ, редактор. Фізична культура, спорт та здоров'я нації. Зб. наук. пр.Вінницьк. держ. пед. ун-ту ім. Михайла Коцюбинського. Вінниця; 2014;18;1,с. 356–361.
- 25.Бріскін ЮА, Пітин МП, Нерода НВ, Ваулін ОІ. Організаційно-економічні чинники ефективності змагань із фехтування. В: Науковий часопис НПУ ім.М.П.Драгоманова. Серія15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2014;11(52), с.21–24.
- 26.Бубка СН. Древнегреческие истоки олимпизма. Физическое воспитание студентов. 2011;5:3–7.
- 27.Бурухин СВ. Спорт как специфическое социально-культурное явление. Вестник МГУКИ. 2012;1(45):121–124.
- 28.Васильев СВ. Особенности трудового договора профессиональных спортсменов и рассмотрение споров в области профессионального спорта[автореферат]. Москва; 2006.
29. Васькевич ВП. Гражданско-правовое регулирование отношений в области профессионального спорта[диссертация]. Казань; 2006. 216 с.
- 30.Визитей Н, Дорган В, Кишинёв Р. Основные тенденции влияния спорта на личность. Наука и спорт. 1988;3.
- 31.Волік С, Мулик В. Фінансові складові функціонування провідних футбольних клубів Європи. В: Приступа Є, редактор. Молода спортивна наука України. Зб.

наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини. Львів: ЛДУФК; 2014;18;4, с. 7–11.

32. Галкин В. Использование интернет-ресурсов в деятельности спортивных организаций [Интернет]. 2011 [цитировано 2014 Нояб. 22]. Доступно на: <http://vadim-galkin.ru/sport-2/sport-business/internet-part-3/>
33. Галкин ВВ. Экономика спорта и спортивный бизнес: учеб. пособие. Москва: КНОРУС; 2006. 320 с.
34. Гамбург Л. Британия: сотворение спорта. Киев. Саммит–книга; 2010. 248 с.
35. Гасюк ІЛ. Організаційна структура державного управління фізичною культурою і спортом в Україні. Університетські наукові записки ХУУП. 2010;3(35):195–203.
36. Гем И. Всемирный теннис. Москва: Физкультура и спорт; 1979. 264 с.
37. Гніздовська ГМ. Правове регулювання суспільних відносин в сфері професійного спорту в Україні (загальні основи). В: Вісник Одеського нац. ун-ту. Серія: Правознавство. Одеса; 2010;22;15, с. 36–41.
38. Гніздовська ГМ. Роль цивільно-правових норм у регулюванні суспільних відносин у сфері професійного футболу. Вісник Академії адвокатури України. 2011;2(21):46–51.
39. Голіченко А. Аналіз економічної діяльності в NBA та Євролізі ULEB [Интернет]. 2012 [цитовано 2014 Лип. 24]. Доступно на: <http://www.srw.kspu.edu/wp-content/uploads/2012/03/Golichenko.pdf>
40. Горлова ДВ. Правовой анализ формы трансферного контракта об условиях перехода футболиста [Интернет]. 2015 [цитировано 2014 Июль 24]. Доступно на: http://www.sportobzor.ru/content/articles/index.php?SECTION_ID=302&ELEMENT_ID=2183
41. Господарський кодекс України: Закон від 16.01.2003 № 436-IV.
42. Грачев СИ, Аксянов АС. Спорт как фактор политической деятельности. Гуманитарные, социально-экономические и общественные науки. 2015;8:76–77.
43. Гребнев РД. Некоторые аспекты правового регулирования спортивной индустрии. В: Гусов КН, Рогачев ДИ, Шевченко ОА, редакторы. Спортивное право:

перспективы развития. Материалы VI Междунар.науч.-практ. конф. Москва; 2012, с.58–63.

44. Гусов КН. Деятельность палаты по разрешению споров российского футбольного союза. В: Гусов КН, Соловьева АА, Шевченко ОА, редакторы. Спортивное право: перспективы развития. Материалы V Междунар.науч.-практ. конф. Москва; 2011, с.61–64.
45. Гуськов СИ, Гуськов СС. Телевидение и спорт. Москва: Полиграф сервис; 2000. 336 с.
46. Гуськов СИ, Платонов ВН. Профессиональный спорт: учеб.для студ. Киев: Олимп. лит.;2000. 392 с.
47. Гуськов СИ. Государство и спорт (о государственной политике зарубежных стран в области физического воспитания и спорта). Москва: МЦНТИ; 1996.48 с.
48. Гуськов СИ. Организационные и социально-экономические основы развития профессионального спорта в США на современном этапе[автореферат]. Киев; 1992. 45 с.
49. Гуськов СИ. Спонсор и спорт. Москва: МЦНТИ; 1995. 160 с.
50. Гуськов СИ. Спортивный маркетинг. Киев: Олимпийская література; 1995. –296 с.
51. Дерепя МС. Висвітлення спорту в періодичній пресі України (2000–2002 рр.) [автореферат]. Київ; 2003. 18 с.
52. Джафарова ОВ, Иванов ВО. Спортивное право как подгалузь особой части административного права[Интернет]. 2011 [цитовано 2014 Вер. 13]. Доступно на: <http://pravoznavec.com.ua/period/article/6810/%CE>
53. Дисциплинарні правила Федерації футболу України [Интернет]. 2009 [цитовано 2015 Трав. 27]. Доступно на: http://old.pfl.ua/docs/FFU_Disc_rules_2009.pdf
54. Договор о Европейском Союзе[Интернет].1992 [цитировано 2016 Сент. 21]. Доступно на: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_029
55. Допинг в велоспорте. Заглянем в прошлое[Интернет]. 2013 [цитировано 2016 Сент. 21]. Доступно на:<http://astanafans.com/doping-v-velosporte-zaglyanem-v-proshloe.html>

56. Европа нового и новейшего времени. С 1789 года и до наших дней. Москва: Весь Мир; 2006. 600 с.
57. Ермаков СВ. Влияние больших нагрузок на продолжительность жизни сильнейших профессиональных велосипедистов мира. Вестник спортивной науки. 2007;2:2–7.
58. Європейська конвенція про насильництво та неналежну поведінку з боку глядачів під час спортивних заходів, і, зокрема футбольних матчів: Закон N 2791-III від 15.11.2001 р.
59. Задорожна ОР, Хіменес ХР, Нерода НВ. Спортивний маркетинг: стан та перспективи досліджень. В: Вісник Чернігів. нац. пед. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка. Чернігів; 2015;129;1, с. 94–98..
60. Зайдиє М. Предпосылки становления и развития коммерциализации олимпийского спорта. В: Ермаков СС, редактор. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. Зб. наук. пр. Харків: ХХІІІ; 1999; 13, с. 52–56.
61. Зайцев ЮВ. Новый Регламент РФС по статусу и переходам (трансферу) футболистов. В: Гусов КН, Соловьева АА, редакторы. Спортивное право: перспективы развития. Материалы V Междунар. науч.-практ. конф. Москва; 2011, с. 70–77.
62. Зайцев ЮВ. Правовая природа переходов спортсменов. Спорт: экономика, право, управление. 2009;4:18–24.
63. Заїченко ЛІ. Законодавче забезпечення відносин в сфері фізкультури та спорту (проблема предмету регулювання). В: Шляхи формування національної інноваційної системи та удосконалення інноваційного законодавства. Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.; 11 листоп. 2011 р. Харків; 2011, с. 236–241.
64. Захарова СА. Некоторые аспекты законодательного регулирования спортивных правоотношений. В: Гусов КН, Соловьева АА, редакторы. Спортивное право: перспективы развития. Материалы V Междунар. науч.-практ. конф. Москва; 2011, с. 83–84.

- 65.Зверев АИ, Рыскин ПП, Кочерьян МА. К вопросу об актуальности социологического анализа профессионального спорта. Известия Уральского государственного экономического университета. 2001;4(36).
- 66.Зенкова АМ. Вплив комерціалізації на змагання з легкої атлетики (на прикладі чемпіонату Європи 2010 р.). В: Приступа Є, редактор. Молода спортивна наука України. Зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту та здоров'я людини. Львів; 2011;16;1, с. 99–104.
- 67.Золотов МИ, Кузин ВВ, Кутепов МЕ, Сейранов СГ. Менеджмент и экономика физической культуры и спорта. Москва: Академия; 2004. 432 с
68. Зуенко ИЮ. Становление и развитие профессионального футбола в КНР. Известия Восточного института. 2011;2.
- 69.Зыков РО. Правовые и организационные аспекты создания спортивного арбитража в России. В: Гусов КН, Соловьева АА, редакторы. Спортивное право: перспективы развития. Материалы III Междунар.науч.-практ. конф. Москва; 2010, с. 40–50.
- 70.Зыков РО. Разрешение споров о компенсации в североамериканских профессиональных лигах. В: Гусов КН, Соловьева АА, редакторы. Спортивное право: перспективы развития. Материалы V Междунар.науч.-практ. конф. Москва; 2011, с. 85–88.
- 71.Иванов ИИ, Шулика Ю, Самургашев РВ, Кузнецов АС. Борьба греко-римская. Образовательные технологии в массовом и олимпийском спорте. Ростов на Дону; 2004. 141 с.
- 72.Качуровский ДО. Визначення поняття «спорт»: критичний аналіз існуючих підходів. Теорія і практика фізичного виховання. 2010.
- 73.Класифікація видів економічної діяльності. КВЕД–2010. [Інтернет]. 2014 [цитовано 2014 Жовт. 15]. Доступно на: http://kved.ukrstat.gov.ua/KVED2010/kv10_i.html
74. Кольченко МО. Профессиональный спорт как шоу-бизнес: к вопросу использования event-менеджмента. Новый университет. Серия: Экономика и право. 2014;3.

75. Кодекс законів України про працю: Закон України № 322-VIII від 10.12.71 р.
76. Козіна М. Професійна діяльність спортсменів як об'єкт правового регулювання нормами трудового законодавства. Публічне право. 2012;4(8):424–429.
77. Козлова ЕК. Подготовка спортсменов высокой квалификации в условиях профессионализации легкой атлетики: монография. Киев: Олимп. лит.; 2012. 368 с.
78. Колесников ОВ. Основы научных исследований. 2-ге вид. випр. та доп. Київ: Центр учбової літератури; 2011.
79. Конвенція Ради Європи проти маніпулювання спортивними змаганнями: Закон України № 1752-VIII від 16.11.2016 р.
80. Кононович ВГ. Нормативно-правові засади державного управління у сфері фізичної культури і спорту на прикладі європейських країн. Державне будівництво [Інтернет]. 2013 [цитовано 2013 Жовт. 13]. Доступно на: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2013-1/title.html>
81. Коршунова ТЮ. Развитие законодательства о труде профессиональных спортсменов. Трудовое право. 2006;5:56–66.
82. Костюченко ОА. До питання формування національного спортивного законодавства. Вісник Академії адвокатури України. 2012;3(25):90–94.
83. Конституція України: Закон України № 254к/96-ВР від 28.06.1996.
84. Кузьмина ДВ. Гражданско-правовое положение участников страхования в области профессионального спорта. В: Гусов КН, Соловьева АА, редакторы. Спортивное право: перспективы развития. Материалы V Международ. науч.-практ. конф. Москва; 2011, с. 94–99.
85. Кун Л. Всеобщая история физической культуры и спорта. Москва: Радуга; 1982.
86. Курганский АВ. Организационная структура системы управления профессиональным футбольным клубом. В: Єрмаков СС, редактор. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. Наук. моногр. Харків; 2006;12, с.96–101.

87. Куриляк Т. Правова природа спортивних договорів (контрактів) [Інтернет]. 2013 [цитовано 2016 Лист. 15]. Доступно на: <http://windocs.com.ua/docs/index-255234.html?page=35>
88. Лалак Н, Войтович І. Маркетинг професійного спорту: світовий досвід та перспективи розвитку в Україні. В: Молода спортивна наука України. Зб. наук. пр. з галузі фіз.культури та спорту. Львів: ЛДУФК;2003;12;1,с. 161–165.
89. Леонов АС. Правовое регулирование труда спортсменов и законодательство о профессиональном спорте. В: Гусов КН, Соловьева АА, редакторы. Спортивное право: перспективы развития. Материалы VМеждународ.науч.-практ. конф. Москва; 2011, с. 99–104.
90. Линець М, Артюх В. Особливості розвитку і функціонування професійного спорту в Європі. В: Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. Зб. наук. пр. Волин.держ. ун-ту імені Лесі Українки. Луцьк; 2002;1, с.24–26.
91. Линець М, Шульга Л. Розвиток професійного спорту в Україні. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2005;1:23–29.
92. Линець ММ. Економічна ефективність систем змагань в командних ігрових видах професійного спорту. В: Сучасні проблеми розвитку теорії і методики спортивних і рухливих ігор. Тези III Всеукр. наук.-практ. конф. Львів; 1999, с. 18–19.
93. Линець ММ. Професійний спорт і міжнародний спортивний рух. В: Актуальні проблеми організації фізичного виховання студентської та учнівської молоді Львівщини. Матеріали II регіон. наук.-практ. конф. Львів; 2003, с.86–87.
94. Линець ММ. Професійний спорт як соціальне явище. В: Наукові записки Терноп. держ.пед. ун-ту. Серія 3, Педагогіка і психологія. Тернопіль; 1998;2, с. 131–133.
95. Линець ММ. Соціально-економічні аспекти сучасного професійного спорту. В: Актуальні проблеми організації фізичного виховання студентської та учнівської молоді Львівщини. Зб. наук. пр. наук.-практ. конф. Львів; 2005. с.36–37.

96. Линець ММ. Специфіка бізнесу в ігрових видах професійного спорту. В: Сучасні проблеми розвитку теорії і методики спортивних і рухливих ігор. Тези II Всеукр. наук.-практ. конф. Львів; 1997, с.11–12.
97. Линець ММ. Специфіка бізнесу у професійному спорті. В: Роль фізичної культури і спорту в здоровому способі життя. Тези наук.-практ. конф. Львів; 2001, с.46–49.
98. Линець ММ. Формування правових засад професійного спорту в Європі. В: Роль фізичної культури і спорту в здоровому способі життя. Матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. Львів; 1999, с.63–64.
99. Литвінець А, Тимчак Я, Литвінець І. Вплив християнської церкви на формування сучасного спорту у Великій Британії. Фізична активність, здоров'я і спорт. 2012;2(8):3–10.
100. Лубышева ЛИ. Социальная роль спорта в развитии общества и социализации личности. Теория и практика физической культуры. 2001;4:11–15.
101. Лукашук ВІ. Індустрія спорту: історія та сучасність: монографія. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна; 2011. 480 с.
102. Лукашук ВІ. Особливості державної політики в індустрії спорту. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. 2010;889:129–132.
103. Лукашук ВІ. Спорт як різновид шоу-бізнесу. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. 2010;889:129–132.
104. Лукашук ВІ. Трансформація спорту: від забави до індустрії. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2009;2:130–143.
105. Лукашук ВІ. Особливості підприємницької діяльності у сфері спорту. Український соціум. 2012;3(42):43–52.
106. Люта Л. Соціально-психологічні особливості спортивної соціалізації. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Психологія. Педагогіка. Соціальна робота. 2012;4:67–69.
107. Льюинсон РТ, Пальме ОЭ. Моральные аспекты силовой борьбы в хоккее: следует ли ее запретить? Наука в олимпийском спорте. 2013; 2: 65–68.

108. Магльований А, Білик О. Зародження та розвиток професійних автоперегонів (на прикладі змагань „Формула Г”. Спортивна наука України [Інтернет] 2012 [цитовано 2014 Жовт. 11]; 3:3–10. Доступно на: <http://sportscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/147/141>
109. Марголис НЮ, Пахомова ЕА, Федотова МИ. Особенности современной либертарной критики феномена «Большого спорта». Вестник НГТУ им. Р. Е. Алексеева. Серия: Управление в социальных системах. Коммуникативные технологии. 2014;2:60–65.
110. Маринов И. Особая область экономики. В: Теория и практика физической культуры. Москва: Физкультура и спорт; 1987, с. 57–60.
111. Матвеев С, Борисова О, Когут И, Гончаренко Е, Маринич В. (2013). Особенности возникновения новых форм двигательной активности. 2013. Фізична активність, здоров'я і спорт. 2013;2(12).
112. Матвеев ЛП. Основы общей теории спорта и системы подготовки спортсменов. К.: Олимпийская литература, 1999. – 320 с.
113. Матвиенко АИ. Эволюция маркетинговых коммуникаций в индустрии профессионального спорта. В: Веснік Полацкага дзярж. ун-та. Серія: Эканамічныя і юрыдычныя навукі. 2016.
114. Міжнародна Хартія фізичного виховання і спорту ЮНЕСКО [Інтернет]. 1978 [цитовано 2015 Листоп. 3]. Доступно на: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_350.
115. Міжнародна хартія фізичного виховання, фізичної активності і спорту [Інтернет]. 2015 [цитовано 2017 Лют. 18]. Доступно на: <http://www.dsmsu.gov.ua/media/2016/03/01/81/Hartiya1.pdf>.
116. Мічуда Ю. Проблеми розвитку підприємництва у сфері спорту для всіх. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2007;1:82–86.
117. Мічуда П. Професійний спорт як різновидність підприємницької діяльності. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2005;1:30–35.

118. Мічуда ЮП. Сфера фізичної культури і спорту в умовах ринку : закономірності функціонування та розвитку. Київ: Олімпійська література; 2007. 215 с.
119. Можейко МА. Модернизация. В: Новейший философский словарь. 3-е изд., исправ. Минск; 2003.
120. Мяконьков ВБ, Минаева ИЮ, Тараканов АВ. Предпринимательство и спорт: особенности правового регулирования на современном этапе. В: Гусов КН, Соловьева АА, редакторы. Спортивное право: перспективы развития. Материалы III Междунар. науч.-практ. конф. Москва; 2010, с. 66–74.
121. Нерода Н, Бріскін Ю. Періодизація розвитку професійного спорту в Європі. Фізична активність, здоров'я і спорт. 2016;2(24):3–10.
122. Нерода Н, Ваулін О. Характеристика спонсорів національних федерацій фехтування (на прикладі Великої Британії, Франції та Німеччини). В: Приступа Є, редактор. Молода спортивна наука України. Зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини. Львів: ЛДУФК; 2014;18;1, с. 170–177.
123. Нерода Н. Генеза правового регулювання європейського професійного спорту. В: Молодь та олімпійський рух. Тези доп. X Міжнар. конф. Київ; 2017, с. 144–145.
124. Нерода Н. Напрями дослідження організаційно-правових засад професійного спорту в Україні з урахуванням європейської моделі його розвитку. В: Приступа Є., редактор. Молода спортивна наука України. Зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини. Львів: ЛДУФК; 2014;18;4, с. 98–102.
125. Нерода Н. Порівняльний аналіз організаційно-правових засад європейської та американської моделей професійного спорту. В: Приступа Є, редактор. Молода спортивна наука України. Зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини. Львів: ЛДУФК; 2015;19;4, с. 60–64.
126. Нерода Н. Характеристика європейської моделі професійного спорту та її відмінності від американської. Спортивна наука України [Інтернет]. 2016;2(72):68–72. Доступно на: <http://sportscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/418>.

127. Нерода НВ, Ваулін ОІ. Проблеми комерціалізації сучасного спорту. В: Огаренко ВМ, редактор. Актуальні проблеми фізичного виховання, спорту та туризму. Тези доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. 10–11 жовтня 2013 р. Запоріжжя: ЗПУ; 2013, с. 156–157.
128. Нерода НВ, Ваулін ОІ. Характеристика європейської моделі професійного спорту. В: Фізичне виховання та спорт у контексті державної програми розвитку фізичної культури в Україні: досвід, проблеми, перспективи. Зб. наук. пр. ЖДУ ім. Івана Франка. Житомир; 2014;1, с. 21–24.
129. Нерода НВ. Актуальні питання професійного спорту серед осіб із особливими потребами. В: Здоровий спосіб життя, фізична культура, спорт. Актуальні питання спортивної медицини. Реабілітація: фізична, медична, психологічна. Тезидоп. I установчої наук.-практ. конф. Київ; 2014, с. 104–106.
130. Нерода НВ. Правове поле професійного спорту в Україні. В: Костюкевич ВМ, редактор. Фізична культура, спорт та здоров'я нації. Зб. наук. пр. Вінницьк. держ. пед. ун-ту ім. Михайла Коцюбинського. Вінниця; 2014;17, с. 780–785.
131. Никитушкин ВГ. Проблемы социальной адаптации профессиональных спортсменов, завершивших карьеру. Вестник московского городского педагогического университета. Серия: Естественные науки. 2014;3(15):105–109.
132. Носов КС. Гладиаторы. Москва: Эксмо, 2010. 224 с.
133. Нуреев РМ, Маркин ВМ. Олимпийский деловой цикл. Экономический вестник Ростовского государственного университета. 2008;3;6:50–64.
134. Павлюк І. Гольф у програмі ігор олімпіад. В: Спортивний вісник Придніпров'я: наук. -практ. журнал. Дніпропетр. держ. ін.-т фіз. культури і спорту; 2017;1; с. 63–66.
135. Павлюк І. Організаційні аспекти розвитку гандболу в Україні. В: Молода спортивна наука України. Зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. Львів: ЛДУФК; 2008;12;4, с. 239–243.
136. Павлюк І. Програми міжнародних організацій та гольф-клубів з розвитку інфраструктури полів. В: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт).

- Зб. наук. пр. Київ; 2014;9(50)14.
137. Павлюк І. Система організації та управління гандболом в провідних країнах світу та в Україні: проблеми комерціалізації та професіоналізації. В: Молода спортивна наука України. Зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. Львів: ЛДУФК;2007;11, с. 282–283.
138. Павлюк І. Становлення жіночого гольфу. В: Фізична активність, здоров'я і спорт. Львів: ЛДУФК; 2014; 18;4 с.3–9.
139. Павлюк ІС. Історичні аспекти розвитку професійного гольфу. Спортивний вісник Придніпров'я. 2012;3:96–98.
140. Переверзин ИИ, Суслов ФП. О структуре современного спорта высших достижений и социально-правовом статусе спортсменов-профессионалов. Теория и практика физической культуры. 2002;5:57–61.
141. Пітин М, Ваулін О. Сучасна система змагань у фехтуванні на шпагах. В: Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2014;9(50)14, с. 115–119.
142. Пітин М, Нерода Н, Ваулін О.Взаємодія організаційно-економічних чинників комерціалізації змагань із фехтування. В: Приступа Є, редактор. Молода спортивна наука України. Зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини. Львів: ЛДУФК; 2015;19;1, с. 29–33.
143. Пітин М, Нерода Н, Ваулін О. Порівняльна характеристика доходів професійних спортсменів світу за 2013 р. В: Арзютов ГМ, редактор. Науковий часопис Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2014;6(49)14, с. 120–127.
144. Платонов ВН. Теория спорта. Под ред. проф. Платонова ВН. . – К.: Вища школа, Головное изд-во, 1987. – 424 с.
145. Платонов ВН, Булатова ММ, Бубка СН, и др. Олимпийский спорт. Киев: Олимпийская литература; 2009. Том 1– 736 с.

146. Понкин ИВ, Соловьев АА, Гребнев РД. К вопросу о содержании европейской модели спорта. Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Юридические науки. 2014;2.
147. Понкин ИВ, Соловьев АА. Справочник зарубежного законодательства о спорте. Москва; 2011. 131 с.
148. Попичев МІ, Шаповалова ОА, Маслов ВМ. Проблемні питання правового регулювання професійного спорту. В: Вісник Чернігів. нац. пед. ун-ту. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. Чернігів; 2014;118(1),с. 282–285.
149. Починкин АВ. Воздействие профессионального спорта на систему физической культуры и спорта, политику и экономику. Теория и практика физ. культуры. 2008;2:65–70.
150. Починкин АВ. Противостояние любительского и профессионального спорта в олимпийском движении: историко-теоретический анализ. Теория и практика физической культуры. 2005;11.
151. Починкин АВ. Профессиональный коммерческий спорт в России: история и современность. Теория и практика физической культуры. 2005;5:14–18.
152. Приходько ВВ. О дальнейших научных исследованиях проблем развития игровых видов спорта в Украине. В: Вісник Чернігів. нац.пед. ун-ту. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. Чернігів;2014;118(4), с. 168–172.
153. Про Державний комітет України з питань фізичної культури і спорту: Указ Президента України від 26 лютого 2002р.
154. Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18 березня 2004 р. № 1629-IV.
155. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності: Закон України від 23 вересня 1999 р.
156. Про затвердження Державної цільової соціальної програми "Хокей України": постанова Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2007 р. № 1194.

157. Про затвердження положення про Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України: Указ Президента України від 8 квітня 2011 р.
158. Про затвердження Положення про Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту: постанова Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2006 р. № 1573.
159. Про Міністерство молоді та спорту України: Указ Президента України від 24 липня 2013 р. № 390/2013.
160. Про національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту в Україні: Указ Президента України від 28 вересня 2004 р. № 1148/2004.
161. Про підприємництво: Закон України від 07.02.1991 р. № 698-ХІІ.
162. Про страхування: Закон України від 7 березня 1996 р.
163. Про фізичну культуру і спорт: Закон України від 24.12.1993 № 3808-ХІІ.
164. Рада Європи [Інтернет]. Доступно на: <http://coe.mfa.gov.ua/ua/ukraine-coe/about>
165. Райт Д. Глобалізація і спорт. Наука в олімпійському спорті. 2003;1:125–129.
166. Регламент по статусу і трансферу гравців [Інтернет]. 2017 [цитовано 2017 Апр. 10]. Доступно на: http://pfl.ua/docs/FIFA_Regl_Status&Transfer.pdf.
167. Репкіна ЮМ. Адміністративно-правові основи регулювання фізичної культури і спорту [автореферат]. Київ: Національний університет біоресурсів і природокористування України; 2010. 23 с.
168. Россадюк ВС. Економічний фактор в спорті. Теорія і практика фізичної культури. 2006;3:21–22.
169. Рыскин ПП, Кочерьян МА, Зверев АИ. Трудности постспортивной социализации профессиональных спортсменов в контексте социологического анализа. Педагогическое образование в России. 2015;12.
170. Сердюков АВ. Спортивное право как комплексная отрасль законодательства [автореферат]. Москва; 2010.
171. Серебряков АВ. Современный профессиональный спорт США. Москва; 1976.
172. Соколов АС. Роль та участь місцевих органів влади Німеччини та Франції у розвитку фізичного виховання і спорту. Теорія і практика фізичної культури. 1999;4:45–49.

173. Сокурєнко ОД. Міжнародне спортивне право як основа для формування національної галузі права "Спортивне право України"[дисертація]. Київ; 2009.
174. Солнышкин ДВ. О концепциях профессионального спорта[Интернет]. 2001 [цитировано 2014 Сент. 1]. Доступно на: <http://lib.sportedu.ru/Press/ГРФК/2001N11/p22-23.htm>
175. Соловьев АА., Понкин ИВ. Испанское законодательство о спорте. Комиссия по спортивному праву Ассоциации юристов России. Москва; 2011, 158 с.
176. Соловьев АА. Итальянская модель систематизации спортивной регламентации. Комиссия по спортивному праву Ассоциации юристов России. Москва; 2011. – 115 с.
177. Соловьев АА. Кодификация законодательства о спорте: опыт Франции и перспективы России. В: Гусов КН, Соловьева АА, редакторы. Спортивное право: перспективы развития. Материалы III Междунар. науч.-практ. конф. Москва; 2010, с.109–114.
178. Соловьев АА. Правовое регулирование спортивных единоборств: опыт США и Канады. Москва: Комиссия по спортивному праву; 2013.
179. Спортивный кодекс Франции (законодательная часть). Москва; 2009.
180. Стороженко СМ. Впровадження системи атестації футбольних клубів України [автореферат]. Харків;2008.
181. Страницы истории велоспорта[Интернет]. 2016 [цитировано 2016 Май 15]. Доступно на: <https://velolive.com>
182. Суха ЮС. Деякі особливості агентських договорів у професійному спорті (на прикладі професійного футболу). Форум права. 2013;3:633–638.
183. Суха ЮС. Особливості агентських договорів у професійному спорті. Влада. Людина. Закон. 2013;2(113):60–63.
184. Суханова НВ. Державне регулювання сфери фізичної культури і спорту: досвід країн ЄС. В: Теорія та практика державного управління. Зб. наук. пр. Харків;2013;1(40), с. 152–158.
185. Сушко РО. Розвиток спортивних ігор в умовах глобалізації (на матеріалі баскетболу) [монографія]. Київ: Центр учбової літератури; 2017. 360 с.

186. Тіхонова МА. Непідприємницькі фізкультурно-спортивні організації як суб'єкти цивільного права[автореферат]. Харків; 2009.
187. Ткалич МО. Проблемні аспекти визначення правового статусу спортсменів за законодавством України. Юридичний науковий журнал. 2013;1:156–158.
188. Ткалич МО. Спортивні клуби як учасники цивільних правовідносин [автореферат]. Одеса; 2010.
189. Ткалич МО. Теоретичні та практичні аспекти контрахтування в професійному спорті. Вісник Запорізького національного університету. 2012;1:46–50.
190. Ткачук В. Футбол як пріоритетний професійний спорт України. В: Спорт та сучасне суспільство. Матеріали ІХ Всеукр. студент. наук. конф.; 26 лютого 2016 р. Київ: НУФВіСУ; 2016, с. 78.
191. Томашевский ВВ. Экономические факторы и олимпийская программа. В: Олімпійський спорт і спорт для всіх: проблеми здоров'я, рекреації, спортивної медицини та реабілітації. Тези доп. ІV Міжнар. наук. конгр. Київ; 2000, с.266.
192. Тукманов СА. Трудовая функция профессионального футболиста. В: Гусов КН, Соловьева АА. Спортивное право: перспективы развития. Материалы VМеждународн.науч.-практ. конф. Москва; 2011, с.164–167.
193. Угода про створення Європейського економічного співтовариства [Інтернет]. Доступно на:http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_017
194. Ульрих К. Четыре процента за тяжеловеса Брэдока. Факты и размышления на тему "Спорт и нажива". Москва: Физкультура и спорт; 1977. 86 с.
195. Федотова ВГ. Типология модернизаций и способов их изучения. Вопросы философии. 2000;4:10
196. Харнесс Д, Харнесс Т. Управление спортивными продуктами и услугами. В: Маркетинг спорта. Москва; 2010. 239 с.
197. Хойя Р. Спортивный менеджмент. Принципы и применение. 3-е изд. Москва: Рид медиа; 2013. 352 с.
198. Цивільний кодекс України: Закон України№ 435-IV від 16.01.2003 р., ред. 18.02.2018 р.

199. Цивільний кодекс Швейцарії [Інтернет]. 2012 [цитовано 2016 Квіт. 12].
Доступно на: <https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19070042/201709010000/210.pdf>
200. Цыганок АВ, Сатин ДЕ. Исследование источников прибыли в профессиональном футболе. Физическое воспитание студентов. 2010;3:128–132.
201. Чуднов ВИ. Нокаут за рингом. Москва: Физкультура и спорт; 1974. 120 с.
202. Чхутиашвили ЛВ. Тукманов СА. Экономические отношения в физической культуре и спорте. В: Гусов КН, Соловьева АА. Спортивное право: перспективы развития. Материалы V Междунар.науч.-практ. конф. Москва; 2011, с.178–183.
203. Шамхалов АМ. О применении инструментов маркетинга в профессиональном спортивном менеджменте. Наука-2020.2016;5(11):315–317
204. Шевченко ОА. Концепт спортивного продукта как результата трудовой деятельности профессионального спортсмена. Вестник ОмГУ. Серия: Право. 2014;1(38):139–147.
205. Шевченко ОА. Особенности правового регулирования труда профессиональных спортсменов. Теория и практика физической культуры. 2005;6:45– 49 .
206. Шевченко ОА. Перспективы и направления развития международно-правового обеспечения спортивно-трудовых отношений в области профессионального спорта. Вестник РУДН. Серия: Юридические науки. 2014;3:198–207.
207. Шевченко ОС. Професійний спорт як об'єкт кримінально-правової охорони. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014:62.
208. Шкреттій ЮМ. Спортивне законодавство зарубіжних країн і перспективи удосконалення системи фізичної культури і спорту в Україні. Теорія та методика фізичного виховання. 2005;1(17):2–6.
209. Штейнбах ВЛ. Бизнес большого ринга. 2-е изд., доп., перераб. Москва: Физкультура и спорт; 1982. 191 с.

210. Штольце П. Роль ринкових факторів у розвитку професійного футболу в Німеччині наприкінці ХХ – початку ХХІ сторіччя [автореферат]. Київ; 2012.
211. Энциклопедия бокса[Интернет]. 2011 [цитировано 2016 Март 18]. Доступно на: <http://boxing.ru/enciclopedia/letters/s/index.shtml>
212. AJBell National Badminton League[Internet]. 2015 [cited 2017 May 15]. Available from: <http://www.nationalbadmintonleague.co.uk/>
213. Andreff W, Nys JF. *Economie du sport*. Paris;2001
214. Andreff W, Staudohar P. The Evolving European Model of Professional Sports Finance. *Journal of Sports Economics*. 2000;1;3:257–276.
215. Andreff W. Financing Modern Sport in the Face of a Sporting Ethic [Internet]. 2002[cited 2015 June 23]. Available from: <http://www.playthegame.org/knowledge%20Bank/Articles/Financing%20>
216. Andreff W. New Perspectives in Sports Economics: A European View. In: IASE-AK Conference Proceedings. Bochum; 2006.
217. Andreff W. Some comparative economics of the organization of sports: competition and regulation in north American vs. European professional team sports leagues. *The European Journal of Comparative Economics*. 2011;8;1:3–27.
218. Arsenal Football Club [Internet]. 2011[cited 2017 May 18]. Available from:<http://www.arsenal.com>
219. Ashcraft J, Depken Craig A. The introduction of the reserve clause in major league baseball: Evidence of its impact on select player salaries during the 1880s. [Internet].2007[cited 2015 Nov. 14]. Available from:http://web.holycross.edu/RePEc/spe/AshcraftDepken_ReserveClause.pdf
220. Association of Tennis Professionals [Internet].1994[cited 2017 May 30]. Available from:<http://www.atpworldtour.com>
221. Aston Villa Football club [Internet].2009[cited 2017 May 18]. Available from:<http://www.avfc.co.uk>
222. Baade RA. Stadiums, professional sports, and economic development: Assessing the reality. Heartland Institute. 1994;62.

223. Babiak K, Wolfe R. Determinants of corporate social responsibility in professional sport: Internal and external factors. *Journal of Sport Management*.2009;23(6):717-742.
224. Bairner A. *Sport, nationalism, and globalization: European and North American perspectives*. Suny Press; 2001.
225. BanceM. The London to Brighton Bike Ride[Internet]. 2012 [cited 2015 May 25]. Available from:<http://www.thepostmagazine.co.uk/brightonhistory/london-brighton-bike-ride>
226. Berdeguer C, Historical evolution of roman gladiatorial arms and armors [Internet].2014[cited 2016 Jan. 17]. Available from:https://web.wpi.edu/Pubs/E-project/Available/E-project-050814-231659/unrestricted/Roman_Gladiators.pdf
227. Bicycle History[Internet]. 2001 [cited 2015 Feb. 22]. Available from:<http://www.bicyclehistory.net/cycling/>
228. Blackwell RB. Baseball's antitrust exemption and the reserve system: reappraisal of an anachronism. *Wm. & Mary L Rev*. 1970;12:859.
229. Boyle R. Sport and the Media in the UK: the Long Revolution? *Sport in Society*. 2010;13;9:1300–1313.
230. Brasher K, et al. Traditional versus commercial values in sport: the case of tennis. *The politics of sport*. 1986:198–215.
231. British Boxing Board of Control[Internet]. 2003[cited 2015 Feb. 18]. Available from:<http://bbbofc.com/>
232. Case C-176/96 Jyri Lehtonen and Castors Canada Dry Namur-Braine v Federation Royale des Societes de Basketball and Ligue Belge-Belgische Liga. [2000] ECRI-2681][Internet].1996[cited 2015 Sept. 17]. Available from: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?docid=100961&doclang=EN>
233. Case C-415/93 URBSFA v. Bosman [1995] ECR I-4921 [Internet]. 1995[cited 2015 Sept. 17]. Available from: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61993CJ0415>
234. Case C-519/04 P Meca-Medina & Majcen v Commission [2006] ECR I-6991, paras 43-45[Internet].2006[cited 2015 Sept. 17]. Available from: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-519/04>

235. Case COMP/37.124; Case T-193/02 Laurent Piau v Commission [2005] ECR II-209[Internet].2005[cited 2015 Sept. 18]. Available from:<http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=T-193/02>
236. Colantuoni L, Revello E. Contractual stability in professional football. В: Гусов КН, Рогачев ДИ, Шевченко ОА, редакторы. Спортивное право: перспективы развития. Материалы VI Междунар. науч.-практ. конф. Москва; 2012, с. 14–19.
237. Colantuoni L. FIFA regulations and transfer system: general aspects and FIFA DRC – TAS cases. В: Гусов КН, Соловьева АА, редакторы. Спортивное право: перспективы развития. Материалы V Междунар. науч.-практ. конф. Москва; 2011, с.13.
238. Coleman K. Gladiators: Heroes of the Roman Amphitheatre. BBC News; 2011.
239. Confederación Panamericana de Ciclismo[Internet]. 2012[cited 2015 Feb. 23]. Available from:www.copaci.org.
240. Confédération Africaine de Cyclisme[Internet].2016[cited 2015 Feb. 23]. Available from: <http://www.cac-africa.com/page/view.php?pid=1>.
241. Constitution and bylaws National Football League [Internet].2006[cited 2017 July 24]. Available from: http://static.nfl.com/static/content/public/static/html/careers/pdf/co_.pdf
242. Constitution and By-Laws of the National Basketball Association[Internet].2012[cited 2017 July 24]. Available from:<http://prawfsblawg.blogs.com/files/221035054-nba-constitution-and-by-laws.pdf>
243. COSSINS Peter. The Monuments: The Grit and the Glory of Cycling’s Greatest One-day Races. A&C Black; 2014.
244. Council of Europe [Internet].2006 [cited 2015 Oct. 30]. Available from: <http://www.coe.int>.
245. Court of Arbitration for sport[Internet].1996[cited 2015 Oct. 30]. Available from:<http://www.tas-cas.org/en/general-information/history-of-the-cas.html#c78>
246. David VH. Bicycle – The History. Yale Univ. Press; 2004.
247. Doggett’s Race [Internet].2012 [cited 2015 Mar. 21]. Available from:<http://www.doggettsrace.org.uk/about-the-race/the-course/>.

248. Downward P; Dawson A. The economics of professional team sports. Psychology Press; 2000.
249. Drewes M. Management, competition and efficiency in professional sports leagues. Jahrgang; 2000, p. 1157–1175.
250. Dunn SA. The Effect of Collective Bargaining on the Baseball Antitrust Exemption. Fordham Urb. LJ. 1983;12:807.
251. Eastman ST, Billings AC. Sportscasting and sports reporting: The power of gender bias. Journal of Sport and Social Issues. 2000;24(2):192–213.
252. Edmund P. Arthur Soden's Legacy: The Origins and Early History of Baseball's Reserve System Journal Articles. 2012;390. [Internet].2012 [cited 2016 Okt. 29]. Available from: http://scholarship.law.nd.edu/law_faculty_scholarship/390.
253. Emily Dourish. The ‘Cambridge Rules’ of football 1863 [Internet].2012 [cited 2016 Okt. 29]. Available from: <https://specialcollections.blog.lib.cam.ac.uk/?p=5891>.
254. Encyclopedia Britannica [Internet].1996 [cited 2015 Mar. 21]. Available from: <https://www.britannica.com/>.
255. English Football League. Official website [Internet].2012 [cited 2016 Dec. 24]. Available from: <https://www.efl.com/-more/all-about-the-efl/>.
256. European sports charter [Internet].2011 [cited 2016 Nov. 4]. Available from: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016804c9d.
257. Everton Firsts [Internet].2010 [cited 2016 Okt. 29]. Available from: <http://www.evertonfc.com/content/history/everton-firsts>
258. Federation Internationale de Football Association (FIFA) [Internet]. 2012 [cited 2016 Dec. 29]. Available from: <http://www.fifa.com>.
259. Federazione Italiana Baseball Softball [Internet].2016 [cited 2016 July 5]. Available from: <http://www.fibs.it/en/>.
260. Fetisov VD, Tat'yana VF. Professional Sport as a Specific Form of Business. European Journal of Physical Education and Sport. 2013;2:64–70
261. Fußball-Bundesliga – official website [Internet].2015 [cited 2016 Dec. 13]. Available from: <http://www.bundesliga.com>.
262. Garcia B. The 2001 informal agreement on the international transfer

- system[Internet].2011[cited 2016 Dec. 13]. Available from:https://dspace.lboro.ac.uk/dspace-jspui/bitstream/2134/9167/5/2001_informal_agreement_on_the_international_transfer_system.%5B1%5D.pdf.
263. Geoff W. Pedalling Puritans: The amateur in the history of competitive cycling [Internet].2010[cited 2015 June 8]. Available from: <http://www.classiclightweights.co.uk/extras/amateur-waters-extras.html>.
264. Gerald R. Gems. Boxing: A Concise History of the Sweet Science[Internet].2012 [cited 2016 Feb. 3]. Available from: https://books.google.com.ua/books?id=YT0fAwAAQBAJ&pg=PA336&lpg=PA336&dq=152.%09Gerald+R.+Gems.+Boxing:+A+Concise+History+of+the+Sweet+Science&source=bl&ots=01LPKfIM5W&sig=G1NzX-aWrFH8-fIH2p73TWzq5oo&hl=ru&sa=X&ved=0ahUKEwjiy_TogdzKAhVL83IKHfF8B4MQ6AEILzAD#v=onepage&q=152.%09Gerald%20R.%20Gems.%20Boxing%3A%20A%20Concise%20History%20of%20the%20Sweet%20Science&f=false.
265. Gillmeister H. Tennis: Cultural History. A&C Black; 1998.
266. Giro d'Italia[Internet].2009[cited 2017 Sept. 6]. Available from: http://www.giroditalia.it/eng/?refresh_ce-cp.
267. Graham J. An Enduring Legacy [Internet].2012[cited 2015 June 8]. Available from: http://www.cyclingrevealed.com/Mar07/Mar_feature07.htm.
268. History laws of the game. IFAB[Internet]. 1994 [cited 2015 June 29]. Available from: <http://www.theifab.com/history/laws>.
269. History of PBP: Racing and Touring[Internet]. 2014 [cited 2015 June 8]. Available from:https://www.paris-brest-paris.org/index2.php?lang=en&cat=presentation&page=historique_pbp.
270. History of the Football Association [Internet].2006[cited 2016 Dec. 1]. Available from: <http://www.thefa.com/about-football-association/what-we-do/history>.
271. History of the Pickwick Bicycle Club [Internet]. 2006 [cited 2015 June 9]. Available from:<http://www.pickwickbc.org.uk/History-of-PBC.html>.
272. History of Wrestling [Internet]. 2016 [cited 2017 Aug. 10]. Available from:

<https://unitedworldwrestling.org/ru/node/997>.

273. Hoehn T, Szymanski S. The americanization of European football. *Economic Policy*. 1999;14;28:204–240.
274. International Boxing Association [Internet]. 2011 [cited 2016 Dec. 18]. Available from:<http://www.aiba.org>.
275. James AR. Nafziger A comparison of the European and North American models of sports organisation; 2012.
276. Jennifer KA, Craig A, Depken II. The Introduction of the Reserve Clause in Major League Baseball: Evidence of its Impact on Select Player Salaries During the 1880s. *International Association of Sports Economists*; 2007.
277. Kahn LM. The sports business as a labor market laboratory. *The Journal of Economic Perspectives*. 2000;14;3:75–94.
278. Késenne S. The Impact of salary caps in Professional team sports. *Scottish Journal of Political Economy*. 2000;47;4:422–30.
279. La Liga—official website[Internet]. 2015 [cited 2016 Dec. 24]. Available from: <http://www.laliga.es>.
280. Lega Serie A: Home Page —official website [Internet]. 2012 [cited 2016 Dec. 24]. Available from: <http://www.legaseriea.it>.
281. Liège cycling union[Internet]. 2010 [cited 2015 May 25]. Available from: <http://www.cyclingcalendar.com/>.
282. Lindstrom-Rossi L, De Waele S, Vaigauskaite Dovile. Application of EC antitrust rules in the sport sector—an update. *Competition policy newsletter*. 2005;3:72–77.
283. Maguire J. Sport, identity politics, and globalization: Diminishing contrasts and increasing varieties. *Sociology of sport journal*. 1994;11(4): 398–427.
284. Manchester United [Internet]. 2010 [cited 2016 Dec. 24]. Available from: <http://www.manutd.com/en/Club.aspx>.
285. Meer E. The Professional and Amateur Sports Protection Act (PASPA): a bad bet for the states. *UNLV Gaming LJ*.2011;2:281.

286. National Basketball Association[Internet]. 2010 [cited 2016 Apr. 13]. Available from: http://www.nba.com/article/2017/07/01/nba-salary-cap-set-2017-18-season-99093-million#/.
287. National Cyclists' Union; 1883–1959 [Internet]. 2010 [cited 2015 May 25]. Available from: <http://mrc-catalogue.warwick.ac.uk/names/DS/UK/76>.
288. Neale Walter C. The peculiar economics of professional sports. *The quarterly journal of economics*. 1964;78;1:1–14.
289. Oceania Cycling Confederation[Internet]. 2001[cited 2015 May 25]. Available from: <http://oceaniacycling.org/about-us/oceania-cycling-confederation/>
290. Parrish R. The birth of European Union sports law. *Ent. L.* 2003;2:20.
291. Pesant Club Liégeois[Internet]. 2001[cited 2015 May 25]. Available from: <http://www.pesantliege.be/index.php?page=historique>
292. Pierro J. The Impact of Professional Sports Franchises on Local Economies; 2014.
293. Poyer A. La structuration fédérale ducyclisme associative du Nordet du Pas-de-Calaisentre 1881 et 1914: priorité à larégionou à lanation?. *ReveduNord*. 2004;2:297–310.
294. Premier League[Internet]. 2001[cited 2016 Dec. 20]. Available from: <https://www.premierleague.com/>.
295. Real Federation espanola de futbol [Internet]. 2001[cited 2016 Dec. 20]. Available from: <http://www.rfef.es/noticias/competiciones/copa-del-rey>.
296. Regina v Coney [Internet]. 2007[cited 2016 Oct. 28]. Available from: www.e-lawresources.co.uk/cases/R-v-Coney.php.
297. Remelius S. Economics of Professional Team Sports: A Legal Outlook. In: 7th Annual Student Conference in Economics and Business. St. Norbert College, Wisconsin; 2001.
298. Rottenberg S. The baseball players' labor market. *Journal of political economy*. 1956;64;3:242–258.
299. Siekmann R, Parrish R, Verhoogt P, Martins RB, Olfers M. Professional Sport in the Internal Market. Netherlands; 2005.92 p.

300. Sitio oficial de la asociación del fútbol Argentino. Historia[Internet]. 2010[cited 2016 Nov. 15]. Available from: <http://www.afa.org.ar>.
301. Sloane PJ. The labour market in professional football. *British Journal of Industrial Relations*. 1969;7;2:181–199.
302. Smethurst P. *The Bicycle – Towards a Global History*. Palgrave Macmillan UK; 2015. 194 p.
303. Smith A, Stewart B. The special features of sport revisited. *Sport Management Review*. 2010;10(1):1–11.
304. Soccer O. Growth and History of the Game[Internet]. 2011[cited 2016 Nov. 15]. Available from: <http://www.thepeoplehistory.com/soccerhistory.html>.
305. Spais GS, Avgerinou VT. An Investigation of Multi-Sensory Experience and Interactivity in Communication Led Activities of European Football Clubs on the Web and the Development of a "Web Site Performance Model". *Journal of Business & Society*. 2006;19.
306. Storia della Federazione Ciclistica Italiana[Internet]. 2012[cited 2016 Apr. 11]. Available from: <http://www.federciclismo.it/it/infopage/storia-della-federazione-ciclistica-italiana/0aac75db-d9e7-4f15-972c-18e3f77e1ebd/>.
307. Szymanski S. Income inequality, competitive balance and the attractiveness of team sports: Some evidence and a natural experiment from English soccer. *The Economic Journal*. 2001;111(469):69–84.
308. The History of football (soccer).[Internet]. 2014[cited 2015 Dec. 15]. Available from: <http://www.footballhistory.org/>.
309. The History of Liège-Bastogne-Liège[Internet]. 2013[cited 2016 Apr. 3]. Available from: <https://www.liege-bastogne-liege.be/liege-bastogne-liege/2017/us/history/>.
310. The History Of Preston North End [Internet]. 2010[cited 2015 Dec. 15]. Available from: <https://www.pnefc.net/club/club-history/>.
311. The History of The FA [Internet]. 2012[cited 2015 Dec. 4]. Available from: <http://www.thefa.com/about-football-association/what-we-do/history>.
312. The history of the Tour de France.[Internet]. 2009[cited 2017 Aug. 29]. Available from: <http://www.letour.fr/en/history>.

313. The Oldest Football Club.[Internet]. 2007[cited 2016 Jan. 9]. Available from: <http://www.sheffieldfc.com/history>.
314. The Origins of Tennis – History of Tennis [Internet].2012[cited 2017 Jan. 6]. Available from: <http://www.tennistheme.com/tennishistory.html>.
315. Thrasher C. Disappearance: How Shifting Gendered Boundaries Motivated the Removal of Eighteenth Century Boxing Champion Elizabeth Wilkinson from Historical Memory. New Mexico Military Institute[Internet]. 2013[cited 2016 Feb. 3]. Available from: <https://ejournals.library.ualberta.ca/index.php/pi/article/viewFile/19438/15049>
316. Tilly RH.Industrialization as an Historical Process[Internet]. 2012[cited 2016 Feb. 1]. Available from:<http://ieg-ego.eu/en/threads/backgrounds/industrialization/richard-h-tilly-industrialization-as-an-historical-process>.
317. Tour de France Prizes[Internet]. 2012[cited 2016 Feb. 1]. Available from: <http://www.bikeraceinfo.com/tdf/tdf-prizes.html>.
318. Union Cycliste International[Internet]. 2015[cited 2016 Mar. 25]. Available from: <http://www.uci.ch>.
319. Union Européenne de Cyclism [Internet]. 2014[cited 2016 Mar. 25]. Available from: <http://www.uec.ch/>
320. Union of European Football Associations [Internet]. 2011[cited 2015 Dec. 18]. Available from: <http://www.uefa.org>.
321. Vassiliki N., Albanidis E. . The Social Origin of Ancient Olympic Victors. 7th International Session for educators and officials of higher institutes of physical education. International Olympic Academy. 2006 : 174–182.
322. Vrooman J. The economics of American sports league. Scottish journal of Political Economy. 2000;47;4:364–98.
323. Vuelta a Espana. Grandes momentos[Internet]. 2015 [cited 2016 Mar. 29]. Availablefrom:<http://historia.lavuelta.com/>.
324. Watts N. New Dawn[Internet]. 1988[cited 2016 Dec. 16]. Available from: <http://www.fl125.co.uk/history/1988-2013>.

325. Women's Tennis Association[Internet]. 2015[cited 2015 Mar. 10]. Available from: <http://www.wtatennis.com>.
326. Woratschek H, Horbel C, Popp, B. The sport value framework—a new fundamental logic for analyses in sport management. *European Sport Management Quarterly*.2014;14(1): 6–24.
327. World Boxing Association[Internet]. 2012[cited 2016 Jan. 10]. Available from: http://www.wbaboxing.com/wba-regulations/by-laws#.WafH2_SVjIU.
328. World Boxing Council [Internet]. 2014[cited 2016 Jan. 10]. Available from: <https://www.wbcboxing.com/>.
329. World Boxing Organization [Internet]. 2015[cited 2016 Jan. 10]. Available from: <http://www.wboboxing.com/>.
330. Zaksaitė S. Concept of match fixing. В: Гусов КН, Рогачев ДИ, Шевченко ОА, редакторы. Спортивное право: перспективы развития. Материалы V Междунар.науч.-практ. конф. Москва; 2011, с. 13–18.

ДОДАТКИ

Додаток А

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

результатів наукових досліджень в навчальний процес студентів, які навчаються за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр», спеціальність 017 «Фізична культура і спорт»

Ми, ті, які підписалися нижче, склали цей акт тому, що в результаті роботи, виконаної відповідно до теми 1.2. "Сучасний професійний спорт та шляхи його розвитку в Україні" Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2011-2015 рр. та теми "Професійний спорт в освітньому та науковому просторі" плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури на 2016-2020 рр. (№ державної реєстрації 0116U003166) Нерода Н.В. внесла такі рекомендації і пропозиції:

Найменування пропозиції, форма впровадження, стисла характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання	Ефект від впровадження
Наукові дані щодо основних чинників генези європейського професійного спорту в різні історичні періоди. Методичні матеріали до лекцій з дисципліни "Професійний спорт".	Визначено чинники розвитку і функціонування професійного спорту в суспільстві на різних історичних етапах. Рекомендовано до використання у навчальному процесі за I-II рівнями вищої освіти.	Формування професійних знань студентів щодо розвитку і функціонування професійного спорту в Європі.

Старший викладач кафедри теорії спорту та фізичної культури ЛДУФК

Н.В.Нерода

Завідувач кафедри теорії спорту та фізичної культури ЛДУФК

Ю.А.Бріскін
д. фіз. вих., професор

Представник ЛДУФК
Проректор з НтаЗЗ

А.С.Вовканич
к.біол.н., професор

Представники закладу,
де відбулося впровадження

Декан тренерського факультету НУФВСУ

Є.В.Гончаренко
к. фіз. вих., доцент

Проректор НУФВСУ
з науково-педагогічної роботи

О.В.Борисова
д. фіз. вих., професор

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

результатів наукових досліджень в навчальний процес студентів, які навчаються за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр», спеціальність 017 «Фізична культура і спорт»

Ми, ті, які підписалися нижче, склали цей акт тому, що в результаті роботи, виконаної відповідно до теми 1.2. "Сучасний професійний спорт та шляхи його розвитку в Україні" Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2011-2015 рр. та теми "Професійний спорт в освітньому та науковому просторі" плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури на 2016-2020 рр. (№ державної реєстрації 0116U003166) Нерода Н.В. внесла такі рекомендації і пропозиції:

Найменування пропозиції, форма впровадження, стисла характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання	Ефект від впровадження
Наукові дані щодо періодизації європейського професійного спорту. Методичні матеріали до лекцій з дисципліни "Професійний спорт".	Виділено і обґрунтовано періодизацію європейського професійного спорту. Рекомендовано до використання у навчальному процесі за I-II рівнями вищої освіти.	Формування професійних знань студентів щодо генези європейського професійного спорту.

Старший викладач кафедри теорії спорту та фізичної культури ЛДУФК

Н.В.Нерода

Завідувач кафедри теорії спорту та фізичної культури ЛДУФК

Ю.А.Бріскін
д. фіз. вих., професор

Представник ЛДУФК
Проректор з НтаЗЗ

А.С.Вовканич
к.біол.н., професор

Представники закладу,
де відбулося впровадження

Декан тренерського факультету НУФВСУ

Є.В.Гончаренко
к. фіз. вих., доцент

Проректор НУФВСУ
з науково-педагогічної роботи

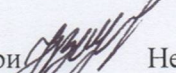
О.В.Борисова
д. фіз. вих., професор

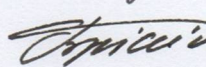
АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

результатів наукових досліджень в навчальний процес студентів, які навчаються за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр», спеціальність 017 «Фізична культура і спорт»

Ми, ті, які підписалися нижче, склали цей акт тому, що в результаті роботи, виконаної відповідно до теми 1.2. "Сучасний професійний спорт та шляхи його розвитку в Україні" Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2011-2015 рр. та теми "Професійний спорт в освітньому та науковому просторі" плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури на 2016-2020 рр. (№ державної реєстрації 0116U003166) Нерода Н.В. внесла такі рекомендації і пропозиції:

Найменування пропозиції, форма впровадження, стисла характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання	Ефект від впровадження
Наукові дані щодо періодизації європейського професійного спорту. Методичні матеріали до лекцій з дисципліни "Професійний спорт".	Визначено чинники розвитку і функціонування професійного спорту в суспільстві на різних історичних етапах. Виділені етапи розвитку професійного спорту в Європі. Рекомендовано до використання у навчальному процесі за I-II рівнями вищої освіти.	Формування професійних знань студентів щодо розвитку і функціонування професійного спорту в Європі.

Старший викладач
кафедри теорії спорту та фізичної культури Нерода Н.В.

Завідувач кафедри
теорії спорту та фізичної культури Бріскін Ю.А.
д. фіз. вих., професор

Представник закладу,
де відбулося впровадження Ріпак І.М.
к.фіз.вих., доцент

Проректор ЛДУФК
з навчальної та виховної роботи Ф.В.Музика
к.біол.н., проф.

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

результатів наукових досліджень в навчальний процес студентів, які навчаються за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр», спеціальність 017 «Фізична культура і спорт»

Ми, ті, які підписалися нижче, склали цей акт тому, що в результаті роботи, виконаної відповідно до теми 1.2. "Сучасний професійний спорт та шляхи його розвитку в Україні" Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2011-2015 рр. та теми "Професійний спорт в освітньому та науковому просторі" плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури на 2016-2020 рр. (№ державної реєстрації 0116U003166) Нерода Н.В. внесла такі рекомендації і пропозиції:

Найменування пропозиції, форма впровадження, стисла характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання	Ефект від впровадження
Наукові дані щодо організаційних засад європейського професійного спорту. Методичні матеріали до лекцій з дисципліни "Підготовка спортсменів в олімпійському, професійному та адаптивному спорті".	Визначено організаційні особливості європейського професійного спорту та основні тенденції його розвитку. Рекомендовано до використання у навчальному процесі за I-II рівнями вищої освіти.	Формування професійних знань студентів щодо організаційної структури європейського професійного спорту.

Старший викладач кафедри теорії спорту та фізичної культури ЛДУФК

Н.В.Нерода

Завідувач кафедри теорії спорту та фізичної культури ЛДУФК

Ю.А.Бріскін
д. фіз. вих., професор

Представник закладу, де відбулося впровадження

Декан факультету фізичної культури і спорту ПДАФКіС

Н.Г.Долбишева
к.фіз.вих., доцент

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

результатів наукових досліджень в навчальний процес студентів, які навчаються за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр», спеціальність 017 «Фізична культура і спорт»

Ми, ті, які підписалися нижче, склали цей акт тому, що в результаті роботи, виконаної відповідно до теми 1.2. "Сучасний професійний спорт та шляхи його розвитку в Україні" Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2011-2015 рр. та теми "Професійний спорт в освітньому та науковому просторі" плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури на 2016-2020 рр. (№ державної реєстрації 0116U003166)Нерода Н.В. внесла такі рекомендації і пропозиції:

Найменування пропозиції, форма впровадження, стисла характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання	Ефект від впровадження
Наукові дані щодо правових засад європейського професійного спорту. Методичні матеріали до лекцій з дисципліни "Підготовка спортсменів в олімпійському, професійному та адаптивному спорті"	Визначено особливості правового регулювання європейського професійного спорту. Визначено правове підґрунтя для ефективного функціонування українського професійного спорту. Рекомендовано до використання у навчальному процесі за I-II рівнями вищої освіти.	Формування професійних знань студентів щодо правового регулювання європейського та професійного спорту та професійного спорту в Україні.

Старший викладач кафедри теорії спорту та фізичної культури ЛДУФК

Н.В.Нерода

Завідувач кафедри теорії спорту та фізичної культури ЛДУФК

Ю.А.Бріскін
д. фіз. вих., професор

Представник закладу, де відбулося впровадження

Декан факультету фізичної культури і спорту ПДАФКіС

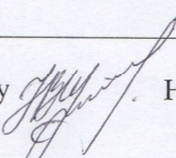
Н.Г.Долбишева
к.фіз.вих., доцент

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

результатів наукових досліджень в навчальний процес студентів, які навчаються за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр», спеціальність 017 «Фізична культура і спорт»

Ми, ті, які підписалися нижче, Харківська державна академія фізичної культури, в особі проректора з науково-педагогічної роботи, професора С.І.Ткачова та кафедра олімпійського та професійного спорту Харківської державної академії фізичної культури, в особі завідувача кафедри В.В. Мулика, з одного боку, та Львівський державний університет фізичної культури, в особі проректора з науки та зовнішніх зв'язків, професора А.С.Вовканича, з іншого, склали цей акт про те, що в результаті роботи, виконаної відповідно до теми 1.2. "Сучасний професійний спорт та шляхи його розвитку в Україні" Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2011-2015 рр. та теми "Професійний спорт в освітньому та науковому просторі" плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури на 2016-2020 рр. (№ державної реєстрації 0116U003166) Нерода Н.В. внесла такі рекомендації і пропозиції:

Найменування пропозиції, форма впровадження, стисла характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання	Ефект від впровадження
Наукові дані щодо періодизації європейського професійного спорту. Методичні матеріали до лекцій з дисципліни "Професійний спорт".	Виділено і обґрунтовано періодизацію європейського професійного спорту. Рекомендовано до використання у навчальному процесі за I-II рівнями вищої освіти.	Формування професійних знань студентів щодо генези європейського професійного спорту.

Старший викладач кафедри теорії спорту та фізичної культури ЛДУФК Н.В.Нерода

Завідувач кафедри теорії спорту та фізичної культури ЛДУФК Ю.А.Бріскін
д. фіз. вих., професор

Представник ЛДУФК
Проректор з НгаЗЗ А.С.Вовканич
к.біол.н., професор

Завідувач кафедри олімпійського та професійного спорту В.В. Мулик
д. фіз. вих., професор

Представник ХДАФК
Проректор з науково-педагогічної роботи С.І.Ткачов
д. пед. н., професор

Міністерство освіти і науки України

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

ІНСТИТУТ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

вул. Острозького, 32, м. Вінниця, 21100, Україна, тел. 8(0432) 26-52-40

№ 14/33
на № 20.02.2018р.

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

результатів наукових досліджень в навчальний процес студентів, які навчаються за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр», спеціальність 017 «Фізична культура і спорт»

Ми, ті, які підписалися нижче, склали цей акт тому, що в результаті роботи, виконаної відповідно до теми 1.2. "Сучасний професійний спорт та шляхи його розвитку в Україні" Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2011-2015 рр. та теми "Професійний спорт в освітньому та науковому просторі" плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури на 2016-2020 рр. (№ державної реєстрації 0116U003166) Нерода Н.В. внесла такі рекомендації і пропозиції:

Найменування пропозиції, форма впровадження, стисла характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання	Ефект від впровадження
Наукові дані щодо організаційних засад європейського професійного спорту. Методичні матеріали до лекцій з дисципліни "Підготовка спортсменів в олімпійському, професійному та адаптивному спорті".	Визначено організаційні особливості європейського професійного спорту та основні тенденції його розвитку. Рекомендовано до використання у навчальному процесі за I-II рівнями вищої освіти.	Формування професійних знань студентів щодо організаційної структури європейського професійного спорту.

Старший викладач кафедри теорії спорту та фізичної культури ЛДУФК
Завідувач кафедри теорії спорту та фізичної культури ЛДУФК
Представник ЛДУФК
Проректор з НгаЗЗ
Декан факультету фізичного виховання і спорту

Н.В.Нерода

Ю.А.Бріскін
д. фіз. вих., професор
А.С.Вовканич
к.біол.н., професор
В.Л. Яковлів
канд. пед. наук, доц.

Міністерство освіти і науки України

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

ІНСТИТУТ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

вул. Острозького, 32, м. Вінниця, 21100, Україна, тел. 8(0432) 26-52-40

№ 14/34
на № 20.02.2018 р.

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

результатів наукових досліджень в навчальний процес студентів, які навчаються за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр», спеціальність 017 «Фізична культура і спорт»

Ми, ті, які підписалися нижче, склали цей акт тому, що в результаті роботи, виконаної відповідно до теми 1.2. "Сучасний професійний спорт та шляхи його розвитку в Україні" Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2011-2015 рр. та теми "Професійний спорт в освітньому та науковому просторі" плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури на 2016-2020 рр. (№ державної реєстрації 0116U003166) Нерода Н.В. внесла такі рекомендації і пропозиції:

Найменування пропозиції, форма впровадження, стисла характеристика	Наукова новизна та її значення, рекомендації з подальшого використання	Ефект від впровадження
Наукові дані щодо правових засад європейського професійного спорту. Методичні матеріали до лекцій з дисципліни "Підготовка спортсменів в олімпійському, професійному та адаптивному спорті"	Визначено особливості правового регулювання європейського професійного спорту. Визначено правове підґрунтя для ефективного функціонування українського професійного спорту. Рекомендовано до використання у навчальному процесі за I-II рівнями вищої освіти.	Формування професійних знань студентів щодо правового регулювання європейського та професійного спорту та професійного спорту в Україні.

Старший викладач кафедри теорії спорту та фізичної культури ЛДУФК
Завідувач кафедри теорії спорту та фізичної культури ЛДУФК
Представник ЛДУФК
Проректор з НтаЗЗ
Декан факультету фізичного виховання і спорту

Н.В.Нерода

Ю.А.Бріскін
д. фіз. вих., професор
А.С.Вовканич
к.біол.н., професор
В.Л. Яковлів
канд. пед. наук, доц.

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені Г.С. СКОВОРОДИвул. Алчевських, 29, м. Харків, 61002, тел. (057) 700-35-23, факс (057) 700-69-09
e-mail: rector@hnpu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02125585Від 19. 02. 2018 № 01/10-170

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дослідження Н.В.Нерода за науково-дослідними темами:
1.2. "Сучасний професійний спорт та шляхи його розвитку в Україні" Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2011-2015 рр. та теми "Професійний спорт в освітньому та науковому просторі" плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури на 2016-2020 рр. (№ державної реєстрації 0116U003166)

Основні наукові положення досліджень Н.В. Нерода використовувались в навчальному процесі студентів бакалаврського та магістерського рівнів Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди з предметів «Фізичне виховання», «Підвищення спортивної майстерності», «Спортивно-педагогічне вдосконалення», «Вимірювання та методи математичної статистики в наукових дослідженнях у фізичному вихованні і спорті», «Теорія і методика підготовки спортсменів на різних етапах багаторічної підготовки», «Методика підготовки спортсменів та викладання спортивних дисциплін у ВНЗ», «Сучасна система тренування в олімпійському і професійному спорті», «Основи психофізіологічних досліджень у спорті» протягом 2016/2017 навчального року.

Використання основних положень дисертаційної роботи Н.В. Нерода засвідчило належний науковий рівень виконаного дослідження і доцільність застосування його результатів у процесі підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у педагогічних вищих навчальних закладах.

Обґрунтовані Н.В. Нерода теоретичні положення і практичні рекомендації дали можливість підвищити рівень фундаментальної та професійної підготовки, а також рівень педагогічної майстерності студентів Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. В результаті застосування розроблених в дисертаційному дослідженні рекомендацій поліпшився рівень знань студентів з проблем фізичного виховання та спорту, формування здорового способу життя та рівень сформованості мотиваційної, творчої, наукової компетенції студентів.

Затверджено на засіданні кафедри олімпійського і професійного спорту та спортивних ігор, протокол № 2 від 11.09.2017 року.

Завідувач кафедри олімпійського і професійного спорту та спортивних ігор
доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор

Ж.Л. Козіна

Перший проректор,
проректор з наукової роботи
доктор філологічних наук,
професор

О.А. Андрущенко

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ***Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації***

1. Нерода Н. Напрями дослідження організаційно-правових засад професійного спорту в Україні з урахуванням європейської моделі його розвитку. В: Приступа Є., редактор. Молода спортивна наука України. Зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини. Львів: ЛДУФК; 2014;18;4,с. 98–102. *Видання внесене до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.*

2. Нерода НВ. Правове поле професійного спорту в Україні. В: Костюкевич ВМ, редактор. Фізична культура, спорт та здоров'я нації. Зб. наук. пр. Вінницьк. держ. пед. ун-ту ім. Михайла Коцюбинського. Вінниця; 2014;17, с. 780–785.

3. Пітин М, Нерода Н, Ваулін О. Порівняльна характеристика доходів професійних спортсменів світу за 2013 р. В: Арзютов ГМ, редактор. Науковий часопис Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2014;6(49)14, с. 120–127. *Внесок здобувача полягає у постановці проблеми щодо впливу процесів комерціалізації та професіоналізації на розвиток спорту.*

4. Бріскін Ю, Пітин М, Нерода Н, Ваулін О. Характеристика комерційних змагань у фехтуванні. В: Костюкевич ВМ, редактор. Фізична культура, спорт та здоров'я нації. Зб. наук. пр. Вінницьк. держ. пед. ун-ту ім. Михайла Коцюбинського. Вінниця; 2014;18;1,с. 356–361. *Внесок здобувача полягає в систематизації даних щодо комерційного компонента змагань у Європі.*

5. Нерода Н. Порівняльний аналіз організаційно-правових засад європейської та американської моделей професійного спорту. В: Приступа Є, редактор. Молода спортивна наука України. Зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини. Львів: ЛДУФК; 2015;19;4, с. 60–64. *Видання внесене до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.*

6. Задорожна ОР, Хіменес ХР, Нерода НВ. Спортивний маркетинг: стан та перспективи досліджень. В: Вісник Чернігів. нац. пед. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка.

Чернігів; 2015;129;1, с. 94–98. *Внесок здобувача полягає у визначенні перспективних напрямів розвитку маркетингу в спорті.*

7. Нерода Н. Характеристика європейської моделі професійного спорту та її відмінності від американської. Спортивна наука України [Інтернет]. 2016;2(72):68–72. Доступно на: <http://sportsscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/418>. *Видання внесене до міжнародних наукометричних баз Українські наукові журнали, Advanced Science Index, Cite Factor, Google Scholar, Research Bible, Scientific Indexing Service (SIS).*

8. Нерода Н, Бріскін Ю. Періодизація розвитку професійного спорту в Європі. Фізична активність, здоров'я і спорт. 2016;2(24):3–10. *Внесок здобувача полягає в обґрунтуванні основних чинників та періодизації розвитку європейського професійного спорту. Видання внесене до міжнародних наукометричних баз Українські наукові журнали, Advanced Science Index, Cite Factor, Google Scholar, Research Bible, Scientific Indexing Service (SIS).*

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

9. Нерода НВ, Ваулін ОІ. Характеристика європейської моделі професійного спорту. В: Фізичне виховання та спорт у контексті державної програми розвитку фізичної культури в Україні: досвід, проблеми, перспективи. Зб. наук. пр. ЖДУ ім. Івана Франка. Житомир; 2014;1, с. 21–24. *Внесок здобувача полягає у визначенні характеристик європейського професійного спорту.*

10. Нерода Н, Ваулін О. Характеристика спонсорів національних федерацій фехтування (на прикладі Великої Британії, Франції та Німеччини). В: Приступа Є, редактор. Молода спортивна наука України. Зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини. Львів: ЛДУФК; 2014;18;1, с. 170–177. *Внесок здобувача полягає в узагальненні інформації стосовно спонсорів у фехтуванні. Видання внесене до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.*

11. Нерода НВ. Актуальні питання професійного спорту серед осіб із особливими потребами. В: Здоровий спосіб життя, фізична культура, спорт. Актуальні питання спортивної медицини. Реабілітація: фізична, медична, психологічна. Тези доп. І установчої наук.-практ. конф. Київ; 2014, с. 104–106.

12. Нерода Н. Генеза правового регулювання європейського професійного спорту. В: Молодь та олімпійський рух. Тези доп. X Міжнар. конф. Київ; 2017, с. 144–145.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

13. Нерода НВ, Ваулін ОІ. Проблеми комерціалізації сучасного спорту. В: Огаренко ВМ, редактор. Актуальні проблеми фізичного виховання, спорту та туризму. Тези доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. 10–11 жовтня 2013 р. Запоріжжя: ЗПУ; 2013, с. 156–157. *Внесок здобувача полягає в обґрунтуванні питання комерціалізації сучасного спорту.*

14. Бріскін ЮА, Пітин МП, Нерода НВ, Ваулін ОІ. Організаційно-економічні чинники ефективності змагань із фехтування. В: Науковий часопис НПУ ім.М.П.Драгоманова. Серія 15, Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Зб. наук. пр. Київ; 2014; 11(52), с. 21–24. *Внесок здобувача полягає у виявленні проблеми та аналізі літературних джерел з проблематики дослідження.*

15. Пітин М, Нерода Н, Ваулін О. Взаємодія організаційно-економічних чинників комерціалізації змагань із фехтування. В: Приступа Є, редактор. Молода спортивна наука України. Зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини. Львів: ЛДУФК; 2015; 19; 1, с. 29–33. *Особистий внесок здобувача полягає в узагальненні наукових даних та інтерпретації результатів дослідження. Видання внесене до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.*

Апробація результатів дисертаційної роботи. Основні теоретичні положення, відомості та висновки оприлюднено на Міжнародній науково-практичній конференції "Проблеми розвитку вищої школи та економіки в ХХІ столітті" (Рівне, 2013); міжнародних науково-практичних конференціях "Молода спортивна наука України" (Львів, 2014–2017); Międzynarodowej Konferencji "Prewencja chorób cywilizacyjnych" (Мусzkowce, 2014–2015); I Всеукраїнській науково-практичній конференції "Фізичне виховання та спорт у контексті державної програми розвитку фізичної культури в Україні: досвід, проблеми, перспективи" (Житомир, 2014);

X Міжнародній науково-практичній конференції "Основні напрямки розвитку фізичної культури, спорту та фізичної реабілітації" (Дніпропетровськ, 2015); Міжнародній науково-практичній конференції "Фізична культура і спорт: досвід та перспективи" (Чернівці, 2017); X Міжнародній конференції "Молодь і олімпійський рух" (Київ, 2017).

ШАНОВНИЙ РЕСПОНДЕНТЕ!

просимо Вас взяти участь в опитуванні з метою вдосконалення навчального процесу з підготовки фахівців зі спеціальності 017 "Фізична культура і спорт"

ПОЗНАЧТЕ ВІДПОВІДЬ ЗРУЧНИМ ДЛЯ ВАС СПОСОБОМ

	Так	Ні	Складно відповісти
1. Чи потребують, на Вашу думку, вдосконалення структура та змістовне наповнення навчальної дисципліни "Професійний спорт"?			
2. На Вашу думку, чи потребують розгляду, в межах навчальної дисципліни "Професійний спорт", питання щодо європейського професійного спорту?			

3. Які (чи всі) зазначені питання щодо європейського професійного спорту, потребують, на Вашу думку, поглиблення розгляду в межах дисципліни "Професійний спорт" (кількість відповідей необмежена)?

Тема	
Передумови виникнення професійного спорту в Європі	
Чинники та періоди розвитку європейського професійного спорту	
Організаціо-правові засади європейського професійного спорту	
Економічні засади європейського професійного спорту	
Структура і зміст європейської моделі професійного спорту	
Надайте Ваші пропозиції:	

Повідомте деяку інформацію про себе:

Прізвище, ім'я _____

Науковий ступінь _____

Вчене звання _____

Педагогічний стаж _____

Місце праці, посада _____

Підпис _____

**Вдячні за Ваші пропозиції!
Щиро дякуємо за участь у дослідженні!**

neonila290881@gmail.com

Додаток Г.

Європейські професійні ліги та міжнародні спортивні організації

№	Назва	Вид спорту	Рік заснування	Країна заснування
1	Football League	футбол	1988	Велика Британія
2	Union Cycliste Internationale	велоспорт	1900	Франція
3	Fédération Internationale de Football Association	футбол	1904	Франція
4	Fédération Internationale de l'Automobile	автоспорт	1904	Франція
5	Fédération Internationale de Motocyclisme	мотоспорт	1904	Швейцарія
6	Ligue Magnus	хокей	1907	Франція
7	National Boxing Association	бокс	1921	США
8	Honkbal Hoofdklasse	бейсбол	1922	Нідерланди
9	Austrian Hockey League	хоккей	1923	Австрія
10	Lega Italiana Hockey su Ghiaccio	хоккей	1925	Італія
11	Polska Hokej Liga	хоккей	1927	Польща
12	LaLiga	футбол	1929	Іспанія
13	GET-ligaen	хоккей	1934	Норвегія
14	French rugby league championship	регбі	1934	Франція
15	Danish Handball League	гандбол	1936	Данія
16	National League	хоккей	1938	Швейцарія
17	Hockeyettan	хоккей	1944	Швеція
18	Lega Calcio	футбол	1946	Італія
19	Federazione Italiana Baseball Softball	бейсбол	1948	Італія
20	Oberliga	хоккей	1948	Німеччина
21	Allsvenskan	спідвей	1948	Швеція
22	Metal Ligaen	хоккей	1954	Данія
23	Asociación de Clubs de Baloncesto	баскетбол	1956	Іспанія
24	EuroLeague	баскетбол	1957	
25	Professional Bowlers Association	боулінг	1958	США
26	Austrian National League	хоккей	1959	Австрія
27	World Boxing Association	бокс	1962	США
28	World Boxing Council	бокс	1963	Мехіко
29	Fußball-Bundesliga	футбол	1963	Німеччина

30	Handball-Bundesliga	гандбол	1965	Німеччина
31	Basketball Bundesliga	баскетбол	1966	Німеччина
32	Danish Speedway League	спідвей	1967	Данія
33	Association of Tennis Professionals	теніс	1972	Англія
34	Top Rank Promotion	бокс	1973	США
35	Women's Tennis Association	теніс	1973	США
36	Liiga	хоккей	1975	Фінляндія
37	Swedish Hockey League	хоккей	1975	Швеція
38	German Football League	американський футбол	1979	Німеччина
39	Elitserien	спідвей	1982	Швеція
40	International Boxing Federation	бокс	1983	США
41	International Boxing Federation/United States Boxing Federation	бокс	1983	США
42	United States Boxing Association-International	бокс	1983	США
43	World Boxing Organization	бокс	1988	Пуерто-Ріко
44	International Boxing Organization	бокс	1988	США
45	International Boxing Association	бокс	1990	США
46	Liga Asobal	гандбол	1990	Іспанія
47	Lithuania Hockey League	хоккей	1991	Литва
48	Супер Ліга	баскетбол	1991	Україна
49	Czech Extraliga	хоккей	1993	Чехія
50	Deutsche Eishockey Liga	хоккей	1994	Німеччина
51	Slovak Extraliga	хоккей	1994	Словаччина
52	Super League	регбі	1996	Англія/Франція
53	Професійна футбольна ліга України	Футбол	1996	Україна
54	O'zbekiston Professional Futbol Ligasi	Футбол	1996	Узбекистан
55	English Premier Ice Hockey League	хоккей	1998	Англія
56	Campionato italiano di baseball	бейсбол	1999	Італія
57	Mestis	хоккей	2000	Фінляндія
58	Speedway Ekstraliga	спідвей	2000	Польща
59	England Hockey League	хоккей на траві	2003	Англія
60	Elite Ice Hockey League	хоккей	2003	Англія
61	HockeyAllsvenskan	хоккей	2005	Швеція
62	World Professional Boxing Federation	бокс	2006	США

63	Kontinental Hockey League	хоккей	2008	Росія
64	MOL Liga	хоккей	2008	Румунія
65	Nederlandse IJshockey Bond	хоккей	2010	Нідерланди
66	Професійна хокейна ліга	хоккей	2011	Україна
67	Collegiate Baseball League Europe	бейсбол	2012	Нідерланди
68	AJ Bell National Badminton League	бадмінтон	2014	Велика Британія